

Bir Cumhuriyet Dönemi Şehri

KÂHTA

Muzaffer BAKIRCI

Çantağ

Bir Cumhuriyet Dönemi Şehri

KÂHTA

Yard.Doç.Dr.

Muzaffer BAKIRCI

Çantay Kitabevi

2012 İstanbul

Bir Cumhuriyet Dönemi Şehri
KÂHTA

Yard.Doç.Dr. Muzaffer BAKIRCI

Kapak Resmi: 1967 ve 1973 yıllarına ait fotoğraflar aynı tarihli
Adıyaman il yıllıklarından alınmıştır.

ISBN 978-975-9060-87-9

1. Baskı Ekim 2012

Baskı ve Cilt

Anka Matbaa / Sertifika No. : 12328

Tel.: 0212 565 90 33 - 480 05 71

ankamatbaa@superonline.com

Sertifika No. : 12327

Tel.: (0212) 513 79 68 - 522 74 45

Fax: (0212) 528 58 51

Hocam Prof.Dr.Süha GÖNEY'e
Saygılarımla...

Yazarın İletişim Bilgileri

Yard.Doç.Dr.Muzaffer BAKIRCI

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

Beyazıt / İstanbul

Tel: (0212) 455 57 00 / 15763

e-mail: mubak@istanbul.edu.tr

ÖNSÖZ

Bölgesel farklılıklar göstermekle birlikte, genel anlamda dünya nüfusu hızla artmaya devam etmektedir. Bu artışın ortaya çıkardığı yeni ihtiyaç ve talepler ise yeryüzünün mekânsal kullanımında değişimlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

1750 yılından itibaren sanayi devrimiyle birlikte hız kazanan ve çeşitlenen işbölümünün mekândaki yansıması olan şehirleşme süreci ve bu süreçte gelişen şehirler, birçok coğrafi olgunun hayat bulduğu ve tekdüze kırsal yaşamın aksine oldukça dinamik bir yapının yaşandığı mekânlar olmuşlardır. Bu durum şehirselleşen alanların mekânsal kullanımının ve planlamasının her geçen gün daha fazla gündeme gelmesine zemin hazırlamaktadır.

Türkiye hızlı nüfus artışına sahip ülkelerden biri olma özelliği taşımaktadır. Ülke genelinde yaşanan bu artış, genel olarak sanayinin gelişimine geç katılmış olmakla birlikte, şehir nitelikli yerleşmelerin hızla artmasına yol açmaktadır. Her dönem farklı neden veya faktörlere bağlı olarak şehirselleşme merkezleri ortaya çıkmakta ve bu faktörlerin etkisini sürdürmesine bağlı olarak gelişip varlıklarını korumaya devam etmektedirler.

Çalışmamıza konu olan ve hâlihazırda Adıyaman iline bağlı bir ilçe merkezi olan Kâhta şehri; isim ve idari nitelik açısından oldukça eski bir yerleşim tarihine sahip olmakla birlikte Cumhuriyetin ilk yıllarında alınan kararlarla bugünkü yerine taşınması nedeniyle bir “Cumhuriyet Dönemi Şehri” olarak belirginleşmektedir. İdari değişikliğin gerçekleşmesinden önce küçük bir köy durumundayken, günümüzde merkez nüfusu 60 binin üzerine çıkan bu yerleşme, bütün niteliklerini cumhuriyetin kuruluşundan itibaren kazandığı için çalışmanın başlığında “Cumhuriyet Dönemi Şehri” ibaresine de yer verilmiştir.

1927 yılında gerçekleştirilen ilk nüfus sayımında 834 olan şehir nüfusu 2010 yılına gelindiğinde 61.243’e yükselmiş ve %7.243 gibi muazzam bir artış göstermiştir. Kuşkusuz bu yüksek nüfus artışı, şehirselleşme mekân kullanımında da önemli değişimlerin ortaya çıkmasına

yol açmıştır. Özellikle 2000 yılı sonrası, şehrin fiziki görünümünde ve ekonomik fonksiyonlarının çeşitlenmesinde belirgin değişimlerin yaşandığı dönem olmuştur.

Kâhta şehrinin gelişimini, bu gelişim sürecinde meydana gelen değişimler ile bunların nedenlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma hazırlanırken, daha önce bölge veya yerleşmeye ilişkin kaynaklar incelenmiş, kamu kurum ve kuruluşlarından güncel veriler elde edilmiş ve bu kaynaklar 16 yıl kesintisiz 24 yıl ise fasılalı olarak Kâhta'da yaşamının veya bulunmanın sağladığı gözlem ve bilgilerle bütünleştirilerek ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışma hazırlanmasında birçok kişinin yardımı olmuştur. Bunların başında, hiçbir zaman destek ve rehberliğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof.Dr.Süha Göney gelmektedir. Hocama sonsuz şükranlarımı sunarım. Yine çalışma sırasında desteğini gördüğüm Prof.Dr.Süheyla Akova, Doç.Dr.Orhan Gürbüz ve Doç.Dr.İsmet Akova'ya teşekkürlerimi sunarım.

Kitabın hazırlık aşamasında, Kâhta halkı ve idarecilerinden de yakın ilgi ve destek gördüm. Özellikle şehre ait güncel verilere ulaşmamda yardımcı olan, Belediye Başkanı Sayın İbrahim Yusuf Turanlı'ya, değerli arkadaşlarım A.Kadir Ercemal'a, Ahmet Aydın'a ve Ramazan Doğan'a, Harita Mühendisi Bedia Arslan'a, şehrin gelişim sürecinde değişime yönelik bilgi ve gözlemlerinden yararlandığım annem Hanife Bakırcı'ya, resimlerin düzenlenmesinde desteğini esirgemeyen kardeşim Doğan Bakırcı'ya ve diğer Kâhta sakinlerine en derin sevgilerimi sunar, teşekkür ederim. Bir teşekkür de, manevi destekleri için sevgili eşim Meral Bakırcı'ya ve biricik oğlum Berkay'a.

Kitabın basımını titizlikle gerçekleştiren Çantay Yayınevi çalışanlarına Yılma Çantay Bey'in şahsında teşekkür ederim. Çalışmanın Kâhta halkı başta olmak üzere Kâhta'ya ilgi duyan herkese yararlı olmasını dilerim.

İstanbul 2012

İÇİNDEKİLER

Haritalar Listesi	
Grafikler Listesi	
Tablolar Listesi	
Fotoğraflar Listesi	
GİRİŞ.....	1
1. KÂHTA’NIN COĞRAFI KONUMU	10
2. KÂHTA VE YAKIN ÇEVRESİNİN FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	12
2.1. Jeolojik Özellikler.....	13
2.2. Topografik Özellikler.....	16
2.3. İklim Özellikleri.....	18
2.3.1. Sıcaklık Şartları.....	20
2.3.2. Yağış Özellikleri.....	23
2.4. Akarsular ve Göller.....	27
2.5. Arazi Kullanım Karakteri.....	33
3. KÂHTA ŞEHRİNİN YERLEŞİM TARİHİ	37
3.1. Eski Kâhta Yerleşim Tarihi.....	38
3.2. Yeni Kâhta (Kölük Köyü) Yerleşim Tarihi	55
4. KÂHTA’NIN GENEL NÜFUS ÖZELLİKLERİ.....	58
4.1. Genel Nüfus Artışı.....	60
4.2. Kırsal – Şehirsel Nüfus Özellikleri... ..	61
4.3. Genel Nüfus Yoğunluğu.....	65
4.4. Nüfusun Demografik Özellikleri.....	66
4.4.1. Nüfusun Yaş Yapısı.....	66
4.4.2. Nüfusun Bağımlılık Durumu.....	72
4.4.3. Nüfusun Cinsine Göre Özellikleri.....	72
4.4.4. Nüfusun Okuryazarlık ve Eğitim Özellikleri.....	74
4.4.5. Hanehalkı Büyüklüğü.....	81
4.4.6. Nüfusun İstihdam Yapısı.....	84
4.4.7. Nüfus Hareketleri (Göçler).....	93
4.4.8. Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı.....	96
5. KÂHTA’NIN YERLEŞİM YERİ ÖZELLİKLERİ VE ŞEHİRSEL MEKÂN KULLANIMINDA DEĞİŞİMLER.....	102
5.1. Şehir Planının Oluşmasında Etkili Olan Faktörler.....	103
5.2. Şehirsel Gelişim Dönemleri.....	105

5.3.	Mahallelerin Kuruluş Yılları ve Özellikleri.....	110
5.4.	Başlıca Caddelerin Özellikleri.....	111
5.5.	Konut Özellikleri ve Mahallelere Göre Dağılışı.....	116
6.	KÂHTA ŞEHRİNİN FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ.....	124
6.1.	İdari Fonksiyon.....	125
6.2.	İktisadi Fonksiyonlar.....	132
6.2.1.	Tarım ve Hayvancılık Fonksiyonu.....	132
6.2.2.	Sanayi Fonksiyonu.....	144
6.2.2.1.	Tekstil Sanayi	147
6.2.2.2.	Gıda Sanayi.....	148
6.2.2.3.	Petrol Sanayi.....	149
6.2.2.4.	Taş ve Toprağa Dayalı Sanayiler.....	149
6.2.2.5.	Kâhta'da Sanayi İşletmelerinin İstihdam Büyüklükleri.....	150
6.2.2.6.	Küçük Sanayi Sitesi ve Organize Sanayi Bölgesi.....	150
6.3.	Ticaret Fonksiyonu.....	152
6.4.	Ulaşım Fonksiyonu.....	164
6.5.	Turizm Fonksiyonu	173
6.5.1.	Turistik Değerler.	175
6.5.2.	Konaklama Tesisleri.....	184
6.6.	Sosyo-Kültürel Fonksiyonlar.....	185
6.6.1.	Eğitim Hizmetleri.....	185
6.6.2.	Sağlık Hizmetleri	193
6.6.3.	Spor Hizmetleri.....	197
6.6.4.	Dini Hizmetler	199
6.6.5.	Diğer Sosyal ve Kültürel Hizmetler.....	203
7.	KÂHTA'NIN ŞEHİRSEL MEKÂN ORGANİZASYONUNDA GELİŞME YÖNLERİ.....	206
8.	KÂHTA ŞEHRİNDE MEKÂNSAL VE SOSYO-EKONOMİK SORUNLAR.....	211
9.	KÂHTA ŞEHRİNİN GELECEĞİNE İLİŞKİN ÖNGÖRÜLER VE ÖNERİLER.....	212
	SONUÇ.....	215
	KAYNAKÇA.....	217

HARİTALAR LİSTESİ

- Harita 1: Kâhta ve Kocahisar Köyü (Eski Kâhta) Lokasyon Haritası
Harita 2: Kâhta Şehri Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası
Harita 3: Kâhta Çevresinin Topografik Özellikleri
Harita 4: Kâhta Yöresi Akarsu Ağı
Harita 5: Kommagene Krallığı'nın En Geniş Hakimiyet Sahasına Sahip Olduğu Dönemdeki Sınırları.
Harita 6: Eski Kahta (Kocahisar Köyü) Çevresi Topografya Haritası
Harita 7: Eski Kale (Arsameia), Yeni Kale ve Eski Kâhta Yerleşim Alanları
Harita 8: Kâhta Şehrinde Mahallelere Göre Nüfusu Miktarları ve Oranları – 2010
Harita 9: Kâhta Şehri Yerleşim Sahası ve Çevresinin Topografik Özellikleri (1956)
Harita 10: Kâhta Şehri Yerleşim Alanı Sınırları (2008)
Harita 11: Kâhta Şehri Mahalle Sınırları ve Caddeler Haritası

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 1: Kâhta İstasyonu Genel Ortalama ile Maksimum ve Minimum Sıcaklık Ortalamaları
Grafik 2: Kâhta İstasyonu Toplam Yağış ve Maksimum Yağış Değerleri
Grafik 3: Kâhta İstasyonu Sıcaklık ve Yağış Diyagramı
Grafik 4: Kâhta İlçesinde Araziden Yararlanma
Grafik 5: Kâhta İlçesinde Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Gelişimi
Grafik 6: Kâhta Şehri Yaş Gruplarının Dönemler İtibariyle Değişimi
Grafik 7: Kâhta Şehri Yaş Gruplarının Dönemler İtibariyle Değişimi
Grafik 8: 1990 Yılı Kâhta Şehri Nüfus Piramidi
Grafik 9: 2008 Yılı Kâhta Şehri Nüfus Piramidi
Grafik 10: Yıllara Göre Toplam ve Cinse Göre Okuryazarlık Oranlarının Gelişimi
Grafik 11: Kâhta Şehrinde Nüfusun Mahallelere Göre Dağılışı

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kâhta Meteoroloji İstasyonu Sıcaklık Değerleri

Tablo 2: Kâhta Meteoroloji İstasyonu Yağış Değerleri

Tablo 3: Kâhta İlçesi Arazi Kullanım Özellikleri

Tablo 4: Kâhta İlçesinde Toplam Nüfus, Köy ve Şehir Nüfusu Artışları ile Oranları

Tablo 5: Kâhta'da Şehirselleşme Nüfusunun Gelişimi ve Önceki Sayım Dönemine Göre Artış Oranları

Tablo 6: Kâhta Şehri Yaş Gruplarının Dönemler İtibariyle Değişimi

Tablo 7: Kâhta Şehir Nüfusunun Cinsine Göre Ayrımının Tarihsel Gelişimi

Tablo 8: Yıllar İtibariyle Kâhta Şehrinde Nüfusun Okuryazarlık Durumu

Tablo 9: Kâhta İlçe Merkezinde Nüfusun Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Durumu

Tablo 10: Sayım Dönemleri İtibariyle Kâhta Şehrinde Hanehalkı Sayıları ve Büyüklükleri

Tablo 11: Dönemler İtibariyle Kâhta Merkez Nüfusunun İşgücü ve İstihdam Durumu

Tablo 12: Kâhta Şehrinde Nüfusun Sektörler İtibariyle İstihdam Durumu

Tablo 13: Adıyaman İlinde 2009–2010 Döneminde Gerçekleşen Göç Hareketleri

Tablo 14: Kâhta şehrinde Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı

Tablo 15: Kâhta Şehri, Konut Sayısı, Nitelikleri ve Mahallelere Göre Dağılımı

Tablo 16: Kâhta İlçesi Bucak ve Köylerinin 2010 Yılı Nüfusları, Eski İsimleri ve İlçe Merkezine Uzaklıkları

Tablo 17: Kâhta ilçesi Tarımsal Araziden Yararlanma Oranları

Tablo 18: Kâhta İlçesi Hayvan Varlığı

Tablo 19: Kâhta'da Ana ve Alt Sanayi Kolları İşletme Sayısı ve İstihdam Durumu (2011)

Tablo 20: Adıyaman'da Sanayi İşletmelerinin İstihdam Büyüklükleri

Tablo 21: Kâhta Şehrinde Ticari İşletmelerin Nitelikleri ve Sayıları

Tablo 22: Dönemler itibariyle Adıyaman Havaalanında Yolcu ve Yük Taşıma Gerçekleşmeleri

Tablo 23: Kâhta İlçesi Turistik Konaklama Tesisleri

Tablo 24: Kâhta İlçe Merkezinde Eğitim Kurumlarını Nitelikleri, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları.

Tablo 25: Kâhta Devlet Hastanesinin Personel Varlığı (2011)

Tablo 26: Kâhta Şehri Camileri

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

- Foto 1: Kâhta Çayı Vadisi ve Atatürk Barajı Göl Sahası
- Foto 2: Kâhta Şehri Yakın Çevresinde Tahıllar Ağırlık Tarla Bitkileri Tarımı
- Foto 3: Kâhta Şehri Yakın Çevresinde Yer Yer Karşılaşılan Bağ Alanları
- Foto 4: Kâhta Çayı (Nymphaios Nehri) Vadisi ve Eski Kâhta Kalesi
- Foto 5: Eski Kâhta Kalesi
- Foto 6: Kocahisar Köyü (Eski Kâhta) ve Eski Kâhta Kalesi
- Foto 7: Kocahisar Köyünün (Eski Kâhta) Kaleden Genel Görünüşü.
- Foto 8: 1960'li Yıllarda Kâhta'nın Merkezi Caddelerinden Biri Olan Atatürk Caddesi
- Foto 9: Mustafa Kemal Caddesi
- Foto 10: Şehrin Kuzey Sınırında İnşa Edilmiş Olan TOKİ Evleri
- Foto 11: Şehrin Batı Sınırında Özel Sektör Tarafından İnşa Edilmiş Olan Çok Katlı Konutlar
- Foto 12: Mustafa Kemal Caddesi
- Foto 13: Fatih Sultan Mehmet Caddesi (Çarşı Caddesi)
- Foto 14: Kâhta Kasabasında Toprak Damlı Kerpiç Meskenler (1967)
- Foto 15: Kâhta Şehrinde Biriket Kullanılarak İnşa Edilmiş Betonarme Yapılar (2011)
- Foto 16: Kâhta Kasabasında Toprak Damlı Kerpiç Meskenler (1973)
- Foto 17: Kâhta Şehrinde Değişen Konut Görünümü ve Çok Katlı Betonarme Yapılar (2011)
- Foto 18: Bayraktar Mahallesinde Eski Bir Toprak Mesken
- Foto 19: Eski Horik Mahallesinde Toprak Mesken
- Foto 20: Bayraktar Mahallesinde Taş Mesken.
- Foto 21: Günümüzde Belediye Binası Olarak Hizmet Veren TEKEL Eski Tütün İşleme Tesisi
- Foto 22: Günümüzde İşlevini Yitirmiş Olan TEKEL Depoları
- Foto 23: Kâhta'nın Şehrsel Yerleşim Alanının Genişletmesiyle Tarım Alanları İle Yerleşin Sahası İç İç Geçmiştir.

- Foto 24: Şehrin Hemen Yakınından İtibaren Uzanan Pamuk Tarlaları
- Foto 25: Kâhta Şehri Yaş Meyve ve Sebze Hal Pazarı
- Foto 26: Kâhta Şehri Kenar Bölgelerinde Sıkça Rastlanan ve Yakacak Olarak Kullanılan Tezek Yığınları
- Foto 27: Kâhta Şehri Canlı Hayvan Pazarı
- Foto 29: Fatih Sultan Mehmet Caddesi (Çarşı Caddesi)
- Foto 28: Kâhta Şehrinin En Büyük Tekstil İşletmesi Olan “Kâhta Tekstil Sanayi Şirketi”
- Foto 30: Kâhta Kapalıçarşı
- Foto 31: H.Bedir Ağa (Evren) Caddesinde Oto Tamir Atölyeleri
- Foto 32: Atatürk Baraj Gölü Kıyısında Konumlanmış Olan Lokantalar
- Foto 33: Fatih Sultan Mehmet Caddesi (Çarşı Caddesi) Üzerinde Demirciler ve Zahireciler Çarşısı
- Foto 34: Kâhta Marangozlar Çarşısı
- Foto 35: Kâhta Şehrinde Semercilik Faaliyeti Giderek Azalma Eğilimindedir
- Foto 36: Kâhta’yı Siverek’e Bağlayacak Olan Nissibi Köprüsünün Animasyon Görüntüsü
- Foto 37: Kâhta Otobüs Terminali
- Foto 38: Kâhta İlçelerarası Minibüs Garajı
- Foto 39: Kâhta Şehrinin İlk Modern Konaklama Tesisi Olan Otel Merhaba.
- Foto 40: Nemrut Tümülüsü ve Batı Terasındaki Devasa Heykeller
- Foto 41: Arsemeia Ören Yerinde Bulunan Yazıt ve Tokalaşma Steli.
- Foto 42: Eski Kâhta Kalesi
- Foto 43: Cendere Köprüsü
- Foto 44: Karakuş Tepesi
- Foto 45: Kâhta’nın Eski İlköğretim Kurumu Olan Kubilay İlköğretim Okulu
- Foto 46: Kâhta’nın Eski Ortaöğretim Kurumu Olan Kâhta Lisesi
- Foto 47: Adıyaman Üniversitesine Bağlı Kâhta Meslek Yüksekokulu

Foto 48: Kâhta Meslek Yüksekokulunun Atatürk Barajı Kıyısındaki Yeni Kampüsü

Foto 49: Kâhta'nın Okulöncesi İlk Öğretim Kurumu Olan Sabiha Gökçen Anaokulu

Foto 50: Adıyaman Üniversitesi Devlet Konservatuarı

Foto 51: Kâhta Devlet Hastanesi Eski Binası

Foto 52: Kâhta Devlet Hastanesi Yeni Binası

Foto 53: Kâhta Stadının Yeni Görünümü

Foto 54: Kâhta Kapalı Spor Salonu

Foto 55: Şehrin En Eski Camisi Olan Kemaliye Camii

Foto 56: Kâhta Merkez Mezarlık

Foto 57: Kâhta Kültür Merkezi

Foto 58: Bilgi ve Kültür Merkezi Olarak Hizmet Veren Kâhta Belediyesi Eski Binası

Foto 59: Kâhta Şehrinin Güneybatıdan Görünümü.

Foto 60: Kâhta Şehrinde Hızla Gelişen Sahalardan Biri Yavuz Selim Mahallesi

Foto 61: Solda Ariket Mahallesi, Sağda Sayıları Hızla Artan Sitelere Biri, Ön Bölümde ise Yeşil Formunu Koruyan Değirmendere Vadisi

Foto 62: Şehrin Kuzey Kesiminde Tarım Arazileri Üzerinde Hızla Devam Eden Yapılaşma

Foto 63: Kâhta'nın Semt Parklarından Biri Olan Fatih Parkı

Foto 64: Değirmendere Vadisi Yukarı Bölümünde İnşa Edilen Çok Amaçlı Park Alanı

GİRİŞ

Binlerce yıldır kesintisiz yaşanan insan-mekân etkileşimi, günümüzde daha da hız kazanmış ve karmaşık bir hal almış bulunmaktadır. Kuşkusuz, “içinde buldukları fiziki ve biyolojik çevreyi durmadan değiştirmeye ve ondan faydalanmaya çalışan insanın, çevre üzerindeki tesir derecesi de tabiatıyla her şeyden önce insanın sayısına, sık veya seyrek bulunmasına, büyük veya küçük gruplar teşkil etmesine, kültürel, ekonomik ve teknik gelişme seviyesine bağlıdır” (TANOĞLU A., 1969:29).

Bu durum nüfus artışı – talep ilişkileri kapsamında değerlendirildiğinde nüfus artışı; başta barınma, yani konut ihtiyacı olmak üzere, iş sahası ve sosyal hizmet ihtiyacını ortaya çıkarmakta, neticede yerleşmelerde fonksiyonel çeşitlenmenin meydana gelmesine zemin hazırlanmaktadır.

Küçük bir sahada, büyük nüfus kitlelerinin birlikte bulunduğu ve geçimini temin ettiği yerleşmeler olan şehirler, aynı zamanda yakın çevreleri ve hinterlandları ile sıkı kültürel ve iktisadi ilişkileri bulunan insan topluluklarının konsantrasyon sahaları (GÖNEY S., 1995:1) niteliğindedir. Bu bakımdan şehirler bir yandan çevrelerindeki kırsal alanlardaki halkın çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan bir odak niteliği taşıırken, diğer taraftan özellikle hammadde ve gıda temini konusunda çevresine bağımlı bir karakter göstermektedir (GÖNEY S., 1995:3). Böylece şehir ile çevresi arasında iki yönlü bir etkileşim söz konusu olmakta, bu durum şehirlerin, mekânsal, ekonomik ve demografik özelliklerini irdelerken çevreleriyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Bilindiği üzere, insanların uzun süren toplayıcılık evresi sonrası üretim yoluyla bitkisel ürün elde etmeye başlamaları aynı zamanda insanın yeryüzüne doğal olmayan müdahalelerinde de bir dönüm noktası olmuştur. Gıda güvencesini sağlayan insanoğlu daha hızlı bir çoğalma evresine girmiş, barınma amacıyla oluşturulan meskenlerin sayı ve niteliklerinde de değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Belirtilen döneme kadar büyük ölçüde gıda teminine

odaklanan yaşam tarzı, tarımsal üretime geçişle birlikte hızlı bir değişim sürecine girmiş, iş bölümüne ilişkin uygun şartlar oluşmaya başlamıştır. Böylece şehir niteliğinde bir yerleşmenin ortaya çıkmasında ilk koşul yerine gelmiştir. İkinci aşama olan ihtiyaç fazlası ürünlerin, depolanması, tasnifi, korunması ve ihtiyaç duyulan diğer bölge ve insan topluluklarına ulaştırılması, yerleşmelerde tarım dışı ekonomik faaliyetlerin ve toplumsal örgütlenmenin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum ve günümüzde alan ve nüfusları devasa boyutlara ulaşmış olan şehirlerin de başlangıç noktasını teşkil etmiştir.

Uygun coğrafi koşullar, yeryüzünde ilk yerleşmelerin ardından, ilk şehir nitelikli yerleşmelerin de bugün Ortadoğu olarak adlandırılan saha ve çevresindeki büyük nehirlerin taşkın ovalarında; aşağı Nil vadisi, İndus nehri ovalarında, Fırat ve Dicle nehirlerinin oluşturduğu Mezopotamya bölgesinde ortaya çıkmasına zemin hazırlamış, sonrasında ise uzak doğuda şehirler görülmeye başlanmıştır (GÖNEY S.,1995:21-25).

Dünya şehirleşme sürecinde ilk aşamayı, ihtiyaç duyulandan fazla elde edilen tarımsal ürünlerin tanzimi oluşturmakla birlikte, günümüz şehirleşme olgusunun kapsamı ve şehir adı verilen yerleşmelerde çok çeşitli ve karmaşık bir yapının ortaya çıkması sanayi devrimiyle gerçekleşmiş bulunmaktadır. Şehirlerin ortaya çıkışı ve gelişiminde ikinci önemli evreye işaret eden bu hareket, 1750 yılında İngiltere’de ortaya çıkan ve makine teknolojisiyle yarattığı istihdam sonucu yer aldığı yerleşim merkezlerini nüfus için cazip hale getiren bir değişim-dönüşüm süreci niteliği taşımaktadır.

Sanayi devriminin şehirler üzerindeki büyük etkisi sadece sanayi faaliyetine dayalı şehirlerin ortaya çıkması ve gelişmesiyle en belirgin halini almıştır. Böylece sanayi ve bağlantılı sektörlerin karşılıklı etkileşimleri, bu yerleşim birimlerinin tarım dışı ekonomik faaliyetlerinin daha yaygın olarak gerçekleştiği mekanlar olmasına vesile olmuştur. Diğer taraftan ilerleyen dönemlerde sanayi faaliyeti dışında bazı fonksiyonların da şehirlerin kurulup gelişmesinde tek faktör olduğu görülmüştür (üniversite şehirleri gibi). Böylece sanayinin şehirler ve şehirleşme üzerinde etkisi en açık şekilde devam

etmekle birlikte, bu ekonomik faaliyet alanının yanına hizmetler sektörü de eklenmiş bulunmaktadır.

Günümüzde şehirleşme süreci hızını korurken, dünya şehir nüfusu da oransal olarak artmaya devam etmektedir. Alansal ve nüfus bakımında çok büyük boyutlara ulaşan şehirlerden bazılarının etkisi bölge veya ülke sınırlarını aşmış ve adeta hinterlandı tüm dünya olmuştur. Bu durum, bu tip şehirlerin “dünya kenti” kavramıyla anılmasını beraberinde getirmiştir.

Bilindiği üzere yerleşmelerin kırsal mı yoksal şehrsel mi olduklarına dair bir çok kriter kullanılmaktadır. Bunların başında nüfusun miktarı, yoğunluğu, istihdam yapısı ve sosyal yapısı (yaşam tarzı) gibi nüfusla ilgili olanları gelmektedir. Yine idari fonksiyon ve yerleşmede yaşamını sürdüren çalışabilir nüfusun genel olarak istihdam yapısını ortaya koyan iktisadi yapı da kırsal-şehrsel ayırımında başvurulan kriterlerdendir. Bazen tek ve bazen de birkaçı bir arada kullanılarak gerçekleştirilen ayırımda bu kriterlerin hiçbirinin tek başına mutlak bir ayırım yapmada yeterli olmadığı açıktır. Buna rağmen bölgeler veya ülkeler arasında karşılaştırmalarda kısıtlı imkanlar sağlamakla birlikte, ülkenin veya bölgenin ihtiyaç ve amacına yönelik ayırımların yapılması mümkündür.

Kırsal şehrsel ayırımında veya bir yerleşmenin şehir olarak kabul edilmesinde nüfus miktarı tek başına yeterli bir kriter olmamakla birlikte nüfus miktarındaki artışın yerleşmedeki fonksiyonel çeşitlenmede belirleyici bir rolü olduğu açıktır. Böylece nüfus artışıyla ortaya çıkan yeni ihtiyaçların, temel ekonomik sektörlerin yanına ikincil ve üçüncül sektörlerin hızla gelişmesine zemin hazırladığı görülmektedir. Temel endişenin geçimini sağlamak olduğu kırsal yerleşmelerden farklı olarak çok sayıda ve daha karmaşık yapıda fonksiyonların varolmasının “şehrsel” karakterini belirlediği söylenebilir.

Hangi kriterle ayırım gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, şehirleri kırsal alanlardan ayıran bir takım temel özellikler kolaylıkla farkedilebilmektedir. Bunların başında şehre has hayat tarzı, kalabalık nüfus yapısı, fonksiyonlarda çeşitlenme, diğer yerleşimleri için idari,

ekonomik veya sosyal merkezilik yapma gibi özellikler gelmekte, bu faktörler yerleşmeyi şehir sınıfına dahil etmede yardımcı olmaktadır.

Böylece her şehir yerleşmesi birden fazla fonksiyona sahip olmaktadır. İdari fonksiyonu, hizmetler fonksiyonu ve iktisadi fonksiyon şehirlerin genel fonksiyonları olarak belirginleşmektedir (GÖNEY S., 1995:88).

Aşağıda detaylı bir şekilde ele alındığı üzere, Kâhta yerleşmesi yukarıda sıralanan süreçleri en açık şekilde yaşamış bir yerleşme niteliği taşımaktadır.

Bilindiği üzere Anadolu, çok eski tarihlere inen yerleşim tarihi ve sahip olduğu uygun coğrafi koşullar dolayısıyla geçmişten beri birçok önemli yerleşim biriminin ortaya çıkmasına ve gelişmesine imkan sağlamıştır.

Gerçekleştirilen arkeolojik kazılar sonucu elde edilen bulgular Anadolu'da ilk şehir nitelikli yerleşmelerin Neolitikte dönemde ortaya çıktığı (Konya/Çatalhöyük ve Burdur/Hacılar), kalkolitik dönemde ise mevcut şehrsel yerleşmelere yenilerinin eklendiği (Mersin Yümüktepe), eski tunç çağında ise hızlı bir artış eğilimi ortaya çıktığını göstermektedir (Yozgat/Alışar, Çorum/Alacahöyük, Çanakkale/Truva) (TUNCEL M., 1980:123-131)

“Osmanlı dönemi Türkiyesine gelindiğinde, birçok taşra kasabasının geçmişteki önemlerine kıyasla oldukça geride kaldıkları, buna karşılık birtakım kentlerin başlangıçta belirsiz köyler iken, küçük fakat görel olarak dinamik bölgesel merkezler olmaya başladıkları görülmektedir. Bu taşra kasabalarının imparatorluğun ekonomik yaşantısında özel bir yeri olmasının yanı sıra, bu kentlerin çoğu başlıca ticaret yolları üzerinde hayati önemi olan ticaret merkezleri veya ekonomik düğüm noktaları olarak belirginleşmiş, uzun mesafedeki ticaret esnasında güvenliğin sağlanması, konaklama ihtiyacının giderilmesi yol boyunca belirli aralıklarla kurulmuş yerleşim birimlerinin önemini daha da belirgin hale getirmiştir (BENEDICT P., 1971:148)”.

Anadolu'da, geçmişteki öneminden ve canlılığından oldukça uzak olan çok sayıda yerleşme görmek mümkündür. Bunlar; kimi zaman ticaret yollarındaki değişimler ile yerleşmeyi ayakta tutan geleneksel ticari fonksiyonunu zayıflaması veya ortadan kalkması nedeniyle olduğu gibi, yakın bölgelerinde yeni şehirselle nitelikli yerleşmeler ortaya çıkması ve gelişmesi ile idari niteliklerinde değişiklik meydana gelmesi gibi nedenlerle önemlerini yitirmiş bulunmaktadırlar. Bu tür şehirlerin yeni bir fonksiyon edinmediği takdirde harabe haline geldiği veya yerleşim alanını değiştirmek zorunda kaldığı görülmektedir.

Her dönem kesintisiz yaşanan yerleşim süreci çok sayıda şehirselle yerleşmenin ortaya çıkmasına neden olmuş, sanayi devrimiyle birlikte ise yeni bir aşamaya gelinmiştir. Ancak Türkiye'de şehirleşme hareketi sanayileşmiş ülkelerde yaşanan şehirleşmeden farklı olarak cereyan etmiştir. Bu farklılıkların başında şehirlerde modern ve gerçek kentsel faaliyetin başta sanayi olmak üzere, yeterli bir hızda gelişmemesi gelmekte, böylece şehirleşme sürecinde şehirlerin çekiminden ziyade kırsal alanın itimi önem kazanmış bulunmaktadır (AKÇURA T., 1971:188).

Türkiye'de demografik şehirleşmenin fonksiyonel şehirleşmeden hızlı olması şehrin sosyo-ekonomik bünyesinde ve fiziki görünümünde etkiler yaratmakta, bu sürecin gerçek bir şehirleşme olup olmadığının tartışılmasına yol açmakta ve yalancı, sahte bir şehirleşmeden bahsedilmesine imkan vermektedir (AKÇURA T., 1971:189).

Şehirleşme olgusu ve şehirselle merkezlerde meydana gelen değişim ve gelişmeler, sadece kırsal-şehirselle farklılaşmasını değil aynı zamanda şehirler arasında da (kasaba ve şehir arasında) çeşitli niteliklerine göre birtakım sınıflandırmalar yapmayı mümkün kılmıştır. Bu çerçevede, bir taraftan mekân üzerindeki yayılışlarına göre (yerleşim planlarına) göre olduğu gibi, nüfus miktarı, fonksiyonları ve ortaya çıktıkları döneme göre de birtakım tasnifler yapılabilmektedir.

Bu çerçevede; genellikle şehir merkezlerinin tarihi menşelerine veya şehirleşme hareketlerinin başlangıcından itibaren kronolojik safhalarına göre yapılan genetik sınıflandırma (tarih öncesi şehirleri, klasik çağ şehirleri, Roma şehirleri gibi), şehirlerin yerleşme sahalarının alabileceği şekillerdeki benzerlik ve farklılıklara göre yapılan morfolojik sınıflandırma (dairevi şehirler, parçalı şehirler gibi), şehirleri birer canlı gibi değerlendirerek gelişim aşamalarına göre yapılan biyolojik sınıflandırma (eopolis, polis, metropolis, megapolis gibi), şehirlerin sahip olduğu sahaların genişliği göre yapılan sınıflandırma, şehirlerin nüfus miktarına göre yapılan sınıflandırma, şehirlerin iktisadi, kültürel, idari ve siyasi fonksiyonlarına göre yapılan sınıflandırma, nihayet şehirlerin coğrafi ve topografik mevkiine göre sınıflandırma (merkezi bir mevkiide olması, ova, dağlık alanda, kıyıda, nehir kenarı gibi) (GÖNEY S.,1995:145-218) belli başlı sınıflandırmalar olarak belirginleşmektedir.

Şehirlerin fonksiyonlarına göre sınıflandırma kapsamında ise, iktisadi fonksiyonlarına göre ziraat şehirleri, ticaret şehirleri, sanayi şehirleri, madencilik şehirleri ayrılabilirken, dini şehirler ve üniversite şehirleri kültürel fonksiyonlarına göre farklılaşmakta ve nihayet başkentler gibi idari yapılanmalar da idari fonksiyonları oluşturmaktadır.

Çalışmamızın başlığında da yer aldığı için, şehirleri kuruluş dönemlerine göre sınıflandırılması üzerinde daha detaylı durmakta yarar olacaktır. Genetik sınıflandırma olarak ifade edilen bu sınıflandırmada, şehirlerin ortaya çıktıkları devrenin özelliklerine göre şekillendiği esastan yola çıkılmakta ve temel olarak 5 ayrı şehir grubu ortaya konulmaktadır. Bunlar; Tarih Öncesi (Prehistorik) Şehirler, Klasik Çağ Şehirleri, Roma Şehirleri, Orta Çağ Başındaki Şehirleri ve Modern Şehirlerdir (GÖNEY S.,1995:145).

Türkiye’de kent yerleşmelerinin tarihçesine ilişkin yapılan bir çalışmada ise Anadolu’daki şehirler; Klasik Çağlardan Önceki Kentler (Neolitik, Kalkolitik, Eski Tunç Çağı, Hitit Öncesi ve Hitit Dönemi Kentler gibi), Klasik Çağ Kentleri, Orta Çağ Kentleri (Bizans,

Selçuklu Kentleri gibi), Osmanlı Dönemi Kentleri ve nihayet Cumhuriyet Dönemi Kentleri olarak sınıflandırılarak ele alınmıştır (TUNCEL M., 1980:123).

Hitit öncesi ve Hititler döneminde Anadolu'da şehir oluşumları artmaya devam etmiş (Kayseri / Kaneş, Çorum Hattuşa, Nizip/Karkamış, Aslantepe /Malatya, Adana/Karatepe, Van/Tuşba) klasik çağda ise etki alanları çok geniş olan şehirler Anadolu'da gelişmeye devam etmiştir (Milet, Priene, Efes, Bergama) (TUNCEL M., 1980:131-144).

Ortaçağa tarihlenen dönemde Anadolu'da hâkimiyet kuran Bizans ve Selçuklu siyasi organizasyonları, belirtilen coğrafi mekanda kendi yaşam tarzlarına ve ekonomilerine göre yeni kent oluşumlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamışlardır. Bunlardan Bizans döneminde genellikle ilkçağ kent geleneğini sürdürülerek yeni kentler büyük ölçüde belirtilen dönem kentlerinin yerini alırken (İstanbul, Trabzon, İznik), Selçuklular, bir yanda eski kent kalıntıları üzerinde yeni şehirler kurmuş (Konya, Kayseri, Sivas, Malatya) diğer taraftan belirtilen döneme kadar Anadolu'da hayat bulan şehir tiplerinden farklı olarak gelenek, inanç ve yaşam tarzlarına göre yeni şehirler ortaya çıkarmışlardır (Aksaray, Akşehir, Kırşehir Seydişehir) (TUNCEL M., 1980:144-149).

Anadolu ve çevresinde uzun süre hükümlük kuran Osmanlı döneminde, bir yandan kuruluş dönemi daha eskilere inen şehirlerin geliştirilmesi (Bursa, Edirne, Manisa, Amasya) sözkonusu olurken diğer taraftan belirtilen siyasi organizasyon dönemde hayat bulan pek çok şehir nitelikli yerleşme (Yozgat, Nevşehir, Adapazarı, Ordu, Mersin, Zonguldak) varlığını sürdürmüştür (TUNCEL M., 1980:149-154).

Uzun süren Osmanlı hâkimiyetinin sona ermesiyle Anadolu'da kurulan Türkiye Cumhuriyeti döneminde mevcut şehirler hızı bir gelişme ve genişleme sürecine girerken aynı zamanda yeni şehirler de ortaya çıkmaya devam etmiştir.

Özellikle 1950'li yıllardan itibaren kırsal alandan şehirselleşen merkezlere doğru yoğunluk kazanan nüfus hareketleri, bazı şehirlerde

çok hızlı bir nüfus artışının ortaya çıkmasına ve bu yerleşmelerde mekânsal, ekonomik ve sosyo-kültürel değişimlerin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Bu dönem şehir kimliği kazanan yerleşmelerin büyük ölçüde ekonomik faaliyetlere göre şekillendiği, sanayileşme, maden çıkarımı ve askeri merkez olmanın yerleşmelerin şehir niteliği kazanmasına zemin hazırladığı bir dönem niteliği taşımaktadır. (Karabük, Batman, Kırıkkale, Gölcük) (TUNCEL M., 1980:154-157).

Hâlihazırda Türkiye cumhuriyetinde geçmişte şehir niteliği kazanmış yerleşmeler aynı fonksiyonlarını devam ettirerek veya yeni fonksiyonları da bünyesine katarak varlıklarını sürdürürken, geçmişteki önemlerine kıyasla günümüzde oldukça sönükleşmiş kasabalara sıkça rastlanılabilmektedir. Diğer taraftan Cumhuriyetin ilk yıllarında küçük bir kasaba ve hatta köy niteliğinde olan yerleşmelerin ise, artan nüfusla birlikte fonksiyonlarında çeşitlenme meydana geldiği ve şehir formuna yaklaştıkları gözlenmektedir.

Belirtilen özellikte olan yerleşmelerden birini de Kâhta oluşturmaktadır. Ortaya çıkışı ve gelişmesi bütünüyle Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan sonra gerçekleşen Kâhta tam anlamıyla “Bir Cumhuriyet Dönemi Şehri” özelliği taşımaktadır. Belirtilen yerleşmenin gelişiminde, idari fonksiyona sahip olmasının etkin rol oynadığı, belirgin bir fonksiyon veya etkenden ziyade daha çok bir nüfus yığılması (aglomerasyon) sonucu ortaya çıkan ihtiyaçların fonksiyonel çeşitlenmeye yol açtığı gözlenmektedir.

Kâhta'nın şehirleşme sürecini üç ayrı dönem halinde ele almak mümkündür. Bunlardan ilki; yerleşmenin 1920'li yıllara kadar köy nitelikli bir yerleşme olduğu (Kölük köyü) ve her benzer kırsal yerleşmede yaşanan hayatın burada da gerçekleştiği dönemdir. Bu aşamada tarihsel vesikalarda, yakın çevresinde yer alan köylerin kayıtları yer aldığı halde Kölük adına rastlanmaması, bu köyün aynı zamanda yeni bir yerleşme olduğuna da işaret etmektedir.

Kâhta'nın tarihsel gelişiminde ikinci evreyi 1923-1990 dönemi teşkil etmektedir. Bu periyodun başında Kâhta yerleşmesi idari bir nitelik değiştirerek ilçe merkezi olmuş ve artık kasaba karakterine bürünmeye başlamıştır.

Böylece 1920’li yılların ortalarında yeni idari bir fonksiyon yüklenmesi, Kâhta nüfusunda önemli artışlar yaşanmasına zemin hazırlamış, yerleşmenin mekansal görünümünde de birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Ancak belirtilen nüfus artışına karşın ekonomik niteliğinde ciddi sayılabilecek bir değişiklik meydana gelmemiş, 1980’li yılların ortalarına kadar bir tarım kasabası görünümünü muhafaza etmiştir.

1980’li yıllar; Türkiye genelinde olduğu gibi Kâhta’da da önemli sosyal ve ekonomik değişimleri hızla yaşamaya başladığı bir dönem olmuştur. Çevre veya uzak büyük şehirlerle olan ilişkiler (göç yoluyla giden ve kalanların karşılıklı etkileşimleri şehirsal alanlarla temasın daha fazla olmasını tetiklemiştir) Kâhta’da da mekânsal ve sosyo-ekonomik değişimleri beraberinde getirmiştir. Ancak bu dönemde de ticaret, turizm ve hizmetler sektörlerinde gelişmeler olmakla birlikte yerleşmenin ekonomisi halen neredeyse tamamen tarımsal alana endekslidir.

Kâhta’nın gerçek anlamda bir şehir niteliği kazanması 1990’lı yılların sonuna ve özellikle 2000 yılı sonrasına rastlamaktadır. Belirtilen dönemde, özellikle birçok Atatürk Barajı göl suları altında kalması ve bu köylerdeki nüfusun başta Kâhta olmak üzere başka yerlere göç etmesi, Kâhta nüfusunda kısa sürede büyük artışların yaşanmasına ve mekansal açıdan da daha geniş bir sahaya yayılmasına neden olmuştur. Devamında, yerleşme plan ve mimarisinde yeni unsurların devreye girmesi ve sanayi faaliyetlerinin gelişmesi sonucu fonksiyonel çeşitlenmenin daha belirgin hale gelmesi sözkonusu olmuştur. Ayrıca nüfusun talep ve ihtiyaçlarına göre eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel dokunun yeniden organize edilmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu durum yerleşmenin “şehir” sınıfına dahil edilmesini kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır.

2004 yılında yapılan bir çalışmaya göre, Türkiye’de mevcut 872 ilçe arasında gelişmişlik sırası bakımından 656. sırada bulunan Kâhta, beşinci derece gelişmiş ilçeler gurubunda yer almıştır (DPT, 2004:99). Değerlendirmeye tutulan değişkenler itibariyle Türkiye ortalamasının altında kalan bu ilçeler, tarımsal istihdamın yüksekliği

(ortalama %82), buna karşılık sanayi (%2) ve hizmetler (%16) sektöründe istihdamının düşük değerinde olmasıyla karakterize edilmektedir. Aynı araştırmanın sonuçlarına göre Kâhta ilçesi Adıyaman İline bağlı 9 ilçe arasında ise 6.sırada yer almıştır (DPT, 2004:107). Dolayısıyla sadece mekansal genişleme açısından değil aynı zamanda ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan da katetmesi gereken çok mesafe olduğu açıktır.

Kâhta şehrinde nüfus ve şehrsel mekân kullanımındaki değişimi konu alan bu kitap çalışması, sahaya ilişkin kaynakların gözden geçirilmesi, istatistik verilerin değerlendirilmesi, şehir merkezinde resmi ve sivil kişilerle mülakatlar yapılması, şehir ve çevresinde gözlemler gerçekleştirilmesi yoluyla şekillendirilmiş, tarihsel süreç içinde mekansal kullanımda meydana gelen değişimlerin ortaya konulmasında ise, 1956 ve 1998 baskı tarihli 1:25.000 ölçekli topografya haritaları, uydu görüntüleri ve hava fotoğrafları ile yerel yönetimin hazırladığı şehir imar ve hâlihazır planları gibi araçlardan yararlanılmıştır.

1.KÂHTA’NIN COĞRAFİ KONUMU

Yeryüzünde bir noktanın enlem ve boylamlara göre durumuna işaret eden matematik konum ve yine bir noktanın yeryüzündeki diğer belirgin unsurlara göre durumunu ortaya koyan özel konumdan oluşan coğrafi konum, sadece inceleme konusu yapılan coğrafi unsurun (yerleşme, bölge, göl, dağ vs) nerede olduğunu belirlemede değil, aynı zamanda pek çok özelliği hakkında bilgi vermesi açısından önem arz etmektedir.

Kâhta şehrinin dahil olduğu ve Adıyaman iline bağlı bir ilçe olan Kâhta ilçesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Orta Fırat Bölümünde yer almakta, dolayısıyla bu sahanın genel beşeri ve fizik coğrafya şartlarını yansıtmaktadır. 2 belde ile 95 köyden oluşan ve 1.490 km²'lik bir alana sahip olan, bu bakımdan Adıyaman ili toplam yüzölçümünün % 19,6'sını oluşturan Kâhta ilçesi, merkez ilçeden (%22,4) sonra ilin en geniş yüzölçümüne sahip ilçesi durumundadır. İlçe topraklarını, kuzeydoğuda Gerger, kuzeybatıda Sincik ilçeleri, doğu ve güneyde Fırat nehri (Atatürk barajı gölalanı), güneybatıda

Samsat ilçesi ve batıda ise Adıyaman merkez ilçe toprakları çevrelemektedir (Harita 1).

Kâhta şehri ise; Yörenin en büyük akarsuyu olan ve şehre de ismini veren Kâhta çayı vadisinin batısında, kaynağını şehrin hemen kuzeyindeki sahadan alan ve vadilerini giderek hafif bir şekilde derinleştirmek suretiyle güneye doğru akan Kâhta, Hamdut ve Değirmen derelerinin oluşturduğu, hafif tepelik ve vadi kombinasyonundan oluşan düzlük üzerinde konumlanmıştır. Sözü edilen düzlük deniz seviyesinde ortalama 700–750 m yükseltiye sahip bulunmaktadır.

Harita 1: Kâhta ve Kocahisar Köyü (Eski Kâhta) Lokasyon Haritası

Şehrin yerleşim sahası, kuzey ve doğuda derin olarak yarılmış Kâhta çayı vadisiyle çevrenirken, güney ve batı yönlerinde ise küçük derelerin oluşturduğu daha az derin vadi ve tepelerden oluşan, az engebeli sahalardan meydana gelmiştir. Bu yönlerde uzanan saha, güneyde Fırat nehri vadisi (Atatürk Barajı göl sahası), batıda ise Kalburcu çayına katılan Kuru çay vadisiyle kesintiye uğramaktadır.

2.KÂHTA VE YAKIN ÇEVRE FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Şu açıktır ki, küçük veya büyük herhangi bir yerleşme nedensiz olarak ortaya çıkmamakta, genellikle doğal çevre şartlarının elverişli olduğu ve bir potansiyel barındırdığı sahalarda hayat bulmaktadır. Bu durum kırsal yerleşmeler için hayati bir önem taşırken şehir nitelikli yerleşmelerde de belirleyici bir etkiye sahiptir. Bir yerleşmenin ortaya çıkması coğrafi şartların durumuna göre şekillenmekle birlikte, yerleşmenin gelişme düzeyi ve hızı, coğrafi potansiyelin büyüklüğüne ve bu potansiyelin kullanım etkinliğine bağlı bulunmaktadır.

Dolayısıyla “İnsanlar ne şekilde yerleşmiş olurlarsa olsunlar ihtiyaçların zoruyla daima yerleştikleri ve bu ihtiyaçlarını karşıladıkları yere ve çevresine az çok bağlı olmakta, yerleşme yerinin seçiminde yerleşmenin oluşumunda ve gelişiminde çevre coğrafi şartları belirleyici rol oynamaktadır. Böylece her yerleşme kapladığı sahadan daha geniş bir alanda meydana gelen ekonomik faaliyet sahasıyla çevrelenmekte ve bu sahayla sıkı ilişkiler içinde bulunmaktadır” (TANOĞLU A., 1969:213). Bu durum hangi ölçekte olursa olsun bir yerleşmenin değerlendirilmesinde ve özelliklerinin ortaya konulmasında yakın çevre şartlarının göz önünde bulundurulmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu koşul küçük bir sahada büyük nüfus kitlelerinin birlikte bulunduğu ve geçimini temin ettikleri yerleşmeler olan şehirlerde de açık bir şekilde yaşanmakta, şehirlerin hem çevresindeki sahadan ihtiyaçlarını temin etmesi ve hem de bu alanlara hizmet götürmesi bakımından merkezi konumları onların hinterlandlarıyla birlikte değerlendirilmesini gerektirmektedir (GÖNEY S.,1995:1-3).

Şehirlerin en önemli niteliklerinden biri olan “merkez olma” özelliği, yerleşme ile bölge arasındaki karşılıklı ilişkinin boyutuna bağlı bulunmakta ve çevredeki yerleşmelerin merkezi bir noktaya yönelmeleriyle fonksiyonel bir bütünleşmeye dönüşmektedir (BENEDICT P., 1971:155-156).

Kâhta şehrinin kuruluş ve gelişmesinde doğal çevre şartları kadar beşeri koşulların da etkili olduğunu görmekteyiz. Bu şartların genel özellikleri ile geçmişte ve günümüzde yerleşmenin gelişimi üzerindeki etkilerini aşağıda açıklanmıştır.

2.1. Jeolojik Özellikler

Bir sahanın jeolojik oluşum süreci ve bu süreçte geçirdiği jeolojik evreler, aynı zamanda o mekanın diğer bir çok özelliğinin şekillenmesinde etkili faktörler olmaktadır. Topografik karakterin oluşması, tektonizma, toprak örtüsünün oluşması, yer altı madenleri (petrol, doğalgaz, kömür vb) ve birçok diğer dolaylı etki, jeolojik özelliklerin bir sonucu olarak belirginleşmektedir. Bu bakımından Kâhta ve çevresinin jeolojik özelliklerine kısaca değinmekte yarar görülmüştür.

Güneydoğu Anadolu'nun Karacadağ volkan külesiyle ayırılan batı kısmı, kalker bir platonun (Gaziantep – Urfa Platosu) özelliklerine sahip olmakla birlikte, bu platonun kuzeyinde Adıyaman havzası adı verilen farklı bir jeomorfolojik ünitenin varlığı dikkati çekmekte, bu havza Güneydoğu Torosların dış yayının önünde bir kenar kıvrımları sistemi ihtiva etmektedir (SÖZER A. N., 1984:13-13).

Kuzey-güney doğrultusunda akan Fırat nehrinin iki kesime ayırdığı, yüksekliği 400–1000 m arasında değişen, dalgalı ve genellikle kalker yapıları bir plato olan Gaziantep-Urfa platosunun kuzey kısımları (Adıyaman-Kâhta Düzlüğü), yeni materyallerle doldurulmuş, güneyde ve kuzeyde karstik eosen kalkerleri ile çevrili tipik bir depresyon yapmıştır (MTA:1-2).

Gaziantep-Urfa platosu batıda ve kuzeyde killi, marnlı ve ultrabazik intruzyonları fazla bulunan çok parçalanmış, sık vadilerle kesilmiş bir topografya arz eder (MTA:3).

“Kâhta yöresinde petrol alınan yapıların oluşmasını sağlayan Kretase ve Miyosen dönemi tektonizmasıdır. Sahalar günümüz yapısal formunu kazanmasını sağlayan doğrultu atımlı Adıyaman Fayının

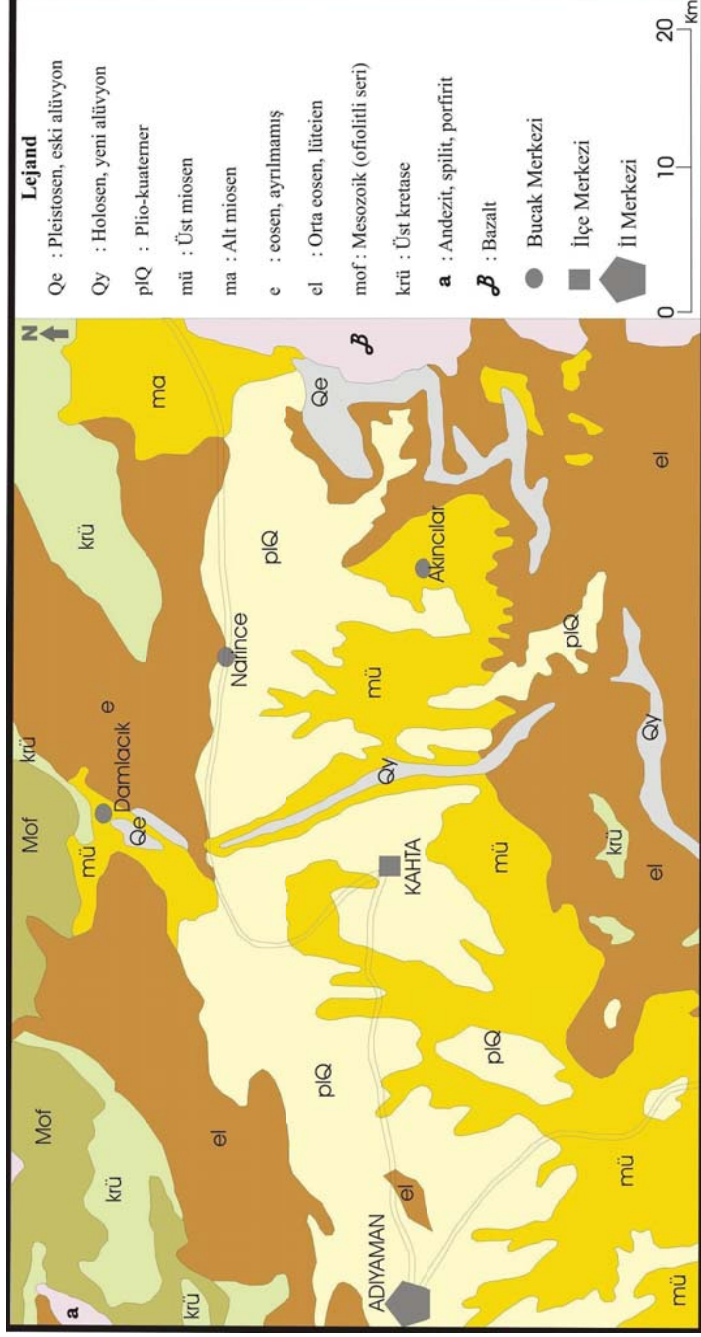
etkisinde kalmış ve tektonizmanın etkisiyle petrolün kapanlanabileceği yapılar oluşmuştur (ÖĞRENMİŞ İ.Y. 2006:50).”

Kâhta şehri yakın çevresinin jeolojik nitelikleri plio-kuaterner dolgulardan oluşan taban arazisi, en genç oluşumların yer aldığı ve kuaterner alüvyonlardan oluşan vadi tabanları ve plio-kuaterner depoların aşındırıldığı veya farklı alanlarda eosen kalkerli antiklinal yapılardan oluşan (KARADOĞAN S., 2005:2) üniteler olmak üzere sınıflandırılabilir.

Harita 2’den de izlenebildiği üzere Kâhta şehri yakın çevresinde en geniş yayılma sahasına sahip olan jeolojik birimi plio-kuaterner teşkil etmektedir. Daha ziyade kırıtaşı, kumtaşı ve çamurtaşı formasyonlarından oluşan bu birim, doğu-batı yönünde uzanım göstermekte yer yer üst miosen’e ait sahalarla karışmaktadır. Böylece şehrin yakın çevresini oluşturan plio-kuaterner araziler üst miosen’e ait formasyonlar tarafından özellikle güney kesimlerde daha yoğun olmak üzere çevrelenmiş durumdadır.

Şehrin yakın çevresinde yer alan Kâhta çayı vadisi büyük ölçüde Atatürk barajı göl sahasında kalmakla birlikte alüvyal dolgularla kaplı bulunurken, kuzey kesimde yamaç sahalalarında akarsu aşınmasıyla birlikte meydana gelen koluviyal araziler ve nihayet orta eosen’e ait formasyonlara ulaşmaktadır.

İlçe genel olarak killi, kireçli, koluviyal ve geçirgen kahverengi topraklardan oluşmakla birlikte (KÂHTA İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ, 2010:3), kuzey kesimdeki dağlık sahada kireç bakımından zengin kahverengi orman toprakları, yamaç kesimlerinde çok sığ olan intrazonal özellikte topraklar, küçük karstik depresyonların tabanlarında ise, kırmızımsı Akdeniz toprakları görülmekte, tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak gerçekleştirildiği plato yüzeylerinde ise kahverengi topraklar, vadi tabanları ile kenarlarında kumlu-çakıllı alüvyal topraklar görülmektedir (KARADOĞAN S., 2005:10-11).

Harita 2: Kâhta Şehri Yakın Çevresinin Jeolojisi Haritası (MTA, 1:500.000 Ölçekli Türkiye Jeolojisi Haritası)

Kireç bakımında zengin olan alüvyal topraklar Kâhta çayı boyunca izlenirken, genellikle yaprağını döken orman örtüsü altında oluşan kireçsiz kahverengi orman toprakları ilçenin kuzeybatısında yer almakta, yine Kâhta şehri yakın çevresinde kahverengi topraklar, ilçenin kuzeyinde ve Akıncılar Bucağı'nın güneydoğusunda kireçsiz kahverengi topraklar, Kâhta İlçesi'nin kuzeybatısında yer alan kırmızımsı kahverengi topraklar, ilçede karşılaşılan toprak türleri durumundadır (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 2006:80-82).

2.2.Topografik Özellikler

Topografik şartlar, iklim, bitki örtüsü ve akarsu ağı gibi diğer fiziki coğrafya faktörleri üzerindeki etkilerinin yanı sıra, başta tarımsal üretim, hayvancılık ve ulaşım olmak üzere hemen her tür beşeri faaliyetin karakter kazanmasında doğrudan etkiye sahiptir. Dağlar, platolar, vadiler ve ovalar olmak üzere temel topografik ünitelerin her biri yerleşme ve ekonomik faaliyetlerin biçimlenmesinde farklı şekillerde etki sahibi olmaktadır.

Belirtilen çerçevede yüksek ve engebeli sahalarda sert iklim tipi, tarımsal arazilerin azlığı, ulaşım imkânlarının kısıtlılığı, heyelan ve erozyon gibi bir takım olumsuzlukları sözkonusu olurken diğer taraftan bazı potansiyelleri de bünyelerinde barındırmaktadır. Bu sahalarda, özellikle sürekliliği olan kaynakları sunma yönleriyle öncelik taşımakta, temiz su temini, orman varlığı ve doğal bitki örtüsü yoluyla erozyonun önlenmesi, hızlı akışlı akarsular yoluyla enerji üretimi, çeşitli tarımsal ve hayvansal ürün yetiştirme, doğal görünümleri nedeniyle rekreasyonel imkan sağlama, biyolojik ve doğal çeşitlilik gibi birçok olumlu niteliğe sahip bulunmaktadır.

Dağlık ve engebeli sahalara göre çok daha fazla potansiyel sahibi olan düz alanlar ise, başta tarımsal üretim olmak üzere hemen her türlü ekonomik faaliyetin daha kolay gerçekleştirilmesi, yerleşmelerin sahalarını genişletmesi ve ulaşım ağlarının daha rahat oluşturulması bakımından olumlu koşullar sağlamaktadır.

Kâhta için de topografik şartlar çeşitli açılardan belirleyici olmuştur. Tarihsel süreçte savunmanın ön plana çıktığı dönemlerde

dağlık ve engebeli kuzey kesimler uygun yerleşim alanları olarak tercih edilirken, ilerleyen dönemlerde güvenlik endişesinin ortadan kalkmasıyla yerleşmeler topografyanın daha düz bir hal aldığı sahalara kaymıştır. Yine eğim değerlerinin fazla olduğu dağlık kesimler yerleşim birimlerinin mekansal genişlemesine kısıtlayıcı bir rol oynarken düz alanlar bu konuda daha elverişli koşullar sunmuştur.

Kâhta ilçe sınırları dâhilindeki sahada temel olarak kuzeydeki dağlık saha, bunun hemen güneyinden itibaren Atatürk baraj gölüne kadar uzanan plato sahası ile vadi tabanları olmak üzere üç ünite göze çarpmaktadır. Kâhta şehri yakın çevresi ise, şehrin konumlandığı nispeten derine doğru az aşındırılmış plato yüzeyi, doğu ve kuzeyinde derin ve geniş bir saha kaplayan günümüzde büyük ölçüde baraj gölü sularıyla doldurulmuş olan Kâhta çayı vadisi (Foto: 1), batısında ise kuzey-güney doğrultuda akan dere ve çayların oluşturduğu farklı ebatta vadiler şeklinde belirginleşmektedir.

Foto 1: Kâhta Çayı Vadisi ve Atatürk Barajı Göl Sahası (N'den Görünüm)

İlçe toprakları; kuzey kesimde nispeten dar bir alanda dağlık ve engebeli bir topografyaya sahip olmakla birlikte, genel olarak büyük ölçüde plato sahasından oluşmaktadır

Adıyaman ve Kâhta'ya ilişkin pek çok kaynakta ve hatta kamu kuruluşlarının yayınlarında "Adıyaman ve Kâhta" ovaları tabiri kullanılmaktadır. Karadoğan'ın (KARADOĞAN S., 2005:67) haklı olarak belirttiği üzere, buralarda coğrafi anlamda bir ovoidan değil, ancak akarsularla tesviye edilmiş alçak düzlüklerden söz edilebilir.

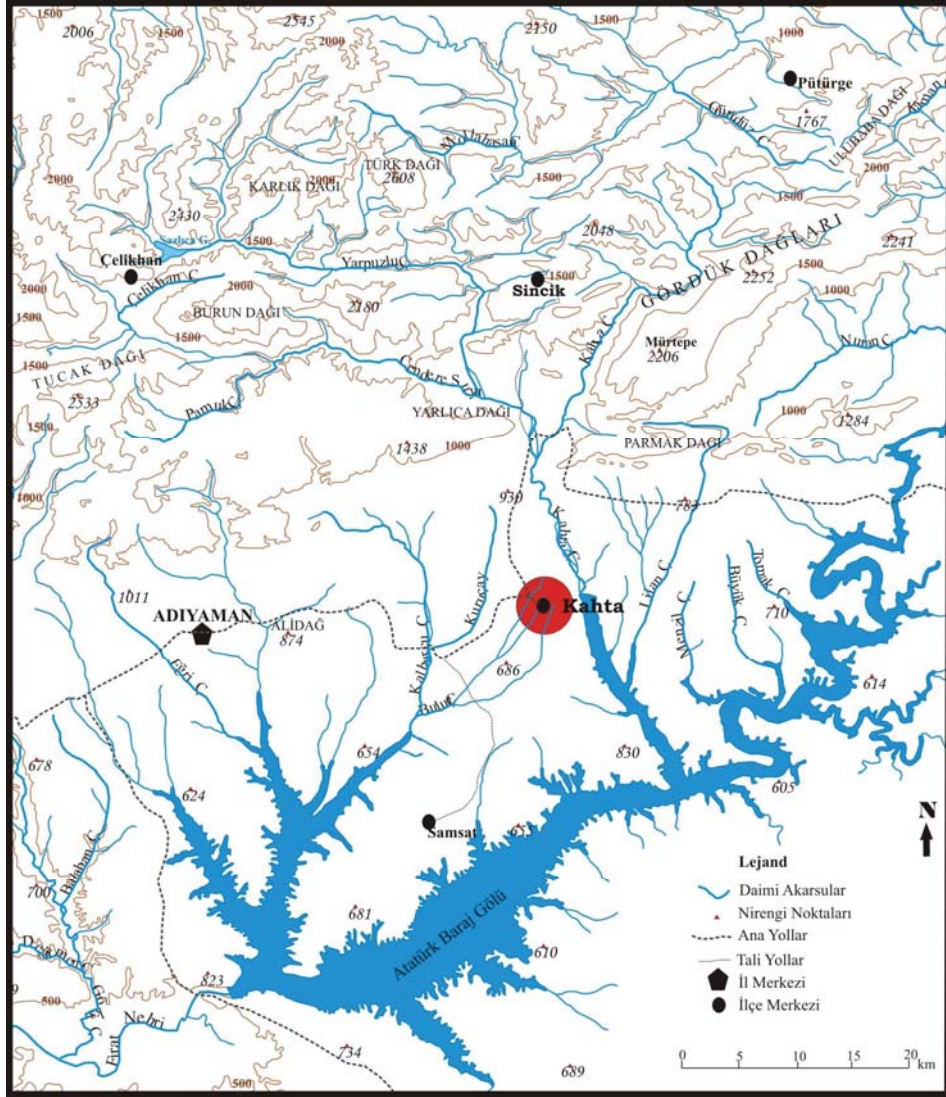
İlçenin kuzey kesiminde Güneydoğu Torosların birer parçası oluşturan Mürtepe (Nemrut dağı - 2.206 m), Gördük Dağları ve Yarıca Dağı (1.438 m) gibi yükselti üniteleri yerelirken, bu sahanın hemen güneyinde ise kuzey-güney doğrultusunda akan Fırat nehrinin iki kısma ayırdığı, Gaziantep-Urfa platosu uzanmaktadır. Kâhta şehri ise sözü edilen platonun kuzey bölümünde, Adıyaman – Kâhta düzlüğünün doğusunda konumlanmış bulunmaktadır (Harita 3).

Şehrin konumlandığı düzlük denizden 700-750 m yükseltiye sahip olurken, Kâhta çayı vadi tabanı bu seviyeden 200-250 m daha aşağıda kalmaktadır. Vadi boyunca yaklaşık 520 m kotuna kadar sularla kaplı bulunmaktadır.

Kâhta yakın çevresinde yer alan belli başlı vadiler, şehrin doğusunda kalan Kâhta vadisi ve Lilan çayı vadileri ile batısında kalan Kalburcu çayı vadisidir. Bu vadileri çeşitli büyüklükteki kollarının oluşturduğu daha küçük vadi grupları tamamlamaktadır.

2.3.İklim Özellikleri

İklim, gerek doğrudan ve gerekse diğer doğal süreçler üzerindeki şekillendirici etkisi nedeniyle önemle üzerinde durulmasını gerektiren bir coğrafi âmildir. Bir yandan topografya üzerindeki şekillendirici etkisi diğer taraftan su kaynakları ve doğal bitki örtüsünün biçimlenmesine katkısı yanında, başta tarım ve hayvancılık olmak üzere ekonomik faaliyetlerin niteliklerinin belirginleşmesinde etkin rol oynayan iklim, kırsal karakterini büyük ölçüde muhafaza eden Kâhta ve yakın çevresi için de benzer şartlar arz etmektedir.

Harita 3: Kâhta Çevresinin Topografik Özellikleri

Ana hatlarıyla Akdeniz ikliminin etkileri hissedilmesine karşın, Kâhta ve çevresinde yerel koşullar, sözü edilen iklimden farklılaşan bir takım özellikler ortaya koymaktadır. Genel olarak iki iklim özelliğinin belirginleştiği sahada, farklılıklardan birini ilçenin kuzeyindeki dağlık ve engebeli sahada karşılaşılan daha sert iklim, diğerini ise güneyde yer alan düzlük sahalarda kışların nispeten ılık geçmesiyle farklılaşan iklim tipi oluşturmaktadır. Ancak yakın geçmişe kadar denizden uzaklık nedeniyle nem oranının düşük olmasından dolayı karakteristik Akdeniz ikliminden farklılaşan yöre ikliminde, oldukça geniş bir göl alanına sahip olan Atatürk Barajı nedeniyle kısmen bir yumuşama meydana gelmeye ve Akdeniz iklimini andırır özellikler yaşanmaya başlanmıştır.

Kâhta ilçesinin dahil olduğu ve yıllık sıcaklık ortalamaları bakımından Akdeniz ve Ege kıyılarıyla birlikte Türkiye'nin en sıcak bölgelerinden birini oluşturan Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kaydedilen ortalama sıcaklık değerleri kuzeyden güneye ve doğudan batıya doğru tedrici bir artış göstermektedir (SÖZER A. N., 1984:15).

Türkiye'nin kurak ve yarı kurak bir iklim tipinin yaşandığı bölgesi özelliğinde olan Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, sıcaklık rejimi bakımından en az dört ayın ortalama sıcaklığının 20°C'nin üzerinde olduğu, yazın aşırı yüksek sıcaklıkların tespit edildiği (Temmuz ayı ortalaması 28-30°C) kışın ise ortalama sıcaklıkların 0°C'nin altına düşmediği (Ocak ayı ortalama sıcaklık 2-5°C), yıllık ortalama sıcaklıkların ise 15-16°C'yi bulduğu Karasal Akdeniz Termik rejimi görülmektedir (KOÇMAN A., 1993:25).

2.3.1.Sıcaklık Şartları

Kâhta şehri ve yakın çevresinde sıcaklık ortalamalarına baktığımızda 27 yıllık rasat süresince yıllık ortalama sıcaklığın 17,2°C olduğu gözlenmektedir (Tablo 1). Ortalama sıcaklık değerleri aylık olarak değerlendirildiğinde ise, en yüksek ortalamaların Temmuz ve Ağustos aylarında yaşandığı, bu aylarda sıcaklık ortalamalarının 30°C'nin üzerinde seyrettiği izlenmektedir (Grafik 1). Kâhta şehri yakın çevresinde yaz mevsimi ortalama sıcaklıkları 29,6°C olurken, kış aylarında bu değerler 5,4°C olarak ölçülmüş bulunmaktadır. Yıl

boyunca hiçbir ayda ortalama sıcaklıkların sıfırın altına düşmediği Kâhta'da, en düşük ortalama sıcaklık değerleri Ocak ayında görülmekte (4,6°C), en yüksek ortalamalar ise Temmuz ayında (31,2°C) ölçülmüş bulunmaktadır.

Genel ortalama sıcaklıkların yanında Kâhta istasyonunda ölçülmüş maksimum sıcaklık ortalamalarına baktığımızda yıllık ortalama değerin 23°C olduğu gözlenmektedir. En yüksek sıcaklık değerleri bakımında yaz ayları yaklaşık 36°C'yi aşan değerler sergilerken, kış aylarında da 10°C'ye yaklaşmaktadır. 27 yıllık rasat döneminde en yüksek sıcaklık ortalamaları Temmuz ayında yer alırken (38,1°C), bu verinin en düşük değerde yaşandığı ay ise Ocak ayı olmuştur (8,5°C).

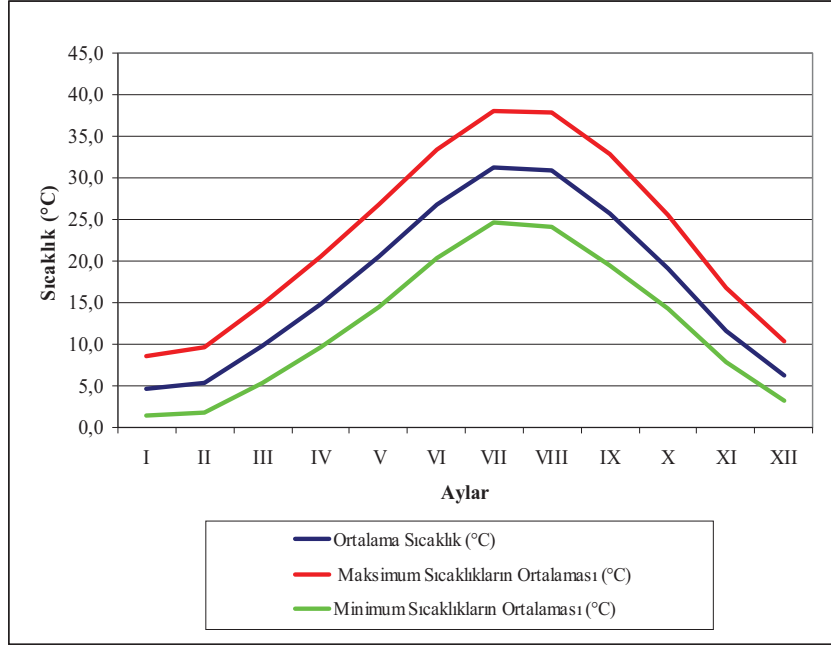
Ortalama en yüksek sıcaklık değerlerinin yanında minimum sıcaklık ortalamaları bakımından da Kâhta çevresi oldukça yüksek değerler göstermektedir (yıllık ortalama 12,2°C). Bu çerçevede minimum sıcaklıklar bakımında yaz ayları 23°C civarında seyrederken, bu değerler kış aylarında 2°C'nin biraz üzerinde gerçekleşmiş bulunmaktadır. Yine minimum sıcaklık ortalamaları bakımından en yüksek değer Temmuz ayında ölçülürken (24,7°C), en düşük değer Ocak ayında görülmüştür (1,4°C). Kâhta istasyonunda elde edilen veriler ışığında sıcaklık değerleriyle ilgili ifade edilebilecek diğer hususlar ise en yüksek ve en düşük sıcaklık değerlerinin ölçüldüğü tarihlerdir. Bu kapsamda 27 yıllık rasat süresinde Kâhta istasyonunda en yüksek sıcaklık değeri (44,9°C) 09 Ağustos 1987 tarihinde ölçülürken, en düşük sıcaklık değeri 24 Şubat 1985 tarihinde ölçülen -11,4°C'dir.

Kâhta istasyonu verileri ışığında yörenin sıcaklıkla ilgili durumu kısaca değerlendirildiğinde yaz aylarının yüksek sıcaklık ortalamalarına sahip olduğu, hiçbir ayda sıcaklık ortalamalarının eksi değerlere düşmediği, böylece çok sıcak yaz aylarının yanında fazla soğuk olmayan bir kış döneminin yer aldığı izlenmektedir.

KÁHTA İSTASYONU	Rasat Süresi (yıl)	Aylar												Yıllık Ort.
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VII	IX	X	XI	XII	
Ortalama Sıcaklık (°C)	27	4,6	5,4	9,8	14,9	20,6	26,8	31,2	30,9	25,7	19,1	11,6	6,3	17,2
Maksimum Sıcaklıkların Ortalaması (°C)	27	8,5	9,7	14,9	20,6	26,8	33,4	38,1	37,9	32,9	25,5	16,8	10,4	23,0
Minimum Sıcaklıkların Ortalaması (°C)	27	1,4	1,8	5,4	9,7	14,4	20,3	24,7	24,1	19,5	14,3	7,8	3,2	12,2
Maksimum Sıcaklık Günü	27	1	28	24	23	26	14	28	9	7	2	4	3	
Maksimum Sıcaklık Yılı	27	2000	1989	2008	2008	1994	2010	2011	1987	2007	1999	1992	2010	
Maksimum Sıcaklık (°C)	27	17,4	20,7	28,0	33,4	37,8	40,0	44,5	44,9	40,0	35,0	29,1	26,2	
Minimum Sıcaklık Günü	27	1	24	2	5	4	11	11	3	18	30	13	31	
Minimum Sıcaklık Yılı	27	1993	1985	1985	2004	2005	1991	1991	1992	1989	2003	1993	1992	
Minimum Sıcaklık (°C)	27	-6,9	-11,4	-6,8	-2,0	4,8	11,6	16,6	17,0	9,6	1,6	-5,3	-8,1	

Tablo 1: Káhta Meteoroloji İstasyonu Sıcaklık Değerleri

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri (2011)

Grafik 1: Kâhta İstasyonu Genel Ortalama ile Maksimum ve Minimum Sıcaklık Ortalamaları

Plato sahasında konumlanmış olan Kâhta istasyonu verileri bu şekilde cereyan etmekle birlikte, Kâhta ilçesinde güneydeki düzlük alanlardan kuzeydeki dağlık sahalara gidildikçe yıllık sıcaklık ortalamalarının düştüğünü, plato sahasında yıllık 17°C olan ortalama sıcaklık değerlerinin dağlık kuzey kesimde 13-14°C kadar inebildiğini ifade etmek mümkündür.

2.3.2. Yağış Özellikleri

Yağış rejimi açısından Kâhta ilçesinin dahil olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi değerlendirildiğinde, en yağışlı mevsimin kış olduğu ancak Akdeniz yağış rejiminden farklı olarak, karasal etkilerle ilgili olan ilkbahar artışıyla karakterize edilen, Ekim ayı ile başlayıp Ocak ayında en yüksek seviyeye çıkan, Şubat ayında kısmi bir azalıştan sonra Mart ve Nisan aylarında yeniden artan, bu aylardan sonra ise büyük ölçüde kurak geçen gecikmiş Akdeniz yağış rejiminin (KOÇMAN A., 1993:56) hüküm sürdüğü gözlenmektedir.

Güneydoğu Anadolu'da yıllık ortalama yağış tutarları, genellikle Güneydoğu Toroslardan Suriye platformuna doğru tedrici olarak azalmakta, Güneydoğu Toroslar yayı üzerinde 800–1250 mm arasında değişen yıllık yağış tutarları, bu yayın güneyinde yaralan sahalarda çoğunlukla 450–500 mm. arasında olmakta, Suriye sınırında ise daha da düşmektedir (SÖZER A. N., 1984:16).

Kâhta şehri ve yakın çevresinde yağış ortalamaları ve yıllık dağılımına baktığımızda ise, yağışın düşmesi bakımından iki ayrı ünitenin varlığına şahit olmaktadır. Bunlardan birincisi, Kâhta şehrinin bulunduğu plato sahası ile güneyinde Atatürk baraj gölüne kadar uzanan sahada yıllık 500-600 mm ortalama yağışın düştüğü kesim, diğeri ise yağış ortalamasının yıllık 1000 mm'ye ulaştığı kuzeydeki dağlık sahadır.

Kâhta istasyonu verilerine göre, Şehir ve çevresinde yıllık toplam 631,1 mm yağış düşmektedir (Tablo 2 ve Grafik 2). Genel olarak kurak bir yağış rejimine işaret eden bu değer, mevsimler esas alındığında farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Kâhta yöresinde yağış büyük ölçüde kış mevsiminde düşerken (326 mm), bu mevsimi ilkbahar takip etmektedir (159,3 mm). Sonbahar mevsimi yağış almakla birlikte kış ve ilkbahar mevsimlerinin gerisinde kalırken (137 mm), yaz ayları neredeyse tamamen kurak geçmektedir (8,8 mm).

Kâhta istasyonu verilerine göre en fazla yağış alan ay, toplam 117,4 mm yağışın düştüğü Ocak ayı olurken, bunu Aralık ayı takip etmektedir (108,6 mm). En az yağış düşen aylar ise Ağustos (0,3 mm) ve Temmuz (1,2 mm) aylarıdır.

Konu maksimum yağış değerleri bakımından ele alındığında, Kâhta çevresinde günümüze kadar yapılan rasatlara göre yağışlar büyük ölçüde kış aylarında düşmüş olmakla beraber, yağış maksimumlarının zaman zaman sonbahar mevsimine kaydığı izlenmektedir. Bu kapsamda en fazla yağışın düştüğü ay Ekim olurken (77,6 mm), bu ayı Ocak ve Şubat ayları takip etmiştir.

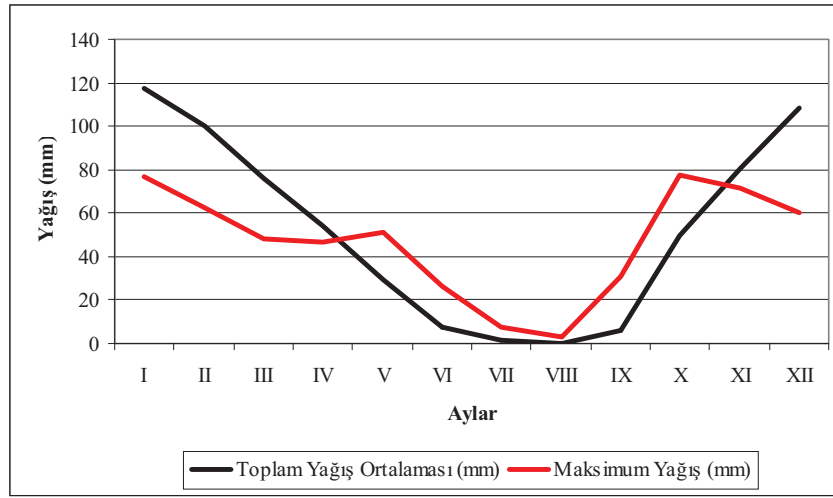
KÁHTA İSTASYONU	Rasat Süresi (yıl)	Aylar												Yıllık Toplam
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Toplam Yağış Ortalaması (mm)	27	117,4	100,0	76,0	54,0	29,3	7,3	1,2	0,3	6,3	50,0	80,7	108,6	631,1
Maksimum Yağış (mm)	27	77,1	62,1	48,5	46,6	51,2	26,2	7,2	2,8	30,8	77,6	71,5	60,3	
Kar Yağışlı Günler Sayısı	27	3,0	3,0	0,7	0	0	0	0	0	0	0	0,4	0,9	8
Kar Örtülü Günler Sayısı	27	1,2	1,6	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0,1	3,3
Dolulu Günler Sayısı Ortalaması	27	0,0	0,1	0,4	0,2	0,3				0,0	0,0	0,1	0,1	

Tablo 2: Káhta Meteoroloji İstasyonu Yağış Değerleri

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri (2011)

Kâhta istasyonu 27 yıllık rasat sonuçlarına göre Kâhta çevresinde yılda toplam 8 gün kar yağışı yaşandığı görülmektedir. Burada hemen ifade etmek gerekir ki, istasyonun bulunduğu plato sahası hem genel sıcaklık değerleri ve hem de son yıllarda Atatürk Baraj Gölünün ıltıcı etkisi nedeniyle az sayıda kar yağışlı güne sahip durumdadır. Ancak kuzeydeki dağlık sahada kış aylarında oldukça düşük değerlere inen sıcaklık değerleri nedeniyle kar yağışı çok daha fazla yaşanmakta ve karın yerde kalma süresi de uzamaktadır.

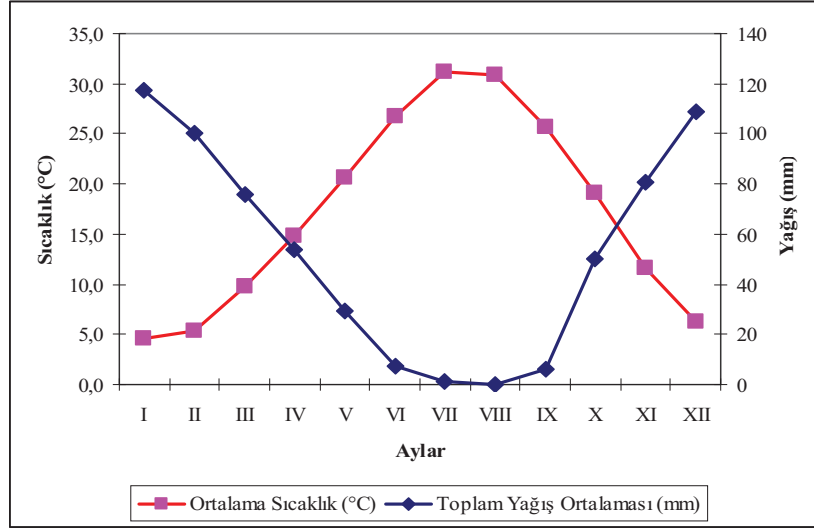

Grafik 2: Kâhta İstasyonu Toplam Yağış ve Maksimum Yağış Değerleri

Böylece yılda 8 gün kar yağışı görülen Kâhta şehri yakın çevresinde karın yerde kalma süresi düşük değerde kalmaktadır (3.3 gün). Yine ilçede çok seyrek de olsa dolu yağışı yaşanmakta, özellikle ürünlerin olgunlaşma dönemlerinde yaşanan dolu yağışlarının çok büyük kayıplara neden olduğu bilinmektedir.

Kâhta meteoroloji istasyonu verileri ışığında Kâhta şehri ve yakın çevresinin iklim özelliklerini genel olarak değerlendirmek gerekirse, büyük ölçüde yazları sıcak ve kurak kışları ise ılık ve yağışlı bir yapının var olduğu gözlenmektedir (Grafik 3). Bu çerçevede yaz kuraklığının belirgin olması, kuru tarım uygulamalarının yaygın olarak gerçekleştirilmesini ve tahıllar ağırlıklı

bir ürün deseninin hakim olmasını beraberinde getirirken, sulama ihtiyacının da düzeyini ortaya koymaktadır.

Grafik 3: Kâhta İstasyonu Sıcaklık ve Yağış Diyagramı

Diğer taraftan, yaz kuraklığı doğal bitki örtüsünün şekillenmesinde de belirleyici rol oynamakta, özellikle plato ve dağlık sahanın yamaç kesimlerinde kurakçıl bitkilerden oluşan cılız bir doğal bitki örtüsünün oluşmasına zemin hazırlamış bulunmaktadır. Ayrıca yaz aylarının neredeyse tamamen kurak geçmesi, yörede yer alan pek çok irili ufaklı akarsuyun yazın kurummasını beraberinde getirmektedir. Bu durum yerleşmelerde sıkça içme, kullanma ve sulama suyu sıkıntılarının yaşanmasına neden olmaktadır.

2.4.Akarsular ve Göller

Dere, çay, nehir ve ırmak gibi çeşitli isimlerle anılan ve doğal bir yatağı takip ederek akan yüzey suları olan akarsular, havzada suları toplayarak taşımakta ve bu faaliyet sırasında da kat ettikleri sahalarda bir takım mekansal ve ekonomik değişimlere yola açmaktadırlar. Akarsular başta vadi ve taban ovalarının oluşması olmak üzere topografyanın şekillenmesinin yanısıra, içme, kullanma ve sulama suyu temini, su ürünleri yetiştirilmesi, enerji elde edilmesi,

su sporları vb pek çok beşeri ihtiyacın temin edilmesi veya faaliyetin gerçekleştirilmesinde rol oynamaktadırlar.

Genel olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi, özellikle Güneydoğu Torosların güney eteklerinde itibaren Suriye sınırına kadar olan sahada akarsu ağı, kaynaklarını Doğu Anadolu Bölgesinden alan Fırat ve Dicle nehirleri gibi büyük akarsular dışında zengin değildir. Gerek ortalama yağış miktarları ve gerekse yaz kuraklığının ortaya çıkardığı yüksek buharlaşma sonucu yöre akarsuları, kış mevsiminde canlanan yaz mevsiminde ise, bazen tamamen kuruyan veya debisi oldukça düşen akarsular niteliğindedir.

Fırat nehri su havzası içinde bulunan Kâhta ve yakın çevresi genel hatları itibariyle Güneydoğu Anadolu Bölgesi özelliklerini barındıran bir yöre durumundadır. Sahada mevcut akarsular taşıdıkları suları Fırat nehrine (günümüzde büyük bir bölümüyle Atatürk Barajı gölalanına) dökmekle birlikte, birkaç ana koldan oluşmaktadır. Bunları; ilçe merkezinin kuzey ve doğusunda yer alan Kâhta çayı havzası, bu havzanın doğusunda bulunan ve sularını doğrudan Fırat nehrine boşaltan münferit akarsular ve dereler (Nuran çayı gibi), ilçenin güney ve batısında ise Ziyaret çayı havzası şeklinde sıralamak mümkündür.

İlçe topraklarında irili ufaklı çok sayıda akarsu olmakla birlikte, esas olarak yöre sularını Kâhta çayı ve Ziyaret çayının bir kolu olan Kalburcu çayı toplamakta ve Atatürk barajına boşaltmaktadır. Kâhta çayı havasını Lilan çayı, Kâhta çayı, Yarpuzlu çayı ve Cendere suyu gibi akarsular teşkil etmektedir. Ziyaret çayı havzası ise Kalburcu çayı, Bulut çayı, Kuruçay ve Eğriçay gibi akarsulardan oluşmaktadır (Harita 4).

Yukarıda genel hatlarıyla belirtilen yöre akarsu ağında belirginleşen havzalardan birini **Kâhta Çayı Havzası** oluşturmaktadır. Kâhta şehrine de ismini veren havzayı oluşturan akarsulardan biri olan ve ilk kaynağını şehrin kuzeydoğusundaki dağlık alandan (Çelikhan yöresindeki Sazlıca gölünden) alan Yarpuzlu çayı, önce bünyesine irili ufaklı çok sayıda dereyi katarak doğuya doğru yönelmekte, Sincik ilçe

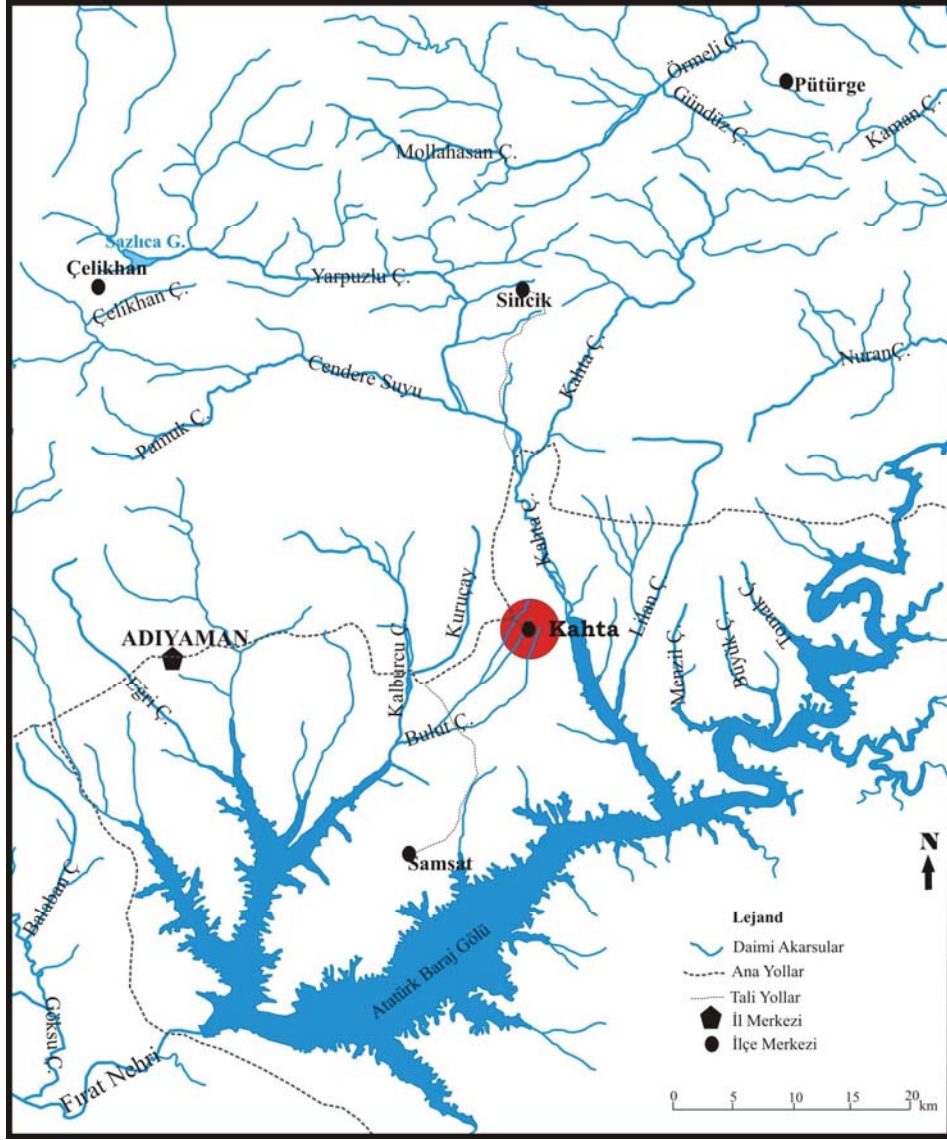
merkezinine yaklaşırken güneye doğru bir kavis çizerek ilerleyerek kuzeybatıdan akış gösteren Cendere suyuna katılarak son bulmaktadır.

Yine kaynağını kuzeybatıdaki dağlık sahadan alan Cendere suyu ise; önce elikhan ayını bünyesine katmak suretiyle doğuya doğru akmakta, Burun dağının güneyinde, gney-kuzey yönünde akış gösteren Pamuk ayını da alarak akışına devam etmektedir. Belirtilen kesimde az sayıda dereyi de alan Cendere suyu Yarlıca dağının kuzeyinde Yarpuzlu ayıyla birleşerek kısa bir mesafe doğuya doğru yönelmektedir. Burada tarihi Cendere Köprüsünü geçerek geniş bir akarsu yatağına ulaşan Cendere suyu hemen akabinde kuzeyden gelen Kâhta ayıyla birleşerek güneye doğru bir kavis çizmektedir.

Havzaya adını veren Kâhta ayı ise, ilk kaynağını kuzeydeki Gördük Dağlarından almakta, buradaki çok sayıda küçük derenin sularını alan çay, dar bir vadiyi takiben eski Kâhta Kalesini yanından geçerek geniş bir yatağa ulaşmaktadır. Burada Cendere suyuyla birleşen Kâhta ayı aynı isimle güneye doğru akmaya devam etmektedir.

Kâhta ayı, Atatürk barajının inşa edilmesinden önceki dönemlerde doğudan gelen Lilan ayını da bünyesine kattıktan sonra güneye doğru bir süre daha akışına devam ederek Fırat Nehrine karışmaktaydı. Ancak günümüzde Atatürk baraj sularının Kâhta ayı vadisini büyük ölçüde kaplaması nedeniyle akarsuyun fiziksel görünümünde değişiklikler meydana gelmiştir. Kâhta ayı artık Fırat nehrinde değil, Kâhta ilçe merkezinin hemen kuzeyindeki sahada Atatürk baraj gölünde son bulmaktadır.

Kâhta ayı havzasının diğer önemli bir akarsuyu olan Lilan ayı da artık sularını doğrudan baraj gölüne boşaltmaktadır. Sözü edilen bu akarsu, ilk kaynağını Karadut köyü yakınlarında Parmak dağının kuzey eteklerinden almakta, kısa bir mesafe doğuya doğru akış gösterdikten sonra keskin bir dirsek yapmak suretiyle güneybatıya yönelmektedir. Burada Narince beldesini geçen akarsu batısındaki birkaç derenin suyunu da bünyesine katarak baraj gölünde son bulmaktadır.

Harita 4: Kâhta Yöresi Akarsu Ağı

Kâhta yöresinde belirginleşen bir diğer akarsu havzası **Ziyaret Çayı Havzasıdır**. Kâhta şehrinin batı ve güneybatısındaki suları toplayan Ziyaret çayı havzası, Kalburcu çayı ve Eğri çay başta olmak üzere genellikle kuzey-güney yönünde akış gösteren bir çok derenin birlikte teşkil ettiği bir havza durumundadır.

Günümüzde vadisi Baraj gölü halini alan Ziyaret çayını oluşturan kollardan biri olan Kalburcu çayı kaynağını Kâhta şehrinin kuzeybatısındaki tepelik alandan almakta, Kalburcu deresi adıyla akışını önce doğuya doğru yapmakta, burada başka dereleri de bünyesine katarak, güneye doğru yönelmektedir. Arılı köyü yakınlarında, doğusundan gelen ve oldukça kısa bir akarsu olan Kuruçay ile birleşmektedir. Vadi tabanının nispeten geniş bir hal aldığı sahada güneye doğru akışına devam eden akarsu, yine doğu yönünden gelen ve Kâhta şehri yakın çevresindeki derelerin birleşmesiyle oluşan Bulut çayını da bünyesine katarak Kalburcu çayı adını almaktadır. Geçmişte, bir süre daha akışına devam edip batısındaki Eğri çay ile birleşerek Ziyaret çayı adını alan Kalburcu çayı günümüzde Bulut çayını aldıktan hemen sonra Atatürk baraj gölünde son bulmaktadır.

Benzer bir durum geçmişte Ziyaret çayı havzasının önemli bir akarsuyu olan Eğri çay için de geçerlidir. Adıyaman şehrinin kuzeybatısındaki dağlık sahadan kaynağını alan Eğriçay güneydoğu yönünde akışını sürdürmektedir. Geçmişte Dışbudak mevkiinde, kaynağını Adıyaman'ın kuzeyindeki dağlık sahadan alarak güneye doğru akış gösteren ve birçok diğer dereyi de bünyesine katan Değirmendere'yi de alarak Ziyaret çayını oluşturan Eğriçay, günümüzde sularını doğrudan Atatürk barajı gölüne boşaltmaktadır.

Kâhta yöresi akarsu ağını özetlemek gerekirse; bütünüyle Fırat nehri havzasına dahil olan yöre sularının, Atatürk barajının inşa edilmesiyle farklı bir görünüme sahip olduğu gözlenmektedir. Geçmişte daha uzun mesafe katederek Fırat nehrine ulaşan akarsuların günümüzde mesafeleri oldukça kısalmış ve son buldukları yer Atatürk barajının göl sahası olmuştur. Kâhta'nın tarımsal fonksiyonu bölümünde detaylı olarak ele alındığı üzere, Atatürk barajının etkisi

sadece akarsuların uzunluklarının değişiminde değil, en verimli tarımsal araziler olan vadi tabanı düzlüklerini de sular altında bırakması açısından da belirgin bir hal almaktadır.

Kâhta yöresi doğal göl varlığı açısından oldukça fakir bir görüntü sergilemekle birlikte, İlçe sınırları içinde kalan en önemli göl sahasını, Atatürk Baraj gölü teşkil etmektedir. Aynı zamanda İlçenin doğu sınırını da teşkil eden gölalanı, yurdumuzun en büyük dünyanın sayılı bölgesel kalkınma projelerinden biri olan Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır.

Sulama ve enerji amaçlı inşa edilen ve 1992 yılında tamamlanan Atatürk Barajı dünyanın sayılı büyük barajlarından biri niteliğindedir. 169 m yüksekliğinde kaya dolgu tarzında inşa edilmiş olan barajın normal su kotunda gölalanı 817 km²'dir. Atatürk Barajının inşa edilmesiyle başta Fırat nehri olmak üzere birçok akarsu vadisi baraj gölü suları altında kalmış, adeta bir denizi andıran göl sahası, yörede birçok mekânsal ve beşeri değişikliğin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Türkiye geneli ve özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesine çok önemli katkılar sağlayan bu devasa proje, çeşitli açılardan Kâhta ilçesi üzerinde de etkide bulunmuştur ve bulunmaya devam etmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde zaman zaman temas edildiği üzere, Atatürk barajı ve göl sahası, başlangıçta yörenin en verimli tarımsal arazileri olan vadi taban ovalarının sular altında kalmasıyla tarımsal üretim açısından ciddi kayıplar yaşamış, baraj göl aynasında bulunan çok sayıda köy bütünüyle veya kısmen barajdan olumsuz etkilenmişlerdir. Bu etkilenme, sözü edilen köylerde yaşayan nüfusun göç etmesiyle yeni bir aşamaya taşınmış, göçün etkileri en fazla Kâhta ilçe merkezinde nüfus yığılması şeklinde belirgin olarak ortaya çıkmıştır.

Barajı gölünün bir diğer olumsuz etkisi, Kâhta'yı, Şanlıurfa ve Diyarbakır'a bağlayan karayolunun kesintiye uğramasıdır. Bu durum, ulaşım ağları bakımından zaten dezavantajlı bir durumda olan Kâhta'nın daha da sapa bir mevki niteliğine bürünmesine zemin hazırlamıştır. Hernekadar günümüzde baraj gölü üzerinden feribotlarla

taşıma yapılabilir ve bu bakımdan kısıtlı da olsa bir istihdam yaratılmışsa da, yolun uzamış olması ve feribot saatlerine bağımlılık, ilçenin ulaşım koşulları açısından sorun yaşaması anlamına gelmektedir. Bu konu Kâhta şehrinin ulaşım fonksiyonu başlığı altında detaylı olarak ele alınmıştır.

Atatürk barajı gölalanı, tarım arazilerine, nüfus hareketine ve ulaşım sistemine olumsuz etkilerinin yanında bazı olumlu sonuçlar da doğurmuştur. Göl sahası kıyısında rekreasyon imkanlarının doğması, su ürünleri üretim potansiyelinin gelişmesi, sulama imkanlarının artması, genel olarak hava şartlarında bir yumuşamaya sebep olması, böylece geçmişte çok soğuk ve kar yağışlı geçen kış mevsiminin yerine daha yumuşak ve yağmur şeklinde düşen yağış şartlarına sahip bir mevsimin yaşanması gibi sonuçları bu kapsamda değerlendirmek mümkündür.

2.5.Arazi Kullanım Karakteri

Toplam 149.000 ha'lık yüzölçümüne sahip olan Kâhta ilçesi arazileri, daha önce de belirtildiği üzere topografik özellikler bakımından daha çok yer yer derine doğru yarılmış plato yüzeyler ile engebeli dağlık sahalardan oluşan araziler niteliğindedir.

Arazi kullanımı bakımından İlçe arazilerine bakıldığında ise en fazla oranda tarımsal üretim amacıyla yararlanıldığı görülmektedir. Bu kapsamda İlçede toplam arazinin yarısından fazlası ekili-dikili arazilerden oluşmaktadır (Tablo 3 ve Grafik 4).

Tarımsal üretime uygun veya bu amaçla kullanılan araziler toplam arazi varlığı içinde fazlaca yer kaplamakla beraber, kullanılmayan arazilerin fazlalığı dikkati çeken bir husustur. Toplam arazinin %27'sini teşkil eden bu araziler, daha ziyade ilçenin kuzeyindeki dağlık sahada çıplak dağ yamaçları ile akarsuların vadisindeki kum ve çakıl birikintilerinden oluşmaktadır.

Kâhta ilçesi doğal bitki örtüsü bakımında, dahil olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Akdeniz Bölgesinin ortak özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Kuzeyde Toros dağları ve güneyde de Suriye-Irak kurak bölgesiyle sınırlanmış olan Güneydoğu

Anadolu Bölgesinde iklim ve toprak şartlarının yarattığı geniş step alanları yer almakta, Mayıs ayından Kasım'a kadar devam eden şiddetli kuraklık nedeniyle ortaya çıkan son derece elverişsiz iklim şartları, bölgede doğal bitki örtüsünün de alt sınırını belirlemekte, step kenarlarında meşe topluluklarından oluşan kurakçıl orman karakterinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (SÖZER A. N., 1984:24).

Arazi Kullanım Şekli	Arazi Miktarı (ha)	Payı (%)
Ekili Dikili Araziler	77.524	52
Orman Arazileri	20.569	14
Çayır-Mera Arazisi	6.908	5
Kullanılmayan Araziler	40.748	27
Yerleşim Alanları	3.250	2
Toplam	149.000	100

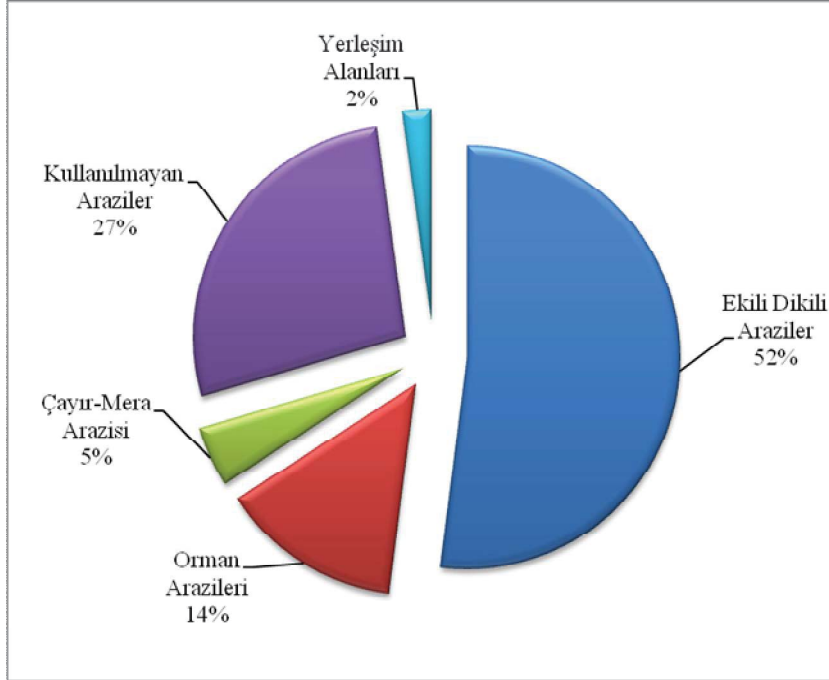
Tablo 3: Kâhta İlçesi Arazi Kullanım Özellikleri
Kaynak: Kâhta İlçe Tarım Müdürlüğü 2010 Brifing Raporu

Toplam 20.569 ha. Orman arazisine sahip olan Kâhta ilçesi de genel hatlarıyla step görünümünde olup, kuzey kesimde yer alan ve genellikle meşeliklerden teşekkül etmiş çok yoğun olmayan bitki toplulukları ile akarsu vadilerine tekabül eden kavaklık ve söğüt türleriyle karakterize edilmekte (KÂHTA İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ, 2010:3), düzlük alanlar genellikle kültürel bitki üretimine ayrılmış bulunmaktadır.

İlçenin özellikle kuzey kesimlerindeki dağlık sahalarda yayılış gösteren meşe topluluklarının eskiden beri çeşitli amaçlarla (yakacak ve hayvan yemi gibi) kullanılarak tahrip edilmiş olması, bu sahalarda yüzeyde boşlukların oluşmasına yol açmış, bitki örtüsünden yoksunluk ise, büyük ölçüde bir erozyon tehdidiyle karşı karşıya kalınmasına zemin hazırlamıştır.

Şehrin yakın çevresi ise zaten kısıtlı miktarda ve dere vadilerini takiben konumlanmış olan doğal bitki örtüsü sahalарının bir yandan şehrsel gelişmeyle birlikte konut alanına ayrılması, diğer

tarafından tahribat sonucu neredeyse bitki örtüsünden yoksun bir hal almaya başlamıştır. Geçmişte geniş bağ alanları halinde olan bu sahalar günümüzde tarla bitkileri ağırlıklı bir tarımsal üretime ayrılmış görünmektedir.

Grafik 4: Kâhta İlçesinde Araziden Yararlanma

Orman arazilerinin genel arazi varlığı içinde % 14'lük bir paya sahip olduğu ilçede çayır ve mera arazilerinin az yer tutması dikkati çekmektedir. İlçe ekonomik hayatında önemli bir yer tutan hayvancılık bakımından çok değerli olan bu sahalar daha ziyade kuzeydeki dağlık sahada yer almakta ve yıllar boyunca bilinçsiz kullanım nedeniyle tahrip olmuş arazilerden oluşmaktadır.

Yerleşim alanları ile yol vb yapıların işgal ettiği araziler, Kâhta toplam arazi varlığının %2'sini oluşturmaktadır. Bu bakımdan Kâhta ilçesinde, bir ilçe merkezi 2 belde ve 93 köyden oluşan idari yerleşim formuna 93 adet mezra da dahil edildiğinde toplam yerleşim birimi sayısı 189'u bulmaktadır (KÂHTA İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ 2010:4).

Şehrin doğusunda yer alan Kâhta çayı vadisiyle iki kesime ayrılan Kâhta ilçesi arazileri kapsamında tarım amaçlı olarak kullanılan araziler büyük ölçüde kuru tarıma (tahıllara) ayrılan sahalarda bulunmakta, özellikle şehrin yakın çevresini oluşturan plato yüzeyinde yer yer yeşil lekeler ve kabartılar halinde bağ ve bahçe ziraatı gerçekleştirilen arazilere rastlamakla birlikte, nerdeyse tamamen kuru tarım uygulamalarına ayrılmış bulunmaktadır. Geçmişte oldukça geniş alanlarda ziraatı gerçekleştirilen bağcılık eski öneminden oldukça uzak bir görünüm sergilemekte ve adeta vadi yamaçlarına tutunmaya çalışmaktadır (Foto 2-3).

Sahip olduğu tarımsal arazilerin %80'inden fazlası III. ve IV. Sınıf arazilerden oluşan (KÂHTA İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ 2010:4) ilçede, sulamalı tarıma ilişkin planlama çalışmaları devam etmekte birlikte halihazırda ancak vadi tabanlarındaki dar sahalarda sulamalı tarımla bahçe ziraatı gerçekleştirilmektedir. Diğer taraftan daha önce sulamalı şartlarda başta pamuk ve tütün olmak üzere pek çok ürün yetiştirmeye olanak sağlayan Kâhta çayının geniş taban arazisi ve yamaç sahalalarının baraj suları altında kalması Kâhta için bu bakımdan ciddi bir kayıp anlamına gelmiştir.

Foto 2: Kâhta Şehri Yakın Çevresinde Tahıllar Ağırlıklı Tarla Bitkileri Tarımı

İlçe sınırları içindeki mera ve çayır arazileri bütünüyle kuzey kesimde yer alırken, orman arazileri de büyük ölçüde bu sahada konumlanmış bulunmaktadır. İlçe sınırları dahilinde en geniş yerleşim sahasına sahip olan Kâhta şehri, genişlemesini tarım arazileri aleyhine hızla sürdürmeye devam etmektedir.

Foto 3: Kâhta Şehri Yakın Çevresinde Yer Yer Karşılaşılan Bağ Alanları

3.KÂHTA ŞEHRİNİN YERLEŞİM TARİHİ

Küçük veya büyük her yerleşme ünitesi çevresindeki doğal ve beşeri potansiyelin varlığına bağlı olarak ortaya çıkmakta ve bu potansiyelin etkinliğine göre tarihsel süreç içinde şekil almaktadır. Dolayısıyla tarihsel olarak bir veya birkaç faktöre göre ortaya çıkmış ve gelişmiş yerleşim birimleri, ulaştıkları büyüklük ne olursa olsun sönükleşip hatta ortadan kalkabildiği gibi, geçmişte herhangi bir yerleşim biriminden yoksun olan mekanlarda, ortaya çıkan yeni koşullara göre yeni bir yerleşim birimi meydana gelebilmektedir. Bu bakımdan yerleşmelerin ortaya çıkış ve gelişme sebepleri aynı zamanda onların gelecekları hakkında da önemli ipuçları vermekte, yerleşmelerin tarihsel süreçte yaşadıkları, aynı zamanda onların geleceklarinin aynası olabilmektedir. Böylece yerleşmelerin tarihsel gelişim seyirlerinin iyi tahlil edilmesi ve tarihsel geçmişleriyle bağ

kurulması, mevcut hallerine ve geleceklerine ilişkin sağlıklı değerlendirme yapmada katkı sağlayabilmektedir.

Kâhta konusuna, yerleşmeye isim olan kelimenin kökeniyle başlamak gerekirse, Kâhta isminin; Rusya-Moğolistan sınırında yer alan ve aynı adı taşıyan yerleşmeden (İngilizce; Kyakhta veya Kiakhta, Rusça; Кяхта) esinlenerek Orta Asya kökenli bir kelime olduğu (YALÇINKAYA E., 1940:52) ileri sürülmekte, ancak anlam karşılığını tam olarak belirleyecek herhangi bir belge ortaya konulamamaktadır. Böylece bu görüş büyük ölçüde bir tahminden ibaret kalmaktadır.

İsmi ve bu isimle kurulan ilk yerleşmenin tarihsel geçmişi çok eski dönemlere inmekle birlikte, çalışmamızın konusunu teşkil eden Kâhta şehri, esas itibarıyla bir “cumhuriyet dönemi şehri” niteliği taşımaktadır. Ancak, yukarıda kısaca belirtildiği üzere yerleşmenin ister mekansal ve isterse aldığı isim bakımından geçmişiyle birlikte değerlendirilmesi kapsamında aşağıda, ismini ve idari hüviyetini devraldığı eski Kâhta yerleşmesinin tarihsel gelişimi ana hatlarıyla ele alınmıştır.

3.1.Eski Kâhta Yerleşim Tarihi

Yerleşim tarihi çok eskilere kadar inen ve yapılan her yeni arkeolojik çalışmada bu tarihi daha da eskilere kadar götürülebilen Anadolu’da, yerleşmelerin ortaya çıkışı ve gelişmesi konusu ele alındığında, özellikle coğrafi konumlarıyla ilgili değerlendirmelerde belli başlı üç hususun öne çıktığı görülmektedir. Bunların başında askeri kuvvet veya güvenlik ihtiyacının temini gelmekte, ardından ise ulaşım şartlarının elverişliliğiyle birlikte her türlü ticaret imkânlarının varlığı ve su ihtiyacının temini takip etmektedir (RAMSAY W.M., 1960:87).

Sözü elden bu koşullar yerleşmelerin ortaya çıkmasında ve şekil almasında belirleyici olmuşlardır. Örneğin; güvenlikle ilgili şartlarını yerine getirilmesi amacıyla yerleşme için çevresine göre sarp ve dik yamaçlardan oluşan yüksek kesimlerin tercih edildiği ve

genellikle etrafının da yüksek duvarlarla çevrilerek daha korunaklı hale getirildiği görülmektedir.

Ulaşım ve münakale şartlarının etkisi nedeniyle de birçok yerleşme dönemin ana ticaret yolları üzerinde konumlanmış, bu yollar üzerindeki ticari hareketliliğe göre gelişim göstermiş, çoğu kez ise bağlı olarak geliştiği yolların önemini kaybetmesiyle ya yeni bir sahaya taşınmış veya eski önemini kaybederek harabe haline gelmiştir.

Su temini sadece ilk çağ yerleşmelerinin veya şehirlerinin değil her dönem yerleşmelerin konumlandığı sahaların belirlenmesinde önde gelen bir faktör durumundadır. Bu bakımdan her küçük veya büyük yerleşme, her kale şehri veya ova yerleşmesi mutlaka yakınında su temin edeceği bir kaynağa yakın olmayı hedeflemiştir. Bu bakımdan su temini maksadıyla yeraltından tüneller veya yüzeyden kanallar açmak suretiyle yerleşmeye ihtiyaç duyulan suyun temini sağlanmaya çalışılmıştır.

İlk çağlarda yerleşmelerin kurulmasında ve yer seçiminde vazgeçilmez unsurlar olan bu faktörler zaman içinde değişen koşullar nedeniyle şekil değiştirmiş, bir bölümü önemini yitirirken başka yeni unsurlar devreye girmiştir. Bu bakımdan güvenlikle ilgili endişeler biçim değiştirdiğinden artık yerleşmelerin sarp kayalıkların zirvelerine konumlanması gereği büyük ölçüde ortadan kalmış ve etrafının surlarla çevrilmesi de önemini yitirmiştir. Böylece yerleşmeler daha düz alanlara, yamaç sahalara veya ova kesimlerine doğru inmiş ve daha geniş sahalara yayılma imkanı bulmuştur. Bu dönemde güvenlikten ziyade başta tarım olmak üzere ekonomik endişeler ön plana çıkmıştır.

Bütün tarihsel süreç boyunca olduğu gibi günümüzde de, gerek su kaynakları ve gerekse yol güzergahlarının yerleşmelerin kurulup gelişmeleri üzerindeki etkisi en belirgin haliyle devam etmektedir. Tarımla birlikte, özellikle sanayi ve hizmet sektörlerine ilişkin gelişme düzeyi ve potansiyelleri ise, yerleşmenin nüfuslanması, boyutu ve gelişmişlik seviyesinin şekillenmesinde daha etkin bir yer tutmaya başlamış bulunmaktadır.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden ve iki ayrı yerleşim biriminde iki farklı tarihsel gelişim sürecine sahne olan Kâhta yerleşmesi veya şehri; Anadolu'da genel hatlarıyla karşılaşılan yerleşmelerin kuruluş aşamalarını en belirgin şekliyle yaşamış ve yaşamaya devam eden bir yerleşme niteliğindedir.

Bilindiği üzere genel olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi, özelde ise Fırat nehri yakın çevresi yerleşim tarihi çok eskilere kadar inen coğrafi mekânlardan birini teşkil etmektedir. İlk çağlardan itibaren yerleşime sahne olan bölgede pek çok kale ve şehir nitelikli yerleşme hayat bulmuş, bu kale ve şehirler, özellikle Fırat nehrinin Anadolu ile Mezopotamya siyasi organizasyonları arasında sınır teşkil ettiği dönemlerde savunma ve ticarete yönelik önemli görevler üstlenmişlerdir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Orta Fırat Bölümünde yer alan Kâhta yöresi de bölge bütünlüğünde yaşanan yerleşmeye ilişkin gelişmelere sahne olmuş, özellikle Roma İmparatorluğunun hakimiyeti sırasında bölgenin Perslerle sınır teşkil etmesi, askeri öneminin artmasına ve bölgeye çok sayıda askeri birliğin (lejyon) yerleştirilmesine zemin oluşturmuştur (SUCU M., 1985:11). Bölgenin belirtilen özelliği sadece buraya çok sayıda asker konuşlandırılması değil aynı zamanda askeri birliklerin hareketi açısından gerekli olan yol ve köprülerin inşa edilmesini de zorunlu kılmıştır. Malatya'dan başlayarak Torosları aşan, eski Kâhta üzerinde Cendere köprüsünü kullanmak suretiyle Perre (Adıyaman) kentini takip eden ve Samosata (Samsat) yoluyla Fırat nehrini aşan yol ve bu yol üzerinde inşa edilen köprüler bu dönemin eserleri durumundadır.

Bölgenin ilk tarihsel gelişim haritasını ortaya koyan Helmuth von Moltke'dir. Belirtilen dönemde genç bir yüzbaşı olan Moltke, Türk Silahlı kuvvetleri Başkomutanlığının görevlendirmesiyle Antitorosların kuzey ve güneyinde, Malatya ile Birecik arasında keşifler yapmıştır (DÖRNER F. K.,1990:1-2). Bu durum bölgeye ilişkin çalışmaların başlangıçta askeri amaçlı bir nitelik taşıdığına ve Fırat nehrinin ordunun ikmal ihtiyacında kullanılıp kullanılmayacağını tespite yönelik olduğuna işaret etmektedir.

1881 yılında İzmir'deki Alman başkonsolos yardımcısı Karl Sester'in Berlin'deki Prusya Kraliyet Bilimleri Akademisine gönderdiği mektupla (DÖRNER F. K., 1990:1) başlayan bölgeye yönelik ilgi, daha sonra arkeolojik araştırmaların hızlanmasıyla devam etmiş ve bu suretle sahanın tarihsel özellikleriyle ilgili bilgiler daha açık olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. 1883 yılında Otto Puchstein ve Karl Sester'in Nemrut dağındaki devasa heykelleri keşfetmesi, bölge arkeolojisi ve tarihsel gelişimi açısından bir dönüm noktası olmuştur.

Eski ve yeni Kâhta yerleşmelerinin dâhil olduğu Fırat nehrinin batı kısmını oluşturan saha, genel anlamda ilk çağlardan itibaren başta mağara yerleşmeleri olmak üzere yoğun bir yerleşime sahne olmuştur. Hititlerden başlayarak, Asur krallığı, Medler ve Persler gibi siyasi organizasyonların bu sahada varlık göstermelerine karşın, bölgenin yerleşim birimleri açısından, M.Ö.69 ve M.S. 72 yılları arasında bölgede hâkimiyet kurmuş olan Kommagene Krallığı döneminde önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Pers - Makedonya hakimiyeti arasında bir tampon devlet özelliği gösteren ve Başkenti, Fırat Nehri kıyısındaki Samosata (Samsat) olmak üzere, kuzeyde Malatya, batıda Maraş ve doğuda Fırat nehriyle çevrelenen sahada hükümran olan krallık döneminde, izleri günümüze kadar ulaşan çeşitli yapılar ortaya konulmuştur.

I. Mithradates Kallinikos tarafından M.Ö.69 yılında bağımsız bir krallık olarak kurulan Kommagene krallığı, En geniş egemenlik alanına sahip olduğu dönemde bile, bir siyasi organizasyon için çok geniş olmayan bir sahada kurulmuş olmasına karşın, özellikle dinsel tören ve buna ilişkin oluşturulan tapınak, heykel ve benzeri yapılar ile hakimiyet sahasının darlığına tezat bugün bile dünyayı kendine hayran bıraktıran eserler ortaya koymuştur.

Büyük ölçüde Selevkosları yenilgiye uğratarak yörede hâkimiyet kuran Roma idaresinin izni ölçüsünde kurulan ve büyüyen krallık, sonraki dönemlerde de yörenin büyük siyasi organizasyonlar tarafından sürekli bir çekişme sahası olması nedeniyle varlığını uzun süre muhafaza edememiştir. Krallık, I. Mithradates Kallinikos'un oğlu I. Antiochos

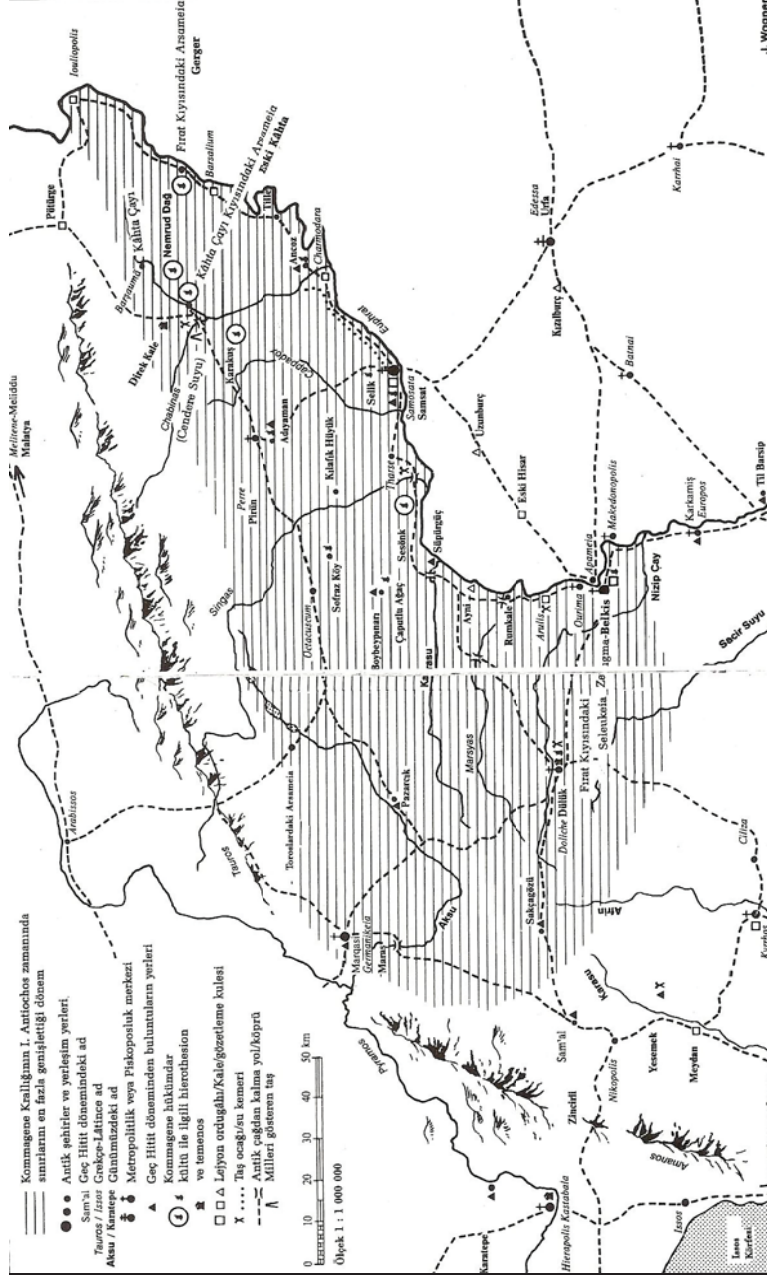

Epiphenes zamanından (M.Ö. 62-32) en geniş sahasına ulaşmış (Harita 5) ve ün kazanmıştır.

III. Antiochos'un M.S. 17 yılında ölümü üzerine ise, yöre toprakları Roma imparatorluğunun Suriye eyaletine bağlanmış, Roma imparatoru Caligula M.S. 38 yılında son kralın oğlu IV. Antiochos'u tekrar Kommagene krallığının tahtına oturtmuşsa da kısa bir süre sonra onu tahttan indirmiş, M.S.72 yılında ise krallık topraklarının tamamen Roma hakimiyeti altına girmesiyle Kommagene Krallığı tarih sahnesinden silinmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere ömrü sadece 100 yıl kadar süren bu küçük krallık, yaşam süresinin kısıllığı ve hakimiyet sahasının darlığına tezat bugün dünyanın en önemli arkeolojik ve tarihsel değerleri olan yapıları insanlık tarihine kazandırmıştır. Bu yapıları, Başkent Samosata'dan Malatya'ya giden hat üzerinde sırasıyla yerleştirilen, Karakuş tapınak alanı, krallığın yazlık başkenti olan ve aynı zamanda müdafaaya elverişli bir yerleşim birimi olan Arsemeia, bir dinsel tören alanı olduğu anlaşılan ve devasa heykellerle donatılmış Nemrut tören alanı şeklinde sıralamak mümkündür. Sözü edilen bu tarihsel ve arkeolojik yapılara ilişkin ayrıntılı bilgi, kitabın turizm fonksiyonu başlığı altında detaylı olarak ele alınmıştır.

Burada, aynı zamanda ilk Kâhta şehrinin kurulmasına vesile olan kale sahası üzerinde duracağız. Kâhta çayının ikiye ayırdığı tepelik alanın iki yakasında birbirinden farklı dönemlerde ve amaçlarda kullanılmış olan kale üniteleri mevcuttur. Bunlardan ilki Ortaçağda Melitene (Malatya)-Samosata (Samsat) yolunu korumak amacıyla kullanıldığı düşünülen ve eski Kâhta'nın ilk nüvesini teşkil eden kale, diğeri ise ırmağın doğu kıyısında bir tepenin nispeten hafif meyilli güney yamacında çeşitli teraslar üzerinde konumlanmış olan eski kale ve Kommagene kralı Mihtridates Kallinikos'un tapınak alanı yani "hierothesion"u olarak gösterilen kutsal alandır (MANSEL A.M., 1965:199).

Harita 5: Kommagene Krallığı'nın En Geniş Hakimiyet Sahasına Sahip Olduğu Dönemdeki Sınırları.

Kaynak: DÖRNER F.K., 1990: 10-11

Kâhta çayının yukarı çığırında akarsuyun sağ kıyısında yer alan ve yüksekliği 300–350 m’yi bulan, günümüzde belirgin hatlarıyla kale yapılarının üzerinde yer aldığı kalkerden oluşan tepe, Nymphaios nehri (Kâhta çayı) tarafından adeta yarılmak suretiyle, yamaç eğimleri oldukça yüksek olan bir görünüm kazanmıştır (Foto 4). Eğim değerlerinin nispeten azaldığı ve kale girişinin yer aldığı batı bölümü hariç diğer yönlerden dik eğimli yamaçlara sahip olan tepe, doğal yapısıyla korunmaya müsait bir durum arz etmektedir. Diğer taraftan kale sahasının hemen alt bölümünde geçen akarsu ile yine bu sahanın hemen güneyinden itibaren genişleyen vadi boyunca yer alan tarımsal araziler de, kalenin gerek su ve gerekse tarımsal ürün ihtiyacının karşılanması konusunda önemli bir avantaj sağlamış olmalıdır (Harita 6).

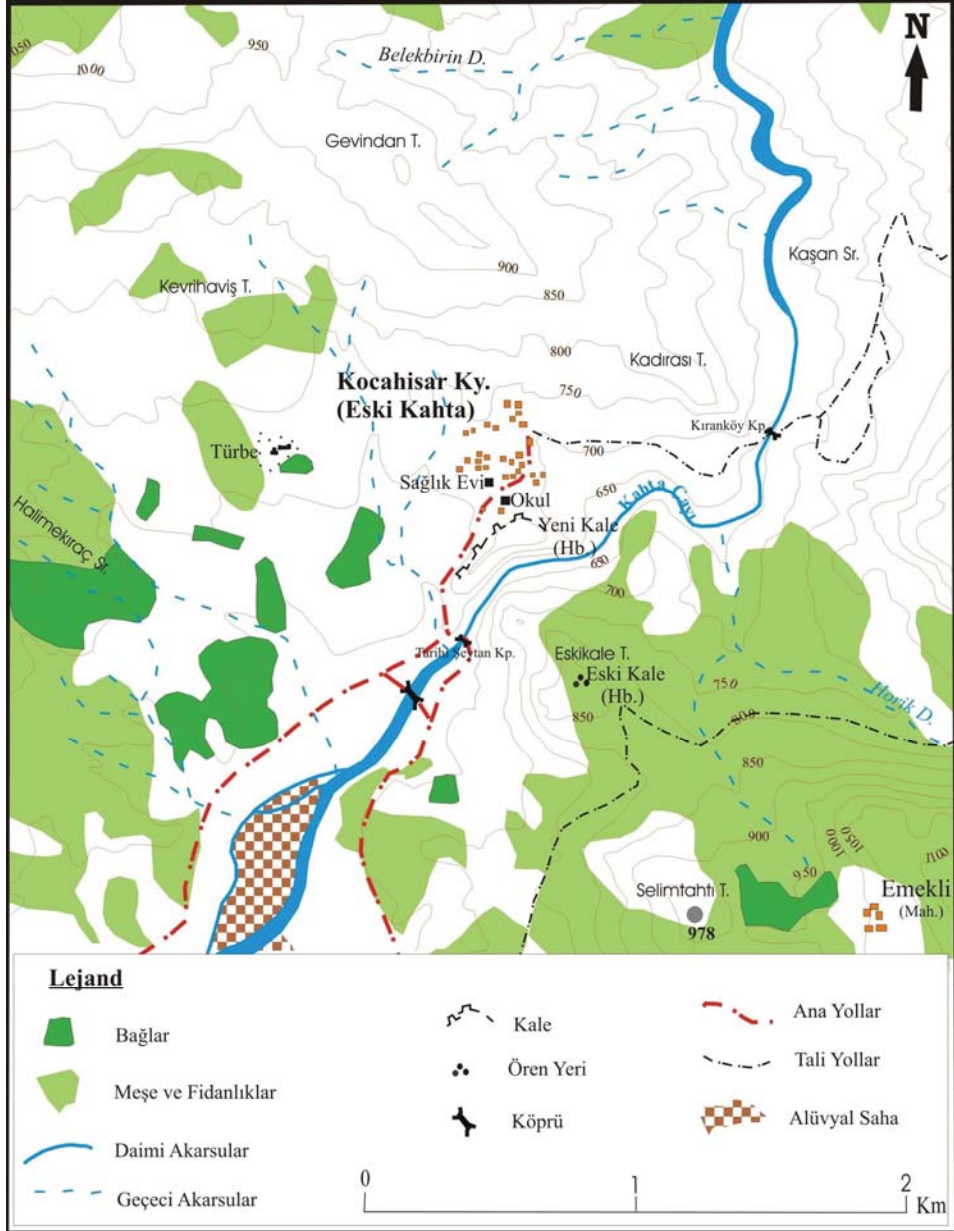
Foto 4: Kâhta Çayı (Nymphaios Nehri) Vadisi ve Eski Kâhta Kalesi

Her ne kadar günümüzde mevcut kale yapıları 1298–1516 yıllarında bölgeye hâkim olan Memluk Sultanları tarafından inşa ve tamir edilmişse de, elde edilen arkeolojik kanıt ve tarihsel bilgiler kale sahasının bu dönemden önce de kullanılmış olduğunu göstermektedir. Sözü edilen kanıtlar, özellikle Kommagene Krallığı döneminde yalçın kayalığın savunma amaçlı kullanıldığını göstermektedir. Bu düşüncüyü kuvvetlendiren kanıtlardan biri, Kâhta çayı sol sahilinde, adeta kale sahasının bıçakla kesilmiş gibi duran karşı kıyısında yer alan

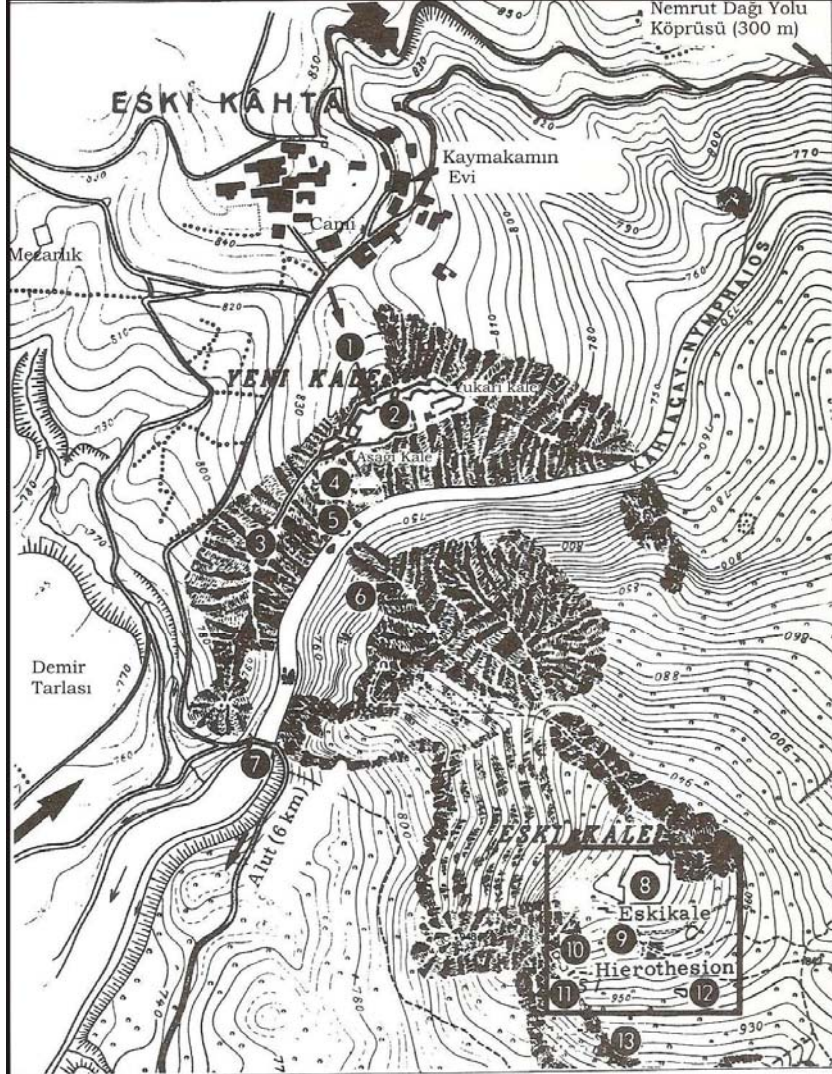
Arsameia yerleşim sahasında bulunan kaya kitabesidir. Krallığın yazlık başkenti ve dini tören yeri olduğu kabul edilen bu yerleşimde yer alan kitabede Kral Antiochos; “tükenmez kaynaklardan beslenen çift memesinin ortasında Nymph (Kâhta çayı) nehrini barındıran bu Arsameia’yı benim atam Arsames kurdu. Bu şehir kendiliğinden iki kayalık tepeye ayrılmıştı. Arsames, coşkun bir nehrin kutsal sularının yöredeki bir uçuruma akıp gittiğini görerek, şehrin iki zirveli vücuduna iki yandan bir duvarla çevirdi. Yörenin tabiat şartlarına uygun olarak iki yakalı bir şehir oluşturdu ve lütfedip oraya Arsameia adını verdi (DÖRNER F.K., 1990:156)” ifadelerini kullanarak Kommagene Krallığının ilk zamanlarında kayalığın her iki bölümünü de kullanılmış olduğunu ortaya koymaktadır.

Friedrich Karl Dörner tarafından 1938 yılında gerçekleştirilen çalışmalar sonucu kale içindeki yapılar açığa çıkarılmış ve kalenin tarihsel gelişimi ortaya konulmuştur. Bu çalışmalarda elde edilen bulgular, yukarıda da belirtildiği üzere kale sahasının geçmiş dönemlerde de kullanılmış olmakla birlikte, mevcut yapıların büyük ölçüde Memluklar tarafından meydana getirildiğini göstermektedir. Burada elde edilen Memluk sultanlarına ait kitabeler sağlam deliller olarak belirginleşmektedir. Belirtilen araştırma döneminde kale girişinin, kapı odasıyla birlikte restore edildiği, yer yer 8 m. yüksekliğe kadar molozlarla dolu olan, iç duvar ile dış duvar arasındaki uzunlamasına geçidin ortaya çıkarıldığı belirtilmektedir (DÖRNER F.K., 1990:141).

Kale sahasında kral sarayı, burçlar, dükkânlar, hamam gibi yapıların yanında çok dikkat çekici unsurlar yer almaktadır. Bunlardan biri Kale’nin Kâhta çayına dik bir eğimle inen güney yamacında, büyük bir çıkıntı oluşturan kayalığın altında inşa edilmiş olan, esas kaleden dimdik basamaklarla üstü kısmen kapalı ve dönemeçli bir yoldan ulaşılan küçük kaledir. Aynı zamanda bir güvercinlik olan bu yapıdan itibaren yolun nehir kıyısına kadar devam ettiği ve özellikle muhasara dönemlerinde su sağlanmasının güvence altına alınmasının amaçlandığı görülmektedir (Harita 7).

Harita 6: Eski Kahta (Kocahisar Köyü) Çevresi Topografya Haritası

1-Yeni kale, kitabeli geçit	7-Kahta çayı üzerindeki köprü
2-Kitabeli dördüncü kule	8-Eski kalenin platosu
3-Ön savunma yeri	9-Büyük kült kitabesiyle kaide III
4-Su yolu	10-Büyük kaya odası
5-Güvercinlik	11-Kaide I
6-Yeni kaleden gelen yeraltı yolunun ağzı	12-Mithras kabartmalı kaide II
	13-Prehistorik çağdan iki mağara

Harita 7: Eski Kale (Arsameia), Yeni Kale ve Eski Kahta Yerleşim Alanları
DÖRNER F.K.,1990, "Nemrut Dağının Zirvesinde Tanrıların Tahtları" Türk Tarih Kurumu Yayınları. s:183

Diğer bir ilgi çekici yapı ise, yukarıda sözü edilen güvercinliğin alt kısmından başlamak suretiyle nehrin karşı kıyısına çıkan yeraltı geçididir. Dışarıdan görünmeyecek şekilde, kaleden giriş çıkışı sağlayan bu geçidin bilinen en eski su altı tüneli olduğu (DÖRNER F.K., 1990:142) ileri sürülmüştür.

Kalenin büyüklüğü, sahip olduğu üniteler ile iç donanımı, güçlü ve önemli bir kale olduğuna işaret etmektedir. Ancak, 1516 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra güvenlik endişesinin ortadan kalkması ve bir sınır karakolu olmaktan çıkması, kalenin önemini giderek kaybetmeye başlamasına zemin hazırlamış, bir süre daha kalede faaliyetler sürdürülmüş olmakla birlikte, sonraki dönemlerde bir daha eski görkemine kavuşamamıştır. Günümüzde ana hatlarıyla yapıları ayakta olmakla birlikte kale, çökme tehlikesi nedeniyle ziyaretlere kapatılmış, restorasyon çalışmaları sürdürülmektedir (Foto 5).

Foto 5: Eski Kâhta Kalesi

Kâhta şehrinin ilk nüvesini oluşturan Kocahisar köyü (Eski Kâhta) ise, kale sahası ile kuzeyindeki dağlık kütle arasındaki taraça üzerinde, yamaca yaslanmış bir şekilde konumlanmıştır (Foto 6). Osmanlı dönemi boyunca kaza merkezi olan Kâhta (eski) bağlı olduğu

vilayetler ve idari hüviyeti sık sık değişiklik göstermiştir. Yerleşme Maraş (Zülkadriye), Diyarbakır ve Mamurat-ül Aziz (Elazığ) vilayetine bağlı olarak idari işlevini yerine getirmiştir.

Foto 6: Kocahisar Köyü (Eski Kâhta) ve Eski Kâhta Kalesi

1519 tarihli kayıtlara göre Kâhta merkez kasabası, 1232 kişinin yaşadığı 5 mahalleden oluşan 229 haneye sahip bir yerleşme niteliğindedir (TAŞTEMİR M., 1999:58). Ayrıca aynı tarihte 22 kale görevlisinin bulunması, kalenin faaliyetine devam ettiğine işaret etmektedir. 1560 yılına gelindiğinde, Kâhta kasabasında mahalle sayısının altıya çıktığı anlaşılmakta, hane sayısının ise 1519 yılına göre %190 artış göstererek 665'e, kasaba nüfusunun da 3449'a yükseldiği (TAŞTEMİR M., 1999:60) görülmektedir.

Osmanlı devletinin ilk dönemlerinde Kâhta kazasında çeşitli meslek erbabının bulunduğu kayıtlara geçilmiştir. 1519 yılında 3 baytar, 2 boyacı, 1 çerçi, 1 çilingir, 1 debbağ, 2 değirmenci, 3 dellal, 5 demirci, 2 hallaç, 1 kasap, 1 kazancı, 1 kebabçı, 1 kuyumcu, 1 leblebici, 1 okçu ve 4 tüccar olmak üzere 21 esnaf söz konusu iken, 1560 yılına gelindiğinde, mevcut meslek dalarındaki artışın yanı sıra 1 hasırcı, 5 palancı, 4 yaycı'nın da eklenmesiyle esnaf sayısının 33'e yükseldiği (TAŞTEMİR M., 1999:98) öğrenilmektedir.

Kuşkusuz bu çeşitlilikte bir esnaf gurubunun varlığı Kâhta yerleşmesinin köy vasfından çıkarak bir şehir niteliğine büründüğüne işaret etmektedir. Özellikle kebabçı, kuyumcu, baytar, boyacı (iplik boyama) ve tüccarların varlığı yerleşmede canlı bir ticari hayatın varlığına da delalet etmektedir.

Yine, kasabada merkezinde yer alan ve gelirleri şehir yakınındaki 10 adet değirmen ile yakın çevre ve mezralarda camiye vakfiye olarak bağışlanan meyveliklerden elde edilen, Kutlu Doğmuş Cami adında bir cami ile Türkî Cevherî ve Kutlu Bey adında iki tane zâviyenin varlığı söz konusudur (TAŞTEMİR M., 1999:246-249).

Kâhta kasabası, Osmanlı devletinin ilk dönemlerinde de gerek nüfus ve gerekse alansal açıdan gelişimini sürdürmeye devam etmiştir. 1519–1560 döneminin kapsayan yaklaşık 40 yıllık periyotta kasaba nüfusunun %180 artmış olması bu durumu destekler niteliktedir. Belirtilen dönemde “XVI. yüzyıl Osmanlı şehirlerinin tipik özelliklerini bünyesinde barındıran ve iktisadi yönden önemli bir yerleşim birimi olan Kâhta kasabasında, daha çok hayvancılık faaliyetiyle ilgili işletmeler yer almıştır. Boyahane, kirişhane, debbağhane gibi işletmelerin varlığı, pazar vergileri ile küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yaygın olması bunu teyideder niteliktedir (TAŞTEMİR M., 1999:167)”. Kasabanın hayvancılık faaliyeti ağırlıklı iktisadi yapısı yanında değirmenler, çilingir, boyacı, yaycı vb esnafın bulunması, belirtilen dönemde de kasaba iktisadi hayatının çeşitliliğini ve canlılığını ortaya koymaktadır (TAŞTEMİR M., 1999:168).

Evliya çelebi seyahatnamesinde Kâhta’dan; “kömür dağı eteğinde, bağlı, bahçeli eski tip evleri olan, Fırat nehrine uzak bir mevkide konumlanmış, pek çok camisi, hanı, hamamı ve sultan çarşısı olan bakımlı bir kasaba (KAHRAMAN S. A., DAĞLI Y., 2006:223)” şeklinde söz etmektedir.

19. yüzyıl sonlarına doğru gelindiğinde, Cuinet tarafında 1300 nüfuslu bir mevki olarak gösterilen Kâhta kazası (DARKOT B., 1952:90), 1892 yılı Mamûrat-ül Aziz Salnamesinde bir hükümet konağı, bir cami ve birkaç dükkanın yer aldığı bir karye olarak ifade

edilmiştir (ÖZTÜRK S., 2006:216). 1894 tarihli salnamede kaza merkezinin 93 hane ve 393 nüfustan ibaret olduğu kayıtlara geçerken, 1908 yılı salnamesinde, Kâhta kasabasının 107 evden ibaret olduğu, Alut, Tokaris ve Sincik namıyla üç nahiyesinin bulunduğu, henüz karye (köy) şeklinde olan kaza merkezinde hükümet konağı, telgrafhane, bir camii, bir ilkokul, bir fırın ve iki dükkânın yer aldığı belirtilmiştir (ÖZTÜRK S., 2006:300-301).

Yerleşim tarihi çok eskilere kadar inen “Anadolu’da, bir dönem mühim olan yolların genellikle başka bir devrede önemlerini kaybetmesi (RAMSAY W.M., 1960:87)” sıkça rastlanan bir durumdur. Bu durum yola göre konumlanan ve ona bağlı olarak gelişen yerleşmelerin yeniden şekillenmesini zorunlu kılar ve genellikle yeni yol güzergahı üzerinde yeni bir yerleşme tesis edilerek eski yerleşmedeki nüfus bu alana taşınır.

Bu durum Kâhta yerleşmesi için de geçerlidir. Osmanlının uzun hâkimiyet döneminin ilk yıllarındaki gelişmeye karşın ilerleyen dönemlerde, özellikli yol güzergâhlarının değişmesi ve yerleşmenin sapa bir mevkide kalması nedeniyle, Kâhta (eski) kasabası çok parlak bir görüntü sergilememiş ve önemli bir gelişme de sağlayamamıştır.

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Malatya’ya bağlı bir kaza merkezi olma hüviyetini koruyan Kâhta kasabası, değişen coğrafi ve siyasi koşullar nedeniyle idari merkezini başka bir alana taşımayla karşı karşıya kalmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte gerçekleşen bu yeniden yapılanma sonucu, Kâhta’nın idari merkezi 25 km. güneydeki Köllük köyüne (Yeni Kâhta) nakledilmiştir.

İdari merkez taşınmış olmakla birlikte eski yerleşim alanı tamamen ortadan kalkmamış köy statüsünde varlığını devam ettirmiştir. Sahip olduğu coğrafi potansiyel günün koşullarına göre oldukça zayıf kalan Eski Kâhta’da, idari niteliğin kaybedilmesiyle nüfusun gerilemesi daha da hızlanmıştır. Malatya ili, Kâhta kazası, Alut nahiyesine bağlı bir köy statüsüne getirilen yerleşme, 1935 genel nüfus sayımına göre 491 nüfusa sahip bulunmaktadır.

1930’lu yılların sonunda, yerleşmenin, bir camisi ve birkaç dükkânı olan büyükçe bir köy (YALÇINKAYA E., 1940:52)

özelliğini sürdürdüğü öğrenilmektedir. Ancak sonraki dönemlerde de nüfus ve iktisadi şartlar açısından gerilemenin devam ettiği anlaşılmaktadır.

Eski Kâhta'nın nüfusu 1940 yılında 476'ya, 1945 sayım döneminde ise 431 kişiye gerilemiştir. İsmi uzun süre Eski Kâhta olarak muhafaza etmiş olan yerleşme, 1960 yılından itibaren Kocahisar adını almıştır. Belirtilen tarihte yerleşmenin nüfusu 1945'li yıllara göre artış göstermiş, 1960 nüfus sayımına göre 576, 1970 sayımına göre ise 696'ya ulaşmıştır. 1980'li yıllardan itibaren ülke genelinde hızlanan kırsal alandan şehirselleşmeye göç hareketinin Kocahisar köyünü de etkilediği görülmektedir. 1985 nüfus sayımı sonuçlarına göre köyde 668 kişi yaşamakta iken, bu miktar 2000 yılında 424'e inmiştir.

Halen Kocahisar köyüne bağlı Pamuk (Pamlık), Boğaz ve Kayabaşı (Çörtene) olmak üzere üç mezra bulunmakta, 40 haneye sahip olan köyde ve 2010 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 188'i kadın ve 173'ü erkek olmak üzere toplam 361 kişi yaşamaktadır. Diğer taraftan köyün nüfusundaki azalmanın günümüzde de hızla devam ettiğini söylemek mümkündür. Köyde başlıca geçim kaynağı hayvancılık faaliyeti olurken (keçi besleme), başta nar olmak üzere meyve tarımı da geçim kaynakları içinde yer almaktadır. Köyde birleştirilmiş sınıf sistemine göre eğitim veren bir ilköğretim okulunun bulunması, tesisi var olmasına karşın, sağlık ocağı kullanıma açık değildir. İçme suyu şebekesine sahip olan yerleşimde kanalizasyon sistemi bulunmamaktadır (Foto 7).

Kâhta kazasının idari merkezini değiştirmesinin nedenlerine ilişkin elimizde kesin bilgiler olmamakla birlikte, eski idare merkezinde halihazırda bir yerleşmenin varlığını sürdürmesi, yerleşmenin idari merkezinin değiştirilmesinde herhangi bir doğal afetin (deprem, heyelan, sel vb) rol oynamadığı, yine merkezi yol sistemlerine göre yeni idare sahasının eskisine göre kısmen avantajlı olmasına karşın, idari merkez değişikliğine gidecek derecede bir farklılık olmadığı görülmektedir. İdari yer değiştirmenin herhangi bir sosyal olay ve iktisadi nedenlerden kaynaklandığına dair bir emareye

tarafımızdan da ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu bakımdan geriye sadece yerleşmenin siyasal nedenlerle yer değiştirdiğine ilişkin faktör kalmaktadır. Bu faktörü güçlü kılan sebep ise, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Atatürk'ün yanında yer almış ve ilk mebuslardan biri olan Hacı Bedir Ağanın mensubu olduğu Zürevkan aşiretinin yeni idari merkez olan Kөлük köyünde yerleşik olması gösterilebilir.

Foto 7: Kocahisar Köyünün (Eski Kâhta) Kaleden Genel Görünüü.

Hangi sebep veya sebeplerle idari merkezin yer değiştirdiği bir yana bırakıldığında, bu değişiklik sonucu bir takım somut gelişmelerin yaşandığını ifade etmek mümkündür. Şöyle ki; Eski Kâhta'dan herhangi bir önemli transit yol geçmediğinden yol güzergâhları bakımından oldukça sapa bir konum arz etmiştir. Buna karşın Yeni Kâhta'nın, sonraki dönemlerde açılan Adıyaman – Diyarbakır yolunun geçtiği bir sahada konumlanmış olması transit yol ağlarından yararlanma bakımından avantajlı bir durum ortaya koymuştur¹.

---

¹ İlerleyen dönemlerde şehrin gelişime önemli ölçüde katkı sağlayan bu avantaj, 1990 yılından itibaren Atatürk Barajında su toplanmaya başlanmasıyla yeni bir aşamaya gelmiştir. Yeni güzergâh üzerinde feribotlarla taşımının sağlanabiliyor olmasına karşın, gerek mesafenin

Eski ve Yeni Kâhta şehirlerinin yerleşim sahalarının özellikleri karşılaştırıldığında ise, Eski Kâhta'nın, eğimli ve engebeli topografya nedeniyle, yatay yönde sahasını genişletme konusunda ciddi sınırlamalar barındırmasına karşın, Yeni Kâhta'nın neredeyse düze yakın hafif eğimli, geniş bir coğrafi mekâna sahip olmasının genişleme konusunda çok önemli avantajlar sağladığı görülmektedir.

Yeni Kâhta'nın, eski yerleşim birimine göre üstünlüğünü ortaya koyan diğer bir potansiyel ise geniş tarım arazilerinin mevcudiyetidir. Daha önce de belirtildiği üzere Eski Kâhta, sahip olduğu saha bakımından nispeten engebeli bir topografyada konumlanmış olan tarım arazileri bakımından ise akarsu vadi tabanlarıyla sınırlı bir yerleşme niteliğindedir. Yeni Kâhta'nın yerleşik olduğu alan ise geniş tarımsal arazileri barındıran bir mevki durumundadır.

Kâhta şehrinin idari bakımdan yeni yerine taşınması sonrası elde ettiği diğer bir potansiyel ise geniş bir hinterlanda sahip olmasıdır. Gerek ilçe ve belde nitelikli, gerekse köy nitelikli yerleşmelerle yoğun olarak çevrelenmiş olan Yeni Kâhta, bu potansiyelin etkisiyle ilerleyen dönemlerde hızlı bir gelişme/genişleme sürecine girmiştir.

Özetle; kaza merkezinin cumhuriyetin ilk yıllarında Eski Kâhta'dan (Kocahisar köyü) Kölük köyüne (Yeni Kâhta) taşınması, siyasi bir karar gibi görünmekle birlikte sonuçları itibariyle fiziki, sosyal ve ekonomik çeşitli potansiyel ve avantajları beraberinde getirmiş ve küçük bir köyün orta büyüklükte bir şehir niteliğine bürünmesine zemin hazırlamıştır.

---

uzamış olması ve gerekse yol niteliğinin düşük olması, Yeni Kâhta'nın da Eski Kâhta'nın akıbetini kısmen yaşamasına neden olmuştur.

3.2.Yeni Kâhta (Kölük Köyü) Yerleşim Tarihi

Kâhta'nın idari merkezinin nakledildiği Kölük² köyüne ilişkin eskiye inen verilere rastlanılmamaktadır. Mevcut yerleşim alanında, tarihsel sürece ışık tutacak herhangi bir kalıntı ve tarihsel yapının olmaması da yerleşmenin tarihsel gelişim süreci hakkında bilgilerin ortaya konulmasını sınırlamaktadır. Osmanlı devletinin ilk dönemlerinde bölgeye ait kaynaklarda da yerleşmeye ilişkin açık bilgilere ulaşılamamaktadır. 1519–1560 dönemi tahrir defterlerinde, günümüzde Kâhta şehrinin yakınında yer alan Mülk köyü ve şehrin bir parçası haline gelmiş olan Şeyhbaba köyü gibi yerleşim birimleri zikredilmiş olmasına karşın Kölük köyünden bahsedilmemiş olması, yerleşmesinin daha geç dönemlerde ortaya çıktığı fikrini güçlendirmektedir.

Bugünkü Kâhta şehrinin ilk çekirdeğini oluşturan Kölük köyüne ilişkin verilere 1894 tarihli Mamûrat-ül Aziz (Elazığ) salnamesinde rastlanmaktadır. Sözü edilen salnamede Kölük, Kâhta kazasına bağlı bir köy yerleşmesi olarak yer almakta, 39 hanede, 74'ü erkek ve 77'si kadın olmak üzere toplam 151 kişinin belirtilen yerleşmede meskûn olduğu ifade edilmektedir (ARSLAN R., 2009:252). 1907 tarihli salnamede ise Kölük köyünün, bölgede geniş bir sahaya dağılmış olan büyük Rışvan aşiretinin “Zürevkan” kabilesi ağalarının merkezi olduğu belirtilmektedir (IŞIK A., 1998:435).

Zürevkan veya Zerükanlı cemaati, 1500'lü yıllarda yörede yaygın bir konargöçer kabile olan Rışvan kabilesine bağlı 10 cemaatten biri durumundadır. Bu kabile 1519 yılında 67 haneden oluşurken, 1524 yılında 84, 1536'da ise 189 haneden müteşekkildir (TAŞTEMİR M., 1999:117). Böylece adı geçen cemaatin hızlı bir gelişme kaydettiği ve 1900'lü yıllara gelindiğinde yörede yerleşik hale gelmiş ve köyler oluşturmuş olduğu anlaşılmaktadır.

---

² Kâhta idari merkezinin taşınmasının üzerinden uzun sayılabilecek bir zaman dilimi geçmiş olmasına karşın, şehir, halk arasında halen yaygın bir şekilde Kölük olarak anılmaya devam etmektedir.

Daha önce de belirtildiği üzere, Kâhta'nın idare merkezinin Kölük köyüne nakledilmesine ilişkin kesin bir tarihe ulaşmamız mümkün olmamakla birlikte, konuya ilişkin çalışmalar gerçekleştiren araştırmacılar ve kamu birimlerinin tarihsel gelişim hikâyelerinde genellikle “*cumhuriyetin ilk yıllarında*” ibaresi ortaya çıkmaktadır. Bu genel tarihlemenin yanı sıra mutlak tarih belirten araştırmacılar da söz konusudur. Örneğin; Ş. Sarı “*1920 yılında kurulmuş olan Kâhta belediyesinin bugünkü durumu daha evvelerine nazaran çok ileridir* (SARI Ş.,1956:38)” şeklindeki ifadesi ilçe merkezinin yeni ülkenin kuruluş dönemine denk geldiğine işaret ederken, A.Çağlayan “*İlçe, halen eski Kâhta ismini taşıyan tarihi bir yerde iken 1923 senesinde Kölük Köyü adındaki buraya getirilmiştir* (ÇAĞLAYAN A., 1967:51)” diyerek farklı bir tarih ortaya koymaktadır.

Türkiye Ansiklopedisinde “*Cumhuriyetin ilanı sırasında 40 aileden mürekkep bir köy halindeyken kaza merkezi olduktan sonra civar köyler ile Adıyaman'dan gelen 500'den fazla aileyle bir kasaba halini almış olan yerleşmeye pamuk çapası sırasında civardan geçici işçilerin dahi geldiği* (TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, 1956:480)” ifade edilmiştir. 1994 Adıyaman yıllığında ise Kâhta'da belediyenin kuruluş tarihi olarak 1929 yılı kaydedilmiştir (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1994:135). Diğer taraftan halihazırda Kâhta Belediyesinin ambleminde kuruluş yılı olarak 1923 yılı yazdığını belirtmek gerekmektedir.

1927 yılında gerçekleştirilen ilk nüfus sayımında yerleşmenin merkez nüfusu 834 olarak kayıtlara geçmiştir. Belirtilen sayım döneminden sonra da devam eden nüfus artışının, köyün kaza merkezi olmasıyla hız kazanmaya başladığı izlenmektedir.

Nüfusun 1358'e ulaştığı 1940'lı yıllarda Kâhta kazası, 183 haneli iki mahalleden oluşan ve çarşısı inşa edilmeye başlanmış olan (YALÇINKAYA E., 1940:51-52) bir yerleşme niteliğindedir. Bu dönemde Adıyaman ile Kâhta arasında yalnız toprak tesviyesi olduğundan kışın vesaitin işlemediği (YALÇINKAYA E., 1940:120), yeni idari birim ile en yakın diğer idari birim arasında dahi henüz yılın tamamında işlek olan bir ulaşım sisteminin mevcut olmadığı

anlaşılmaktadır. 1950’li yıllara gelindiğinde dahi, Kasaba’nın kara yoluyla hiçbir yere muntazam şekilde bağlı olmadığı, Kâhta-Adıyaman arasını teşkil eden yolun halen toprak tesviyesi halinde (TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, 1956:480) olduğu anlaşılmaktadır.

Önceki yıllarda da bölgede bulunmuş olan Arkeolog F.K.Dörner, 1951 yılında Nemrut dağındaki araştırmaları sürdürmek üzere bölgeye geldiğinde, yeni Kâhta yerleşmesinde bir sürprizle karşı karşıya kaldığını ifade ederek; *“son ziyaretimizden (1938) bu yana kasaba öylesine değişmişti ki; adeta tanıyamadık. Küçük bir yükselti üzerine inşa edilen yeni hükümet konağının kırmızı kiremitleri ta uzaklara kadar parlıyordu. Kaymakam ve jandarma komutanı büyük bir gururla nüfusun son yıllarda büyük oranda arttığını anlattılar. İlçede konuştuğumuz herkes, ilçenin yerinin değiştirilmesinden çok memnundu. Yeni ilçe için Kâhta adı çabucak yerleşmişti. Tarihi Kâhta ise Eski Kâhta olarak adlandırılıyordu (DÖRNER F. K., 1990:150)”* sözleriyle şehrin gelişimini ve halkın tepkilerini dile getirmiştir.

İdari yerleşim alanını değiştiren Kâhta şehri 1954 yılına kadar Malatya’ya bağlı bir kaza merkezi olmaya devam etmiş, 1 Aralık 1954 tarih ve 6418 sayılı kanunla Adıyaman’ın il merkezi haline getirilmesiyle Kâhta, Malatya’dan ayrılarak Adıyaman iline bağlanmıştır.

Yeni yerleşim alanı 1930’lu yıllarda “aşağı ve yukarı” olmak üzere iki mahalleden ibaret iken, 1950’li yıllardan itibaren hızlı bir nüfus büyümesi yaşanmaya başlanmış, bu dönemde kasabada 600 kadar hane ile 95 dükkân ve işyerinin varlığı söz konusu olmuştur (TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, 1956:480). 1951 yılında yerleşim haritası, 1953 yılında ise imar planı hazırlanan yerleşmede, binaların %95’i kerpiçten inşa edilmiş, toprak örtülü, düz damlı ve tek katlı bir nitelik taşımaktadır (TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, 1956:480). Kâhta’nın topografik ve halihazır haritaları 1965 yılında yapılmış, imar planı ise 1968 yılında onaylanmıştır (YURT ANSİKLOPEDİSİ, 1981:223).

Aynı yıllarda, idari olarak bağlı olduğu İl değişmiş olmakla beraber Kâhta’da şehrsel fonksiyonlar bakımından belirgin bir

gelişmenin yaşanmadığı izlenmektedir. Bir motorlu değirmen ve Ziraat Bankası ajansının bulunduğu ilçe merkezinin il merkeziyle bağlantısını sağlayan karayolunun toprak tesviyesi halinde olduğu ve elektrik tesisatının henüz tam olmadığı öğrenilmektedir (TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, 1956:480). 1967 yılında yerleşme merkezinde elektrik olmasına karşın, dizel yakıt ile çalışması nedeniyle yeterli gelmediği ve ancak günün belirli saatlerinde şehre elektrik verilebildiği anlaşılmaktadır (ÇAĞLAYAN A., 1967:51). Öte yandan Cuma günleri pazar kurulması yerleşmenin civar yerleşmeleri için merkezilik görevi gördüğü ve sınırlı olsa da pazar fonksiyonunu yerine getirdiği görülmektedir.

İlçede 1970 yılı sonlarında büyük çoğunluğu tek katlı kerpiç yapılardan oluşan 3000'e yakın hane vardır (YURT ANSİKLOPEDİSİ, 1981:223). Cami, Yenimahalle ve Bedir olmak üzere üç mahalleden müteşekkil şehirde, 1985 yılında, Cami, Cumhuriyet, Girne, Hacıbedir, Hürriyet ve Yenimahalle olmak üzere mahalle sayısı 6'ya çıkmış (SUCU M., 1985:116), 2010 yılına gelindiğinde ise mahalle sayısı 18'e yükselmiş bulunmaktadır.

4. KÂHTA'NIN GENEL NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Bilindiği üzere nüfus artışı, beraberinde yeni şartları da getirmektedir. Özellikle artışla beraber ortaya çıkan sosyal ihtiyaçlar (eğitim, sağlık, sosyo-kültürel talepler), nüfusun iktisadi ve sosyal yaşantısında değişimleri zorunlu kılarken, mesken talebi de, yerleşme alanında yatay ve dikey yönde genişlemeye, fonksiyonel çeşitlenmeye, dolayısıyla mekansal kullanımda önemli değişimlere neden olmaktadır. Nüfusun niteliklerindeki değişim de yukarıda belirtilen unsurların şekillenmesinde belirleyici olmaktadır.

Kâhta ilçesinin de içinde bulunduğu “Güneydoğu Anadolu Bölgesi gerek sosyal ve gerekse kültürel açıdan diğer bölgelerimize göre çok daha belirgin farklılıklara sahip bulunmaktadır. Özellikle toplumsal yapının din ve dil gibi iki önemli unsuru konusunda mevcut olan son derece karmaşık yapının yanısıra, kırsal nüfusun aşiret halindeki toplumsal örgütlenmesi ve ekonomik açıdan az gelişmişlik, bölgenin uzun yıllardan beri pek değişmeyen ve ilk bakışta

belirtilebilecek temel özelliklerini oluşturmaktadır (IŞIK Ş., 1997:284).”

Belirtilen genel özelliklerinin tamamen dışında olmamakla birlikte Kâhta ve bağlı olduğu Adıyaman İli, nüfusun yapısı ve toplumsal özellikleri bakımından kısmen farklılıklar göstermektedir. İl genelinde ve özellikle çalışmamızın konusunu teşkil eden Kâhta ilçesinde aşiret veya büyük aile düzeni bölgenin diğer illeri kadar açık ve baskın bir karakter göstermemekte, geçmişte ağırlığı daha fazla hissedilen ağalık sistemi ise, özellikle 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren, Türkiye genelinde yaşanan politik ve toplumsal değişime paralel olarak oldukça zayıflamış bulunmaktadır. Belirtilen tarihten önce özellikle yerel seçimler ve milletvekili seçimlerinde adeta babadan oğula geçer gibi aynı aile içinde kalan görevler, son 20 yılda demokratikleşme çabalarının yaygınlaşması ve toplumun demokratik seçim hakkını daha özgür bir şekilde kullanabilmesi sonucu bu döngü büyük ölçüde kırılmış ve bu durum seçim sonuçlarına da açık bir şekilde yansımıştır. Özetle zaten çok güçlü bir örgütlü yapıya sahip olmayan aşiret düzeni ile ağalık sistemi etkinliğini neredeyse tamamen kaybetmiş görünmektedir.

Ekonomik olarak geri kalmışlığın dışında, Güneydoğu Anadolu Bölgesini karakterize eden diğer iki unsur yaklaşık son 30 yıldır sadece bölgeyi değil tüm Türkiye’yi derinden etkileyen terör olayları ile dünyanın sayılı bölgesel projelerinde biri olan Güneydoğu Anadolu Projesinin hayata geçirilmesidir (IŞIK Ş., 1997:285). Bunlardan ilki; meydana gelen can kayıpları, askeri mücadeleye yönelik gerçekleştirilen harcamalar ve nüfusun büyük bir bölümünün topraklarından kopmak zorunda kalarak göçe zorlanması gibi ekonomik, sosyal ve mekansal pek çok soruna neden olurken, GAP’ın hayata geçirilmesi; bölgeyle birlikte Türkiye’nin kalkınmasında fevkalade bir imkan olarak belirmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmalar ve yapılan yatırımlar meyvelerini verdikçe Projenin bölgeye olan katkısı daha da belirgin hale gelmeye başlamıştır.

Yukarıda belirtilen ve Güneydoğu Anadolu Bölgesini son yıllarda karakterize eden iki olgu Kâhta açısından

değerlendirildiğinde; ilçe ve çevresinin terör olayları bakımından Bölgenin en güvenli sahalarından biri olduğu ve neredeyse terör olaylarının hiç yaşanmadığı, GAP bakımından ise daha çok olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kaldığı söylenebilir. Bir yandan verimli tarım arazilerinin baraj suları altında kalması, diğer taraftan köyleri ve tarım arazileri baraj göl suları altında kalan ve ilçe merkezine göç eden nüfusun ortaya çıkardığı bir takım yeni ekonomik ve sosyal sorunlar, GAP'ın Adıyaman ve Kâhta için olumsuz bir algı yaratmasına yol açmıştır. Buna halihazırda tarımsal sulanmada baraj suyundan yeterince yararlanılamaması da eklendiğinde belirtilen olumsuzluk daha da belirginleşmektedir.

Son olarak Kâhta'nın bölge genel özelliklerinden ayıran bir diğer unsur ise, özellikle terör olaylarının etkisiyle belirli bölge kentlerine yığılma sonucu bu yerleşme nüfuslarında meydana gelen yapay nüfus artışları ile terörle mücadele kapsamında küçük kentlerde konuşlandırılan askeri birliklerin hızlı nüfus artışına etkisinin (IŞIK Ş., 1997:296) Kâhta ilçesinde yaşanmamış olması, bu çerçevede daha ziyade barajın etkisinden söz edilebileceğidir.

4.1.Genel Nüfus Artışı

Kâhta şehrine ait ilk resmi nüfus bilgilerine 1927 yılında gerçekleştirilen ilk nüfus sayımında rastlanmaktadır. Belirtilen sayımda Kâhta kazasının genel nüfusu 32.031 kişi, merkez nüfusu ise 834 olarak kayıtlara geçmiştir.

Kâhta ilçesinde toplam nüfusun gelişim sürecine baktığımızda, 1927'deki ilk sayımdan itibaren günümüze kadar, 1945 sayım yılı dışında kalan diğer tüm sayım dönemlerinde artış kaydettiğini görmekteyiz (Tablo 4). 1945 sayımında genel nüfusta bir azalmanın söz konusu olması ise, 1940–1945 yıllarında İkinci Dünya Savaşı nedeniyle seferberlik halinin uygulanıyor olması, bu kapsamda erkek nüfusun silâh altına alınması nedeniyle doğumların belirgin oranda düşmesi ve bunun nüfus hareketlerine yansımalarıdır³.

---

³ Burada dikkati çeken husus, 1940–1945 döneminde Kâhta ilçesinde toplam nüfusta bir azalış söz konusu olmasına karşın aynı dönemde şehirselsel nüfusun

Sayım Yılı	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusu	Toplam Nüfusa Oranı (%)	Köy Nüfusu	Toplam Nüfusa Oranı (%)
1927	32.031	834	3	31.197	97
1935	33.261	1.273	4	31.988	96
1940	35.019	1.358	4	33.661	96
1945	34.093	1.391	4	32.702	96
1950	39.861	2.653	7	37.208	93
1955	48.811	3.022	6	45.789	94
1960	55.968	3.866	7	52.102	93
1965	59.590	6.885	12	52.705	88
1970	66.350	9.512	14	56.838	86
1975	75.582	15.602	21	59.980	79
1980	78.079	16.397	21	61.682	79
1985	92.757	25.510	28	67.247	72
1990	94.928	40.281	42	54.647	58
2000	114.994	60.689	53	54.305	47
2010	117.655	63.216	54	54.439	46

Tablo 4: Kâhta İlçesinde Toplam Nüfus, Köy ve Şehir Nüfusu Artışları ile Oranları

Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımları ve TÜİK Adrese Dayalı Kayıt Sistemi

1927 yılında 32.000'in biraz üzerinde olan genel nüfus, 1970 yılına gelindiğinde bir kat artış göstermiş, 2000 yılında ilk kez 100 bin nüfusun üzerine çıkmış ve nihayet 2010 yılında 1927 yılına göre % 267 artışla 117 bini aşmış bulunmaktadır. Böylece 1927–2010 yılları arasındaki 83 yıllık periyotta her yıl ortalama %3,2'lik bir miktar artışı sağlanmıştır.

4.2.Kırsal – Şehirsal Nüfus Özellikleri

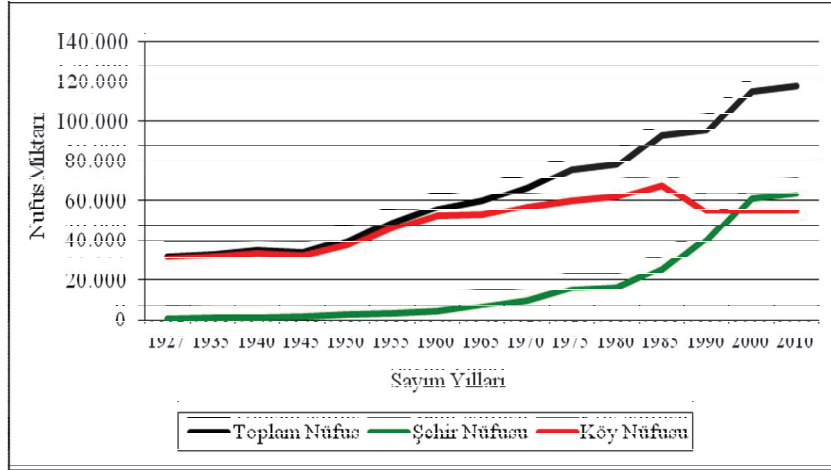
Kâhta ilçesinde nüfusun kırsal ve şehirsal özelliklerine baktığımızda ise (Tablo 4), ilk yıllarda köy nüfusunun baskın karakterini açık bir şekilde görmekteyiz. İlçede, 1955 sayım dönemi

---

az miktarda da olsa artış kaydetmesidir. Dolayısıyla meydana gelen azalmanın daha ziyade kırsal nüfusta ortaya çıkmasıdır.

haricinde her dönem şehrsel nüfus lehine bir oransal artışın yaşandığı izlenmektedir. 1927 ile 1950 yılları arasında kırsal - şehrsel nüfus oranında ciddi bir değişiklik meydana gelmemiş, Türkiye genel nüfus hareketlerine uyumlu olarak 1950 yılından itibaren şehir nüfusu oranında hızlı bir artış yaşanmaya başlanmıştır.

Kâhta'da şehrsel nüfus ilk kez 1965 sayımında %10'un üzerine çıkmış, 1975 yılında ise bir önceki sayım dönemine göre %7'lik bir oransal artışa sahne olmuştur. Şehrsel nüfusun oransal olarak artış göstermesi sonraki dönemlerde de devam etmiş ve nihayet 2000 yılı sayım sonuçlarına göre kırsal nüfus oranını geçerek %53'lük bir paya sahip olmuştur (Grafik 5).

Grafik 5: Kâhta İlçesinde Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Gelişimi

Kırsal ve şehrsel nüfusların mutlak değer artışlarına baktığımızda ise, şehir nüfusunda 1927–2010 döneminde toplam %7480'lik bir artış meydana geldiğini, köy nüfusunda ise aynı dönemde sadece %75'lik bir artış sağlandığını görmekteyiz. Böylece şehir nüfusunda yıllık ortalama %90'lık bir artış yaşanırken, köy nüfusunda %1'in altında kaldığını müşahede etmekteyiz.

Burada belirtilmesi gereken diğer bir husus ise; 1927–2010 döneminde şehrsel nüfus mutlak değer olarak her sayım döneminde artış sağlarken, köy nüfusunun 1945'te olduğu gibi, 1990–2000

yıllarında da mutlak değer olarak azalış göstermesidir. Bu durum büyük ölçüde, daha önce Kâhta ilçesine bağlı olan Sincik yerleşmesinin müstakil bir ilçe haline getirilmesinden kaynaklanmıştır. Bu idari değişiklikle Sincik beldesiyle birlikte 13 köy Kâhta'dan ayrılmış, dolayısıyla bu yerleşmelerde meskûn 14.258 nüfus Kâhta köy nüfusundan düşülmüştür.

Kâhta ilçe merkezi şehirselleşme nüfusunun tarihsel gelişimi değerlendirildiğinde ilk dikkati çeken husus, hem Türkiye genel ve hem de idari olarak bağlı olduğu Adıyaman il merkezi şehir nüfusundan çok daha fazla oransal bir artışın yaşanmış olmasıdır. 1927–2010 dönemindeki 83 yıllık sürede Türkiye genelinde şehir nüfusu %1601'lik bir artış sağlarken, Kâhta şehri ile benzer özelliklere sahip olan Adıyaman şehrinde bu oran Türkiye genel değerlerinin üzerinde seyretmiştir (%2245). Burada, yörede genel anlamda bir şehirselleşme nüfusta artış eğilimi olduğu sonucu çıkarılabilirse de, aynı dönemde Kâhta şehrinde yaşanan %7480'lik bir şehirselleşme nüfus artışı yerleşmeyi farklı kılmakta ve başka sebeplerin de sorgulanması gereğini ortaya koymaktadır.

Kâhta ilçesi genel nüfusunda mutlak değer olarak yüksek artışların sağlanmasını, doğal nüfus artışıyla izah etmek mümkün olmakla birlikte⁴, şehir nüfusunda yaşanan yüksek artış değerleri daha ziyade gerçek nüfus artışıyla alakalıdır. Bu çerçevede özellikle Atatürk barajında 1990'lı yıllarda su toplanmaya başlanmasıyla bütünüyle veya kısmen etkilenen köylerden⁵ şehir merkezine yoğun bir göçün yaşanması, şehir nüfusunun artışında önemli bir faktör olmuştur. Gerçekleştirdiğimiz gözlem ve mülakatlarda sözü edilen nüfusun büyük bir bölümünün Kâhta ilçe merkezine yerleşmeyi tercih ettiği açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

---

⁴ Günümüzde kısmen azalma eğilimine girmiş olsa da, bölgede çok çocuklu olma, yani hane halkı sayısının 6 ve daha yukarı olması nüfus artışını hızlandıran sebeplerin başında gelmektedir.

⁵ Bu dönemde Kâhta ilçesinde 18'i tamamen 20'si kısmen olmak üzere 38 yerleşme ünitesi ile bu yerleşmelerde meskûn olan nüfusun 5.360'ı tamamen, 12.994'ü ise kısmen barajdan etkilenmiştir (Adıyaman Valiliği 1994, Adıyaman 1994 İl Yıllığı. Ankara s. 71)

Şehrin, civar yerleşmelerden çeşitli nedenlerle göç almasının yanı sıra, ülkemizde özellikle Kâhta şehrinin de içinde bulunduğu bölgeden diğer şehirlere yoğun bir göç yaşanmasına karşın, Kâhta şehrinde devamlı göçten ziyade mevsimlik bir nüfus hareketinin yaşanması, yerleşmenin şehrsel nüfusunun muhafaza edilmesine ve daha da artmasına neden olan faktörlerden biri olmaktadır.

Sayım dönemleri kapsamında bir önceki döneme göre oransal artışlara bakıldığında ise, 1927–2010 arasında Kâhta şehrinde çok belirgin iniş çıkışların varlığı dikkati çekmektedir (Tablo 5). Bu çerçevede; 1950, 1965, 1975 ve 1990 sayım yılları kendilerinden önceki sayım yıllarına göre artışta zirve noktalarını teşkil ederken, 1945, 1955, 1980 ve 2010 dönemlerinde bir önceki sayım verilerine göre belirgin oransal düşüşlerin yaşandığı izlenmektedir.

TÜİK 2010 yılı verilerine göre (TÜİK, 2010:21) 2009 yılına göre 2010 yılında Türkiye’de genel nüfus artış hızı ‰ 15,9 olurken, Adıyaman il genelinde bu oran ‰ 4,2, Kâhta ilçesinde ise ‰ 7,7 olarak gerçekleşmiştir.

Konu, kırsal ve şehrsel nüfusun yıllık artış hızı bakımından değerlendirildiğinde ise; Türkiye genelinde şehir nüfusunda yıllık artış hızının ‰ 25,2, kırsal nüfusta ise ‰ -13,4 olduğu, Adıyaman’da yıllık şehrsel nüfus artış hızının ‰ 24, kırsal nüfus artış hızının ise ‰ -23.5 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Çalışmamızın konusunu teşkil eden Kâhta ilçesinde ise 2010 yılında şehrsel nüfusta yıllık ‰ 31,7’lik artış, kırsal nüfusta ise ‰ -19.4’lük bir azalışın meydana geldiği izlenmektedir. Belirtilen veriler ışığında Kâhta ilçesinde nüfusun artış hızı değerlendirildiğinde, toplam yıllık nüfus artış hızı bakımından Türkiye genel görünümünün gerisinde kaldığı ancak Adıyaman’dan daha yüksek bir artış hızına sahip olduğu görülmektedir. Değerler şehrsel ve kırsal nüfusun artışı bakımından ele alındığında ise, şehrsel nüfusun yıllık artışı hızında Kâhta ilçesinin hem Türkiye geneli ve hem de Adıyaman genel ortalamasının üzerinde yer aldığı izlenmektedir. Son olarak kırsal nüfus yıllık artış hızında Türkiye genel ortalamasına göre daha fazla

gerileme söz konusuken Adıyaman genelinden daha az kayıp yaşandığı gözlenmektedir.

Sayım Yılı	Kâhta	Önceki Sayım Dönemine Göre Artış Oranı (%)
1927	834	-
1935	1.273	53
1940	1.358	7
1945	1.391	2
1950	2.653	91
1955	3.022	14
1960	3.866	28
1965	6.885	78
1970	9.512	38
1975	15.602	64
1980	16.397	5
1985	25.510	56
1990	40.281	58
2000	60.689	51
2010	63.216	4
Toplam Artış Oranı 1927–2010	-	7480

Tablo 5: Kâhta'da Şehrsel Nüfusun Gelişimi ve Önceki Sayım Dönemine Göre Artış Oranları

Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımları ve TÜİK Adrese Dayalı Kayıt Sistemi

4.3.Genel Nüfus Yoğunluğu

Birim başına düşen nüfus miktarını ifade eden nüfus yoğunluğu, aritmetik, fizyolojik ve tarımsal nüfus yoğunluğu şeklinde çeşitli amaçlarla hesaplanabilmektedir. Bunlardan toplam nüfusun toplam yüzölçümüne bölünmesiyle elde edilen aritmetik nüfus yoğunluğu bakımından Kâhta ilçesi değerlendirildiğinde, 1490 km²'lik yüz ölçümüne sahip olan (KÂHTA TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ 2010:3) ilçede 2010 yılı nüfus verilerine göre aritmetik nüfus

yoğunluğunun km^2 'ye 79 kişi olduğu görülmektedir. Bu bakımdan bağlı bulunduğu Adıyaman ilinin genelinde bu oran km^2 'ye 78 kişi olmuştur. Türkiye genelinde ise aritmetik nüfus yoğunluğu km^2 'ye 96 kişi şeklinde gerçekleşmiştir.

İlçe genelindeki nüfus yoğunluğunun yanısıra **şehirselle nüfus yoğunluğu** esas alındığında ise; topografik şartların da uygun olması dolayısıyla yakın döneme kadar Kâhta'da konutlaşmanın daha ziyade az katlı ve bahçeli evler şeklinde gerçekleştiği, yatay genişlemeye neden olan bu durumun nispeten az bir nüfusun daha geniş bir alanda yaşaması sonucunu doğurduğu görülmektedir. Ancak özellikle 2000'li yıllardan itibaren yaygınlaşan çok katlı ve site niteliğindeki yapılaşma, Kâhta da bir yandan yatay genişlemenin devam etmesini, diğer taraftan dikey bir büyümeyi beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan, belediye sınırları dahilindeki alanı 75 km^2 bulan Kâhta'nın 2010 yılı verilerine göre şehir merkezinde nüfus yoğunluğu km^2 'ye 843 kişi olarak gerçekleşmiş bulunmaktadır.

4.4.Nüfusun Demografik Özellikleri

Bir ülke, bölge ve yerleşmede, nüfusun genel artışı, kırsal ve şehirselle dağılımı ile yoğunluğunun yanı sıra, yaş yapısı ve bağımlılık oranı, cinse göre durumu, eğitim düzeyi ve istihdam yapısı gibi özellikleri, araştırılan sahanın coğrafi özelliklerinin ortaya konulmasında ele alınması gereken nüfusa ilişkin diğer nitelikler durumundadır. Bu özelliklerin her biri araştırma alanının mevcut durumunu ortaya koyduğu gibi, geleceğe yönelik planlama çalışmalarının yapılmasına da önemli katkıda bulunmaktadır. Aşağıda başlıklar halinde Kâhta ilçesi ve şehrinde nüfusun belirtilen özelliklerine ilişkin hususlar ele alınmıştır.

4.4.1.Nüfusun Yaş Yapısı

Daha önce de belirtildiği üzere, bir alanda veya yerleşmede mevcut yaş gruplarının belirlenmesi ve izlenmesi nüfusa ilişkin düzenlemelerin yapılması bakımından önem taşımaktadır. Bu çerçevede; çocuk nüfusun yaş piramidinde geniş yer tutması; nüfusun artışının devam edeceğine işaret ederken, aynı zamanda iyi beslenme

ve kaliteli eğitim ortamlarının hazırlanması gerekliliğini de ortaya koymaktadır (ÖZGÜR M., 1999:159). Yetişkin sayısının fazlalığı; mesleki eğitimin sağlanması, istihdam alanlarının genişletilmesi, konut ihtiyacının belirlenmesi ve sağlanması gereğini ortaya koyarken, yaşlı nüfusun varlığı; muhtemel sağlık sorunları ve bakım hizmetlerine ihtiyaca işaret etmekte, buna yönelik çözümler üretmeyi gerekli kılmaktadır (ÖZGÜR M., 1999:159).

Kâhta şehrine ait 1990, 2000 ve 2010 yılı verilerine bakıldığında, ülkemiz genelinde yaşanan duruma benzer şekilde, çocuk ve genç nüfus oranında azalma, buna karşılık orta yaş ve yaşlı nüfusta ise bir oransal artışın olduğu gözlenmektedir (Tablo 6 ve Grafik 6).

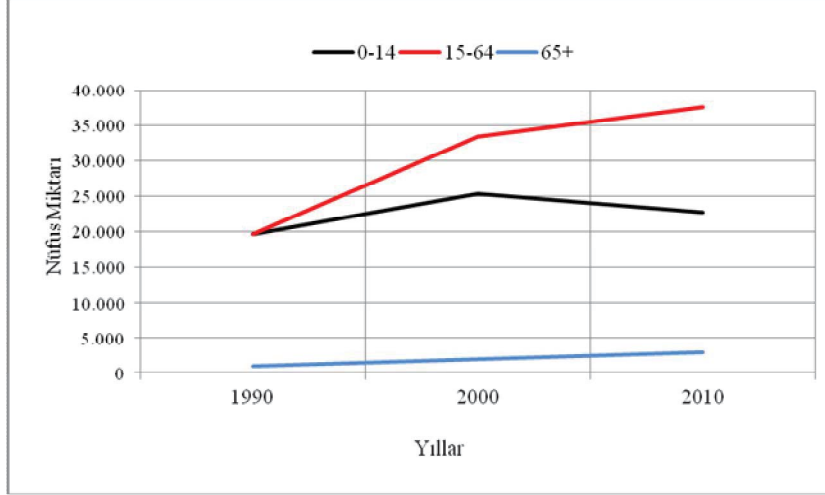
1990 yılında Kâhta şehrinde 0-14 yaş grubu nüfus oranı toplam nüfusun yaklaşık yarısını oluştururken, 2000 yılında nüfus miktarı mutlak değer olarak artmış olmasına karşın bu oran %42'ye gerilemiştir. Sonraki dönemde oransal azalış daha da belirginleşmiş, 2010 yılında belirtilen yaş grubundaki nüfusun oranı %36'ya gerilemiştir. Bu dönemde sadece oransal olarak değil aynı zamanda nüfusta mutlak değer olarak da bir gerileme meydana gelmiştir.

Aynı zamanda bağımlı nüfus olarak da kabul edilen 0-14 yaş grubu nüfusunun miktarı, çeşitli hizmet taleplerinin karşılanması gereğini de ortaya koymaktadır. Bunların başında okul öncesi ve ilköğretim eğitim tesis ve personelinin sağlanması, oyun ve park alanları ile kütüphane, kreş ve gündüz bakımevleri gibi tesislerinin oluşturulması gelmektedir.

Çalışabilir nüfus olarak değerlendirilen 15-64 yaş grubunun Kâhta şehri özelinde gelişimine baktığımızda ise, yukarıda belirtilen yaş grubunun aksine periyodik bir oransal artış yaşandığını görmekteyiz.

KÂHTA (Şehir Nüfusu)	1990		2000		2010	
	Nüfus Miktarı	Oran (%)	Nüfus Miktarı	Oran (%)	Nüfus Miktarı	Oran (%)
Yaş Grupları						
0-14	19.696	49	25.337	42	22.773	36
15-64	19.663	49	33.330	55	37.537	59
65+	911	2	2.004	3	2.906	5
Bilinmeyen	11	0	18	0	0	0
Toplam	40.281	100	60.689	100	63.216	100

Tablo 6: Kâhta Şehri Yaş Gruplarının Dönemler İtibariyle Değişimi

Grafik 6: Kâhta Şehri Yaş Gruplarının Dönemler İtibariyle Değişimi

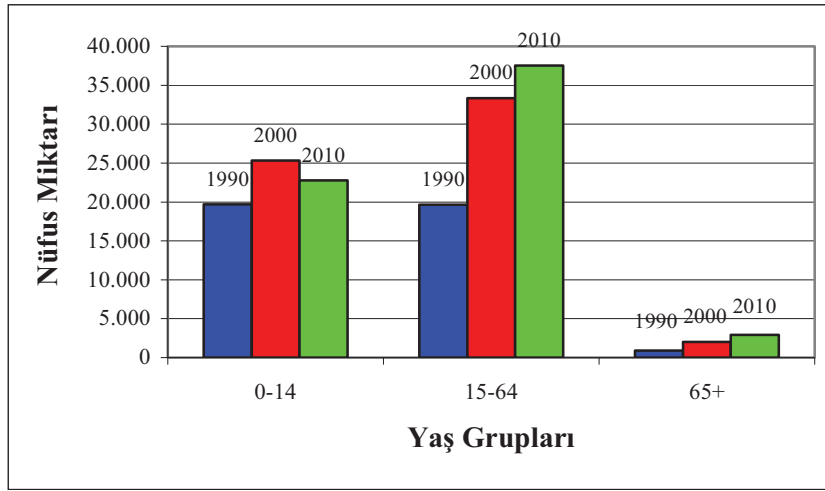
1990 yılında toplam nüfusun %49'unu teşkil eden 15-64 yaş grubu nüfus, 2000 yılında oranını %55'e, 2010 yılında ise %59'a yükseltmiştir. Seçilen dönemlerin hepsinde sadece oransal olarak değil aynı zamanda mutlak değer olarak da artış yaşanan bu yaş grubunda dikkati çeken diğer bir husus, 1990 yılında 0-14 yaş grubuyla aynı orana sahip iken, 2010 yılında %23'lük bir fark atmış olmasıdır. Bu durum, çocuk sahipliği sayısındaki azalma ve göç yoluyla genç nüfusun kent dışına çıkmasının bir sonucudur.

15-64 yaş grubu için belirtilen hususlar ana hatlarıyla 65 yaş üstü yaşlı nüfus içinde söylenebilir. 1990 yılında toplam nüfusun sadece %2'sini oluşturan bu yaş grubu, 2010 yılında oranını %5'e yükseltmiştir. Özellikle sağlık koşullarındaki iyileşmelerle birlikte ortalama yaşam süresinde meydana gelen artış yanında, bu yaş grubundakilerin göç etme eğiliminin daha zayıf olması, belirtilen yaş grubunda bir birikmenin olmasına zemin hazırlamakta, seçilen veri dönemlerinin hepsinde bu yaş grubunun mutlak değer olarak da artış göstermesi de bunu teyit etmektedir.

Yaş gruplarıyla ilgili her veri yılı için ifade edilen hususların yanı sıra veri yılları arasındaki değişiminin de belirtilmesinde yarar olacaktır. Bu çerçevede 1990 yılında toplam 20 bin kişiden oluşan 0-14 yaş grubu nüfusu 2000 yılında 25 bin'in üzerine çıkmış, ancak

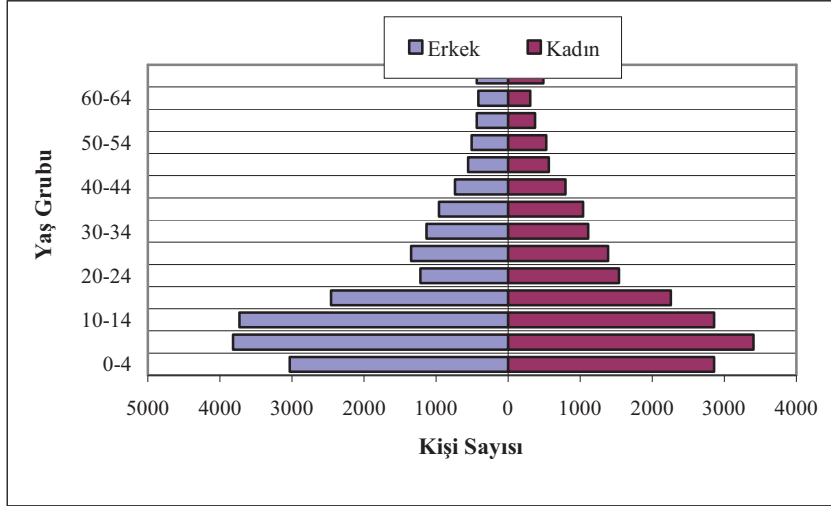
2010 yılında yeniden azalarak 23 bin kişiye gerilemiştir (Grafik 7). Böylece 2010 yılında 1990 yılına göre %16'lık bir oransal artış sağlamıştır.

Yukarıda belirtilen yaş grubuna göre daha periyodik bir harekete sahne olan ve 1990 yılında 20 bin civarında olan 15-64 yaş grubu nüfus, 2010 yılında 38 bin kişiye yaklaşmış ve %91'lik artışa sahne olmuştur. Benzer özellikler gösteren ve 1990 yılında sadece 911 kişiden oluşan 65+ yaş grubu nüfus ise 2010 yılında 3 bin kişiye yaklaşarak %319'luk yüksek bir oransal artış sağlamıştır.

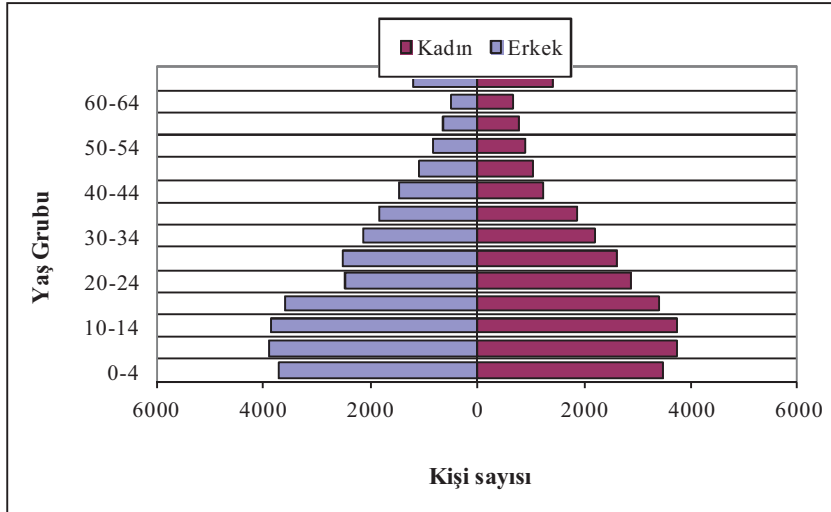

Grafik 7: Kâhta Şehri Yaş Gruplarının Dönemler İtibariyle Değişimi

1990 yılı ile 2008 yılına ait nüfus piramitler karşılaştırıldığında (Grafik 8-9); 2008 yılında 1990 yılına göre piramidin orta bölümünün daha genişlediği 0-20 yaş grubunda yer alan alt grupların birbirine yakın değerlere geldiği gözlenmektedir. Yine 2008 yılı nüfus piramidi tepe bölümünün oldukça genişlemiş olduğu izlenmektedir. 65 yaş üstü nüfusun genel piramitteki artışına işaret eden bu verinin yanında, 1990 yılının genç nüfus (0-14 yaş) ağırlıklı yapısının 2008 yılında yaş grupları arasında daha dengeli bir dağılıma sahne olduğu görülmektedir.

Grafik 8: 1990 Yılı Kâhta Şehri Nüfus Piramidi

Grafik 9: 2008 Yılı Kâhta Şehri Nüfus Piramidi

Kâhta şehri nüfusu yaş grupları itibariyle değerlendirildiğinde genç bir nüfus kitlesinin hakim olduğu görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu 2010 nüfus verilerine göre 63 bin'in üzerinde olan Kâhta merkez nüfusunun %74'ü (46.431 kişi) 35 yaşın altında, nüfusun yarısına yakını (%43) oluşturan 27.227 kişi ise 18 yaşın altındadır.

Nüfus piramidinde karşımıza çıkan bu durum, göç alma yoluyla nüfusta bir artış yaşanmasa dahi gelecek dönemlerde de, Kâhta'nın şehirselleşme nüfusunun doğal nüfus artışı yoluyla büyüyeceği öngörüsünü güçlendirmektedir. Diğer taraftan genç nüfusun varlığı doğum yoluyla artışın muhtemel olacağına işaret ederken, toplam nüfusta yaklaşık %7'lik bir paya sahip olan 60 yaş üstü nüfusun (4.186 kişi) varlığı, muhtemel ölüm olaylarının daha düşük seviyede kalacağı ve doğum-ölüm oranlarına ilişkin nüfus hareketlerinin doğum lehine bir seyir takip edeceğini göstermektedir.

4.4.2.Nüfusun Bağımlılık Durumu

Ekonomik olarak aktif olan nüfusun bakmakla yükümlü olduğu nüfus grubu olarak tanımlanan bağımlı nüfus, teorik açıdan 0-14 ile 65 yaş ve daha yukarı yaştaki nüfusu kapsamakta ve çalışan nüfusa isabete eden çalışmayan sayısını verdiği için gerek ekonomik ve gerekse demografik yönden büyük bir önem taşımaktadır (IŞIK Ş., 1997:288).

Bu kapsamda Kâhta şehir nüfusu ele alındığında, 2010 yılı verilerine göre, 0-14 ve 65+ arasında yer alan ve toplam nüfusun % 38'ini teşkil eden nüfus grubu (24.178 kişi), toplam nüfusun %62'sini oluşturan ve çalışma yaşında olan nüfus grubunu oluşturan 15-64 nüfus grubuna (39.038 kişi) oranlandığında, bağımlılık oranı %62 olarak gerçekleşmiş bulunmaktadır. Bu oran Türkiye toplam nüfusu için %49 civarında seyretmektedir.

4.4.3.Nüfusun Cinsine Göre Özellikleri

Yeryüzünde genel olarak nüfusta cinsler arasında bir dengeli durum yaşanmaktadır. Bu denge ancak savaşlar ve salgın hastalıklar gibi olağanüstü şartlarda cinslerden biri aleyhine değişiklik

gösterebilmektedir. Özellikle erkek nüfusun katılım gösterdiği mevsimlik işçiliğin yoğun olduğu sahalarda, göç periyodu sayım dönemine rastladığında da erkek nüfus oranında bir azalmanın olduğu gözlenebilmektedir.

Bilindiği üzere yeryüzünün sahip olduğu dengenin çeşitli nedenlerle bozulması, bağlantılı olarak pek çok başka sorununun da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu çerçevede kadın ve erkek nüfus oranındaki dengenin bozulmasıyla da bir takım sosyal, toplumsal ve ekonomik sorunlar meydana gelmektedir.

Kâhta'da şehirselleşen nüfusun tarihsel gelişimi cins özellikleri bakımından değerlendirildiğinde, toplam nüfus içinde sadece 1955 döneminde kadın nüfusu oranının erkek nüfusun üzerinde yer aldığı görülmektedir. Bu bakımdan ayrılabilir bir diğer tarih ise 2010 yılıdır. Belirtilen yıl verilerine göre Kâhta şehrinde nüfusun cins dağılımında bir denge oluşmuş durumdadır. Bu iki veri dönemi dışında kalan bütün dönemlerde erkek nüfusun oransal üstünlüğünden söz etmek mümkündür. Bu çerçevede erkek nüfusun oransal olarak kadın nüfusundan en fazla olduğu dönemler %54'lük paya sahip oldukları 1935, 1970 ve 1975 yıllarıdır (Tablo 7).

Konu Türkiye geneli için değerlendirildiğinde; toplam şehir nüfusunda erkek nüfus oranının 1970'li yıllardan itibaren gerilemeye ve bir dengeye kavuşmaya başladığı gözlenmektedir. Bu çerçevede 1970 yılında 13,7 milyon olan toplam şehir nüfusunun %53,4'ü erkeklerden oluşurken, nüfusun 19,7 milyona yaklaştığı 1980 yılında bu oran %52,3'e, nüfusun 33,3 milyon olduğu 1990 yılında %51,8'e ve toplam şehir nüfusunun 44 milyonunun biraz üzerinde olduğu 2000 yılında ise erkek nüfus oranı %51'e gerilemiştir. Nihayet 2010 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Türkiye'nin 56.222.356 olan şehirselleşen nüfusunun %50,4'ü erkek nüfusundan oluşmaktadır. Böylece Kâhta ile Türkiye genelinde nüfusun cins göre oranlarında yakın bir değer ortaya çıkmıştır.

Kâhta şehrinde cins oranına (her 100 kadına düşen erkek sayısı) bakıldığında ise 1940 yılında %105 olduğu görülmekte,

1960'ta %106, 1980'de %107, 2000 yılında yine %107 ve nihayet 2010 yılında %101 olarak gerçekleşmiş bulunmaktadır.

Kâhta	Şehir Merkezi Nüfusu				
	Sayım Yılı	Toplam Nüfus	Kadın Nüfus	%	Erkek Nüfus
1935	1.273	584	46	689	54
1940	1.358	664	49	694	51
1945	1.391	662	48	729	52
1950	2.653	-	-	-	-
1955	3.022	1.613	53	1.409	47
1960	3.866	1.875	49	1.991	51
1965	6.885	3.259	47	3.626	53
1970	9.512	4.412	46	5.100	54
1975	15.602	7.164	46	8.438	54
1980	16.397	7.916	48	8.481	52
1985	25.510	12.036	47	13.474	53
1990	40.281	19.501	48	20.780	52
2000	60.689	29.305	48	31.384	52
2010	63.216	31.487	50	31.729	50

Tablo 7: Kâhta Şehir Nüfusunun Cinsine Göre Ayrımının Tarihsel Gelişimi

4.4.4. Nüfusun Okuryazarlık ve Eğitim Özellikleri

Genel olarak okuryazarlık veya özelde eğitimin düzeyi, toplumlar için önemli yaşam ve gelişmişlik göstergeleri durumundadır. Bu bakımdan nüfusun yaş profili göz önünde bulundurularak eğitim tesis ve eğitimci teminine ilişkin planlama ve uygulamaların yapılması gerekmektedir.

Kâhta'da eğitim tesisleriyle ilgili hususlar kitabın “şehrin eğitim fonksiyonu” başlığı altında ilerleyen bölümlerde detaylı olarak ele alınmıştır. Bu bakımdan bu bölümde sadece nüfusun okuryazarlık ve eğitim seviyesi üzerinde kısaca durulmuştur.

Kâhta nüfusunda okur-yazarlığa ilişkin ulaşabildiğimiz en eski veri, 1967 yılına ait Adıyaman İl Yıllığıdır. Adı geçen kaynaktan

Kâhta'da 6 yaş ve üzeri toplam 3774 kişiden sadece %45'inin okuma yazma bildiği, bu oranın kadınlarda %8'e kadar düştüğü ifade edilmiştir (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:65). İlerleyen dönemlerde de okuryazarlık konusunda yavaş bir gelişmenin olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü 1985 yılında ilçede okuma yazma oranı ancak %55 düzeyindedir (SUCU M., 1985:117). Ancak bu tedrici gelişme 1990'lı yıllardan itibaren yerini daha hızlı bir ilerlemeye bırakmış durumdadır.

Belirtilen çerçevede Kâhta şehrinde 10 yıllık periyodlar halinde nüfusun okuryazarlık durumuna bakıldığında, 1990 yılında 6 yaş üzeri toplam nüfusun %70'inin okuma yazma bildiği, bu oranın 2000 yılına gelindiğinde %80'e çıktığı, 2010 yılında ise %87'ye kadar yükseldiği gözlenmektedir (Tablo 8). Böylece 1990 yılına göre 2010 yılında okuryazarlık oranında %17'lik bir oransal artış sağlanmış bulunmaktadır.

Kuşkusuz gerek toplumun eğitime ve özellikle de temel eğitime yönelik algılarındaki değişim, ekonomik koşullarda meydana gelen gelişmeler, devletin teşvik edici ve zaman zaman zorlayıcı tedbirleri, eğitim tesis ve donanımlarında meydana gelen ilerlemeler, Kâhta şehir merkezinde okuryazarlık oranının yükselmesine zemin hazırlamıştır. Ancak verilere göre belirgin artışlar sağlanmış olmasına karşın bunun yeterli olmadığı, halen 6 yaş üstü toplam nüfusun yaklaşık %19'unun okuma yazma bilmiyor olması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Okuryazarlık konusu cinse göre değerlendirildiğinde, genel olarak geçmişte yaygın olan “kızların okutulmaması” gerektiği düşüncesinin etkisiyle okuryazarlık oranının kadınlarda daha düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Kâhta	1990			2000			2010		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
6+ yaş Okur-yazarlık Durumu									
Okuma Yazma Bilmeyen	9.823	2.709	7.114	10.267	2.815	7.452	5.028	1.041	3.987
Okuma Yazma Bilen	23.097	14.290	8.807	40.738	23.565	17.173	47.193	25.042	22.151
Bilinmeyen	1	1	0	188	79	109	2.087	1.067	1.020
Toplam	32.921	17.000	15.921	51.193	26.459	24.734	54.308	27.150	27.158

Tablo 8: Yıllar İtibariyle Kâhta Şehrinde Nüfusun Okuryazarlık Durumu

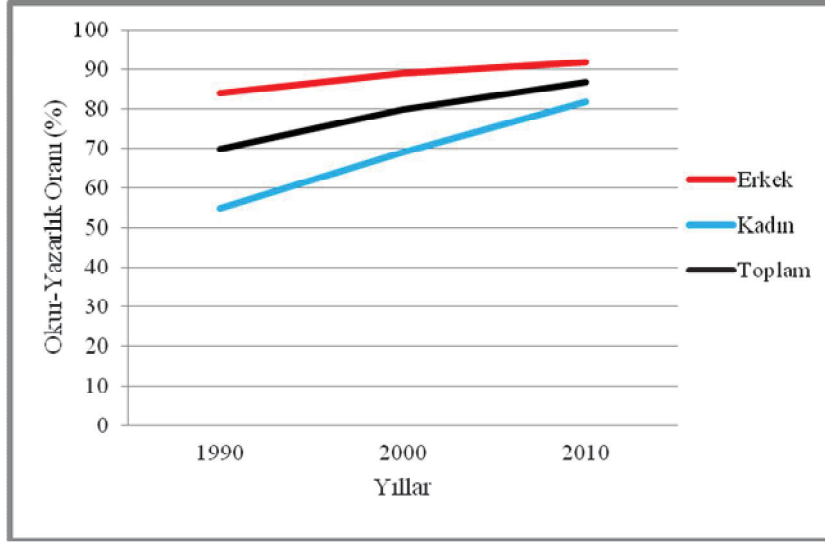
Bu çerçevede 1990 yılında Kâhta şehrinde okuma yazma bilen kadınların oranı %55 iken, erkeklerde bu oran %84 olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılı verilerine göre ise kadınlarda okuryazarlık oranının %69'a yükseldiği, erkeklerde ise %89'a ulaştığı izlenmektedir (Tablo 8).

Kuşkusuz geçmiş dönemlere göre okuryazarlık düzeyi bakımından önemli iyileştirmeler olduğu açıktır. Kız çocuklarının okula gönderilmemesi gerektiği algısı da büyük ölçüde değişmiş durumdadır. Özellikle şehir nitelikli yerleşmelerde bu durum tam tersi bir niteliğe bürünmüş ve kız çocuklarının sadece temel eğitim değil, orta ve yüksek öğrenim görmeleri gerektiği daha baskın bir hal almış bulunmaktadır. Bu yaklaşım istatistik verilere de yansımış bulunmaktadır. 2010 yılı verilerine göre Kâhta şehrinde okuma yazma bilen kadınların oranı %82, erkeklerde ise %92 olarak gerçekleşmiş bulunmaktadır. Böylece 1990 yılına göre 2010 yılında kadınlarda okuma yazma bilenlerin oranı %27'lik bir iyileşmeye sahne olurken, erkeklerde bu oran %8 olarak gerçekleşmiştir. Böylece cinsler arasındaki açıklık biraz daha daralmıştır (Grafik 10).

Okuryazar olmayan önemli büyüklükte bir nüfusun varolduğu gerçeğinin yanısıra, okuryazar olmayan nüfusun cinse göre değerlendirilmesi çerçevesinde kadınlar söz konusu olduğunda eksiklik daha da belirginleşmektedir. Bütün oransal ilerlemelere rağmen, mevcut verilere göre Kâhta'da kadın nüfusunun halen %18'i okuma yazma bilmemektedir. Erkeklerde bu oran daha az olmakla birlikte, ülke genelinde okuryazarlık oranlarının %100'lere ulaşmaya başladığı veya hedeflendiği gerçeği göz önüne alındığında bu konuda katedilmesi gereken önemli bir mesafenin olduğu açıktır.

En temel düzey olan okuryazarlık niteliğinin yanında sahip olunan eğitim düzeyinin tespiti yerleşmelerde bir yandan eğitime verilen önem, diğer taraftan eğitim potansiyel ve olanaklarının durumu ile eğitimde gelinen seviyenin bilinmesine katkı sağlamaktadır. Uzun yıllar Kâhta ve çevresinde, ekonomik ve sosyal koşullar ile eğitime yönelik olanakların yetersizliği nedeniyle eğitim düzeyi çok düşük kalmıştır. Ancak ülke genelinde sağlanan eğitime

yönelik olanaklar ve bilinçlenme çalışmaları sonucu eğitime verilen önem giderek artmaya başlamış, bu durum Kâhta'da da benzer bir şekilde cereyan etmiştir.

Grafik 10: Yıllara Göre Toplam ve Cinsine Göre Okuryazarlık Oranlarının Gelişimi

Kâhta şehrinde eğitim düzeyi ile ilgili meydana gelen değişimlerin ortaya konulmasında 1990 ile 2010 yılları arasında karşılaştırma yapmak yeterli bir fikir verecektir (Tablo 9). 20 yıllık süreçte yaşanan değişimin daha uzun süreler esas alındığında daha çarpıcı sonuçlar çıkaracağı açıktır. Bu çerçevede 1990 yılında ilçe merkezinde eğitim almış bireylerin %88'i ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) mezunu iken, 2010 yılında bu oran %71'e gerilemiş bulunmaktadır. 1990 yılında %9 olan lise mezunları oranı ise 2010 yılında %23 gibi yüksek bir orana ulaşmış bulunmaktadır.

Kâhta Merkez	1990					2010					
	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
Bitirilen Eğitim Düzeyi											
İlkokul, İlköğretim, Ortaokul Mezunu	13.518	88	8.504	85	5.014	22.159	71	11.121	65	11.038	79
Lise Mezunu	1.503	9	1.211	12	292	6.941	23	4.633	27	2.308	17
Yüksekokul/Fakülte Mezunu	401	3	324	3	77	1.915	6	1.392	8	523	4
Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	0	0	0	0	0	96	0	74	0	22	0
Toplam	15.422	100	10.039	100	5.383	31.111	100	17.220	100	13.891	100

Tablo 9: Kâhta İlçe Merkezinde Nüfusun Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Durumu

Kaynak: Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Kayıt Sistemi

Yüksekokul veya fakülte mezunu olanların oranında da önemli ölçülerde artışlar meydana gelmiş durumdadır. 1990 yılında eğitim alanlar içinde %3 olan yüksekokul / fakülte mezunlarının oranı, 2010 yılında bir kat artarak %6'ya ulaşmıştır. Sadece ön lisans ve lisans düzeyinde değil lisansüstü eğitimde de artışların olduğu izlenmektedir. 1990 yılında Yüksek lisans / doktora düzeyinde kayıtlara rastlamak mümkün değilken, genel oranlar içinde çok düşük kalmakla birlikte 2010 yılı itibariyle 96 kişinin lisansüstü mezunu olduğu anlaşılmaktadır.

Eğitim almış toplam nüfusa göre karşımıza çıkan bu durum, cinse göre eğitimin düzeyi bakımından ele alındığında da çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan 1990 yılında eğitim almış erkek bireylerin %85'i ilköğretim mezunu durumunda iken, kadınların %93'ü bu eğitim seviyesine sahip olmuştur. Lise düzeyinde eğitim alınmasına gelince kadın nüfusunda önemli bir gerilemenin olduğu izlenmektedir. Bu bakımdan 1990 yılında erkeklerin %12'si lise mezunu olurken, kadınlarda bu oran %5'te kalmıştır. Burada dikkati çeken husus kadınlar ve erkeklerin her ikisinde de yüksek öğrenim görenlerin oranının bir birbirine yakın değerler göstermesidir. Ancak aynı yıl fakülte veya yüksekokul düzeyinde eğitim düzeyi cinslerin kendi içinde değerlendirildiğinde yakın değerler göstermekle birlikte, belirtilen düzeyde eğitim alan toplam nüfusun %81'inin erkeklerden oluştuğunu ifade etmek gerekmektedir.

Cinse göre eğitim düzeyi konusunda 2010 yılına gelindiğinde erkek nüfusun %65'nin kadın nüfusunun ise %79'unun ilköğretim düzeyinde bir eğitim seviyesine sahip oldukları gözlenmektedir. Lise düzeyinde ise erkeklerde eğitim oranı %27'i bulunurken 1990 yılına göre bir kattan daha fazla oransal artış sağlanmıştır. Kadınlarda ise 2010 yılında lise mezunu olanların oranı %17'ye ulaşmış ve 1990 yılına göre 3 kattan fazla artış sağlanmıştır.

Son olarak yüksekokul ve fakülte mezunlarının sayısı her iki cinsten de belirgin olarak artmış ve oransal olarak katlanmıştır. Yine burada dikkati çeken husus, kadınlarda eğitim düzeyi her geçen yıl artmakla birlikte 2010 yılında toplam lise düzeyi eğitim almış

bireylerin %33'ünün, fakülte ve yüksekokul düzeyinde eğitim almış toplam nüfusun ise sadece %27'sinin kadınlardan oluşmasıdır.

Kâhta'da eğitime, özellikle kız çocuklarının eğitimine yönelik eskiden kalma kısıtlayıcı yaklaşımların büyük ölçüde kırılmaya başladığı gözlenmektedir. Bu durum verilere de yansımakta, geçmişte sadece okuma yazma bilinmesinin yeterli olacağı görüşü yerine en az lise, mümkün olduğu takdirde yüksekokul/fakülte veya lisansüstü eğitim almalarını sağlamak yönünde olmaktadır.

4.4.5.Hanehalkı Büyüklüğü

Aralarında akrabalık bağı bulunsun veya bulunmasın, aynı evde veya evin bir bölümünde yaşayan, gelir ve giderleri ortak olan, evin hizmet ve yönetimine katılan bir veya birkaç kişinin oluşturduğu topluluk (ÖZÇAĞLAR A., KASARCI R., 1996:1) olarak tanımlanan hane halkı, bir yandan aile büyüklükleri diğer taraftan toplumsal yaşam biçimiyle ilgili özellikleri ortaya koymada yardımcı olmaktadır.

Türkiye'nin hane halkı büyüklüğüyle ilgili genel olarak ifade edilecek husus, sosyo-ekonomik açıdan gelişmemiş, çok çocuklu ataerkil aile yapısının egemen olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki illerde hanehalkı büyüklüklerinin yüksek düzeylere ulaştığı, sosyo-ekonomik bakımdan önemli atılımlar yapmış, kasabalaşma ve şehirleşmenin fazla olduğu bölgelerimizde ise daha çok birkaç kişiden oluşan çekirdek ailelerin egemen olduğudur (ÖZÇAĞLAR A., KASARCI R., 1996:4).

Bu çerçevede hanehalkı büyüklüklerinin en yüksek düzeyde seyrettiği bölgelerin başında gelen Doğu Anadolu bölgesiyle ilgili yapılan bir çalışmada (BAŞIBÜYÜK A., 2005:276-277), büyük ölçüde doğumlar, ekonomik faaliyetler ve gelenekler olmak üzere üç unsurun etkisiyle şekillenmiş olan hanehalkı yapısında, genel olarak hanehalkı büyüklüğünün 6.3, kırsal alanlarda ise 7.1 olduğu ifade edilmektedir.

1990 yılı verilerine göre Türkiye toplam nüfusu esas alındığında 11 milyonu aşan hane halkı sayısının ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,5 olarak tespit edilmekte, aynı yıl şehirsal nüfus (il ve

ilçe merkezleri) esas alındığında da yaklaşık 7 milyonu bulan hanehalkın sayısının hane halkı büyüklüğü yine 4,5 olarak belirginleşmektedir. 2000 yılına gelindiğinde Türkiye toplam nüfusu, hanehalkı ortalama büyüklüğünün aynı kaldığı, ancak şehir nüfusu esas alındığında ise 4,2'ye düştüğü görülmektedir.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden Kâhta şehrinde ise 1990 yılında 6 bin'e yaklaşan hanehalkı sayısında ortalama büyüklük 6,9 olarak gerçekleşmiş, 2000 yılında ise 10 bin'e yaklaşan toplam hanehalkı sayısının ortalama büyüklüğü 6,4'e gerilemiştir. Hanehalkı büyüklüklerinin kısmen düşmeye başladığına işaret eden bu durum detayda incelendiğinde ise 1-4 kişiden oluşan hanelerde oransal bir artışın meydana geldiği, 9 ile 10 ve daha fazla kişiden oluşan hanelerde ise oransal bir azalmanın gerçekleştiği izlenmektedir (Tablo 10).

Hanehalkı büyüklükleri gruplar halinde ele alındığında, 1-4 kişiden ibaret haneler 1990 yılında toplam hanehalkı sayısının %21'inin oluştururken bu oranın 2000 yılına gelindiğinde %25'e yükseldiği görülmektedir. 5-8 kişiden oluşan hanelerin ise 1990 yılında toplam hane sayısının %55'ine sahip iken, aynı hanehalkı büyüklük grubunun 2000 yılında oranını muhafaza ettiği izlenmektedir.

Büyük haneler olarak ifade edilebilecek olan 9 ve daha fazla nüfusa sahip hanelerin 1990 yılındaki oranı %24 olurken, bu büyüklük grubunun 2000 yılındaki oranı ise %20 olmuştur.

Hanehalkı büyüklüklerinde kısmen bir azalma meydana gelmiş olmasına rağmen, Kâhta'da halen hanehalkı büyüklüklerinin Türkiye genel ortalamasının çok üzerinde olduğu gözlenmektedir. Kuşkusuz bu durumun oluşmasında birçok faktör rol oynamaktadır. Bu faktörlerin büyük bir bölümü, yerleşmenin dahil olduğu bölgenin genel niteliklerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

		Hanehalkı Büyüklükleri ve Toplam Hanehalkı Sayısına Göre Oranları																				
Yıllar	Toplam Nüfus	1	%	2	%	3	%	4	%	5	%	6	%	7	%	8	%	9	%	10+	%	Toplam Hanehalkı
1990	40.826	63	1	250	4	334	7	574	9	727	12	842	14	1.097	19	600	10	476	8	966	16	5.929
2000	60.689	160	2	515	5	730	8	958	10	1.102	12	1.339	14	1.962	20	814	9	604	6	1.313	14	9.497

Tablo 10: Sayım Dönemleri İtibarıyla Kâhta Şehrinde Hanehalkı Sayıları ve Büyüklükleri

Sözü edilen nitelikleri; yüksek doğum oranları, yani çok çocuklu olma, geniş aile tipi, yani aile büyüklerin beraber yaşama isteği veya zorunluluğu, evli çocukların bazen ikinci çocuk evlenene kadar aynı hanede yaşamaya devam etmesi, en son evlenen erkek çocuğun ebeveynlerine bakma yükümlülüğü, ortak üretim ve tüketim şeklinde biçimlenmiş olan ekonomik yapı şeklinde sıralamak mümkündür. Bir kısmı büyük ölçüde kırsal alanlara has olan bu özellikleri, kısmen kırsal karakterinden dolayı Kâhta şehrinde de görmek mümkündür.

Değişen hayat şartları ve sosyo ekonomik yapı, hane halkı büyüklüklerinde bir azalmaya neden olduğu bilinmektedir. Önceki dönemde baskın karakterde olan geleneksel yaşam tarzının, özellikle şehrsel merkezlerle daha fazla etkileşim içinde olunması (büyükşehirlere göç sonucu kalan nüfusun ziyaret için daha sık bu sahalara gitmesi, iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla yaşanan yerlerle hızlı bir değişim ve dönüşün yaşanması) katı geleneksel yapının gevşemesine ve değişmesine zemin hazırlamaktadır. Artık geçmişte gelenekler nedeniyle veya birtakım ekonomik nedenlerin zorunlu kaldığı büyük hane yapısı artık geçerli bir yapı olmaktan uzaklaşmış hatta istenmeyen bir niteliğe bürünmüş bulunmaktadır.

Hızlı bir şehirleşme sürecinde olan Kâhta yerleşmesinde bu tür bir dönüşümü açık bir şekilde görmek mümkündür. Bir yandan sahip olunan çocuk sayısındaki azalma diğer taraftan evlenen gençlerin ailelerinden bağımsız haneler oluşturmasının, çok kalabalık hanelerin oranında bir gerilemeye yol açtığı gözlenmektedir.

4.4.6.Nüfusun İstihdam Yapısı

Bilindiği üzere istihdam, çalışma yaşına gelmiş ve fiziksel ve zihinsel herhangi bir engeli bulunmayan vatandaşların kendi gelir ve geçimlerini sağlamak amacıyla çalışması veya çalıştırılması yoluyla aile ve ülke ekonomisine katkı sağlamalarıdır. Dolayısıyla belirtilen özelliklere sahip olmakla birlikte asgari düzeyde de olsa bir gelir ve geçim kaynağına sahip olmayan yani işsiz olan bireylerde genel bir memnuniyetsizlik ortaya çıkmakta ve bu durum zincirleme olarak başka birçok sorunun da yaşanmasına zemin hazırlamaktadır.

Kalkınmanın veya kalkınmışlığın da önemli göstergelerinden biri olan istihdam oranı ve istihdamın sektörlere göre dağılımı ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye, yerleşmeden yerleşmeye farklılık arz etmektedir. Böylece istihdamın şekli ve niteliği, sözkonusu olan mekanların ekonomik coğrafya potansiyelinin belirlenmesinde de yardımcı olmaktadır.

Sanayi devrimi sonrasında, özellikle sanayi başta olmak üzere gelişen tarım dışı sektörler, çok sayıda bireye iş imkânı sağlayan tarımın istihdam da geri planda kalmasına yol açmış, ancak ikinci ve üçüncü sektörlerin mevcut nüfusa yeteri kadar iş olanağı sağlamaması da geçmişte çoğunlukla gizli olan işsizliğin açık bir işsizliğe dönüşmesine neden olmuştur.

Bu durum ülkemiz için de açık bir şekilde yaşanmış ve kırsal alanlardan kentlere yoğun göçün temel sebeplerinden biri olmuştur. Ancak şehirsiz mekanlarda da ekonomik sektörlerin gelen bu göçü istihdam açısından asimile edememesi, bu sahalarda da bir çok sorunun yaşanmasını beraberinde getirmiştir.

Öte yandan ülkemizin genel anlamda bir genç nüfusa sahip olması, yeni istihdam olanaklarının acilen ortaya konulmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak işsizliğin giderilmesi ve yeni istihdam alanlarının yaratılmasında bir yandan ekonomik sektörlerde gelişme sağlanması diğer taraftan iş ihtiyacı olan nüfusun genel niteliklerinin çok iyi tespit edilmesi gerekmektedir.

Kâhta şehir nüfusunun işgücü yapısına baktığımızda, hemen her dönem işsizlik oranlarının çok yüksek seyrettiği, işgücüne katılım bakımından erkek nüfusunun baskın bir karakter oluşturduğu izlenmektedir (Tablo 11).

Belirtilen genel niteliklerin yanında dönemler itibariyle, 12 yaş ve üzeri nüfusun işgücüne katılım, istihdam ve işsizlik oranları dikkate alındığında, 1985 yılında 6 bin kişiye yaklaşan toplam işgücünün, 1990 yılında %67 artışla 8.5 bin'i aştığı ve nihayet 2000 yılında 1985 yılına göre %122 artışla 10 binin üzerine çıktığı gözlenmektedir.

Kâhta Merkez (12 yaş+)	1985						1990						2000					
	Toplam		Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın	
		(%)		(%)		(%)		(%)		(%)		(%)		(%)		(%)		(%)
İstihdam Edilen	4.495	91	4.070	91	425	9	6.708	86	5.776	86	932	14	7.244	84	6.078	84	1.166	16
İşsiz	1.291	89	1.150	89	141	11	2.947	93	2.755	93	192	7	5.607	81	4.550	81	1.057	19
Toplam İşgücü	5.786	90	5.220	90	566	10	9.655	88	8.531	88	1124	12	12.851	82	10.628	82	2.223	18
İşgücünde Olmayan	9.019	28	2.542	28	6.477	72	14.654	27	3.757	27	10.897	73	27.589	37	10.152	37	17.437	63

Tablo 11: Dönemler İtibarıyla Kâhta Merkez Nüfusunun İşgücü ve İstihdam Durumu

Kaynak: DİE 1985, 1990 ve 2000 Genel Nüfus Sayımları

Konu istihdam ve işsizlik oranları açısından ele alındığında, her iki alanda da sayısal artışların meydana geldiği görülmekte, ancak toplam işgücüne katılım oranları bakımından farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede 1985 yılında istihdam edilenleri toplam işgücüne oranı %78 olurken, işsizlik oran %22 olarak gerçekleşmiştir. 1990 yılında ise işsizlerin toplam işgücüne oranı %31'e yaklaşmıştır.

Nihayet 2000 yılında gerek dönemin ekonomi yapısı ve krizler, gerekse en fazla istihdam sağlayan tarım alanında meydana gelen değişimler, işsizlik oranının zirve yapmasına neden olmuştur. Belirtilen dönemde 10 bin kişiyi aşan toplam işgücünün %57'si istihdam edilirken, işsizlik oranı %43'e ulaşmıştır.

Günümüze yakın dönemlere ait Kâhta şehir merkezine ilişkin veriler elimizde olmamasına karşın, Türkiye ve Adıyaman'da mevcut işsizlik oranları Kâhta için de bir fikir vermektedir. Bu bakımdan 2010 yılı verilerine göre Türkiye genelinde işsizlik oranı %11,9 iken bu oran Adıyaman ilinde %12,1 olmuştur (TÜİK, 2010:175). Konu cinse göre değerlendirildiğinde ise, Türkiye genelinde erkeklerde işsizlik oranı %11,4, kadınlarda ise %13,0 olurken, Adıyaman'da işsizlik erkeklerde %12,8, kadınlarda %9,4 olmuştur.

Kâhta'da genel işsizliğin yanında, özellikle yılın tamamında çalışma imkânının olmadığı tarımsal alanda mevsimlik işsizlik söz konusu olmaktadır. Özellikle çok sayıda kişiye istihdam olanağı sağlayan tütün yetiştiriciliğinin sınırlanması, tarımsal alanda işsizliğin artmasına yol açmıştır. Bu durumda olan nüfus kitlesi gerek yaşadığı sahada veya gerekse bölge dışında geçici tarım işçisi olarak istihdama katılmakta, ancak yılın geri kalanında herhangi bir işle meşgul olamamaktadır. Bu durum aynı zamanda bir gizli işsizliğin varlığına da işaret etmektedir.

Kâhta şehrinde nüfusun işgücü yapısı ve istihdam özellikleri cinse göre değerlendirildiğinde, yukarıda da belirtildiği üzere erkek nüfusun baskın bir karakter gösterdiği görülmektedir. 1985 yılında işgücüne katılan toplam nüfusun %90'ı erkeklerden oluşurken, bu oran 1990 yılında %88'e ve 2000 yılında ise %82'ye düşmüştür (Tablo 11). Bu durum Ülke genelinde olduğu gibi Kâhta şehrinde de

geçmiş dönemlere göre kadınların daha fazla işgücüne katılımının bir göstergesi olmakla birlikte, toplam işgücü içinde çok küçük bir bölümü oluşturduğu açıktır.

Belirtilen çerçevede işgücünde olmayan nüfusun nitelikleri irdelendiğinde bunun büyük oranda ev hanımlarından oluştuğu, erkeklerde işgücü dışında olmanın temel sebebinin ise öğrencilik olduğu görülmektedir. Bu iki grubu ise emekliler takip etmektedir. 1985 yılında işgücünde olmayan 12 yaş ve üzeri nüfusun %63'ünü ev hanımları oluşturmuş, 1990 yılında ise bu oran %66'ya çıkmıştır (DİE, 1985-1990-2000). 2000 yılında ise ev kadınlarını işgücünde olmayan nüfustaki payı %51'e gerilemiş bulunmaktadır. Burada her ne kadar veriler ev hanımlarını işgücünde olmayan grubunda değerlendirirse de, ev hanımlarının aynı zamanda başta tarım olmak üzere çeşitli iş kollarında çalıştığını da belirtmek gerekmektedir.

Nüfusun iktisadi nitelikleri içinde işgücüne katılımın yanı sıra, sektörel istihdamın da ele alınması gereken bir faktör durumundadır. Bilindiği üzere istihdam, ağırlıklı olarak tarım, sanayi ve hizmetler olmak üzere üç ana sektörlerde yoğunluk kazanmaktadır. Bu sektörlerin kendi içindeki oransal ağırlıkları ise ülkenin veya bölgenin genel ekonomik yapısını ve gelişmişlik düzeyini gösteren bir gösterge niteliğindedir.

Kâhta, yoğun nüfuslanmış bir mekân olmasına karşın, şehir nüfusunun ekonomik nitelikleri bakımından 2000'li yıllara kadar kırsal bir karaktere sahip olduğu görülmektedir. Diğer sektörlerde meydana gelen değişim ve gelişmelere rağmen, Kâhta'da 1985 yılında çalışabilir nüfusun %29'unun tarımsal alanda istihdam ediliyor olması bunu kanıtlar niteliktedir. Bu dönemde en fazla istihdam hizmetler sektöründe gerçekleşirken, bu alanda toplam istihdamın yarısından fazlası sağlanmış (%54), sanayi, madencilik ve taş ocakçılığı ise %15'lik bir pay almıştır (Tablo 12).

Kâhta Şehir (12 yaş+)	1985				2000			
	Toplam	Erkek (%)	Kadın (%)	(%)	Toplam	Erkek (%)	Kadın (%)	(%)
Sektörler								
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	1.290	1.084	27	206	48	921	15	499
İmalat Sanayi, Madencilik ve Taş Ocakçılığı	674	619	15	55	13	958	16	146
Hizmetler	2.448	2.314	57	134	32	4.178	69	521
İyi Tanımlanmamış	83	53	1	30	7	21	0	0
Toplam	4.495	4.070	100	425	100	6.078	100	1.166

Tablo 12: Kâhta Şehrinde Nüfusun Sektörler İtibariyle İstihdam Durumu

Kaynak: DİE 1985 ve 2000 Genel Nüfus Sayımları

Toplam istihdamın sektörlere göre dağılımı kapsamında 2000 yılında tarımdaki istihdam oranında önemli bir gerilemenin olduğu görülmektedir. Belirtilen yıl tarımın istihdamdaki payı %20 olarak gerçekleşmiştir. 1985 yılına göre yaklaşık %10'luk bir azalışa işaret eden bu değişimin aksine sanayi sektörünün %15'lik istihdam oranını muhafaza ettiği görülmektedir. Dolayısıyla Kâhta şehrinde istihdamın sektörler arasındaki değişiminde tarım ve hizmet sektörleri arasında bir geçişin yaşandığı ileri sürülebilir. Çünkü hizmetler sektörü 1985 yılında %54 olan payını 2000 yılında %65'e çıkarmıştır. Bu durum aslında şehir nitelikli bir yerleşme için olağan karşılanmalı ve Kâhta'nın şehir niteliğini pekiştirdiğine yorumlanmalıdır.

Günümüze ilişkin sağlıklı verilere ulaşma imkânımız olmadığında mutlak değer olarak mevcut durumu ortaya koymak mümkün olmamıştır. Ancak, sürecin devam etmesi ve sahada yaptığımız gözlemler, istihdamın sadece hizmetler sektöründe değil aynı zamanda sanayi alanında da gelişmeye sahne olduğu yönündedir. Özellikle tekstil başta olmak üzere imalat sanayi sektöründe yaşanan gelişmeler bu alanda daha fazla istihdam olanağı sağlamış durumdadır. Diğer yandan, eğitim, sağlık, ve ticaret alanında yaşanan ilerlemeler, hizmet sektöründe işgücü ihtiyacının arttığına işaret etmekte, dolayısıyla bu alanda da önemli bir oransal artışın yaşandığı gözlenmektedir.

Son olarak özellikle tarımsal alanda yeteri gelir elde etmenin zorlaşması ve genç neslin tarım dışı alanlarda çalışma istekleri, şehir nüfusunun toplam istihdamında tarımsal istihdamın daha da gerileyeceğine işaret etmektedir.

İstihdamın sektörlere göre dağılımında cinslere göre durum değerlendirildiğinde; her sektörde çalışanların büyük ölçüde erkeklerden oluştuğu görülmektedir. 1985 yılında toplam çalışabilir nüfusun % 91'i erkeklerden oluşurken 2000 yılında %84'e gerilemesine karşın yine de çok yüksek bir seviye göstermiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere aslında büyük bir bölümü aynı zamanda tarım işçisi olarak çalışan kadınların büyük ölçüde en kadını olarak tanımlanması ve bu yolla toplam iş gücünün dışında

birakılması, rakamsal verilerde farklı sonuçların çıkmasına neden olmaktadır. Bu bakımda değerlendirildiğinde hem işgücüne katılım oranında ve hem de tarımsal alanda istihdam oranının daha da yüksek olması gerektiği açığa çıkmaktadır.

Her cins grubu içinde istidamın sektörlere göre dağılımına bakıldığında, 1985 yılında çalışan erkeklerin %57'sinin hizmetler, %27'sinin tarım ve %15'inin ise sanayi sektöründe çalıştığı görülürken, aynı yıl çalışabilir kadınların ise %32'sinin hizmetler, %48'inin tarım ve %13'ünün ise sanayi sektöründe istihdam edildiği izlenmektedir (Tablo 12).

2000 yılına gelindiğinde, çalışan erkek nüfusun sektörler itibariyle istihdamında hizmetler sektörü lehine önemli bir artış yaşandığı gözlenmektedir. Bu çerçevede belirtilen yıl, erkek nüfusun %69'u hizmetler sektöründe istihdam edilirken, bu alanı %16 ile sanayi sektörü takip etmiştir. 1985 yılına göre oransal olarak büyük artış göstermemesine karşın, tarım alanında meydana gelen oransal azalma, adı geçen sektörün istihdam kapasitesi bakımından tarım sektörünün üzerine çıkmasına neden olmuştur.

Erkek nüfusun istihdamında tarım aleyhine, hizmet sektörü lehine yaşanan bu değişimler, kadın nüfusu istihdamında farklı bir şekilde cereyan etmiştir. Sanayi istihdamının oranını koruduğu 2000 yılında tarım sektörü oransal olarak kısmen gerilemekle birlikte %43'lük bir istihdam yaratmış ve 1985 yılına göre oranını arttıran hizmetler sektörünün (%44) gerisinde kalmıştır.

Kâhta'da istihdamın genel karakteri konusunu özetlemek gerekirse; şehirde sadece geçmişte oldukça fazla istihdam yaratan tarımsal alanda meydana gelen değişimler değil, aynı zamanda ülke genel işsizlik sebeplerine ek olarak çeşitli şartlar işsizliği körüklediği gözlenmektedir. Bunlardan en önde geleni yüksek nüfus artışı ile yaratılan istihdamın dengeli bir yapı göstermemesidir. Doğal nüfus artışı yanında özellikle Atatürk barajının su tutmaya başlamasıyla yerleşim birimleri ve ekonomik faaliyet alanları sular altında kalan, bu nedenle Kâhta şehir merkezine göç eden nüfusun tarım dışı iş

alanlarında istihdam edebilecek donanım ve niteliğe sahip olmaması bir diğer işsizlik sebebi olmuştur.

Kâhta şehrinde son yıllarda bir ölçüde gelişme göstermekle birlikte fazla sayıda istihdam sağlayacak tesislerin kısıtlı olması, mevcut işletmelerin ise genellikle aile fertleri tarafından işletilmesi, kendi işine sahip olmayanların istihdamını güçleştiren bir faktör olmuştur. İlçede sermaye birikiminin yetersiz olması, yeni iş alanlarının oluşturulmasını da kısıtlamaktadır.

Kâhta ilçesi tarım dışı istihdam alanları açısından önemli potansiyeller barındırmasına karşın, bu potansiyellerin rantabl bir şekilde hayata geçirilememesi istihdama katkılarını sınırlamıştır. Bunların başında gelen ve büyük potansiyel arzeden turizmde konaklama dışı faaliyetlerin yetersiz olması (turizme yönelik alışveriş üniteleri, çarşılar, şehir merkezinde ücretli olarak gezilen yapıların olmaması), sektörün istihdam gücünü zayıflatırken, yine Türkiye'nin petrol üretiminin büyük bir bölümünü sağlamasına karşın bu alanda istihdamın da kısıtlı olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Kuşkusuz, bir ülke veya yörede işsizliğin yüksek oranlarda seyretmesi, mevcut sorunların yanına yeni toplumsal sosyal ve ekonomik sorunların eklenmesine yol açmakta, mevcut sorunların çözümünün de daha güç olmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda işgücünün de rantabl kullanılmaması, ülke kaynaklarında kayba neden olmakta ve acilen çözüm politikaları üretmenin gereğine işaret etmektedir. Bu durum genel ekonomi ve istihdam yaratıcı sektörlerin desteklenmesinin yanında işgücüne katılma niteliğine sahip olan nüfus gurubunun da genel ve mesleki eğitim düzeylerinin geliştirilmesi ve ihtiyaç duyulan alanlarda eğitilmesine yönelik planlamaların yapılmasını gerektirmektedir.

Kırsal alanlarda faaliyetler ve istihdam alanlarının geliştirilmesi, bitkisel ürün veya hayvancılık dışında kırsal aktivitelerin desteklenmesi, alternatif gelir alanlarının yaratılması diğer bir faaliyet alanı olarak belirmektedir.

Tarımsal alanda ise alternatif ürün destekleme ve teşviklerinin etkili bir şekilde sürdürülmesi, sulamalı tarım şartlarının sağlanması,

tarımsal üretimde gelir getirici ve istihdamı destekleyici sanayi bitkilerine ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, istihdam alanlarının geliştirilmesi ve ekonomik sektörlerin çeşitlendirilmesi, işsizliğin azaltılmasında anahtar rol oynamaktadır. Bu çerçevede hâlihazırda Adıyaman'da sürdürülmekte olan istihdamın geliştirilmesine yönelik tedbirlerin, İl genelinde daha dengeli dağılımın sağlanması, tarım ve diğer sektörlerde yeni istihdam alanlarının yaratılmasına yardımcı olacak teşebbüslerin önünün daha etkili bir şekilde açılması ve sonuçlarının ise mutlaka takip edilmesi gerekmektedir.

4.4.7.Nüfus Hareketleri (Göçler)

Nüfusun yeniden dağılımı sonucunu doğuran ve bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı veya uzun süreli olarak değiştirme olarak tanımlanan (TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ N., 2009:289) göçler, mekanda ve toplumsal yapıda önemli değişim ve dönüşümlerin yaşanmasına neden olan, tarihsel geçmişi eskilere dayanan bir olgu niteliğindedir.

Nüfusun mekânlar arasında yer değiştirmesi şeklinde cereyan eden göçler kimi zaman yaşanan yerde itici sebepler, bazen hedeflenen yerdeki cazip şartlar, çoğu kez ise ikisinin birlikte etkisiyle gerçekleşmektedir.

Doğal ve beşeri coğrafya faktörlerinin birlikte şekillendirdiği göç hareketleri, doğal nedenler olarak, iklim, doğal afetler vb. şekilde etki ederken beşeri sebepler ise başta ekonomik sebepler olmak üzere, güvenlik sorunları ve kişisel tercihler şeklinde etkide bulunabilmektedir.

Göç hareketlerinin meydana gelmesinde birçok fiziki ve beşeri coğrafya faktörünün etkili olması, çok çeşitli göç sebep ve türlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu bakımdan göçleri isteğe bağlı veya zoraki göçler şeklinde sınıflamak mümkün olduğu gibi, göç edilen süreye bağlı olarak devamlı veya mevsimlik göçler ayırt edilebilmektedir.

Yine siyasi sınırlar esas alındığında ülke içi veya uluslararası gler söz konusu olabileceği gibi, ülke içi idari sınırlara göre meydana gelen i gler olarak adlandırılan gler ise farklılaşan diğer bir g şekli olabilmektedir. İ gler içinde de Kırsal alanlardan şehirlere, kırsal alanlardan yine diğer kırsal alanlara, şehirlerden kırsal alanlara ve şehirlerden diğer şehirlere hareket etme şeklinde gerçekleşebilmektedir (TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ N., 2009:316).

Türkiye, bahsi geçen g türlerinin hemen hepsinin çeşitli ölçeklerde yařandėı bir coğrafi mekan niteliğindedir. Ülkemizde özellikle 1950’li yıllardan itibaren hızlanan bir şekilde ve özellikle kırsal alanlardan kentsel yerleşmelere doğru bir g hareketi yaşanmaya başlanmış, 1970’li yıllarda ise uluslararası işçi gleri, dönem dönem güvenlik sorunları nedeniyle Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu’dan genel kitlesel gler yaşanmıştır.

Kâhta İcesi de g olgusunun belirgin bir şekilde yařandėı yörelerden biri niteliğindedir. İe, hem g verme ve hem de g alma bakımından belirgin hususiyetler göstermiştir. Bu çerçevede ie dışına gler daha çok geçim imkânlarının zorluğundan kaynaklanan ve daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak amacıyla büyük şehirlerin merkezlerine doğru gerçekleşirken, ie içinde ise köylerden ie merkezine doğru yaşanan hareketler olmuştur. İe içindeki g hareketlerinin yaşanmasında iki faktör etkili olmuştur. Bunlardan birincisi, şehir merkezlerinde tarım dışı diğer faaliyetlerde (zellikle hizmetler sektörü) iş olanaklarının varlığı veya böyle düşünülmesi, ikincisi ise Atatürk baraj gölü nedeniyle yerleşim birimleri sular altında kalan nüfusun büyük lde ie merkezine yerleşme isteğidir.

Kâhta’da devamlı gler olarak belirginleşen yukarıda g şekillerinin yanında mevsimlik göç hareketleri de sıklıkla yaşanmaya devam etmektedir. Bu hususta da iki gurup ne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi ve daha az oranda olmak üzere çeşitli işlerde (inşaat işleri gibi) alışmak üzere yılın büyük bir bölümünde il dışına çalışmaya giden erkek nüfusu, ikincisi ise, tarımsal üretim süreçlerinde çalışmak üzere başka bölge veya illere mevsimlik olarak

hareket eden çoğu kez ailenin tamamının katıldığı daha büyük nüfus guruplarıdır.

Kâhta'da göç olgusunun sayısal açıdan irdelemek için ihtiyaç duyulan ilçe bazında göç istatistiklerine ulaşmak mümkün olmadığından bağlı olduğu İl'e ait veriler esas alınarak çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Adıyaman ili genelinde yaşanan göç hareketleri esas alınmıştır.

Bilindiği üzere Güneydoğu Anadolu Bölgesi ülkemizin en fazla bölge dışına göç veren bölgelerinden biri durumundadır. Büyük ölçüde ekonomik sebeplerle, ancak özellikle 1990'lı yıllardan itibaren ise güvenlik sorunları nedeniyle yaşanan bu nüfus hareketi bölge içinde şehir merkezlerine doğru, bölge dışında ise büyük şehirlerin merkezlerine doğru gerçekleşmektedir.

Belirtilen bölge illerinden biri olan Adıyaman'da da belirli ölçülerde bu göç hareketi yaşanmaktadır. Adıyaman, 2009–2010 döneminde aldığı 14.000'den fazla göçe karşılık 20.000'den fazla göç vermiş ve net göç yaklaşık -6.000 kişi olarak gerçekleşmiştir (Tablo 13). Bu bakımdan Türkiye'nin 81 ili içinde 20'inci sırada yer alan Adıyaman ‰ -10'luk net dış göç hızıyla ise göç veren iller içinde 21'inci sırada yer almıştır.

	Toplam nüfus (2010)	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (‰0)
Adıyaman	590.935	14.150	20.135	-5.985	-10,08

Tablo 13: Adıyaman İlinde 2009–2010 Döneminde Gerçekleşen Göç Hareketleri

Kaynak: TÜİK 2010, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2010 s:49

Büyük ölçüde ekonomik sebepler, kısmen ise hizmet alımına daha iyi erişim isteklerinin tetiklediği göç olgusunda Adıyaman ilinde bölgenin diğer illerinden farklı olarak terörün sebep olduğu göçlerden söz etmek çok olanaklı görünmemektedir. Diğer taraftan özellikle 1980'li yılların ikinci yarısından sonra yoğunlaşan göçün, ancak 2000 yıllarda yaşanan ekonomik krizlerin yarattığı olumsuzlukların şehir

merkezlerinde yaşamı zorlaştırması bir yandan başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlere göçü cazip olmaktan çıkarmış, buna karşılık kısmen geri dönüşler de yaşanmaya başlanmıştır.

Yukarıda değinildiği üzere Kâhta şehir nüfusu için göç olgusu ele alındığında yapılan gözlemlerin ışığında şehir dışına daimi göçlerden ziyade mevsimlik bir göçün hakim olduğu, bu durumun şehir nüfusunda bir kaybı önlediği, diğer taraftan şehir civarı kırsal alanlardan şehir merkezine doğru olan hareketlerin ise nüfusun artmasına zemin hazırladığı ileri sürülebilir. Yıllar itibariyle şehir nüfusunda yaşanan belirgin artışlara karşın köy nüfuslarında büyük ölçüde azalma meydana gelmesi bu görüşümüzü destekler niteliktedir.

4.4.8.Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı

2010 yılı verilerine göre 18 mahalleden oluşan Kâhta şehirde mahallelere göre nüfusun dağılımına baktığımızda (burada sadece nüfus miktarı açısından değinilmiş ilerleyen bölümlerde mahallelerin tarihsel gelişimleri ve mekansal özellikleri detaylı olarak ele alınmıştır) Girne mahallesinin öne çıktığını görmekteyiz (Tablo 14, Grafik 11). Toplam yerleşik şehir nüfusunun %13,5'ini barındıran ve aynı zamanda alansal açıdan şehrin en geniş mahallelerinden biri olan bu mahalleyi %10,6'lık payla Hürriyet mahallesi takip etmektedir.

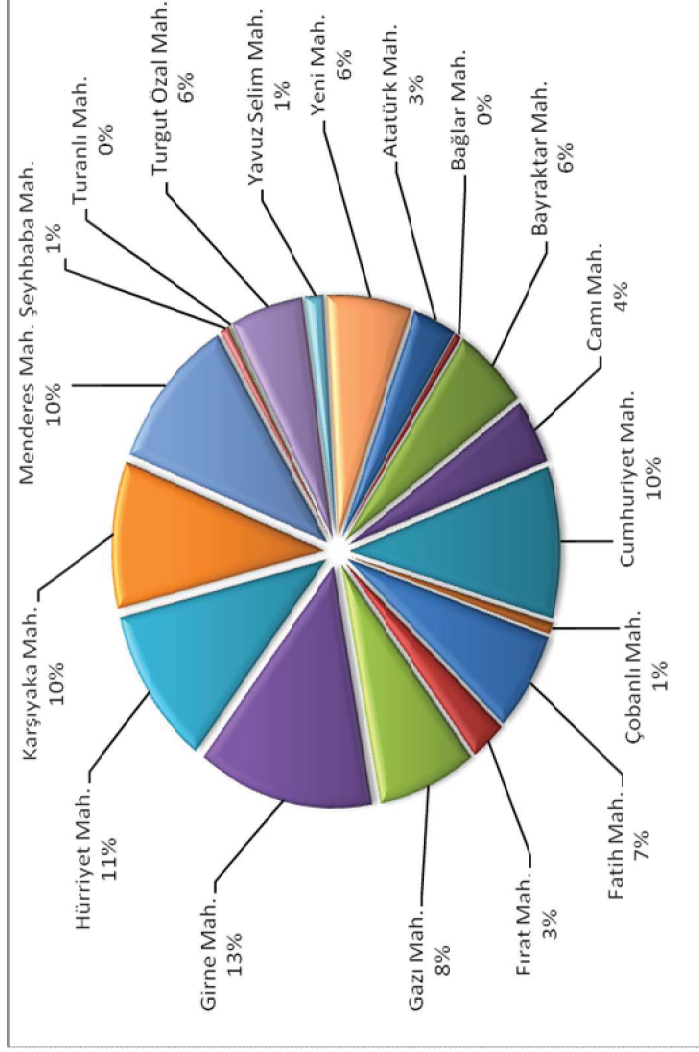
Şehrin kuzey kesiminde konumlanan (Harita 8) bu mahallelerin yanında Menderes (%10,4) ve Cumhuriyet (%10,1) mahalleleri şehirde %10'un üzerinde pay sahibi olan diğer sahaları teşkil etmektedir. Böylece ilk dört sırada yer alan mahalleler şehir nüfusunun yaklaşık yarısını bünyesinde barındırmış bulunmaktadır (%44,6).

Kâhta şehirde mevcut mahallelerden en az miktarda nüfusa sahip olanlar ise daha çok mücavir alan durumunda olan Turanlı (%1'in altında), Bağlar (%0,5) ve Çobanlı (%0,8) mahalleleri ile yakın geçmişe kadar müstakil bir köy durumundayken, Kâhta şehrinin genişlemesi sonucu belediye sınırları içinde kalan ve şehrin bir mahallesi statüsüne dönüştürülen Şeyhbaba Mahallesidir (%0,7).

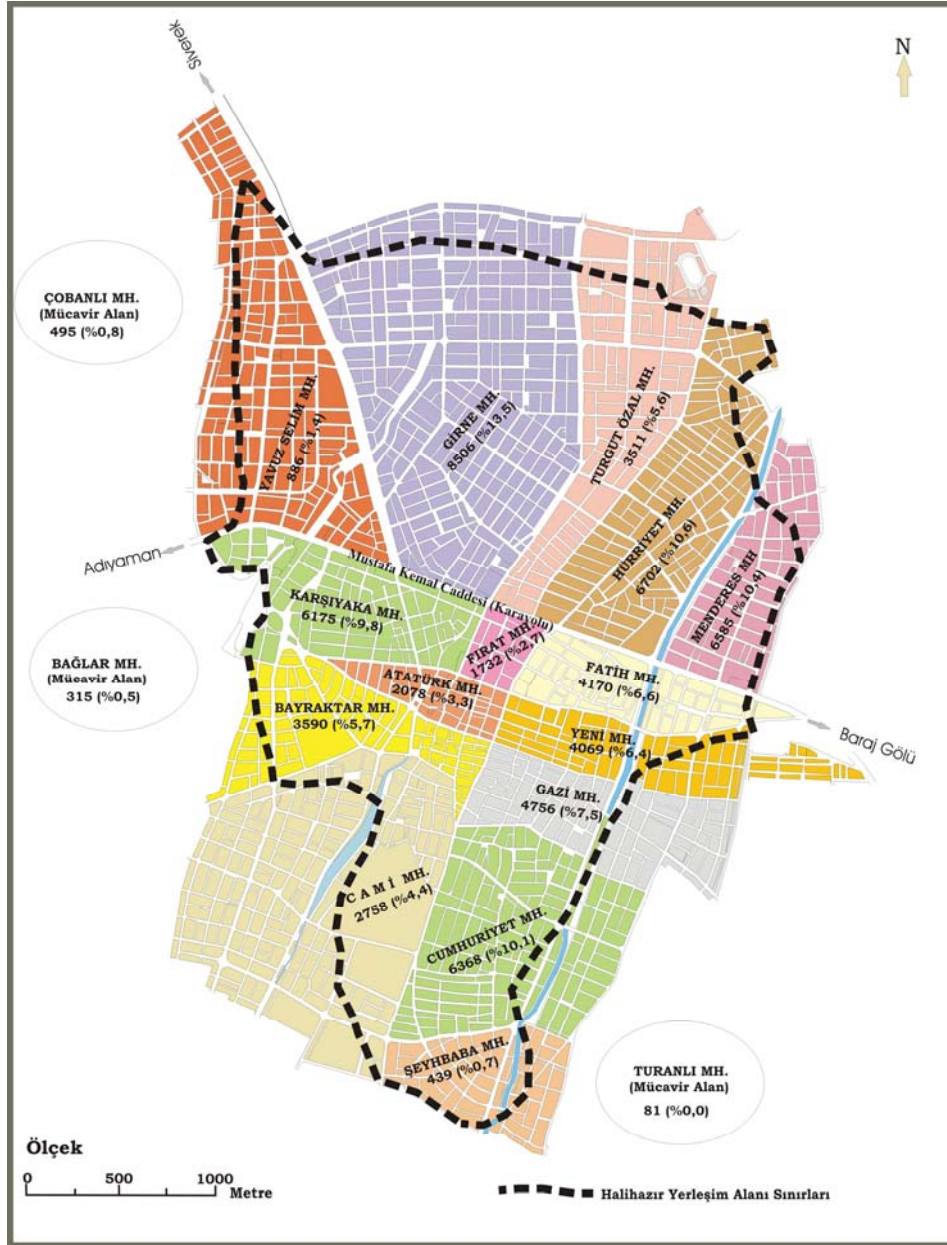
Sıra	Mahalle adı	2007		2010		2007-2010 Değişim (miktar)	2007-2010 Değişim (%)
		Nüfus Miktarı	Toplamdaki Payı (%)	Nüfus Miktarı	Toplamdaki Payı (%)		
1	Atatürk Mah.	2048	3,4	2.078	3,3	30	1,5
2	Bağlar Mah.	376	0,6	315	0,5	-61	-16,2
3	Bayraktar Mah.	3461	5,8	3.590	5,7	129	3,7
4	Cami Mah.	2820	4,7	2.758	4,4	-62	-2,2
5	Cumhuriyet Mah.	6110	10,3	6.368	10,1	258	4,2
6	Çobanlı Mah.	476	0,8	495	0,8	19	4,0
7	Fatih Mah.	4071	6,8	4.170	6,6	99	2,4
8	Fırat Mah.	1737	2,9	1.732	2,7	-5	-0,3
9	Gazi Mah.	4868	8,2	4.756	7,5	-112	-2,3
10	Girne Mah.	7444	12,5	8.506	13,5	1.062	14,3
11	Hürriyet Mah.	6097	10,2	6.702	10,6	605	9,9
12	Karşıyaka Mah.	5891	9,9	6.175	9,8	284	4,8
13	Menderes Mah.	6129	10,3	6.585	10,4	456	7,5
14	Şeyhbaba Mah.	407	0,7	439	0,7	32	7,9
15	Turanlı Mah.	47	0	81	0,0	34	72,3
16	Turgut Özal Mah.	3131	5,3	3.511	5,6	380	12,1
17	Yavuz Selim Mah.	664	1,2	886	1,4	222	33,4
18	Yeni Mah.	3793	6,4	4.069	6,4	276	7,3
Toplam		59.570	100	63.216	100		

Tablo 14: Kâhta Şehrinde Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Grafik 11: Kâhta Şhrinde Nüfusun Mahallelere Göre Dağılışı (2010)

Harita 8: Kâhta Şehrinde Mahallelere Göre Nüfusu Miktarları ve Oranları - 2010 (Mahallelere Ait Harita Kâhta Şehri İmar Planından Yararlanılarak Hazırlanmıştır)

Kâhta şehrinde mahallelere göre nüfusun 2007–2010 yılları arasındaki değişimine bakıldığında; 14 mahallenin nüfusunda artış meydana geldiği 4 mahallenin ise nüfusunda düşme olduğu görülmektedir. Bunlardan bazılarında artış oranı yüksek olurken bazılarında ise artış daha düşük seviyede gerçekleşmiştir. Nüfusu azalan mahallelerde ise azalma miktarı toplam içinde çok küçük bir miktara işaret etmektedir.

Bu çerçevede belirtilen yıllar arasında en yüksek miktar artışı Girne mahallesinde yaşanmış bulunmaktadır. Daha önce de söz edildiği gibi şehrin en geniş alana sahip mahallesi durumunda olan Girne Mahallesi, 1990'lı yıllardan itibaren hızla yapılaşmaya açılan yeni mahallelerden biri durumundadır. Sözü edilen mahallede 2010 yılında 2007 yılına göre 1062 kişilik bir nüfus artışı yaşanmış bulunmaktadır.

Mevcut 18 mahalle içinde nüfus miktarını arttıran diğer mahalleler ise; Hürriyet (605 kişi), Menderes (456 kişi), Turgut Özal (380 kişi) ve Karşıyaka Mahallesi'dir (284 kişi). Bunlardan, şehrin kuzeydoğusunda yer alan Hürriyet Mahallesi, özellikle ilk toplu konut alanlarının inşa edilmesiyle öne çıkan şehrin yeni gelişme sahalarından biri durumundadır. Yine kentin kuzeyinde yer alan hızlı konutlaşmaya sahne olan Menderes Mahallesi de Hürriyet mahallesine benzer özellikle taşımaktadır. Adı geçen iki mahallenin batısında yer alan Turgut Özal Mahallesi de 2010 yılında 2007 yılına göre nüfus miktarında artış meydana gelen mahallelerden biri niteliğindedir. Böylece Karayolu olarak adlandırılan Mustafa Kemal Caddesinin kuzeyinde konumlanmış olan ve birbirine komşu 4 mahalle, şehrin en fazla nüfus artışının olduğu mahalleler olmuşlardır.

Nüfusunda miktar olarak azalma meydana gelen mahalleler ise, Gazi Mahallesi (112 kişi), Cami Mahallesi (62 kişi), Bağlar Mahallesi (61 kişi) ve Fırat Mahallesi'dir (5 kişi). Bunlardan Bağlar Mahallesi hariç diğerleri Kâhta şehrinin en eski mahalleleri niteliğindedir. Nüfusunda gerileme olan mahallelerin diğer bir ortak özelliği ise, şehrin güney kesimindeki Mustafa Kemal Caddesinin (Karayolu) güneyinde yer almalarıdır. Bu bakımdan genel olarak

mahallelerdeki nüfusu hareketlerinin güneydeki eski mahallelerden kuzeydeki yeni mahallelere doğru olduğunu ileri sürmek mümkündür. Nüfusu düşen mahallelerin yanında nüfus miktarında çok az artış meydana gelen mahallelerin de (Atatürk, Şeyhbaba ve Fatih mahalleleri gibi) yukarıda belirtilen mahallelerle aynı özelliklere sahip olması ileri sürülen savı destekler niteliktedir.

Kâhta şehri mahallelerinin 2007–2010 yılları arasındaki dönemde nüfuslarında yaşanan değişimlerin oransal görünümüne baktığımızda karşımıza kısmen farklı bir tablo çıkmaktadır. Bu kapsamda 2007 yılına göre 2010 yılında nüfusunu oransal olarak en fazla arttıran mahalle henüz tam olarak yerleşime açılmamış ve mücavir alan olarak kabul edilen Turanlı mahallesidir (%72,3). Kâhta şehrinin gelişmeye ve genişlemeye en açık mahallesi niteliğinde olan, sadece Devlet hastanesi ve okullar gibi önemli kamu yapıları değil aynı zamanda çok katlı site görünümünde konut alanlarıyla dikkati çeken Yavuz Selim Mahallesi 2010 yılında 2007 ye göre nüfusunu %33,4 oranında arttırmıştır.

Nüfuslarında azalma meydana gelen mahallelerin azalış oranı dikkate alındığında ise öne çıkan mahalle bir mücavir alan olan Bağlar Mahallesi (%-16,2) olmaktadır. Diğer taraftan şehrin ilk yerleşim alanlarına tekabül eden Gazi (%), Cami (%) ve Fırat (%) mahalleleri de çeşitli oranlarda nüfus azalması yaşanan mahalleler olmuşlardır.

Özetlemek gerekirse, şehrin mahallelere göre nüfus hareketliliği, şehrin mekânsal gelişimine paralel bir yapı göstermekte, şehrin eski mahallelerinde nüfusta genel olarak bir durağanlık veya azalma meydana gelirken, yeni açılan yerleşim sahaları olan mahallelerde nüfusta bir artış söz konusu olmuş bulunmaktadır. Bu durum kabaca doğu-batı yönünde uzanan Mustafa Kemal Caddesi (Karayolu) eşik olarak kabul edildiğinde bu hattın kuzeyinde nüfusta artış güneyinde ise bir durağanlık veya azalma meydana gelmiş durumdadır.

5.KÂHTA’NIN YERLEŞİM YERİ ÖZELLİKLERİ VE ŞEHİRSEL MEKÂN KULLANIMINDA DEĞİŞİMLER

Kâhta şehri; kaynağını şehrin hemen kuzeyindeki sahadan alan ve vadilerini giderek hafif bir şekilde derinleştirmek suretiyle güneye doğru akarak sularını kalburcu çayı vasıtasıyla Fırat nehrine ulaştıran Kâhta deresi, Hamdut deresi ve Değirmen derenin⁶ oluşturduğu, hafif tepelik ve vadi kombinasyonundan oluşan düzlük üzerinde konumlanmıştır. Sözü edilen düzlük deniz seviyesinde ortalama 700–750 m yükseltiye sahip bulunmaktadır.

Şehrin yerleşim sahası, kuzey ve doğuda derin olarak yarılmış Kâhta çayı vadisiyle çevrelenirken, güney ve batı yönlerinde ise küçük derelerin oluşturduğu daha az derin vadi ve tepelerden oluşan, az engebeli sahalar göze çarpmaktadır. Bu yönlerde uzanan saha, güneyde Fırat nehri vadisi (Atatürk Barajı göl sahası), batıda ise Kalburcu çayına katılan Kuru çay vadisiyle kesintiye uğramaktadır.

Şehrin ilk yerleşim alanı (Kölük köyü), denizden 750 m yükseltide, Kâhta deresi ile Hamdut deresi vadisi arasında kalan sırt bölgesinde konumlanmış bulunmaktadır. Sözü edilen saha günümüzde; Atatürk, Cami, Cumhuriyet, Bayraktar, Gazi ve Yenimahalle mahallerinin birleştiği alana tekabül etmektedir. 1950’li yıllara kadar yerleşmenin, günümüzde çarşı olarak tabir edilen Fatih Sultan Mehmet caddesinin güneyinde kalan bölümde yoğunlaştığı, bugün şehrin neredeyse ortasında kalmış olan hükümet konağının ise şehrin kuzeyinde ve dışında kaldığı izlenmektedir (Harita 9).

Düşük eğimli vadi yamacı ile sırt bölgesine kurulmuş olan yerleşmenin ilk nüvesi, doğu yönü haricinde bağ sahalarıyla çevrelenmiş bulunmaktadır. Bu tarımsal faaliyetin sadece Kâhta kasabası için değil, 1950’li yıllara kadar yöre genelinde önemli bir faaliyet olduğu bilinmektedir. Kasabanın belirtilen tarihten itibaren hızla nüfuslanmaya başlaması ve bunun neticesinde ortaya çıkan

---

⁶ Adı geçen dereler birleşerek önce Bulut çayı adını almakta, Bulut çayı ise kısa bir mesafe sonra Kalburcu çayına katılmaktadır.

konut ihtiyacı, bağ alanlarının imara açılmasına ve zamanla tamamen ortadan kalkmasına zemin hazırlamıştır. 1950'li yıllarda şehrin yerleşim sahası yaklaşık 3 km² kadardır.

5.1.Şehir Planının Oluşmasında Etkili Olan Faktörler

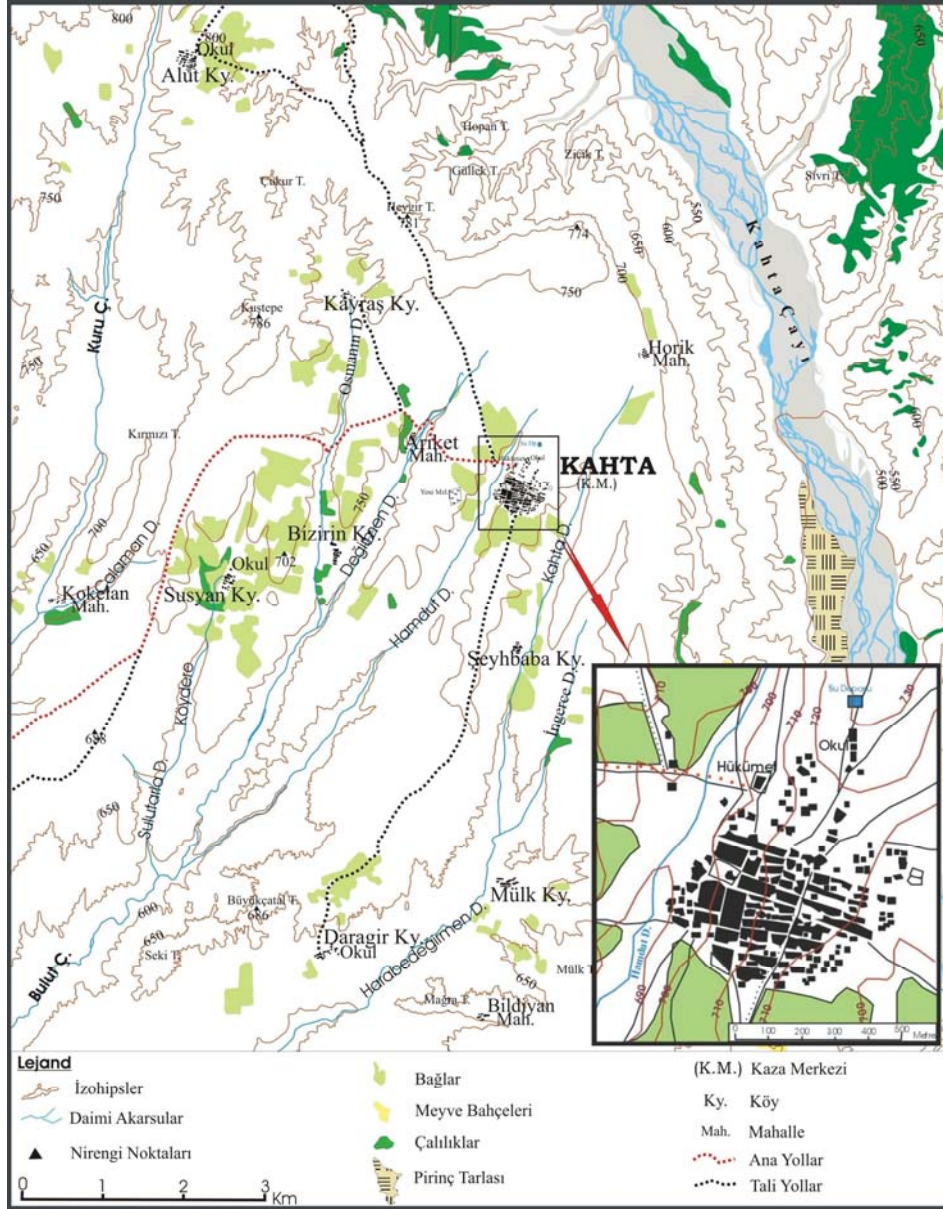
Geçmişten günümüze doğru şehrin yerleşim planının oluşum süreci ve bu süreçte etkili olan faktörlere baktığımızda, genel olarak uzun bir süre plansız bir yapılaşma ve genişleme, plan çalışmalarının yapıldığı dönemlerde ise hazırlanan planların büyük ölçüde kağıt üstünde kaldığı bir durumla karşılaşıyoruz.

1920'li yıllara kadar doğal sürecinde oluşmuş küçük bir köy niteliğinde olan yerleşmede, herhangi bir plandan söz etmek mümkün değildir. Belirtilen tarihten itibaren idari bir değişiklik yaşayarak kaza merkezi olan yerleşmede, bu idari değişim de planlı bir yapılaşmanın başlaması için yeterli olmamıştır.

1951 yılında ilk yerleşim haritası, 1953 yılında ise ilk imar planı hazırlanan Kâhta kasabasının, 1954 yılında Malatya'dan ayrılarak Adıyaman'a bağlanmasıyla plan çalışmaları hız kazanmaya başlamıştır. 1965 yılında topografik ve hâlihazır planları hazırlanan Kâhta'nın imar planının onaylanması ise ancak 1968 yılında gerçekleşebilmiştir. Bütün bu teknik çalışmalara rağmen Kâhta'da belirtilen planlara uygun ve uyumlu bir yapılaşmanın ortaya çıktığını ifade etmek mümkün görünmemektedir.

Belirli şehir planlarının herhangi birine tam olarak oturmayan (grid veya ınsal) şehir yapılaşmasında daha ziyade doğal faktörler etkili olmuş görünmektedir. Yerleşmenin ilk kurulduğu mevki Hamdut deresinin açtığı az derin vadinin yamaçlarıdır. Bu yamaçlarda çeşmelerin varlığı su kaynağına erişim bakımından avantaj sağlamış olmalıdır.

Topografik özellikler bakımından oldukça sade bir görünüme sahip olan yerleşme çevresinde, yerleşme planının oluşmasında etkili olan tepe ve derin vadilerden söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla oldukça düşük eğim değerlerine sahip olan mekân üzerinde rahat bir dağılım sergilemesi mümkün olmuştur.

Harita 9: Kahta Şehri Yerleşim Sahası ve Çevresinin Topografik Özellikleri
Kaynak: 1956 Tarihli 1:25.000 Ölçekli Topografya Haritasından Yararlanılmıştır

Diğer taraftan ilk yerleşim sahasının önemli ticaret yolları üzerinde bulunmaması ve yakınında yerleşmeyi çekecek herhangi bir kale ve benzeri beşeri unsurun da yer almaması, yerleşmenin büyük ölçüde tarımsal arazi varlığının desteklediği, dere, vadi yamacı ve sırtlardan oluşan topografik unsurlar ile su kaynaklarından oluşan fiziki coğrafya şartlarının bir eseri olduğu ileri sürülebilir.

5.2.Şehinsel Gelişim Dönemleri

Yerleşmenin Kaza Merkezi olmasından sonraki ilk genişleme hareketi, günümüzde Fatih Sultan Mehmet Caddesi adını alan çarşının inşa edilmesi döneminde gerçekleşmiştir. 1940'lı yıllarda oluşturan çarşı, bir yandan yerleşmenin ticari hayatında önemli bir gelişmeye ve ticaretin daha derli toplu gerçekleştirilmesine olanak sağlarken, diğer taraftan yarattığı cazibe ile yerleşmenin kuzeye doğru ilk genişleme hareketini gerçekleştirmesine yol açmıştır. Bu durum aynı zamanda yerleşmenin köy niteliğinden kasaba hüviyetine iktisabında ilk önemli adım olmuştur.

İkinci genişleme hareketi yine büyük ölçüde kuzey yönüne doğru olmak üzere, yeni hükümet konağının, yeni okulların ve bazı kamu binalarının inşa edilmesinin ardından 1950'li yıllardan itibaren gerçekleşmeye başlamıştır. Adıyaman Kâhta yolunun Kâhta'daki son noktası da hükümet konağının bulunduğu yer olmuş, burada yer alan çeşmenin çevresindeki alanın aynı zamanda motorlu taşıtların ilk kalkış yeri olması, bu mekânın adeta kasabanın meydanı olmasını beraberinde getirmiştir. Günümüzde Atatürk Caddesi adını alan bu yol, Adıyaman'a bağlanan yol niteliğini tamamen kaybetmiş ancak şehrin önemli ana caddelerinden biri niteliğini devam ettirmektedir (Foto 8). Bahsi geçen çeşme ise sonraki dönemlerde zaman zaman tekrar canlandırılmaya çalışılmışsa da günümüzde tamamen ortadan kalkmış, çeşmenin bulunduğu meydan ise çocuk parkı olarak hizmet vermektedir.

Sadece kuzeye doğru değil aynı zamanda doğu ve batı yönlerine doğru da bir yayılmanın yaşandığı bu aşamadan sonra yerleşmenin genişlemesinde en önemli rolü oynayan faktörlerden biri olan ve günümüzde Mustafa Kemal Caddesi adına alan yolun inşa

edilmesidir. 1970’li yılların ikinci yarısından itibaren, halk arasında “karayolu” olarak anılan, Adıyaman – Diyarbakır hattının bir parçası olan yolun şehrin kuzeyinde yapımının gerçekleştirilmesi, başta devlet hastanesi ve otogar olmak üzere çeşitli kamu binalarının bu kesimde inşa edilmesi, şehrin gelişme eğiliminin de bu yöne doğru olmasını beraberinde getirmiştir. Başlangıçta şehrin dışında kalan bu yolun çevresi hızlı bir yapılaşmaya sahne olmuş aynı zamanda çarşı caddesinde yoğunlaşmış olan ticari ünitelerin de bu cadde üzerine taşınmasına neden olmuştur. Sözü edilen cadde günümüzde Atatürk barajı nedeniyle transit yol fonksiyonunu kaybetmiş olmasına rağmen şehrin en canlı caddelerinden biri olmaya devam etmektedir (Foto 9).

Foto 8: 1960’li Yıllarda Kâhta’nın Merkezi Caddelerinden Biri Olan Atatürk Caddesi

Belirtilen gelişmeden sonra yerleşmenin cadde ve sokak sistemi de belirginleşmeye başlamıştır. Bu çerçevede 1980’li yıllara kadar iskeletini kuzey-güney yönünde uzanış gösteren ve Hamdut deresi ile Kâhta dersinin yaklaşık olarak su bölümü hattına tekabül eden caddeler olan Abdullah Turanlı (İsmet Paşa) caddesi ve H.Fehmi Fırat (Süleyman Demirel) Caddeleri ile bu caddeleri doğu batı yönünde kesen Mustafa Kemal Caddesi (Karayolu) ve Atatürk Caddesi şehrin temel iskeletini oluşturmuştur.

Foto 9: Mustafa Kemal Caddesi

1990'lı yıllardan itibaren şehrin nüfusunda hızlı artış beraberinde konut ihtiyacını da getirmiş ve yeni sahaların imara açılması söz konusu olmuştur. Bu aşamada önemli bir hareket şehrin kuzeyinde yer alan kesimde özellikle toplu konut yapılaşmasının başlamasıdır. Yeni cadde ve sokakların oluşmasını zemin hazırlayan bu hareketi, 2000'li yıllarda hız kazanan ve günümüzde zirve noktasına ulaşan çok katlı site şeklinde konut sahalarının yerleşme formunda yer alması takip etmiştir.

Bu durum, şehirde yatay yönde mekânsal genişlemenin yanı sıra, dikey yönde de çok önemli bir büyümenin yaşanmasına neden olmuştur. Bir yandan Toplu Konut İdaresi (TOKİ) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar, diğer taraftan özel sektör teşebbüsleri, şehirde çok katlı ve site nitelikte yerleşim birimlerinin her geçen gün çoğalmasına olanak sağlamıştır (Foto 10–11).

Günümüze yakın döneme gelindiğinde ise, şehir her yöne doğru alanını genişletmiş olmakla birlikte büyük ölçüde kuzeye doğru bir yayılma olduğu gözlenmektedir. Şehrin yerleşim sahasında yaşanan bu alansal genişleme, belediye sınırlarının da büyümesine ve

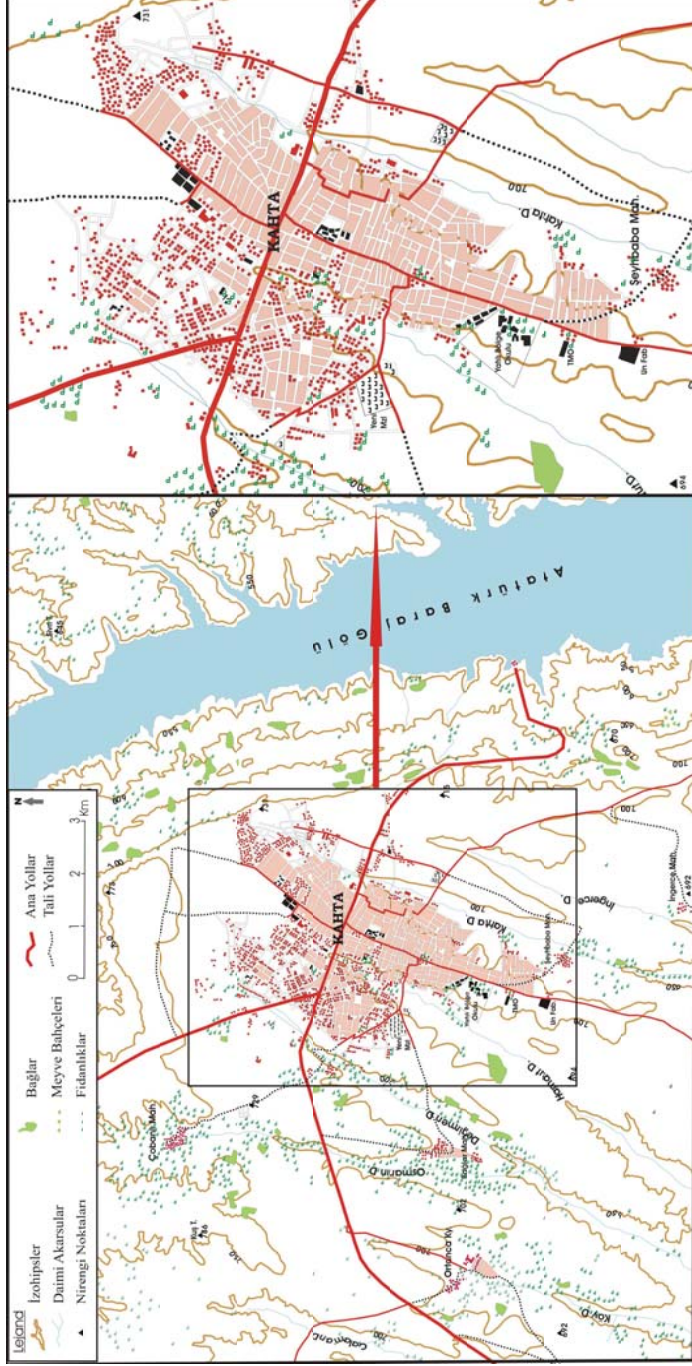
2009 yılında, 1956 yılına göre %2400 artışla 75 km²'ye çıkmasına yol açmış bulunmaktadır (Harita 10).

Foto 10: Şehrin Kuzey Sınırında İnşa Edilmiş Olan TOKİ Evleri

Foto 11: Şehrin Batı Sınırında Özel Sektör Tarafından İnşa Edilmiş Olan Çok Katlı Konutlar

Harita 10: Kâhta Şehri Yerleşim Alanı Sınırları (1998)

Bu durum sadece şehrin kuzeyinde değil aynı zamanda kuzeybatısında Adıyaman-Kâhta- Siverek Karayolu'nun bir parçası olan Atatürk Bulvarı'nın batısında yer alan sahanın (Yavuz Selim Mahallesi) yoğun bir yapılaşmaya sahne olmasını sağlamıştır. Başta devlet hastanesi olmak üzere çeşitli kamu kuruluşlarının da bu sahaya taşınması, düzenli bir yerleşim planına sahip olan bu sahayı oldukça cazip bir hale getirmiş bulunmaktadır.

Özetle, belirtilen yatay ve dikey gelişme, nüfus baskısı ve taleplerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önce ifade edildiği üzere, nüfus artışı aynı zamanda beraberinde mesken talebini, işbölümünü ve hizmetler sektörünün gelişimini de zorunlu kılmaktadır. Bu durum Kâhta'da en açık şekilde yaşanmaktadır.

5.3.Mahallelerin Kuruluş Yılları ve Özellikleri

Kâhta'nın mekânsal gelişimi mahalleler bazında incelendiğinde, yaklaşık 80 yıllık bir tarih periyodunda, iki mahalleli küçük bir köyden 18 mahalleli orta büyüklükte bir şehir vasfına dönüşen bir gelişme ve genişlemenin varlığına şahit olunmaktadır.

Daha önce de ifade edildiği üzere 1930'lu yıllarda Kâhta'nın, aşağı ve yukarı mahalle olmak üzere iki mahalleden ibaret olduğu öğrenilmektedir (TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, 1956:480). Yerleşmenin ilk iskan sahaları olan bu mahalleler varlıklarını uzun bir süre muhafaza etmiş görünmektedir. Çünkü ancak 1960'lı yılların sonunda, Cami, Hacıbedir ve Yenimahalle olmak üzere (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 1967:16) mahalle sayısı üçe çıkabilmiştir.

1980'li yıllarda yapılaşmada meydana gelen hızlanma yeni mahallelerin kurulmasını da beraberinde getirmiştir. Böylece 1985 yılında mahalle sayısı katlanarak 6'ya ulaşmıştır. Bu dönemde mevcut, Cami, Hacıbedir ve Yenimahalle mahallelerine, Cumhuriyet, Hürriyet ve Girne Mahalleleri eklenmiştir (SUCU M., 1985:116). Yeni oluşturulan bu mahallelerden ikisi, şehrin kuzey kesiminde yer alırken Cumhuriyet Mahallesi güney kesimde konumlanmıştır.

2010 yılına gelindiğinde ise Kâhta şehrinde mahalle sayısı 18'e yükselmiş bulunmaktadır. Bu mahallelerin bir bölümü mevcut

mahallelerin bölünmesiyle ortaya çıkmış, bazıları yeni imar sahalarında oluşturulmuş, diğer bir kısmı ise hâlihazırda mücavir alan niteliğindedir. Belirtilen çerçevede, Menderes, Turgut Özal, Şeyhbaba, Yavuz Selim Mahalleleri yeni oluşturulan mahalleler niteliğinde olurken, Çobanlı, Bağlar ve Turanlı mahalleleri yapılaşmanın oldukça düşük olduğu mücavir alanlar niteliğindedir (Harita 11).

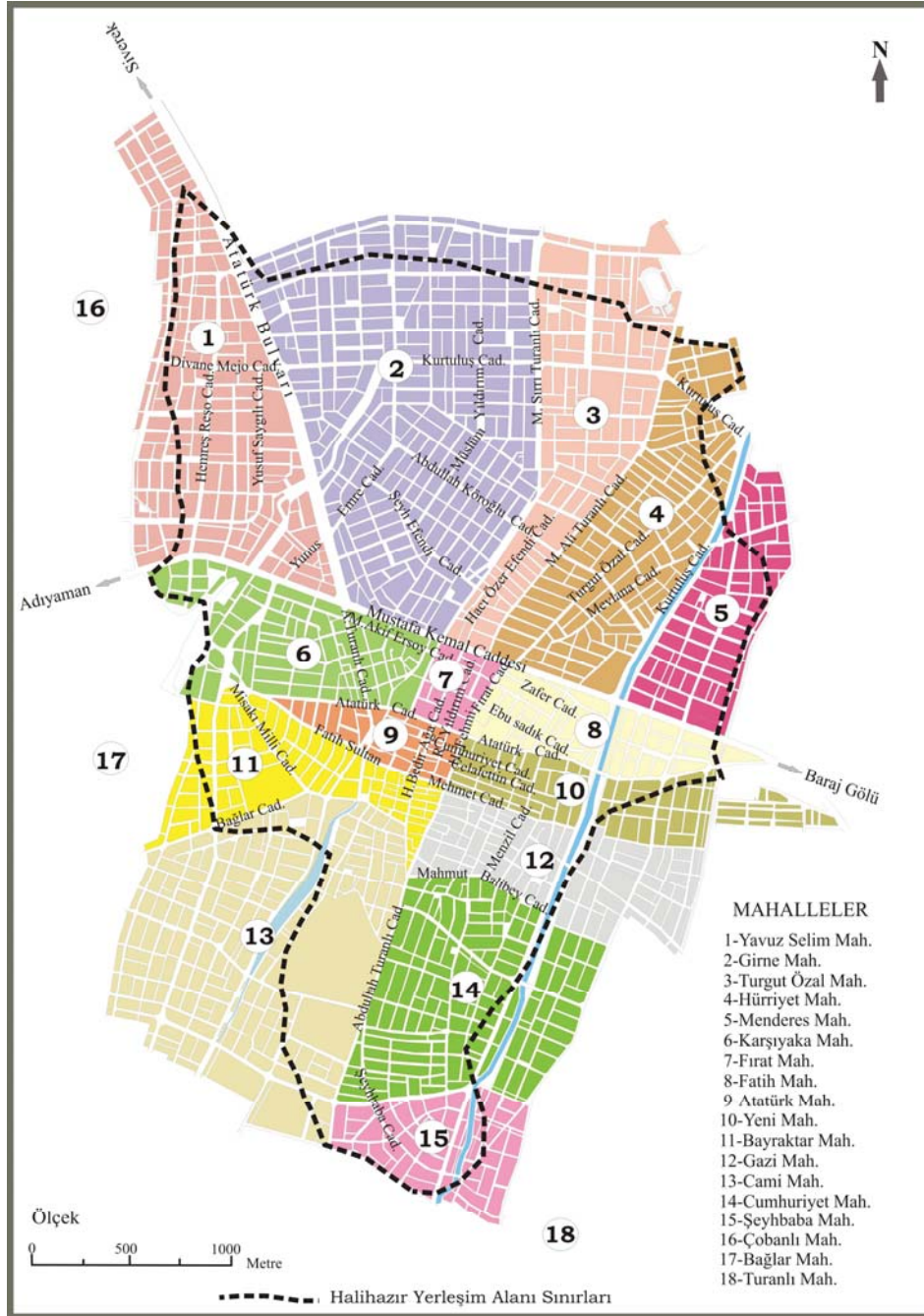
Fonksiyonlarına göre mahallelerin özellikleri ele alındığında ise; Kâhta şehrinde fonksiyonel bir homojenliğin olmadığı gözlenmektedir. Bu durum genel bir karakter olmakla birlikte, kamu kurumlarının büyük ölçüde Fatih ve Fırat mahallelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Yine her mahallede az veya çok ticari üniteler yer almakla birlikte, bu ünitelerin aynı zamanda mahallelerin sınırlarını teşkil eden ana caddeler üzerine yoğunlaşması nedeniyle belirgin bir ticari fonksiyonla öne çıkan herhangi bir mahalleden söz etmek güçtür. Şehrin fonksiyonları bölümünde üzerinde daha detaylı durulduğu üzere Kâhta şehrinde genel olarak, idari, sanayi ve hizmet fonksiyonları bakımından dağınıklığın baskın olduğu gözlenmektedir.

5.4.Başlıca Caddelerin Özellikleri

Mahallelerle ilgili bu kısa değerlendirmenin yanında şehrin öne çıkan caddeleri üzerinde de kısaca durmakta fayda bulunmaktadır⁷. Bu çerçevede başta Mustafa Kemal Caddesi olmak üzere, Abdullah Turanlı (İsmet Paşa) Caddesi ve devamı niteliğinde olan H.Fehmi Fırat (Süleyman Demirel) Caddesi, Fatih Sultan Mehmet Caddesi, Atatürk Caddesi, H.Bedir Ağa (Evren) Caddesi, Ramazan Yıldırım (Bosna) Caddesi, M. Sırrı Turanlı (Mimar Sinan) Caddesi, Turgut Özal Caddesi ve M.Ali Turanlı (Sağlık) Caddesi belli başlı caddeler olarak sıralanabilir (Harita 11).

---

⁷ Kâhta Belediye Meclisi tarafından 08 Mart 2010 tarihinde alınan kararla şehirde uzun yıllardır kullanılan bazı caddelerin isimlerinde değişikliğe gidilmiştir. Hazırladığımız haritalarda mevcut isimleri kullanılan caddelerin geçmiş dönemlere ilişkin bağlantılarının sağlanması amacıyla eski isimleri parantez içinde zikredilmiştir.

Harita 11: Kâhta Şehri Mahalle Sınırları ve Caddeler Haritası.

Adı geçen caddelerden **Mustafa Kemal Caddesi**; daha önce de sıklıkla bahsedildiği üzere Őhrin adeta kalbi durumundadır. Doğu-batı yönünde uzanış gösteren ve Őhrin en geniş caddelerinde biri olan Mustafa Kemal Caddesi; ulaşım, ticaret, turizm, rekreasyon ve idari hizmetleri bünyesinde barındıran bir niteliğe sahip durumdadır (Foto 12). Cadde üzerinde çeşitli nitelikte ticaret ünitelerinin yanı sıra, parklar, akaryakıt istasyonları, otogar, eski hastane, emniyet amirliği, oteller ve banka Őubeleri yoğunlukla yer almaktadır.

Foto 12: Mustafa Kemal Caddesi

Őhrin en eski caddesi durumunda olan **Fatih Sultan Mehmet Caddesi**, aynı zamanda Őhrin ilk ticaret sahası olarak da belirginleşmektedir. Doğu – batı yönünde uzanan cadde, her ne kadar ticaret fonksiyonunu büyük lde diğer sahalarla paylaŐmak durumunda kalmış ise de, halen Şehir ve özellikle köyler için çok önemli bir ticaret sahası olma özelliğini sürdürmektedir (Foto 13). Cadde üzerinde çok çeşitli ürünleri satıldığı ticarethaneler olmakla birlikte, daha ziyade köylerden gelenlerin ihtiyaç duydukları mal ve araçların sağlandığı bir saha niteliğindedir. Caddenin batı ucunda Hamdut deresi vadi tabanında Őhrin metal iŐleyen esnafının yoğunlaştığı bir demirciler arŐısı yer almaktadır. Burada konutların

ihtiyaç duyduğu metalik eşyaların yanın sıra tarım araç gereçleri imal edilmektedir. Demirciler çarşısının hemen bitiminde ise zahirecilerin yoğunlaştığı ve geçmişte çok sayıda değirmenin faaliyet gösterdiği saha yer almaktadır.

Foto 13: Fatih Sultan Mehmet Caddesi (Çarşı Caddesi)

Birbirinin devamı niteliğinde olan ve kuzey-güney yönünde uzanım gösteren Abdullah Turanlı (İsmet Paşa) ve H.Fehmi Fırat (Süleyman Demirel) ile H.Bedir Ağa (Evren) caddeleri şehrin sosyo-kültürel ve ekonomik hayatında önemli yer tutan caddelerdir. Şehrin güney ucundan başlayarak kuzeye devam eden Atatürk İlkokulu civarında iki kola ayrılan **Abdullah Turanlı (İsmet paşa) Caddesi**, diğer caddeler göre ticaret hayatı daha az hareketli olan bir saha niteliğindedir. Caddenin güney ucunda, başta Yatılı İlköğretim Bölge Okulu olmak üzere, çeşitli düzeyde öğretim kurumları ve un fabrikaları yer alırken, kuzeye doğru uzanan diğer bölümlerinde ise daha ziyade küçük esnafın oluşturduğu bir yapı hâkimdir.

Sözü edilen caddenin ikiye ayrılmasıyla doğuda kalan **Hüseyin Fehmi Fırat (Süleyman Demirel) Caddesi**, Mustafa Kemal Caddesine kadar uzanmakta ve bu caddeden sonra en canlı mekânlarından birini oluşturmaktadır. Yine hemen her türlü ticaretin

gerçekleştirildiği ticaret üniteleri, ilk ve orta öğretim okulları, Halk Eğitim Merkezi, Sağlık Ocağı, İlçe Orman Şefliği gibi birimlerin konumlandığı bu cadde, Fatih Sultan Mehmet Caddesi (çarşı caddesi) ve Mustafa Kemal Caddesiyle (karayolu caddesi) birlikte şehirde ticaret ünitelerinin büyük bir bölümünü ihtiva etmektedir.

Abdullah Turanlı (İsmet Paşa) caddesinin iki kola ayrılmasıyla batıda kalan ve **Hacı Bedir Ağa** (Evren caddesi) adını alan cadde, Mustafa Kemal Caddesine kadar uzanmaktadır. Yukarıda belirtilen caddeler kadar yoğun olmamakla birlikte bu cadde, özellikle güney ucundan itibaren oto tamircilerin yoğunlaşmasıyla dikkati çekmekte, kuzeye doğru gidildikçe ise ticari ünitelerde bir çeşitlenme söz konusu olmaktadır.

Atatürk Caddesi, ticari ünitelerden ziyade kamu binaları ve park alanlarıyla dikkati çekmektedir. Aynı zaman eski Adıyaman yolunun bir parçası olan cadde üzerinde başta hükümet Konağı, Belediye ve Askerlik Şubesi olmak üzere kamu hizmet binaları, Belediye Parkı ve İbn-i Mirza parkı gibi şehrin önemli yeşil alanları ile Şehir Stadyumu konumlanmış bulunmaktadır.

Şehrin kuzeyinde, yakın geçmişte gelişmiş olan mahallelere açılan **Turgut Özal Caddesi** ile **M.Ali Turanlı (Sağlık) Caddesi** benzer özellikler göstermekte, ticaret ünitelerinin her geçen gün yoğunlaşmaya başladığı mekânlar özelliği taşımaktadır. Her ikisi de Mustafa Kemal Caddesinden başlayarak kuzeye doğru yönelmekte, Turgut Özal Caddesi, geçmişte şehir yerleşim alanından oldukça uzak konumda olan, şehrin genişlemesiyle belediye sınırları içinde kalan Horik mahallesinde, M.Ali Turanlı (Sağlık) Caddesi de şehrin kuzey sınırında toplu konut alanlarının başladığı yerde son bulmaktadır. Bu cadde, üzerinde yer alan eski tekel depoları ve ilköğretim okullarıyla dikkati çekmektedir.

Kâhta şehrinin belli başlı caddeleri konusunda son olarak üzerinde durulması gereken cadde Atatürk Bulvarıdır. Adı geçen cadde günümüzde kısmen işlek bir nitelik taşımakla birlikte, potansiyeli oldukça yüksek bir mekân özelliğindedir. Özellikle şehrin yeni yapılaşma alanlarının bu bölgede yoğunlaşması, Gerger ve

Siverek yolunun bir parçası olması dolayısıyla transit yolculara da hitap etmesi, caddenin potansiyelinin pekiştirmektedir. Hâlihazırda üzerinde yer alan oteller, akaryakıt istasyonları, Öğretmenevi ve Meteoroloji Müdürlüğünün yanı sıra, inşası devam eden park alanlarıyla potansiyelinin yakın gelecekte hayata geçmesi muhtemel bir saha özelliği taşımaktadır.

5.5.Konut Özellikleri ve Mahallelere Göre Dağılışı

Kâhta'nın şehrsel büyümesi aşamasında, mahalleler ile cadde ve sokak sisteminde meydana gelen değişimlerle birlikte konut özelliklerinde de büyük bir değişiklik yaşanmış bulunmaktadır. Bu değişim, bir yandan konut yapı malzemelerinde, diğer taraftan ise mimari tarzı ve kat sayılarında belirginleşmektedir.

Henüz bir köy hüviyeti taşıdığı dönemlerde Kâhta'da, yöre yerleşim birimlerinin genelinde yaygın olarak karşılaşılan kerpiç malzemeyle inşa edilmiş meskenlerin yoğunlukta olması olağan bir durum arz etmektedir. Bu durum yöre litolojik ve bitki örtüsü özellikleri ile geleneklerinin ortaklaşa oluşturdukları bir olgu durumundadır.

Kâhta'da kerpiç mesken ağırlıklı konut özelliklerinin uzun süre varlığını muhafaza ettiği bilinmektedir. 1950'li yıllarda binaların %95'inin kerpiç malzeme kullanılarak (TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, 1956:480) inşa edilmiş olması, hane sayısının 3000'e ulaştığı 1970'li yılların sonuna doğru dahi kısmen azalmakla birlikte bu özelliğini sürdürmesi (YURT ANSİKLOPEDİSİ, 1981:223) ileri sürülen görüşü desteklemektedir (Foto 14).

1980'li yıllardan itibaren kısmen gelişen ekonomik koşullar, inşa, bakım ve onarım zorlukları ile dayanıklılıklarına ilişkin endişeler dolayısıyla kerpiç meskenlere ilişkin yaklaşımlarda farklılaşmalar meydana gelmiş, bu durum, briket kullanılarak meskenlerin inşa edilmesi cazip hale getirmiştir. Günümüzde mesken inşa malzemesi bakımından, şehirde kerpiç kullanımı tamamen ortadan kalkmış, bu malzemenin yerini şehrin kenar bölgelerindeki imalathanelerde üretilen briket malzeme almış bulunmaktadır (Foto 15).

Foto 14: Kâhta Kasabasında Toprak Damlı Kerpiç Meskenler (1967)
Kaynak: Adıyaman Valiliği 1967, Adıyaman il Yıllığı-1967, Adana. s:31

Foto 15: Kâhta Şhrinde Biriket Kullanılarak İnşa Edilmiş Betonarme Yapılar (2011)

1980'li yıllara kadar yapı malzemesi bakımından kerpiç'in ağırlıklı durumu yanında, yapı tarzı bakımından da meskenlerin genellikle tek katlı, düz damlı ve bahçeli oldukları izlenmektedir (Foto 16). Ancak belirtilen tarihten itibaren hızla betonarme binalar inşa edilmeye başlanırken yapıların çok katlı olması da daha belirgin hale gelmeye başlamıştır (Foto 17).

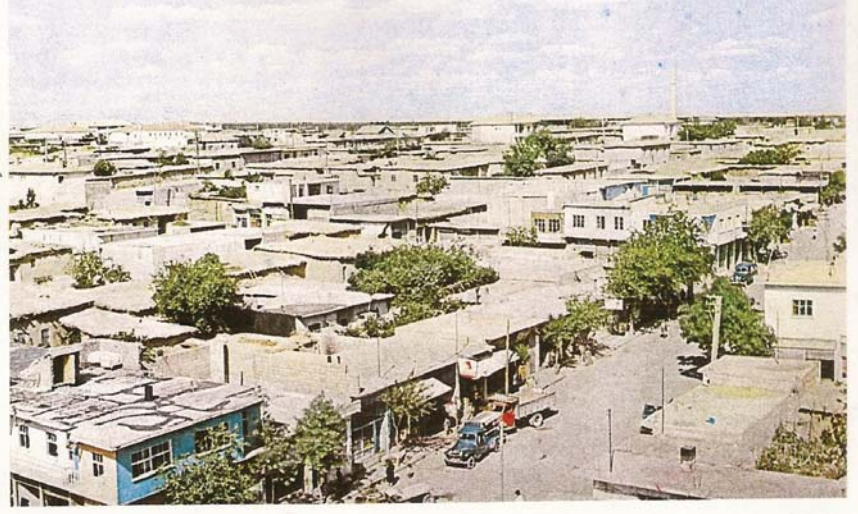

Foto 16: Kâhta Kasabasında Toprak Damlı Kerpiç Meskenler (1973)
Kaynak: Adıyaman Valiliği 1973, Adıyaman il Yıllığı-1973, İstanbul s:14

Bu hızlı değişime karşın, halen şehrin merkezinde dahi eski kerpiç evlerin bakiyelerine rastlamak mümkün iken (Foto 18), geçmişte şehirden bağımsız yerleşmeler olan, ancak günümüzde şehrin birer parçası haline dönüşen köy ve mahallelerin ise eski kerpiç evlerini büyük ölçüde muhafaza ettiği görülmektedir (Foto 19).

Yerleşmede sadece kerpiç meskenler değil yanı zamanda daha az olmakla birlikte taş meskenler de farklı bir mesken grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. Şehrin özellikle eski mahallelerinde daha yaygın olarak karşılaşılan bu tip meskenler geleneksel yapı mimarisine uyumlu olarak tek katlı ve bahçeli evler özelliğindedir (Foto 20).

Foto 17: Kâhta Şhrinde Değişen Konut Görünümü ve Çok Katlı Betonarme Yapılar (2011)

Foto 18: Bayraktar Mahallesinde Eski Bir Kerpiç Mesken

Foto 19: Eski Horik Mahallesinde Kerpiç Mesken (Günümüzde Hürriyet Mahallesi Sınırları İçindedir)

Foto 20: Bayraktar Mahallesinde Taş Mesken.

Geçmişini önceki yıllara rastlamakla birlikte, yoğunlaşması 2000'li yılların sonrasında gerçekleşen, tuğla kullanılarak ve çok katlı mesken inşa edilmesi, sadece yerleşmede konut yapı malzemesinde değil aynı zamanda mimari tarzında da köklü değişikliklere işaret etmektedir. Bu aşamada şehir yerleşim sınırları içinde münferiden çok katlı binalar inşa edildiği gibi, şehrin kenar kısımlarında site formunda birimlerde çok belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha fazla konfor vaat eden bu sahalar, şehrin eski yerleşim sahalarında konut sahibi olanlar tarafından da tercih edilmekle birlikte, şehirde görev yapan kamu görevlilerinin sıklıkla tercih ettikleri ikamet alanları olmaktadır.

Ortaya çıkan yeni durum uzun yıllardır süregelen bir karakteristik yapının da hızla değişmeye başlamasını beraberinde getirmekte, genel olarak büyük şehirlerde görmeye alışkın olunan, sadece konut alanları değil aynı zamanda diğer yaşam ünitelerinin bir arada bulunduğu site yerleşim birimlerinin gelecekte daha da yaygınlaşacağı öngörüsünü güçlendirmektedir.

Kâhta şehrinde günümüz mevcut konut sayısı ve stoku ile konutların niteliklerine bakıldığında; Kâhta Belediyesi kayıtlarına göre toplam 8661 binanın var olduğu görülmektedir. Mevcut binaların mahallelere göre dağılımına bakıldığında ise belirtilen toplam bina sayısının en fazla oranda Girne Mahallesi'nde konumlandığı görülmektedir. Alansal açıdan Kâhta'nın en büyük mahallelerinden biri olan ve toplam bina sayısının %13'ünü bünyesinde barındıran Girne Mahallesi'ni, birbirine yakın değerler ihtiva eden Menderes Mahallesi (%10), Cumhuriyet Mahallesi (%10) ve Hürriyet Mahallesi (%10). (Tablo 15).

En fazla binayı bünyesinde barındıran mahallelerin yanı sıra bina sayısı oldukça az olan mahalleler de söz konudur. Bunlardan, geçmişte müstakil bir köy durumundayken günümüzde şehrin bir mahallesi duruma gelen Şeyhbaba mahallesi ayrı tutulduğunda, hâlihazırda mücavir alan kapsamında olan mahalleler oldukları görülmektedir. Bu özelliğe sahip mahalleler Çobanlı, Bağlar ve Turanlı Mahalleleridir. Bu özel durum yanında merkez mahalleler

içinde en az oranda binaya sahip olan mahalleler, kentin en yeni mahallesi olan ve hızla yapılaşmanın devam ettiği Yavuz Selim mahallesi (%1,4) ile şehrin en küçük yüzölçümüne sahip olan Fırat Mahallesi (%2,5).

Kâhta şehrinde mevcut yapılar işyeri özellikleri bakımından değerlendirildiğinde toplam 1652 adet işyerinden %88'inin özel işyeri niteliğinde olduğu görülmektedir. 193 adet kamu binasının yer aldığı şehirde, bu binaların toplu bir dağılım göstermediği izlenmektedir. Şehrin 10 mahallesinde 10 ve üzeri kamu işyerinin bulunması, toplam kamu yapıları içinde en fazla paya sahip olan Bayraktar ve Cami mahallelerinin ise sadece % 10'luk paylara sahip olmaları bu değerlendirmeyi kanıtlar niteliktedir.

Kâhta	Mahalle Adı	Bina	Kamu İşyeri	Özel İşyeri	İnşaat	Arsa
1	Atatürk Mah.	300	11	465	9	57
2	Bayraktar Mah.	476	20	183	11	163
3	Bağlar Mah.	90	3	0		27
4	Cami Mah.	384	20	65	5	68
5	Cumhuriyet Mah.	866	8	26	20	402
6	Fatih Mah.	572	14	74	9	99
7	Fırat Mah.	224	15	104	2	8
8	Gazi Mah.	690	14	43	2	145
9	Girne Mah.	1.128	16	160	71	1.204
10	Hürriyet Mah.	861	10	26	2	196
11	Karşıyaka Mah.	787	13	74	26	139
12	Menderes Mah.	897	7	87	16	291
13	Turanlı Mah.	22	2	0	0	0
14	Turgut Özal Mah.	470	9	54	13	211
15	Yavuz Selim Mah.	123	4	43	38	178
16	Yeni Mah.	607	19	49	11	284
17	Çobanlı Mah.	94	4	4	1	6
18	Şeyhbaba Mah.	70	4	2	3	48
Toplam		8.661	193	1.459	239	3.526

Tablo 15: Kâhta Şehri, Konut Sayısı, Nitelikleri ve Mahallelere Göre Dağılımı

Kaynak : Kâhta Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Kayıtları (2011)

Konu özel işyerleri bakımından ele alındığında ise, kamu işyerlerine göre farklı bir durumun varlığı gözlenmektedir. 1500'e yaklaşan toplam özel işyeri sayısının büyük bir bölümünün Atatürk Mahallesi'nde yer alması (%32), adı geçen mahallenin baskın karakterini ortaya koyarken, bu niteliğe sahip olmasında özellikle özel işyerlerinin yoğunlaştığı Fatih Sultan Mehmet (Çarşı) Caddesi, Hüseyin Fehmi Fırat (Süleyman Demirel) Caddesi ve Atatürk Caddeleriyle çevrili olması etkin rol oynamaktadır.

Adı geçen mahallenin ardından birbirine yakın oranda özel işyerine sahip olan iki mahalle sıralanmaktadır. Bunlar toplam özel işyeri sayısının %13'ünün yer aldığı Bayraktar Mahallesi ile %11'inin konumlandığı Girne Mahallesi'dir. Bu kapsamda çok az sayıda özel işyerinin yer aldığı veya hiç bulunmadığı ve mücavir alan kapsamında olan mahalleler ile Şeyhbaba Mahallesi ayrı tutulduğunda merkez mahalleler içinde en az oranda özel işyerinin Hürriyet ve Cumhuriyet mahallelerinde konumlandığı görülmektedir. Bu mahallelerin her biri toplam özel işyeri sayısının sadece yaklaşık %2'sine sahip durumdadır.

Kâhta şehrinde yukarıda sayısal olarak ele alınan mesken ve işyeri özelliklerinin yanı sıra hızlı bir yapılaşma da devam etmektedir. Bu bakımdan 2011 yılı verilerine göre şehirde inşa halinde olan yapıların sayısı 239'dur. İnşa halindeki bu yapıların en fazla Girne Mahallesi'nde yer aldığı görülmektedir (%30). Yine şehrin en hızlı yapılaşmaya sahne olan mahallelerinden biri olan Yavuz Selim Mahallesi de inşa halinde olan yapıların fazlalığıyla dikkati çekmektedir (%16). İnşa faaliyetlerinin en yoğun olarak gerçekleştiği bu iki mahalle arasındaki temel fark ise, Girne Mahallesi'nde daha ziyade konut amaçlı inşa edilen ve genellikle tek veya iki katlı bahçeli evler öne çıkarken, Yavuz Selim mahallesi'nde kamu binalarıyla beraber çok katlı site niteliğinde yapı ünitelerinin yaygın olmasıdır.

Kâhta Şehrinde yapılaşmaya arsa stoku açısından bakıldığında Girne mahallesinin arsa varlığı bakımından baskın bir karakter gösterdiği görülmektedir. 3500'ü aşan toplam arsa stokunun %34'ü

bu mahallede yer almaktadır. Yine Cumhuriyet Mahallesi de arsa varlığı bakımından zengin bir görüntü ortaya koymaktadır. Bu mahalle toplam arsa varlığının %11'inin bünyesinde barındırmaktadır. Nispeten yeni olan ve şehrin kenar bölgelerini teşkil eden bu mahallelere karşın, şehrin merkezi bölümünde yer alan mahallelerin doğal olarak arsa varlığı bakımından düşük oranlar gösterdiği izlenmektedir.

6.KÂHTA ŞEHİRİ'NİN FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ

Yerleşmelere nitelik kazandıran ve diğer yerleşmelerden ayıran en önemli özelliklerinden biri yerleşmenin ortaya koyduğu fonksiyonlardır. Özellikle kırsal ve şehrsel yerleşmelerin ayırımından önde gelen kriterlerden biri olmasının yanında, şehir nitelikli yerleşmeler için, şehrin kurulması ve gelişmesi sürecini tayin eden faktörler durumundadır.

Daha önce de ifade edildiği üzere, yerleşmeler sahip oldukları fonksiyonlar çeşitlendikçe ve geliştikçe birbirinden farklılaşmakta ve bu yönleriyle daha özgün karakterler taşıyabilmektedir. Bu bakımdan şehirlerin adeta varlık sebepleri olan bu fonksiyonları idari fonksiyonlar, içtimai fonksiyonlar ve iktisadi fonksiyonlar (GÖNEY S.,1995:88) olarak sıralamak mümkündür.

Tarım ve hayvancılık fonksiyonları daha ziyade kırsal yerleşmelerin karakteristik fonksiyonları olurken, bunlar aynı zamanda şehir nitelikli bazı yerleşmelerin de doğrudan ve dolaylı olarak fonksiyonları içinde yer alabilmektedir.

Primer sektör olarak da adlandırılan bu fonksiyonlara yeni ve farklı fonksiyonların eklenmesi, yerleşmeyi kırsal olmaktan çıkarıp şehrsel bir nitelik kazanmasına zemin hazırlamaktadır. Bu bakımdan özellikle sanayi ve hizmet fonksiyonu bu ayırımın gerçekleşmesinde belirleyici rol oynamaktadırlar.

“Şehirlerin tarih boyunca geleneksel fonksiyonlarının belirli bir bölgeye ticari ve idari merkezilik etmek, yani bölgelerinin tarımsal

ürünlerini pazarlamak ve bölgelerine mamul mallar ve kentsel hizmetler satma olduğunu görüyoruz. Ayrıca bazı şehirler bölgelerinin dışına taşan ulaşım ile ilgili veya idari, dini, kültürel fonksiyonlar yükümleniyordu. Nihayet şehirlerde tarımdan kopmamış önemli miktarda nüfus bulunuyordu. Bu geleneksel şemanın sanayileşme ile değiştiğini biliyoruz. Önce sanayi ve sonra da sanayiye izleyen organize hizmetler şehirlerde yeni fonksiyonlar yarattı. Bu fonksiyonel gelişme ve bununla beraber oluşan sosyal bünye değişimi şehirlerin genel yapısını etkiledi. Bu nedenle şehirlerin incelenmesinde üzerinde durulması gereken husus hangi tip şehirlerde geleneksel fonksiyonların yanısıra modern sanayi ile farklılaşmış ve ihtisaslaşmış hizmetlere rastlandığı ve bunların kentsel bünye üzerindeki etki derecesidir (AKÇURA T., 1971:192)”.

Aşağıda bu süreçlerin Kâhta özelinde nasıl yaşandığı ve mevcut fonksiyonel özellikleri İdari, İktisadi ve Sosyo-Kültürel Fonksiyonlar ana başlıkları halinde ele alınmıştır.

6.1.İdari Fonksiyon

Özellikle ülkemizde kırsal şehirsiz ayırımı belirleyici bir kriter olan ve yerleşmeleri nitelik olarak farklı bir sınıfa dahil edilmesini zorunlu kılan İdari fonksiyon, şehirlerin en önde gelen fonksiyonlarından biri durumundadır.

Bir yerleşmenin ilçe veya il merkezi olması söz konusu yerleşmede bir takım idari ve mekansal yapılanmaların oluşmasına zemin hazırladığı gibi aynı zamanda çevresinde yer alan veya kendine bağlı olan diğer yerleşim üniteleri için de bir merkezilik görevi üstlenmesi mekansal bakımdan farklılaşmasına zemin hazırlamaktadır.

Yerleşmenin ilçe veya il merkezi olmasıyla ortaya çıkan yeni idari yapılanma, başta kamu hizmet binaları olmak üzere mekânın yeniden planlamasını ve düzenlenmesini zorunlu kılmakta, ayrıca yeni yapılanmayla birlikte ortaya çıkan hizmete ilişkin yeni bir istihdam alanı meydana gelmektedir. Bu durum bir yandan yerleşmenin mekânsal olarak genişlemesine veya büyümesine neden olurken, diğer taraftan başta kamu görevlileri ve onlara hizmet sunan ticaret ve diğer

ekonomik faaliyet erbabının artmasıyla nüfusta da belirgin artışlar meydana gelmektedir

Belirtilen genel bilgiler ışığında Kâhta şehrinin idari fonksiyon açısından değerlendirildiğinde yukarıda ifade edilen aşamaların tarihsel süreç içinde belirgin olarak yaşandığını görmekteyiz.

Denilebilir ki, idari fonksiyon kazanması, yani ilçe merkezi olması bugünkü Kâhta'nın ortaya çıkmasının temel nedeni durumundadır. Kâhta'da yerleşmenin tarihsel gelişimi bölümünde detaylı olarak söz edildiği üzere, yerleşme Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar küçük nüfuslu bir köy durumundadır. Bu küçük köyün günümüzde merkez nüfusu 60 bini aşan bir şehre dönüşmesinin ilk adımı; Cumhuriyetin ilk yıllarında ilçe merkezinin bugünkü eski Kâhta'dan alınarak Kölük köyüne nakledilmesidir.

Oldukça basit bir işlem gibi gözükse de bu idari yer değiştirme, sonraki yıllarda her iki yerleşim biriminde de köklü değişimlerin yaşanmasına neden olmuş, Kölük köyü Kâhta adıyla bir orta büyüklükte bir şehir merkezi durumuna gelirken, eski kaza merkezi halen nüfus kaybetmeye devam eden 361 nüfuslu küçük bir köy olarak varlığını sürdürmektedir.

Köçük köyünün Kâhta adıyla Malatya iline bağlı bir kaza merkezi niteliğine bürünmesi, başlangıç yıllarında birkaç kamu binasının inşa edilmesi ve kamu hizmetlerinde görev alacak az sayıda kamu görevlisinin yerleşme nüfusuna dahil olması dışında, uzun süre yerleşmenin genel karakterinde bir değişikliğe yol açmamış, yerleşme tarım ve hayvancılığa dayalı kırsal karakterini muhafaza etmiştir.

1930'lu yılların sonunda Alut, Narince, Sincik ve Tokaris olmak üzere 4 nahiyesi ve 172 köyü bulunan Kâhta'da, Rişvan ve Galler aşiretleri meskûn bulunmakta ve ekonomisi başta tahıllar ve meyvelerden üzüm olmak üzere, büyük ölçüde tarıma dayalı bir durum arz etmektedir (YALÇINKAYA E., 1940:52). Bu karakter büyük ölçüde 1950'li yıllara kadar devam etmiştir. 1950'li yıllar Türkiye genel gelişiminde olduğu gibi Kâhta'nın da gelişiminden önemli bir evreye işaret etmektedir. 1954 yılında yine ilçe merkezi

idari hüviyetini korumakla birlikte bağlı olduğu il merkezinin değişmesi, Kâhta için farklı bir dönem olarak belirginleşmektedir. Geçmişte il merkez idaresine uzaklığın da etkisiyle hizmetler bakımından oldukça dezavantajlı bir durum gösteren Kâhta'da, bu dönemden itibaren bağlı olduğu Adıyaman'a yakınlığı dolayısıyla başta ulaşım olmak üzere önemli bir canlanmanın yaşandığı görülmektedir.

1967 yılında Kâhta ilçesine Merkez, Akıncılar, Damlacık, Narince ve Sincik olmak üzere 5 bucak ve 70 köy bağlıdır (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:20). Bunlardan en fazla sayıda köy (27 adet) merkez kazaya bağlı iken, bunu 19 köyün bağlı olduğu Narince bucağı takip etmiştir. Belirtilen tarihlerde ilçenin toplam yüzölçümü 1954 km², nüfusu 59.500 kişi ve merkez nüfusu ise 6.885'tir (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:31). Bu dönemde "belediyenin 112 beygir gücünde dizel bir santralinin olduğu ve 225 aboneli bulunduğuna ifade edilmektedir. İçme suyu tesisatının ise 1957 yılında yapıldığı ancak ihtiyaca cevap vermediği, su aboneli sayısının 278 olduğu, ayrıca ilçede, üç adet çeşme ile 3 km uzunluğunda kanalizasyon şebekesinin varlığına işaret edilmektedir (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:127)".

Mekânsal ve sosyo-ekonomik kısmi birtakım gelişmeler yaşanmakla birlikte Kâhta'nın yüksek bir nüfus yığılmasıyla karşı karşıya kaldığı 1990'lı yıllar, şehrin büyük ölçüde muhafaza ettiği kırsal kimliğinden sıyrılarak hem şehirselleşen mekan kullanımı ve hem de iktisadi fonksiyonlar açısından bir dönüşüm sürecinin başladığı yıllar olmuştur. 1994 yılında Kâhta ilçesi 1 belde 72 köy'den oluşan bir idari yapıya sahiptir (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1994:144).

1980–2000 arasında yaşanan yüksek nüfus artışı, bu dönemden sonra kısmen yavaşlama eğilimine girmiş, ancak şehir nüfusu mutlak değer olarak artmaya devam etmiştir. Kâhta ilçesi, TÜİK 2010 ADKS verilerine göre; 1 merkez ilçe, 4 bucak merkezi ve 93 köyü içine alan 1490 km²'lik bir alanda idari sorunluk almakta, sadece bağlı olan yerleşmeleri için değil aynı zamanda civar ilçe ve köyleri içinde bazı konularda merkezi bir rol oynamaktadır.

Kâhta ilçesinde Bölükyayla, Akıncılar, Damlacık ve Narince yerleşmeleri bucak merkezi niteliği taşıırken, bunlardan Akıncılar ve Bölükyayla'da belediye teşkilatı bulunmaktadır. 2549 nüfuslu Bölükyayla'da 1989 yılında belediye teşkil ettirilmiş olup 35 köyle birlikte merkez ilçeye bağlı bulunmakta, 1999 yılında belediye kurulan Akıncılar ise 2188 nüfuslu olup, bağlı 22 köyü mevcuttur. Aynı zamanda ilçe merkezinden sonra en fazla nüfusa sahip idari birimler olan bu beldeleri, 1510 nüfuslu ve bağlısı 25 köyle Narince bucağı, 715 nüfus ve 11 köye sahip olan Damlacık bucağı, merkez ilçe dışında, idari niteliği olan yerleşmeler durumundadır (Tablo 16).

Yukarıda belirtildiği üzere Kâhta ilçesine 4 bucak merkezinin yanı sıra 93 köy bağlı bulunmaktadır. Ortalama nüfus büyüklüğü 510 olan köylerden en fazla nüfusa sahip köy, Narince Bucağına bağlı olan ve 1824 nüfusa sahip olan Bağbaşı Köyüdür. Adı geçen köyü aynı bucağına bağlı olan ve 1708 nüfusa sahip olan Erikli köyü takip etmektedir. Bağlısı oldukları Narince bucak merkezi nüfusundan da fazla nüfusa sahip olan bu köyleri Akıncılar bucağına bağlı olan, 1592 nüfuslu İkizce köyü takip etmektedir.

Genel ortalamalar açısından, Kâhta ilçesinde oldukça yüksek nüfus değerlerine sahip olan bu köylerin yanında, nüfus miktarı oldukça düşük olan köyler sözkonusudur. İlçede en düşük nüfus değerine sahip olan köy 32 kişinin ikamet ettiği Merkez ilçeye bağlı olan İslamköy köyüdür. Bu köyü Akıncılar bucağına bağlı 86 nüfuslu Yeşilkaya köyü ve yine merkez ilçeye bağlı olan ve 98 kişinin yaşadığı Habipler köyü takip etmektedir.

İlçe genelinde 100 kişiden az nüfusun meskûn olduğu köy sayısı üç iken; 2 bin nüfusunu aşan köy bulunmamaktadır. Bu çerçevede Kâhta ilçesinde 24 köy, 1- 250 nüfusa sahiptir. Bu gruba dahil köyler toplam köy sayısının %26'sını teşkil ederken, toplam köy nüfusunun ise sadece yaklaşık %8'ini oluşturmuştur. İlçede 251-500 nüfus büyüklüğüne sahip köylerin sayısı 33'tür. Toplam köy sayısının %35'ini oluşturan bu köyler, toplam köy nüfusunun ise %25'ini bünyelerinde barındırmaktadırlar.

	Köyler	Eski Adı	Nüfusu	Uzaklık		Köyler	Eski Adı	Nüfusu	Uzaklık
Merkez	Arılı	Bircik	362	13	Narince	Akdoğan	Hıştür	443	25
	Belenli	Pirot	777	20		Akkavak	Aşürge	274	28
	Belören	Belören	594	20		Akkuş	Harebe	336	25
	Boğazkaya	Hamşik	640	20		Alıdam	Alıdam	1476	55
	Boztarla	Mameciyan	116	14		Aydınınar	Şome	380	35
	Bölükayla	Bölükayla	2549	18		Bağbaşı	Prlış	1824	30
	Büyükbey	Kırbız	240	10		Ballı	Hüt	384	40
	Çakıreşme	Alaköprü	113	22		Bostanlı	Kitiş	1382	57
	Çaltılı	Selah	558	17		Bozınar	Akga	569	40
	Çataltepe	Dargır	398	6		Büyükbag	Büyükbag	561	30
	Çaybaşı	Bazük	643	20		Çardak	Biriman	303	27
	Çıralık	Çıralık	854	7		Dumlu	Huni	445	42
	Çukurtaş	Markik	352	12		Eceler	Çerpek	282	40
	Dut	Dut	387	12		Ekinci	Tüzünüt	279	38
	Erikdere	Terpal	503	10		Erikli	Belbut	1708	47
	Fıstıklı	Otan	196	17		Gökçe	Birciyan	362	40
	Güzelçay	Kalyon	315	8		Gölgeli	Bervedul	560	18
	Habipler	Kökelan	98	5		Hasandığın	Hasdığın	290	30
	Hacıyusuf	Bozmiş	212	15		Karadut	Karadut	1099	40
	İslamköy	Şeyhmirik	32	15		Kavaklı	Pırağ	500	37
	Karacaören	Karacaveren	457	9		Narince	Narince	1510	30
	Kozağaç	Bibo	345	18		Narlıdere	Taşburun	271	30
	Köseler	Köseler	1043	10		Sıraca	Serice	636	33
	Mülk	Mülk	819	5		Teknecik	Teknecik	170	47
	Narsırtı	Karkün	137	8		Tütenocak	Bersomik	366	23
	Ortanca	Süsyen	407	5		Yapraklı	Kürdigan	1361	40
Ovacık	Dudin	171	30	Bucak toplamı	17771				
Salkımbağı	Alut	1427	7	ŞEHİR TOPLAMI		63216			
Sarısu	Sürüce	171	16	KÖYLER TOPLAMI		54439			
Susuz	Küçükbejyan	106	17	İLÇE TOPLAMI		117655			
Şahintepe	Bildiyan	383	6						
Şenköy	Poşin	128	10						
Taşlıca	Şamük	377	13						
Yelkovan	Hamzeyin	819	10						
Zeytin	Zeytin	139	12						
Ziyaret	Puşu	192	5						
Bucak toplamı		17060							

Tablo 16: Kâhta İlçesi Bucak ve Köylerinin 2010 Yılı Nüfusları, Eski İsimleri ve İlçe Merkezine Uzaklıkları

Kaynak: TÜİK, 2010 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve Kâhta Kaymakamlığı 2010, http://www.Kâhta.gov.tr/default_B0.aspx?content=1175 18.08.2010

	Köyler	Eski Adı	Nüfusu	Uzaklık		Köyler	Eski Adı	Nüfusu	Uzaklık
Akıncılar	Adalı	Taşlık	273	60	Damlacık	Bağözü	Berazi	130	12
	Akalın	Karselığ	109	52		Burmapınar	Darberi	614	25
	Akıncılar	Tokaris	2188	58		Damlacık	Tavsi	715	30
	Aktaş	Melgosi	359	65		Doluca	Kefirme	783	18
	Beşikli	Kifiri	316	53		Esendere	Kilisik	558	18
	Cumhuriyet	Gündüzbey	259	34		İşiktepe	Çingil	232	30
	Çamlıca	Çamçin	290	57		Kayadibi	Horik	217	40
	Dardağan	Dardoğan	604	67		Kocahisar	EskiKâhta	361	30
	Dikenli	Gurni	180	67		Koçtepe	Hopak	675	17
	Durak	Menzil	853	42		Sırakaya	Kakşer	221	25
	Elbeyi	Elbeyi	399	55		Teğmenli	Kergürag	585	12
	Eskitaş	Ancuz	1126	60		Yolaltı	Postin	586	20
	Geldibuldu	Karatilbe	874	75		Bucak toplamı		5677	
	Göçeri	Göçeri	412	35					
	Güdülge	Güdülge	906	55		ŞEHİR TOPLAMI		63216	
	Hasköy	Horis	126	70		KÖYLER TOPLAMI		54439	
	İkizce	B. Tomak	1592	60		İLÇE TOPLAMI		117655	
	Karataş	Karataş	145	70					
	Oluklu	Karaçor	1179	65					
	Tuğlu	Sivik	649	53					
Ulupınar	Buban	731	60						
Yenikuşak	Horis	275	65						
Yeşilkaya	Yeşilkaya	86	55						
Bucak toplamı		13931							

Tablo 16 (Devam): Kâhta İlçesi Bucak ve Köylerinin 2010 Yılı Nüfusları, Eski İsimleri ve İlçe Merkezine Uzaklıkları

Kaynak: TÜİK, 2010 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve Kâhta Kaymakamlığı 2010, http://www.Kâhta.gov.tr/default_B0.aspx?content=1175 18.08.2010

İlçe idari sınırları içinde yer alan ve nüfusu 501-750 arasında bulunan 17 köy, toplam köy sayısının %18'ini, toplam nüfusun ise %22'sini teşkil ederken, 751-1000 arasında nüfus sahip köyler grubu 8 köyden oluşmakta, toplam köylerin yaklaşık %9'unu ihtiva eden bu köylerde toplam nüfusun %14'ü yaşamaktadır. Son olarak; Kâhta ilçesinde nüfusu 1000'den fazla olan 11 köy bulunmaktadır. Toplam köy sayısının %12'si anlamına gelen bu köylerde toplam köy nüfusunun ise %32'si meskûn durumdadır.

Özetlemek gerekirse, Kâhta'da mevcut köylerin yarısından fazlası (%61) 500'ün altında bir nüfusa sahip iken, bu köyler toplam nüfusun ancak %33'ünü barındırmaktadır. Diğer taraftan toplam köy sayısının ancak %12'ini teşkil eden 1000 ve üzeri nüfusa sahip köyler grubu ise toplam nüfusun %32'sini ihtiva etmektedir.

Kâhta ilçesi idari sınırları içinde yer alan köylerle ilgili dikkati çeken diğer bir husus, köylerin büyük bir bölümünün geçmişte kullanılan isimlerinde değişikliğe gidilmiş olmasıdır. Bu bakımdan mevcut 93 köyün % 16'sı (15 köy) geçmişte kullanılan isimlerini muhafaza ederken, %84'ü resmi olarak yeni isimler almış bulunmaktadır. Burada belirtilmesi gereken diğer bir konu ise sadece köy nitelikli yerleşmelerde değil aynı zamanda Bucak merkezlerinden Damlacık bucağının da Tavsi olan eski isminin değişmiş olmasıdır (Tablo 16).

Bilindiği üzere, alansal genişlik ve merkeze uzaklık bir yerleşmenin idari fonksiyonlarını icra etmesinde etkili olan faktörler durumundadır. Kâhta ilçesine bağlı bucak ve köyleri ilçe merkezine uzaklıkları bakımından değerlendirildiğinde; bucak merkezlerinden Akıncılar beldesinin ilçe merkezine en uzak mesafede (58 km) konumlandığı, 18 km mesafede yer alan Bölükayla'nın ise en yakın bucak merkezi olduğu görülmektedir.

Konu köyler açısından ele alındığında ise, mevcut köyler içinde ilçe merkezine en uzak mesafede konumlanmış olan köyün Akıncılar beldesine bağlı olan Geldibuldu köyü olduğu izlenmektedir. Adı geçen köy, ilçe merkezine 75 km uzaklıkta konumlanmış bulunmaktadır. Buna karşılık ilçe merkezine 5 km mesafede konumlanmış olan Habipler, Mülk, Ortanca ve Ziyaret köyleri en yakın köyler niteliğindedir (Tablo 16).

Kâhta köylerinin ilçe merkezine uzakları mesafe aralıkları itibariyle değerlendirildiğinde, 16 köyün 10 km ve daha yakın mesafede konumlanmış olduğu görülmektedir. İlçe sınırları dahilinde mevcut köylerden 11-20 km uzaklığa sahip köylerin sayısı 24'tür. Böylece Toplam köylerin %43'ü 20 km ve daha yakın mesafede yer almış durumdadır. Köylerin büyük bir bölümü nispeten yakın sayılabilecek konumda olmasına karşın yukarıda belirtilen mesafeden

oldukça uzakta konumlanmış çok sayıda köyün varlığı dikkati çekmektedir. Bu çerçevede ilçede 28 köy, 21-40 km mesafe aralığında konumlanmış bulunmaktadır. Son olarak bir ilçe idari sınırları için oldukça uzak sayılabilecek bir mesafe olan 41 km ve daha uzak mesafede konumlanmış 25 köy varlığını sürdürmektedir. Böylece toplam köy sayısının %27'si ilçe merkezine belirgin mesafelerde yerleşik durumda bulunmaktadır. Günlük idari işlemler ve diğer hizmetlere ulaşım bakımından bazı sıkıntıları da beraberinde getiren bu mesafeler, özellikle ulaşım şartları açısından dezavantajlı bir durum arz etmektedir.

6.2.İktisadi Fonksiyonlar

Başta tarım ve hayvancılık olmak üzere, sanayi, ticaret, ulaşım ve turizm gibi iktisadi fonksiyonlar şehirlerin karakter kazanmasında etkili roller oynamaktadır. Aşağıda belirtilen temel başlıklar altında Kâhta şehrinin iktisadi fonksiyonları ele alınmıştır

6.2.1.Tarım ve Hayvancılık Fonksiyonu

Tarımsal üretim faaliyetleri veya tarım sektörü kırsal yerleşmelere özgü bir kriter olmakla birlikte, kasaba niteliğindeki yerleşmeler için önemini muhafaza edebilmekte, tarımsal üretim, işleme ve pazarlama aşamalarına ilişkin işlemler bakımından da bazı şehirlerin fonksiyonları içine dahil olabilmektedirler.

Bu bakımdan halen toplam arazi varlığının %52'sinin tarımsal üretime uygun olduğu Kâhta ilçesinin tarıma ilişkin özelliklerine baktığımızda tarihsel süreç boyunca bazı dönemlerin ayırt edilebildiğini görmekteyiz.

Geçtiğimiz yüzyılın başında bir köy niteliğinde olan Kâhta yerleşmesinin (Kölük Köyü) bütünüyle tarım ve hayvancılığa dayalı bir fonksiyonel özellik gösterdiği açıktır. Yerleşmenin idari niteliğinin değişmesinin de, uzunca bir süre bu iktisadi yapının değişiminde yeterli olmadığı görülmektedir.

Tarım ve hayvancılık ağırlıklı genel ekonomik yapının varlığını muhafaza etmesine karşın, tarımsal ürün deseninde zaman

içinde değişiklikler meydana geldiği öğrenilmektedir. Daha 1930'lı yıllarda Kâhta ilçesinin 49 köyde 292 ekicinin 37 ha arazide çalışarak 48.525 kg tütün elde etmiş olması (YALÇINKAYA E., 1940:98) tütün üretiminin belirtilen yıllarda yerleşmenin tarımsal ürün desenindeki yerini ortaya koyarken, 1940'lı yıllarda Kâhta kazasında sert buğday türünün ekildiği, Maraş tipi pirinç ziraatının önemli yer tuttuğu 1939 yılında 62 ha alandan 210 ton pirinç elde edildiği (YALÇINKAYA E., 1940:96-97) bilgisi, Kâhta çevresinde tütünle beraber buğday üretimi ile büyük ölçüde akarsu vadi tabanı ovalarının sulamaya elverişli kesimlerinde gerçekleştirilen pirinç ziraatının da genel ürün deseninde önemli yer tuttuğuna işaret etmektedir.

Yukarıda ifade edilen ürün türlerinin yanı sıra üzüm üretiminin yöre için çok önemli bir tarımsal faaliyet olduğu bilinmektedir. 1940'lı yıllarda 350 ha'lık sahada bağcılık faaliyetinin yürütülmüş (YALÇINKAYA E., 1940:103) olması ve 1956 yılına ait 1:25.000'lik topografya haritasında da açıkça izlenebildiği üzere yerleşmenin yakın çevresinin bağlarla çevrili olması (Harita 9), bu faaliyetin yöre tarımsal ekonomisindeki yerini ortaya koymasından önemlidir.

Bilindiği üzere genel hatlarıyla 1950'li yıllardan itibaren ülkemizde tarımda makineleşme hız kazanmış, ardından da kırsal alanlarda geçim tipi üretimin ticari bir yapıya dönüşmesi, tarımın genel nüfus için anlamın da değişmesine neden olmuştur. Bu durum bir yandan tarımsal üretimden yeteri kadar gelir elde edemeyen nüfusun yeni arayışlara girmesi ve yeni ürünlere yönelmesini beraberinde getirirken, diğer taraftan kentsel alanlara doğru bir nüfus hareketinin de yoğunlaşmasına yol açmıştır.

1950'li yıllarda başta 426 hanelik merkez olmak üzere 79 köyün bütün halkının çiftçi olduğu, böyle olmakla beraber yerleşmede mevcut ziraat teşkilatının ihtiyaca cevap verecek durumda olmadığı kaydedilmektedir (SARI Ş.,1956:38). Bu genel menfi durumun yanında buğday, arpa, mısır, çeltik, mercimek, nohut, pamuk, tütün, incir, üzüm ve nar gibi ürünlerin Kâhta çevresinde yetiştirilen başlıca ürünleri olduğu, yılda ortalama 52 ton çeltik ve 900 ton da mısırın

kaza dışına gönderildiği (SARI Ş.,1956:38) kaydedilmektedir. 1960'lı yıllarda ise Kâhta ilçesinde yetiştirilen pirinç, nar ve pamuğun komşu il pazarlarında isim yaptığı (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:87) bilinmektedir.

Bir yandan teknik destek ve çiftçi eğitiminde eksiklikler, diğer taraftan elde edilen ürünlerin yeter miktarda gelire dönüştürülememesi ve yörenin en önemli tarımsal ürünlerinde biri olan üzüm üretiminde filoksera tehdidiyle karşı karşıya kalınması tarımsal alandaki sıkıntılar daha da arttırmış, belirtilen hastalığa karşı dayanıklı türlerin üretilmesi gündeme gelmiştir (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1998:60).

Uzun süre tahıl ağırlıklı tarımsal üretimin yanında vadi tabanlarında çeşitli endüstri bitkileri, engebeli kesimlerde ise başta bağcılık olmak üzere, çeşitli meyve ziraatıyla karakterize edilen Kâhta ilçesi tarımsal hayatında 1990'lı yıllar yeni bir evreye işaret etmektedir. Bu dönemde Atatürk barajında su tutulmaya başlanmasıyla ortaya çıkan yeni durum, bir yandan verimli tarımsal arazilerin baraj suları altında kalarak yok olmasını, diğer taraftan tarım toprakları ve yerleşim alanları sular altında kalan çiftçi nüfusun büyük ölçüde ilçe merkezine yerleşerek tarım dışına çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Belirtilen durum ilçe tarımsal ürün deseninde bazı ürünlerin (pirinç gibi) neredeyse tamamen çıkmasına yol açarken, akarsu kenarlarında sulamalı şartlarda üretimi gerçekleştirilen pamuk gibi endüstri bitkilerin üretimin de plato yüzeylerine taşınmasına neden olmuştur. Yine tütün üretiminde meydana gelen genel politika değişimleri ve bu ürün üretiminin sınırlanması, tütünün yöre tarımsal ekonomisindeki etkin yerini kaybetmesine ve alternatif ürünlerin gündeme gelmesine zemin oluşturmuştur.

Tarımsal alanda meydana gelen bu değişimler bazı ürünlerin ise ürün desenindeki ağırlıklarını kaybetmesine neden olmuştur. Örneğin 1950'li yıllarda üzüm ve tütün en önde gelen tarımsal ürünler durumundayken bugün her iki ürününde de ürün deseninde gerilerde yer alması bunu destekler niteliktedir. TEKEL idaresinin özelleştirilmesi süreciyle birlikte uygulanan kota nedeniyle büyük

oranda azalan tütün üretiminde, 2009 yılından itibaren alımların son bulması üreticilerin gelirlerinde önemli bir azalmaya neden olmuştur. Bu çerçevede, tütün kotası sahibi olup tütün ekiminden vazgeçerek alternatif ürünlerden yetiştiren çiftçilere destekleme yapılmıştır (KÂHTA KAYMAKAMLIĞI, 2008:76).

Tütün üretimine getirilen kota ve üretimin neredeyse tamamen ortadan kalkması, belirtilen ürüne bağlı olarak şekillenmiş olan diğer işletmelerin veya yapıların da işlevsiz kalmasını beraberinde getirmiştir. Geçmiş dönemlerde özellikle kadınlar başta olmak üzere çok sayıda kişiye istihdam sağlayan TEKEL tütün işleme binası günümüzde yeniden düzenlenerek Belediye Hizmet binası olarak yeni bir işlev yüklenirken (Foto 21), Belirtilen idarece alınan tütünlerin muhafaza edildiği tütün depoları ise hâlihazırda harabe halinde bulunmakta ve yeni işlev yüklenmeyi veya yıkılmayı beklemektedir (Foto 22).

Foto 21: Günümüzde Belediye Binası Olarak Hizmet Veren TEKEL Eski Tütün İşleme Tesisi

Foto 22: Günümüzde İşlevini Yitirmiş Olan TEKEL Depoları

Günümüz gelindiğinde İlçe, ekonomik faaliyetler bakımından çeşitliliğe sahip olmakla birlikte (sanayi, turizm, maden vb.) kırsal ekonomik faaliyetlerin baskın karakteri devam etmektedir. Bu çerçevede Kâhta şehir merkezinin hemen yakın çevresinden başlayarak tarımsal faaliyetler gerçekleştirilmekte, başta tahıllar olmak üzere (Foto 23), giderek azalmakla birlikte tütün, üretim sahaları olan vadi tabanlarının baraj gölü suları altında kalması sonucu nispeten daha az yer kaplayan pamuk ve kuşkusuz bağcılık, yöre tarımsal üretiminde öne çıkan ürünler olmaktadır (Foto 24). Ayrıca, bir taraftan baraj suyundan yararlanarak sulamalı tarım imkânlarının aranması, diğer taraftan geçim tipi tarımsal üretimin yerine pazara dayalı ürün ve üretim modellerinin yerleştirilmeye çalışılması öne çıkmış görünmektedir.

Diğer taraftan sadece ilçe sınırları içinde değil, yörede mevsimlik işçi hareketlerinin yaygınlığı dolayısıyla diğer illerdeki tarımsal ürün deseninde meydana gelen değişimler de ilçe nüfusu için büyük anlam taşımaktadır.

Foto 23: Kâhta'nın Şehrsel Yerleşim Alanının Genişletmesiyle Tarım Alanları İle Yerleşim Sahası İç İçe Geçmiştir

Foto 24: Şehrin Hemen Yakınından İtibaren Uzanan Pamuk Tarlaları

İlçe Tarım Müdürlüğü 2010 yılı verilerine göre ilçe genelinde çalışabilir nüfusun yaklaşık %85'i tarımsal alanda istihdam edilmektedir (KÂHTA İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ 2010:4). 2000 yılı genel sayım sonuçlarına göre Kâhta şehir nüfusunun da %20'si tarım sektöründe faaliyet göstermektedir. Günümüzde bu oranın kısmen gerilemiş olduğunu gözlemekle beraber halen şehir nüfusunun istihdamında önemli bir yer tuttuğunu ileri sürmek mümkündür.

İlçede tarım sektörünün geliştirilmesi ve üreticilerin gelirlerinin artırılması yönünde çeşitli projeler hayata geçirilmektedir. "İlçe sınırları dâhilindeki düz arazilerde hububat tarımı, sebzeçilik, pamuk yetiştiriciliği, bakliyat yetiştiriciliği, yem bitkileri yetiştiriciliği, bahçe bitkileri yetiştiriciliği ve diğer endüstri bitkileri yetiştiriciliği yapılırken, Atatürk Baraj Gölünün çevresinde bulunan arazilerde ise elektro motopomp tesisleriyle sulama yapılarak pamuk ve sebze yetiştirilmektedir. Yine sondaj kuyusu açılarak elde edilen suyla nar ve diğer meyve türleri yetiştiriciliği yapılmaktadır" (KÂHTA İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ 2010:4).

İlçe tarım Müdürlüğü verilerine göre Kâhta ilçesinde toplam tarım arazisi yaklaşık 78 bin ha'dır. Belirtilen arazi varlığının %18'i I.ve II. sınıf arazilerden oluşurken (13.800 ha), %82'sini III ve IV. sınıf araziler (63724 ha) teşkil etmektedir.

Kâhta ilçesinde mevcut tarım arazilerinin kullanım şekillerine baktığımızda (Tablo 17), arazilerin büyük oranda tarla bitkilerine ayrıldığı görülmektedir. %97'lik pay alan tarla bitkilerinin baskın karakterinin ardından %2'lik payla bağ bahçe ve meyvelikler gelmekte, sebze üretim ise toplam tarım arazilerinin ancak %1'inde biraz fazlasında gerçekleştirilmiş bulunmaktadır.

Kuşkusuz bu durum ilçe sınırları içinde yer alan tarım topraklarının topografik nitelikleri, genel iklim ve sulama şartlarına göre şekillenmiş bulunmaktadır. Tarım arazilerinin genel anlamda plato yüzeylerinde yer alıyor olması, sulama imkânlarını sınırlarken, iklimde genel olarak yaşanan kuraklık yer altı suyu bakımından da olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Nitekim hâlihazırda ilçe tarım arazilerinin sadece %11'inin sulanabiliyor olması (8410 ha),

sulamalı şartlarda tarımsal üretimin durumunu açıkça ortaya koymaktadır.

Arazi Kullanım Şekli	Arazi Miktarı (ha)	Toplama Oranı (%)
Tarla Alanı	74.816	97
Meyve Alanı (Bağ-Bahçe)	1.765	2
Sebze Alanı	973	1
Toplam Tarım Arazisi	77.554	100

Tablo 17: Kâhta ilçesi Tarımsal Arazilere Yararlanma Oranları

Kaynak: Kâhta İlçe Tarım Müdürlüğü 2010, Brifing Raporu Kâhta s:4

İlçede tarla bitkileri içinde başta buğday olmak üzere tahıllar öne çıkarken, geçmişteki önemini kaybetmiş olmakla birlikte baklagiller ve sanayi bitkileri ilçe tarımsal ürün deseninde önemli yer tutan diğer ürün gruplarını teşkil etmektedir. İlçede meyvecilik ise genellikle sınır bitkisi şeklinde ve dağınık bir durum sergilerken, büyük bir potansiyele sahip olan bağcılığın ise, filoksera zararlısına dayanıklı anaçlarının kullanılmasıyla yeniden yaygınlaşması sağlanmıştır. İlçe genelinde yetiştirilen kütlü pamuklar Kâhta'daki fabrikalarında işlenmekte veya ilçe dışına satılmaktadır.

İlçe genelinde gerçekleştirilen sebzeçilik uzun bir dönem, ekonomik amaçlı olmaktan ziyade aile ihtiyacını karşılamaya yönelik olurken, son yıllarda sulama imkânının artmasıyla ve sera alanlarının çoğalmasıyla ticari anlamda sebze yetiştiriciliği de yapılmaya başlanmıştır. 2010 yılı verilerine göre İlçe genelinde 25 adet plastik serada, 15 dekar alanda örtü altı sebze yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Kıraç alanlarda badem ve zeytin bahçesi tesisinin tütüne alternatif olarak kârlı bir tarımsal faaliyet olacağı düşünülmekte ve bununla ilgili çalışmalara devam edilmektedir. Yağışın azlığı ve düzensizliği özellikle ilkbahar yağışlarının azlığı kuru tarımı oldukça etkilemektedir. Bununla birlikte uzun süre aynı tohumluğun kullanılması nedeniyle verimin düşmesi, toprak işlemenin bilinçsizce yapılması, toprak tahlillerinin yapılmayışı ve zirai mücadeleye önem

verilmeyişi kuru tarımı olumsuz olarak etkilemektedir (KÂHTA İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ 2010:4).

Tarımın Kâhta şehrine katkısı veya diğer bir deyişle Kâhta'nın tarıma ilişkin fonksiyonları, ticaret ve istihdama yönelik olmaktadır. Kâhta şehri geçmişten beri sadece çevre küçük yerleşmelerin değil, aynı zamanda Gerger ve Sincik gibi ilçe merkezleri için de bir ticari merkez olma özelliği taşımaktadır. Yörede üretilen tarımsal ürünler, şehir merkezindeki hal pazarında (Foto 25) toptancılara ve tüketicilere iletilmekte, başta buğday olmak üzere ürünlerin işlenmesine yönelik tesisler de kent merkezinde yer almaktadır.

Foto 25: Kâhta Şehri Yaş Meyve ve Sebze Hal Pazarı

Diğer taraftan tarımın istihdama katkısı, sadece ilçe genelinde değil aynı zamanda da şehir merkezinde yaşayan nüfusu için de önemini korumaya devam etmektedir. Nüfusun istihdam özellikler bölümünde ele alındığı üzere, 2000 yılı verilerine göre ilçe merkezinde çalışabilir nüfusun %20'si tarım ve hayvancılık faaliyet alanında istihdam edilmektedir. Ayrıca, tarımsal üretime yönelik araç-gereç ve ekipmanların üretimi ve onarımı gibi faaliyetlerin yer aldığı şehir, bu bakımdan da bir merkezilik görevi ifa etmektedir. En öz

ifadeyle şehir adeta tarımla iç içe bulunmakta, tarım arazileri ile yapılaşma alanlarının sınırları birbirine karışmış durumadır.

Hayvancılık faaliyetleri, kuruluş yıllarında daha etkili olmak üzere her dönem Kâhta ilçesinin en önemli ekonomik faaliyetlerinden biri olmuştur. Özellikle 1950’li yıllara kadar tarımsal üretimin yanında hayvancılık faaliyeti önemli bir gelir ve geçim kaynağı olmuştur.

19. yüzyılda Kâhta ve çevresinde halkın yerleşik bir hayat tarzı sürmekle birlikte yaz alanlarında hayvanlarıyla birlikte yaylaya çıkması ve yaz aylarını yüksek kesimlerdeki yaylalarda geçirmesi (ARSLAN R., 2009:120), yörede hayvancılık faaliyetinin büyük ölçüde yaylacılığa dayalı olarak gerçekleştiğini göstermektedir.

Belirtilen hayvancılık tarzının sonraki yıllarda da sürdüğü anlaşılmaktadır. 1940’lı yıllarda halkın yazın evlerini terk ederek yaylaya çıktığı, başta koyun olmak üzere çok sayıda hayvana sahip oldukları, ancak koyunların yününden halı ve kilim örülürse de, kaba görünümü nedeniyle pek makbul olmadığı (YALÇINKAYA E., 1940:52) kaydı, belirtilen görüşü destekler niteliktedir.

Yine özellikle 1950’li yıllar ve hatta sonrasına kadar, Kâhta ve çevresinde yol ağlarının muntazam olmaması ve yılın büyük bir bölümünde lastik tekerlekli araçların geçişine izin vermemesi, hayvanların ulaşımda yaygın olarak kullanılmasını beraberinde getirmiş, bu bakımdan başta katır olmak üzere yük hayvanı yetiştiriciliği de önem kazanmıştır.

Günümüzde Kâhta ilçesi genelinde hayvancılık faaliyeti gerçekleştirilmekle birlikte, ticari anlamda yöre ekonomisini büyük ölçüde etkileyecek çapta değildir. Bu faaliyetler, ilçenin kuzey kesimindeki dağlık sahalarda yaygın bir hal almakta ve küçükbaş hayvancılık öne çıkmaktadır.

Belirtilen genel ifadeye karşın, halen Kâhta şehir merkezinde bile özellikle büyükbaş hayvanlardan oluşan bir hayvancılık faaliyetinin yürütüldüğü, büyük ölçüde ailenin ihtiyaçlarını karşılamaya, artan kısmının ise yine yerel çapta satışının yapılması şeklinde gerçekleşen bu faaliyetin en belirgin göstergeleri şehir kenar

bölgelerinde sıkça rastlanan ve yakacak olarak kullanılan hayvan gübresi (tezek) yığınlarıdır (Foto 26).

Foto 26: Kâhta Şehri Kenar Bölgelerinde Sıkça Rastlanan ve Yakacak Olarak Kullanılan Tezek Yığınları

2010 yılı verilerine göre Kâhta ilçesinde, büyük bir bölümü melez ırktan oluşan 14.200 büyükbaş hayvan ile tamamı yerli ırktan oluşan 30.000 küçükbaş hayvan varlığı söz konusudur (Tablo 18).

Sığır (adet)	Toplam	Yerli	Melez	Kültür
	14.200	4.200	7.500	2.500
Koyun/ Keçi (adet)	Toplam	Yerli	Merinos	Tiftik
	30.000	30.000	0	0
Arıcılık (Kovan sayısı)	Toplam	Eski Tip	Yeni Tip	
	5.600	100	5.500	

Tablo 18: Kâhta İlçesi Hayvan Varlığı

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Brifing Raporu s:6

İlçede hayvancılığın geliştirilmesi ve modern hayvancılık faaliyetlerinin yaygınlaşması amacıyla çalışmalar yürütülmekte ve buna yönelik projeler hayata geçirilmektedir. Bu çerçevede İlçe merkezi ve köylerinde tütüne alternatif geçim kaynaklarının

oluşturulması amacıyla; Avrupa Birliği Fonları kapsamında, İvesi Irkı Koyunculuk Projesi kabul edilmiş, Oluklu, Gocerı ve Gölgele köylerinde toplam 567 koyun ve 21 koç dağıtımı gerçekleştirilmiştir. 5 yıl süresince gerçekleştirilecek çalışmalar sonucunda köylülerin büyük bir kısmının koyun sahibi olması ve aynı zamanda belirtilen köylerde ivesi ırkı koyunun yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir (KÂHTA KAYMAKAMLIğI, 2008:80).

Özetle, İlçe genelinde hayvancılık yaygın bir faaliyet olmakla birlikte ilçe halkına gelir getirici etkisi oldukça sınırlı kalmakta, bu çerçevede hayvansal ürünleri işleyen tesisler de çok fazla yer almamaktadır. Yörede başta peynir olmak üzere hayvansal ürünler diğer bölgelerde de alıcı bulmasına karşın, işleme geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilmekte, marka değeri olan ürünlerin ortaya konulamaması da ürünlerin hak ettikleri piyasa değerine ulaşmalarını sınırlamaktadır. Tarımsal üretimde olduğu gibi hayvancılık açısından da Kâhta Şehir özellikle canlı hayvanların toptancı ve nihai tüketicilere ulaşmasında bir merkez görevi görmektedir. Haftanın belirli günlerinde kurulan canlı hayvan pazarında üretici ve alıcıların bir araya gelmesi sağlanmaktadır (Foto 27).

Foto 27: Kâhta Şehri Canlı Hayvan Pazarı

6.2.2.Sanayi Fonksiyonu

Bilindiği üzere 18.yüzyılın ikinci yarısından sonra buharla çalışan motorun icadı bu motorların sanayi sektöründe kullanılmaya başlanması, yeryüzünde çok hızlı mekânsal ve sosyo-ekonomik dönüşümlerin yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Sanayinin bu etkisi günümüzde de en açık haliyle devam etmekte ve ülkeler sanayileşme sürecine dahil olmak veya varolan sanayilerini geliştirmek konusunda adeta bir yarış içinde bulunmaktadır.

Türkiye sanayileşme sürecine geç katılmış olmakla birlikte, Cumhuriyetin ilânından itibaren belirtilen sektörün geliştirilmesi için çaba serf edilmiştir. Başlangıçta özel sektör eksenli sanayi geliştirme çabaları, 1929 yılından itibaren etkileri hissedilmeye başlanan “dünya ekonomik buhranı” nedeniyle devlet destekli bir yapıya dönüşmüştür.

Ülkemizin sanayi gelişimine geç katılmasının yanında gerçekleştirilen faaliyetlerin de belirli merkezlerde kümelendiği görülmektedir. Bir yandan sanayinin yoğunlaştığı büyük şehir ve civarlarında çeşitli çevresel sorunların ortaya çıkması, diğer taraftan sanayi sektörü açısından ülke genelinde dengeli bir gelişmenin zorlaşması, ilerleyen dönemlerde sanayiden yoksun yörelerde bu sektörün desteklenmesini zorunlu kılmıştır. Bu aşamada günümüzde de sadece genel olarak sanayi sektörünün geliştirilmesi değil, aynı zamanda bu faaliyetlerin belirli bölgelerde yoğunlaşmasının ortaya çıkardığı mekânsal ve sosyo-ekonomik sorunların azaltılması ve bölgelerarası eşitsizliğin giderilmesi de büyük önem arz etmekte, bu durum sanayi faaliyetlerinin kümelendiği belirli merkezler dışında yeni sahaların teşvik edilmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Genel olarak Adıyaman ili, özelde ise Kâhta sanayileşme sürecine çok geç katılmış ve halen bu sektörde istenen mesafenin katedilemediği bir mekan özelliğindedir. İlk modern sanayi tesisini Adıyaman merkezinde bile ancak 1950’li yılların ikinci yarısından sonra gerçekleştiği dikkate alındığında Kâhta’nın sanayi faaliyetlerindeki tarihsel durumu hakkında fikir edinmek mümkün olmaktadır. Kuşkusuz bu dönemde ilçe merkezi tamamen sanayiden yoksun değildir. Ancak bu işletmeler genellikle atölye tipi işletmeler

olup tarımsal makine ekipmanları üretimi ve un değirmenleri kapsamında faaliyet gösteren tesisler niteliğindedir.

Halen Türkiye ham petrol üretiminde önemli bir yere sahip olan “Kâhta’da ilk petrol kuyusu, 1957 yılında Amerikan Overseas Petroleum Ltd. Şirketi tarafından açılmıştır. Şirket daha sonra dört adet kuyu daha açmış ve aynı zamanda mevcut kuyulardan da petrol istihsaline devam etmiştir. Ancak Kâhta petrolünün evsaf bakımından nispeten ağır olması ve bilhassa sahanın coğrafi mevki ile yol durumunun güçlükler arz etmesi nedeniyle şirket faaliyetini durdurmuş kuyuları da satışa çıkarmıştır (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:110)”. Adı geçen şirketin çekilmesiyle ilçenin 10 km kadar güneyinde yer alan mevcut kuyularda ERSAN adlı Türk şirketi petrol çıkarma faaliyetlerini sürdürmüştür (ÇAĞLAYAN A., 1967:51). İlçe sınırları içerisinde bulunan T.P.A.O’ya ait toplam 11 üretim sahasında ham petrol üretilmekte, çıkarılan petrol Türkiye ham petrol üretiminin % 19,45’ini teşkil etmektedir (KÂHTA KAYMAKAMLIĞI, 2008:4).

Adıyaman İli genelinde olduğu üzere Kâhta’da sanayinin hız kazanması 2000’li yılların sonrasında başlamış bulunmaktadır. Özellikle 06 Şubat 2004 yılında yürürlüğe giren ve işletmelere; gelir vergisi, sigorta primumu, bedelsiz yatırım yeri ve enerji teşvikini öngören 5084 sayılı kanun, İlde bir yandan genel olarak sanayi faaliyetlerinin gelişmesinde etkili olurken, diğer taraftan sanayi faaliyetlerinin organize bir şekilde gerçekleştirildiği, Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgelerinin kurulmasını da hızlandırmıştır.

Sanayi faaliyetlerinin yoğunlukla yer almadığı Kâhta ilçesinde, Adıyaman ili genelinde olduğu gibi daha ziyade tarıma dayalı sanayiler ve tekstil sanayi öne çıkmış görünmektedir. Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü kayıtlarına göre 2011 yılında Kâhta ilçesinde kayıtlı 31 adet sanayi işletmesi bulunmaktadır. 18 adedinin şehir merkezinde konumlandığı, diğerlerinin çeşitli köy ve mezaralarda faaliyet gösterdiği bu sanayi işletmelerinde toplam 1147 kişi istihdam edilmektedir (Tablo 19). Belirtilen işletmelerde toplam istihdam kapasitesi 4345 olarak kayıtlara geçmekte, bu bakımdan istihdam potansiyelinin ancak %26’sı hayata geçirilmiş

olmaktadır. Kâhta ilçesi sahip olduğu sanayi işletmeleri sayısı bakımından Adıyaman İli toplam işletmelerinin %12'sini bünyesinde barındırmakta, Adıyaman merkez ilçe ile Besni ilçesinden sonra en fazla sayıda sanayi işletmesinin bulunduğu ilçe özelliği taşımaktadır.

Ana Sanayi Dalı	Alt Sanayi Kolu	İşletme Sayısı	Pay (%)	İstihdam	Pay (%)
Tekstil	Hazır Giyim	8	62	550	84
	Pamuk-Çırçır	4	31	52	8
	İplik	1	7	55	8
	Toplam	13	100	657	100
Gıda	Un-Kepek-Yem	3	38	18	28
	Süt-Peynir Yoğurt-Ayran	3	38	30	47
	Bulgur	1	12	14	22
	Pekmez	1	12	1	3
	Toplam	8	100	63	100
Petrol ve Petrol Ürünleri	Ham Petrol	4	80	298	89
	LPG Tüp Dolumu	1	20	35	11
	Toplam	5	100	333	100
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayiler	Mıncır/Taş	1	25	18	26
	Seramik	1	25	27	39
	Yeraltı Maden	1	25	8	12
	Karo	1	25	16	23
	Toplam	4	100	69	100
Diğerleri	Elektrik Enerjisi	1	100	25	100
Genel Toplam		31	-	1147	-

Tablo 19: Kâhta'da Ana ve Alt Sanayi Kolları İşletme Sayısı ve İstihdam Durumu (2011)

Kaynak: Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Kayıtları (2011)

Kâhta ilçesinde sanayi işletmelerini ana kollarına göre 4 başlıkta ifade etmek mümkündür. Bunlar; tekstil, gıda, petrol üretimi ve taş ve toprağa dayalı sanayi kollarıdır. Sanayi işletmelerinin ana ve alt sektörlere göre değerlendirildiğinde; tarım ürünlerinin işlenmesine dayalı sanayi tesisleri geçmişten beri ilçe için yabancı olmamakla

birlikte, özellikle tekstil sanayinde kısa zamanda ortaya çıkan gelişmeler dikkati çekmektedir.

6.2.2.1. Tekstil Sanayi

Kâhta'da tekstil sektörünün gelişmesinde, başta İstanbul olmak üzere büyükşehirlerde tekstil alanında deneyim kazanan yöre insanlarının kendi memleketlerine yatırım yapma istekleri etkili olmuştur. Özellikle düşük işgücü maliyetleri ve enerji teşvikleri de burada işletme kurmayı cazip hale getirmiştir.

Genellikle, merkez idareleri büyükşehirlerde olan firmaların fason imalatını Kâhta'ya taşınması veya burada yeni işletmeler tesis etmesi, ilçe sanayi işletmeleri sayısında ve istihdamında önemli artışları beraberinde getirmiş, bu sanayi dalının ilçenin en önemli sanayi sahası olmasına zemin hazırlamıştır. İlçede yeralan toplam 31 sanayi işletmesinin %42'sinin bu sektörde faaliyet göstermesi tekstil sanayinin ilçe genel sanayisi açısından önemini açıkça ortaya koymaktadır. Sadece sanayi işletmelerinin sayısı bakımından değil genel sanayi istihdamını katkısı bakımından da tekstil sektörü ilçe için ayrıcalıklı bir yere sahiptir. İlçede toplam sanayi istihdamının yarısından fazlası (%57) adı geçen ana sanayi dalında sağlanmaktadır.

Tekstil ana sanayi kolu içinde alt faaliyetlere bakıldığında hazır giyim üretimi gerçekleştiren işletmelerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu bakımdan Kâhta'da yer alan toplam 13 tekstil işletmesinin 8'inde hazır giyim üretimi gerçekleştirilmekte ve 657 çalışanın %84'ü bu alt sektörde istihdam edilmiş bulunmaktadır.

İlçe tekstil sanayi dalında dikkati çeken diğer alt sektör pamuk işleme ve çırçır sanayi koludur. Toplam tekstil işletmelerinin %31'ini teşkil eden bu sanayi kolu istihdam açısından farklı bir görüntü sergilemekte ve toplam istihdamın ancak %8'ini sağlamış bulunmaktadır.

Pamuk hammaddesini işlemeye dayalı olarak ortaya çıkan iplik sanayi kolu ise toplam tekstil işletmelerinin %7'sini sağlayarak pamuk ve çırçır kolunun ardından üçüncü sırada yer almakta, sağladığı istihdam açısından ise aynı değeri göstermektedir (%8).

Kâhta'da tekstil sektöründe en fazla istihdam yaratan işletme Kâhta merkezde yer alan “Kâhta Tekstil Sanayi şirkettidir (Foto 28). Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü 2011 yılı verilerine göre adı geçen işletme 350 kişiye istihdam sağlamış bulunmaktadır.

Foto 28: Kâhta Şehrinin En Büyük Tekstil İşletmesi Olan “Kâhta Tekstil Sanayi Şirketi”

6.2.2.2. Gıda Sanayi

Kâhta ilçesinin ekonomik faaliyetler açısından tarımsal ağırlıklı bir yapıya sahip olması sanayi faaliyetlerinin de başlangıçta tarımsal ürünleri işlemeye dayalı olmasına zemin hazırlamış veya zorunlu kılmıştır. İlçede tarımsal ürün deseninde tahılların baskın karakterde olması, başta un, unlu gıda ve yem olmak üzere tahılların işlenmesine dayalı sanayi işletmelerinin yer almasına neden olmuştur. Bu durum aynı zamanda çift taraflı bir etkileşim yaratmış, bir yandan tarımsal ürünlerin işlenmesine yönelik sanayi tesisleri kurulurken, diğer taraftan tarımsal alanda ihtiyaç duyulan makine ve ekipmanların üretilmesi tarım dışı sanayi işletmelerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

İlçede toplam sanayi işletmelerinin %26'sı gıda sanayi sektöründe faaliyet göstermekte ve ancak toplam istihdamın sadece

%5'ini sağlamaktadır. Bu bakımdan gıda sektörünün istihdam açısından küçük işletmeler olduğu anlaşılmaktadır.

Gıda ana sanayi kolu içinde alt faaliyetlere bakıldığında, tahıl ve süt işleme alanında faaliyet gösteren işletmelerin öne çıktığı görülmektedir. Kâhta'da yer alan toplam 8 gıda sanayi işletmesinin 3'ünde un, kepek ve yem üretilirken, aynı sayıdaki diğer bir işletme grubunda ise süt, peynir, yoğurt ve ayran imalatı gerçekleştirilmektedir. Belirtilen ana sektördeki istihdamın büyük bir bölümü de yine bu iki alt sanayi kolunda gerçekleşmiş bulunmaktadır. Gıda sanayi ana kolunda en fazla istihdam yaratan işletme ise, 15 kişiye iş sağlayan ve Durak köyünde konumlanmış olan Erollar gıda şirkettir.

6.2.2.3.Petrol Sanayi

Ham petrol üretimi 1950'li yıllardan itibaren Kâhta ilçesinin gündeminde yer almaya başlamıştır. Halen Türkiye ham petrol üretiminin önemli bir bölümünü sağlayan Kâhta'da, her ne kadar üretilen ham petrol İlçe dışındaki rafinerilerde işlense de, petrol çıkarımı ve sevkiyatı önemli bir istihdam yaratmış bulunmaktadır.

Kâhta'da hâlihazırda 4 işletme ham petrol üretimi alanında faaliyet göstermekte ve toplam 298 kişiye istihdam sağlamaktadır. İlçe toplam sanayi işletmelerinin %13'ünü ihtiva eden bu işletmeler aynı zamanda toplam istihdamın da %26'sını sağlamış bulunmaktadır. 247 kişiye iş imkânı sağlamış olan TPAO Adıyaman Bölge Müdürlüğü Karakuş Üretim Sahası bu sanayi kolunda en fazla istihdam yaratan işletme olmuştur.

6.2.2.4.Taş ve Toprağa Dayalı Sanayiler

Metalik olmayan mineral ürünler veya diğer bir deyişle taş ve toprağa dayalı sanayiler, Kâhta ilçesinde mevcut sanayinin özellikleri kapsamında üzerinde duracağımız son sanayi alanı olacaktır. 4 işletmenin faaliyet gösterdiği adı geçen ana sanayi dalı, toplam 69 kişiye istihdam sağlamıştır. Bu bakımdan işletme sayısı bakımından yukarıda ifade edilen diğer sanayi kollarının gerisinde kalmakla birlikte, sağladığı istihdam açısından gıda sanayi sektörünün önünde

yer almaktadır. Bu ana sanayi kolunda en fazla istihdam yaratan işletme ise 27 kişiye çalışma imkanı sağlayan ve Kâhta merkezde yer alan ASOS Seramik İnşaat şirkettir.

6.2.2.5.Kâhta'da Sanayi İşletmelerinin İstihdam Büyüklükleri

Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü 2011 yılı verileri ışığında Kâhta'da sanayi işletmeleri istihdam ettikleri nüfus büyüklüklerine göre değerlendirildiğinde genel anlamda küçük ve orta ölçekli işletmelerin hâkim olduğu bir yapı izlenmektedir (Tablo 20).

Bu çerçevede 10 ile 49 kişi arasında istihdam sağlayan işletmeler toplam işletme sayının %57'sini oluştururken, toplam istihdamın ise %34'ünü teşkil etmektedirler. Bu işletme ölçeğini toplam işletmelerin %31'ini, toplam istihdamın ise ancak %4'ünü sağlayan 1–9 kişi istihdam eden küçük işletmeler takip etmektedir. Böylece 1–49 arasında çalışana sahip işletmeler toplam işletmelerin %87'sini, toplam istihdamın ise %38'ini sağlamış bulunmaktadır.

İşletme Ölçeği	İşletme Sayısı	Payı %	İstihdam Miktarı	Payı %
1–9	9	31	42	4
10–49	17	57	393	34
50–99	2	6	115	10
100+	2	6	597	52
Genel Toplam	30	100	1147	100

Tablo 20: Adıyaman'da Sanayi İşletmelerinin İstihdam Büyüklükleri
Kaynak: Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Kayıtları (2011)

Diğer taraftan bütün işletmelerin ancak %6'sını oluşturan 100 kişi ve üzeri istihdam yaratan 2 adet işletme, toplam istihdamın %52'si gibi yüksek bir değer sağlayabilmektedir.

6.2.2.6.Küçük Sanayi Sitesi ve Organize Sanayi Bölgesi

Bilindiği gibi sanayinin kuruluş yeri seçiminde; ham maddeye yakınlık, enerji ve su kaynaklarının varlığı, ucuz işgücü, pazara yakınlık ve ulaşım imkânlarının gelişmiş olması gibi faktörler etkili olmaktadır. Bütün bu gerekliliklerin yanında, günümüzde sanayi faaliyetlerinin organize bir şekilde gerçekleştirilmesi, kontrolünün

sağlanması ve gerekli altyapı hizmetlerinin daha sağlıklı verilebilmesi için mekânsal düzenlemelerin yapılması da kaçınılmaz bir gereklilik arz etmektedir. İşte bu ihtiyacın giderilmesi için Küçük Sanayi Siteleri (KSS) ve Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) gibi düzenlemeler ortaya çıkmıştır.

Belirtilen kapsamda Adıyaman İlinde, 3'ü faaliyete geçmiş 1'i ise inşa aşamasında olan 4 adet Küçük Sanayi Sitesi, yine bir bölümü kısmen tamamlanmış olan 4 adet Organize Sanayi Bölgesi yer almaktadır (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 2010). Belirtilen çerçevede Kâhta ilçesinde de sanayinin organize bir şekilde geliştirilmesi amacıyla Küçük Sanayi Sitelerinin inşası gündeme gelmiştir. Belirtilen amaca yönelik olarak oluşturulan ve 150 işyeri kapasitesi olan Kâhta Küçük Sanayi Sitesinde inşa çalışmaları tamamlanmış ve 2012 yılı mart ayı itibariyle işyerleri hak sahiplerine dağıtılmaya başlanmıştır. Yine 2009 yılında altyapı çalışmalarına başlanan Kâhta Organize Sanayi Bölgesinde de inşa faaliyetleri devam etmektedir.

Daha önce de ifade edildiği üzere, Kâhta ilçesinde mevcut işletmeler istihdam kapasitelerinin ancak %26'sının hayata geçirilmiş olması, ilçede bir istihdam potansiyelinin varlığına işaret etmektedir. Dolayısıyla bir yandan bu kapasite kullanımının daha yukarılara çekilmesi diğer taraftan istihdam yaratacak yeni işletmelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Yeni işletmelerin oluşturulmasında ise özellikle tarıma dayalı sanayiler kapsamında marka değeri olan ürünlerin işlenmesine ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede yörede yetişen ve ülke çapında bilinen nar'ın işlenmesine yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmekte, yine yöre üzümlerinden elde edilen pekmez ve pestillerin modern şartlarda işlenmesi, ambalajlanması ve pazarlamasının yapılması yöre ekonomisine katkı sağlayacaktır.

Fason olarak üretilen ürünlerin ilçeye katma eğer açısından daha düşük katkı yapacağı açıktır. Ancak bu işletmelerin oldukça yüksek bir istihdam yaratılmasına katkı sağladıkları da ortadadır. Bu çerçevede yine bir taraftan belirtilen tarzda üretim yapan işletmelerin teşvik edilmesine devam edilmesi ancak aynı zamanda Kâhta'ya özgü

tekstil markalarının yaratılması ve doğrudan ihracata yönelik imkânların zorlanması gerekmektedir.

Hâlihazırda ilçede oldukça zayıf kalan hayvansal ürün işlenmesine dayalı sanayi işletmelerin artırılması, bir yandan yörede hayvancılığı gelişmesine, diğer taraftan hayvancılıktan elde edilen ürünlerin daha yüksek katma değer yaratmasına zemin hazırlayacaktır.

6.3.Ticaret Fonksiyonu

Şehirlerin en önemli fonksiyonlarından birini ticaret fonksiyonu oluşturmaktadır. Şehrin konumu, çevresinin iktisadi potansiyeli ulaşım ağlarına göre durumu ve hinterlandının genişliğine paralel olarak şekillenen ticaret fonksiyonu, şehirlerin gelişmesinde ve genişlemesinde etkin bir rol oynamaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında bir köy halindeyken kaza merkezinin buraya taşınmasıyla idari bir fonksiyon değişikliği yaşayan Kâhta'nın, bu değişikliğe paralel olarak diğer fonksiyonlarında da bir gelişme meydana gelmiş ve civar yerleşmeler için bir Pazar Merkezi görevi üstlenmeye başlamıştır.

Kâhta yerleşmesi ilk zamanlarda bir dağıtım merkezi yani çevre köylerden gelen malların diğer bölgelere aktarıldığı, yeniden bölge içinde değerlendirildiği veya bölge dışından gelen malların dağıtımının yapıldığı bir nitelik taşımıştır. 1950'li yıllara kadar bir tarım kasabası görünümünü korumakla birlikte sonraki dönemlerde ticarethaneler bakımından nispeten hızlı bir gelişme sürecine girmiştir. Kâhta, 1950'li yılların ortalarında 95 dükkân ve işyerinden ibaret bir kasaba durumundadır (TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, 1956:480).

Diğer taraftan Kâhta'nın yakın çevresinde potansiyeli daha yüksek ve merkezi özellik gösteren başka bir yerleşmenin olmaması kasabanın ticaret faaliyetleri açısından giderek büyümesine zemin hazırlamıştır. Bu bakımdan hinterlandının genişliği şehrin gelişmesinde önemli bir faktör olarak belirtilebilir.

Günümüzde yine bağlı köyleri ve beldeleri için merkezi olma görevini devam ettirmekle birlikte, geçmişte de kısmen olduğu gibi,

yakın ilçe merkezleri (Gerger ve Sincik gibi) ve bunlara bağılı köyler için de önemli bir merkez konumunu sürdürmektedir. Bu özelliklerine ek olarak günümüzde sadece dağıtım merkezi değil, aynı zamanda üretim alanı olarak da öne çıkmaya başlamış bulunmaktadır.

Kuşkusuz bu yeni eğilim şehrin fiziki görünümü yanında fonksiyonel yapısında da değişimlerin yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Daha önce de ifade edildiği üzere, 1950'li yıllarda kasabanın tek ticaret ve sosyal yaşam sahası olan Fatih Sultan Mehmet Caddesi (Çarşı Caddesi), ticari ve hizmet işletmelerinin yeni oluşturulan caddelere kaymasıyla önemini kısmen yitirmeye başlamıştır. Buna rağmen belirtilen cadde fonksiyonunu tamamen kaybetmemiş, günümüzde özellikle çevre köylerin ihtiyacı olan malların satıldığı daha sakin bir ticaret sahası olarak varlığını devam ettirmektedir (Foto 29). Belirtilen cadde üzerinde yer alan ve geçmişte, kuyumcu, manifaturacı, şapka imalatçısı ve sinema gibi ünitelerin yer aldığı kapalı çarşı ise, günümüzde geçmişteki işlevinden çok uzak bir durumdadır (Foto 30).

Foto 29: Fatih Sultan Mehmet Caddesi (Çarşı Caddesi)

Günümüzde şehrin ticaret fonksiyonu dağınık bir görüntü sergilemektedir. Ana caddelerin her biri birer ticaret sahası işlevini sürdürdüğü gibi (Abdullah Turanlı ve Atatürk Caddesi gibi) daha küçük cadde ve sokaklarda dahi ticarethanelere rastlamak mümkündür. Bu bakımdan şehrin ticaret hayatı tek bir noktadan olmaktan ziyade birden fazla merkezden yönetilmektedir.

Foto 30: Kâhta Kapalıçarşı

Sözü edilen dağınık yapıya karşın, çeşitli ürünlerin tanziminin yapıldığı caddeler veya demirci, zahireci, marangoz, semerci vb. gibi aynı işi yapan zanaat erbabının yoğunlaştığı mekânları ayırt etmek mümkündür.

Kâhta şehrinde, büyüyen nüfusun taleplerine bağlı olarak, ticaret üniteleri sayısında olduğu gibi, niteliklerinde de değişimler yaşanmaktadır. Bu çerçevede geçmişte çok önemli işlev üstlenen bazı ticaret işletmeleri ortadan kalkarken, ihtiyaç ve taleplere bağlı olarak yeni işletmelerin ortaya çıkması söz konusu olmaktadır. Örneğin; geçmişte çok sayıda yer alan rastlanan nalbant ve kalaycılar ile radyo, teyp ve kasetlerini satan işletmelerin sayısı hızla azalırken, bilgisayar

ve cep telefonu gibi ürünlerin ticaretini yapan işletmeler hızla çoğalmaya başlamıştır.

Kâhta Belediyesi kayıtlarına göre 2011 yılında Kâhta şehrinde 1981 adet kayıtlı ticari işletme bulunmaktadır⁸ (Tablo 21). Bunlardan büyük bir bölümünü bakkal, manav, kuruyemişiçi, tekel bayi ve market gibi perakende satış üniteleri teşkil etmektedir (%21).

Eskiden beri çok sayıda bulunan bakkallar şehrin her yanına dağılmış durumdadır. Özellikle mahallelerde her cadde ve sokak üzerinde birden fazla bakkala rastlamak mümkündür. Satış yapılan ürün çeşitliliğine bakıldığında aslında günümüz süper marketlerini andırmakta olan bu bakkallarda, ihtiyaç maddesi pek çok ürünü bulmak mümkündür. Yakın geçmişe kadar perakende ticaretin tek temsilcileri olan bakkalların yanına, günümüzde marketler de ticaret hayatındaki yerlerini almaya başlamıştır. Daha çok ana caddeler üzerinde ve daha büyük mekanlarda hizmet veren marketler hızla çoğalmaya ve nitelik olarak daha da gelişmeye devam etmektedirler. Bu durum merkezi sahalarda konumlanmış olan bakkallar için bir tehdit oluşturmakla birlikte halkın alışkanlıkları ve gelenekleri bakkalların perakende ticaretteki etkilerini daha uzun süre muhafaza edeceğini göstermektedir. Halihazırda büyük şehirlerde görülen devasa marketler şehirde yer almazken, mevcut marketler, tabir yerindeyse bakkal büyüğü işletmeler olarak belirginleşmektedir. Sözü edilen türde alışveriş merkezlerinin talep gördüğü büyük şehirler örneği gözönünde bulundurulduğunda, özellikle kamu görevlileri ve üniversite öğrencilerinin etkisiyle yakın gelecekte daha büyük marketlerin Kâhta şehri ticaret hayatında yer alacağını belirtmek mümkündür.

---

⁸ Rakamlar, Kâhta Belediyesi Zabıta Müdürlüğü verilerinden derlenerek ve sadeleştirilerek elde edilmiştir. Adı geçen kayıtlarda bulunmasına rağmen terk bildiriminde bulunmamış veya kayıt olmamış işletmelerin muhtemel varlığı göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla irdelenen veriler yaklaşık değerler olarak değerlendirilmelidir.

Sıra	Ticari Faaliyet Alanı	Sayı	Oran (%)
1	Bakkal, Manav, Market, Kuruyemiş, Tekel Bayii	416	21,0
2	Kıraathane, Cafe, Lokal, Çayocağı	156	7,9
3	Fırın, Ekmek Fabrikası, Unlu Mamuller	100	5,0
4	İnternet Cafe, Atari/Playstation, Bilardo Salonu	77	3,9
5	Oto Yedek Parça, Motor, Elektrik ve Lastik Tamir	72	3,6
6	Lokanta ve Yemek Üretim Tesisi	71	3,6
7	Konfeksiyon ve Hazır Giyim	62	3,1
8	Berber ve Kuaför	60	3,0
9	Akaryakıt, LPG ve Tüpgaz	59	3,0
10	Kaynakçı, Demir Doğramacı, Bakırcı	57	2,9
11	Gıda (Toptan-Perakende), Zahirceci	55	2,8
12	Ayakkabı Satış ve Tamiri	50	2,5
13	Terzi	49	2,5
14	Kuyumcu	45	2,3
15	Serbest Meslek Erbabı (Avukat, Doktor, Muhasebeci, Emlakçı, Sigortacı)	40	2,0
16	Pasta ve Tatlıcı	39	2,0
17	Manifaturacı, Tekstil, Dokuma	39	2,0
18	Yem, Gübre ve Zirai İlaçlar	35	1,8
19	Halı/Kilim ve Mobilya Satış	34	1,7
20	Beyaz Eşya Satış ve Tamiri	32	1,6
21	Elektrik, Elektronik Satış, Tesisat ve Tamir	32	1,6
22	Yapı Malzemeleri (Demir Çimento, Briket, Karo Satış)	28	1,4
23	Marangoz	24	1,2
24	Kırtasiye, Kaset ve CD Satış	24	1,2
25	Kasap, Şarküteri	23	1,2
26	Otomotive: Satış, Komisyon ve Kiralama	23	1,2
27	Nakliye Ulaştırma	21	1,0

Tablo 21: Kâhta Şhrinde Ticari İşletmelerin Nitelikleri ve Sayıları
Kaynak: Kâhta Belediyesi Zabıta Müdürlüğü Kayıtları (2011)

Sıra	Ticari Faaliyet Alanı	Sayı	Oran (%)
27	Nakliye Ulaştırma	21	1,0
28	Değirmen	19	1,0
29	Eczane Medikal, Optik, Diş Deposu, Sağlık Kabini	19	1,0
30	TV, Radyo, Çakmak, Saat Satış ve Tamiri	18	0,9
31	Tuhafiye	17	0,8
32	Nalburiye	16	0,8
33	Zücaciye	15	0,7
34	Dershane, Kurs	14	0,7
35	İletişim (Cep Telefonu Satış)	14	0,7
36	Hotel, Motel, Pansiyon, Turist Kampı	12	0,6
37	Plastik Eşya	12	0,6
38	Fotoğrafçı	11	0,5
39	Odun/ Kömür Satış	11	0,5
40	Diğerleri ⁹	80	4,0
	Toplam	1981	

Tablo 21 (Devam): Kâhta Şehrinde Ticari İşletmelerin Nitelikleri ve Sayıları
Kaynak: Kâhta Belediyesi Zabıta Müdürlüğü Kayıtları (2011)

Bakkal ve marketlerin sayısal çokluğu başta gıda olmak temel ihtiyaç maddelerini satmalarıyla anlam kazansa da, şehirde bu işletme grubunu takip eden Kırathane (kahvehane), cafe, lokal ve çayocaklarının varlığı açılmaya muhtaç bir durum arz etmektedir. Kâhta şehrinde toplam ticari işletmelerin yaklaşık % 8'i Kırathane (kahvehane), cafe, lokal ve çayocağından oluşurken (156 adet), bunlardan 78'ini kırathaneler teşkil etmektedir.

Anadolu sosyal hayatında önemli bir yere sahip olan kırathaneler, biraya gelme, kaynaşma, paylaşma ve eğlenceli vakit geçirmenin önemli mekanları olma özelliği taşımaktadır. Kâhta'da kırathanelerin sayıca çokluğunu, bir yandan yüksek işsizlik oranının

⁹ Diğerleri başlığı altında; pamuk ve yün satıcısı, su tesisatçısı, taksi durağı, bisiklet, motosiklet satış ve tamircisi, hırdavatçı, av malzemeleri satıcısı, büfe, camcı, oyuncakçı, temizlik ürünleri satıcısı, tuz bayii, hurdacı, kuru temizlemeci, semerci, tabelacı, çiçekçi, matbaa, nalbant ve turistik eşya satıcısı gibi işletmeler yer almaktadır.

varlığı veya mevsimlik işçiliğin yaygınlığıyla, diğer taraftan çalışanlar için iş sonrası vakit geçirilecek mekanlardan biri olmasıyla açıklamak mümkündür. Eskiden beri çok sık aralıklarla konumlanmış olan kıraathanelerde günün her saatinde bir kalabalığa şahit olmak mümkündür. Bu mekanlar yaşlı nüfus grubunun buluşma yeri olduğu gibi genç nüfusun ise çeşitli masa oyunları oynayarak vakit geçirdikleri mekanlar niteliği taşımaktadır.

Bu kapsamda kıraathanelerin yanında çay ocaklarını da eklemek gerekmektedir. Kıraathaneler kadar donanımlı olmayan, genellikle açık havada oturlan veya çok dar mekanlarda hizmet veren, sadece oturanlar için çevre esnafının içecek talebini de karşılayan bu işletmeler en az kahvehaneler kadar rağbet görmektedir. 2011 yılı verilerine göre Kâhta şehrinde 77 adet çay ocağı bulunmaktadır.

Geçmişten beri Kâhta, iktisadi ve sosyal hayatında önemli bir yer tutan kıraathane ve çay ocaklarının yanına günümüzde cafe ve lokaller eklenmiştir. Daha çok gençlerin rağbet ettiği ve genellikle müzik de dinlenebilen, içecek yanında yiyecek de sunan bu işletmeler hızla yaygınlaşmaya başlamış bulunmaktadır.

Temel gıda maddelerinin başında gelen unlu mamulleri üreten işletmeler, her yerleşmede olduğu gibi Kâhta şehrinde de yaygın olarak yer almaktadırlar. 1970'li yıllarda, halkın büyük bir bölümünün ekmeklerini evde kendilerinin yapması çok sayıda fırının varlığına ihtiyaç göstermezken, değişen koşullar ve satın alma gücünde meydana gelen ilerlemeler, her geçen gün daha fazla sayıda fırının ekmek üretimi gerçekleştirmesine zemin hazırlamıştır. Çoğunlukla pide tarzında ekmek üretiminde bulunan fırınlara, 1990'lı yıllarda sonum ekmeği üreten ekmek fabrikaları ve çeşitli unlu mamuller üreten işletmeler dahil olmaya başlamıştır. Halen toplam ticari işletmelerin % 5'ini oluşturan 100 kadar fırın, ekmek fabrikası ve unlu mamul üreten işletme şehir ticaret hayatında yerini almış bulunmaktadır.

Özellikle gençlerin boş vakitlerini verimli değerlendirmeleri konusunda imkanların kısıtlı olması (spor ve kültür tesisleri) bu nüfus

grubunun yoğun bir şekilde oyun salonlarına gitmelerine yol açmaktadır. Geçmişte atari ve playstation salonları bu talebe cevap verirken, günümüzde değişen teknolojik olanaklara paralel olarak belirtilen oyun salonlarına internet cafeler eklenmiş durumdadır.

Teknolojik imkanlardan (internet yoluyla) bilgi alma veya araştırma yapmaktan ziyade bilgisayar ortamında sohbet etme ve oyun oynama amaçlı kullanılan internet cafeler, genç nüfus arasında oldukça fazla rağbet görmekte, bu talebe bağlı olarak da hemen her köşebaşında açılmaya başlanmış bulunmaktadır. Kâhta belediyesi verilerine göre 77 adet internet cafe, atari/playstation ve bilardo salonu bulunurken bunların büyük bir bölümünü internet cafeler oluşturmaktadır (60 adet). Toplam işletmelerin yaklaşık %4'ünü oluşturan bu işletme grubunda yer alan 13 adet Atari/Playstation, 4 adet ise bilardo salonu bulunmaktadır.

Motorlu taşıtların satın alınmasına yönelik ekonomik alım gücünün artması dolayısıyla, bir yanda çeşitli motorlu araçların satış ve kiralama işletmelerinin ortaya çıkmasına, diğer taraftan ise motorlu araçların bakım ve tamirine yönelik işletmelerin oluşmasına zemin oluşturmuştur. Kâhta şehrinde 2011 yılı verilerine göre oto alım, komisyon ve kiralama işlemleri yürütülen 23 işletme söz konusuyken, araçların, yedek parça, motor, elektrik, kaporta, lastik gibi ekipmanların temini ve tamiri sektöründe hizmet veren 72 adet ticari işletme bulunmaktadır. Böylece şehirdeki toplam işletme sayısının yaklaşık %5'i, otomotiv sektörüyle ilintili olarak faaliyet göstermektedir. Oto alım-satım ve kiralama gerçekleştiren firmalar şehrin çeşitli bölgelerine dağılmış halde olmasına karşın, yedek parça ve tamir işletmeleri yürüten işletmelere yine şehrin çeşitli mekanların rastlamak mümkün olmakla birlikte, bu alanda faaliyet gösteren işletmelerin daha ziyade H.Bedir Ağa (Evren) caddesinde yoğunluk kazandığı izlenmektedir (Foto 31)

Her şehir nitelikli yerleşmede olduğu gibi Kâhta şehrinde de lokantalar, ticari işletmeler içinde önemli bir yer tutmaktadır. Artan nüfus ve yaşam şeklinde meydana gelen değişimler, yemek ihtiyacını daha fazla ev dışında giderme isteğini beraberinde getirmiştir. Bu

çerçeve de özellikle başta ana caddeler olmak üzere çok sayıda lokanta faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda yöre dışından gelenlerin özellikle talep edecekleri yöresel bir yemek ön plana çıkmazken, bölgede genel olarak talep edilen çeşitli yiyecekler (kebab ve lahmacun gibi) lokantalarda hazırlanmaktadır. Diğer taraftan Atatürk barajında su toplamasıyla oluşan göl alanı, Kâhta için özellikle balık üretim ve tüketiminde de yeni bir dönemin başlamasına neden olmuş, şehrin doğusunda baraj gölü kıyısında faaliyet gösteren lokantalar, adeta deniz manzarasını andıran bir ortamda hazırlanan su ürünlerini ziyaretçilerine sunmaktadır (Foto 32)

Foto 31: H. Bedir Ağa (Evren) Caddesinde Oto Tamir Atölyeleri

Şehirde klasik olarak lokantaların varlığının yanında son 10-15 yılda giderek yaygınlaşan yemek üretim tesislerinden de kısaca söz etmek gerekmektedir. Belirtilen tarihlerden önce özellikle düğün, sünnet ve cenaze gibi törenlerde yemekler evlerde hazırlanırken, artık büyük ölçüde toplu yemek üreten bu işletmelerde yemek hazırlanması ve misafirlere sunulması yoluna gidilmektedir. Bu durum özellikle lokantacılık sektöründe Kâhta için yeni bir faaliyet alanı olarak belirmektedir. Halihazırda büyük bölümü (66 adet) lokantalarda

oluşan 71 adet lokanta ve yemek üretim tesisinin yer aldığı Kâhta'da bu tesisler toplam ticaret ünitelerinin %3,6'sını oluşturmaktadır.

Foto 32: Atatürk Baraj Gölü Kıyısında Konumlanmış Olan Lokantalar

Hemen her şehirde az veya çok bulunan konfeksiyon ve hazır giyim ticari işletmeleri, berber ve kuaförler, akaryakıt istasyonları, LPG ve tüpgaz satışı yapılan işletmeler, kaynakçı demir doğramacı, zahireci, ayakkabı satış ve tamiri, terzi kuyumcu serbest meslek erbabı, beyaz eşya mağazaları, elektrik-elektronik satış ve tamir işletmeleri, yapı malzemeleri satışı ve daha pek çok işletme Kâhta şehrinde de yerini almış bulunmaktadır.

Çok çeşitli alanlarda faaliyet gösteren bu işletmelerden üzerinde durulması gerekenlerden biri, kaynakçı, demir doğramacı, bakır ve alüminyum satıcısı işletmelerdir. Gerek mesken veya yapılarda ve gerekse motorlu taşıtların çeşitli ekipmanlarının yapım ve onarımı alanında faaliyet gösteren bu işletmeler daha ziyade Fatih Sultan Mehmet Caddesinde (Çarşı Caddesi) yoğunlaşmakta (Foto 33), 1980'li yıllara kadar çok sayıda yer alan bakırcı ve kalaycılar ise neredeyse tamamen ortadan kalmış bulunmaktadır. Yine başta buğday olmak üzere çeşitli tahılların satışının gerçekleştiği zahireciler ile geçmişe göre sayıları kısmen azalmakla birlikte değirmenler de yine aynı cadde üzerinde yoğun bir biçimde konumlanmış bulunmaktadır.

Foto 33: Fatih Sultan Mehmet Caddesi (Çarşı Caddesi) Üzerinde Demirciler ve Zahireciler Çarşısı

Hazır giyim satışı yapılan işletmelerin hızla artmasına karşın, şehirde terzilerin sayıca fazlalığı göze çarpmaktadır. Özellikle bayanların kıyafetlerini diktirmek istemeleri bu talebi karşılamaya yönelik çok sayıda terzinin faaliyetini sürdürmesine vesile olmaktadır.

İlçede önemli bir diğer ekonomik faaliyet alanı olan hayvancılığa ilişkin ihtiyaçların teminine ilişkin faaliyet gösteren işletmeler de şehir ticaret hayatında yer almış bulunmaktadır. Kâhta'da yem, gübre ve zirai ilaçların ticaretinin yapıldığı 35 ticari işletme yer almış bulunmaktadır.

Kâhta ve çevresi özellikle dünya çapında ün sahibi olan yün halı ve kilimlerin imal edilmesiyle bilinmekle birlikte sözü edilen ürünler genellikle sipariş üzerine dokunmakta ve büyük şehirlerde pazarlanmaktadır. İlçe merkezinde yöresel dokuma ürünlerini satan işletmeler bulunmakla birlikte daha çok fabrika üretimi halıların ticareti gerçekleşmektedir. Kâhta şehri ticaret hayatında eskiden beri varolan ve kısmen gerilemekle birlikte halen varlığını devam ettiren işletme grubu ise marangozlardır. Yapılarda kullanılan ahşap ile

mobilya üretimi gerçekleştiren marangozlar daha ziyade Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan marangozlar çarşısında yoğunlaşmakla birlikte (Foto 34) şehrin hemen her mahallesinde de bu işletmelere rastlamak mümkündür.

Foto 34: Kâhta Marangozlar Çarşısı

Kâhta şehrinin ticaret fonksiyonu konusunda, sayıca az olmalarına rağmen üzerinde durulması gereken diğer işletmeler ise pamuk ve yün satıcıları, semerciler ve nalbantlardır. Bu çerçevede yörede üretilen yün ve pamuğun tüketime sunulduğu az sayıda (8 adet) işletmenin yanında, geçmişe göre sayıları oldukça azalan semerciler (Foto 35) ve nalbantlar da halen faaliyetlerini sürdürmektedir.

Kâhta'nın ticari fonksiyonunu belirleyen işletmeler konusunu özetlemek gerekirse, büyük ölçüde temel tüketim maddeleri satan işletmeler (bakkal-market-fırın) ile daha çok zaman geçirmeye hizmet eden işletmeler (kiraathane, çayocağı, internet cafe, oyun salonları) üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu ticari işletmeler grubunda yer alan işletme sayısının toplam işletmelerin yaklaşık %38'ini oluşturması bu yoğunluğu teyid eder niteliktedir.

Foto 35: Kâhta Şhrinde Semercilik Faaliyeti Giderek Azalma Eğilimindedir

6.4.Ulaşım Fonksiyonu

Ulaşım fonksiyonu, yerleşmelerin gelişimi ve niteliği üzerinde belirleyici etkiye sahip bir diğer hizmet alanıdır. Bu fonksiyon transit taşıma, merkezi yerleşmeler ile bağlı tali yerleşmeler arasındaki ulaşım ve kentiçi ulaşımı bakımlarından değerlendirilerek ortaya konulmaktadır.

Bilindiği üzere, tarih boyunca hangi sistemde olursa olsun (kara, deniz, demir ve hava ulaşımı sistemleri) ulaşım fonksiyonu, yerleşmelerin mekansal, ticari ve kültürel olarak şekillenmesinde önde gelen faktörlerden biri olmuştur. Bu nedenledir ki sadece bu faktöre bağlı olarak ortaya çıkan ve gelişen yerleşmelerin varlığının yanı sıra, herhangi bir ulaşım ağına göre merkezi konumda olan yerleşmeler, kısa sürede büyük gelişmeler sağlamakta ve bölge ticaret ve sosyal hayatında önemli rol oynamaktadır.

Belirtilen çerçevede Kâhta'nın ulaşım fonksiyonuna ilişkin özelliklerine baktığımızda, erken tarihlerde (özellikle eski Kâhta'nın konumu bakımından) önemli karayolu hatlarından biri üzerinde

olmasına karşın, yeni Kâhta'nın başlangıçtan beri esasen önemli yol ağlarına sapa bir mevkide yer aldığı söylenebilir.

Adıyaman ve Kâhta'nın 1940'lı yıllarda birer kazası oldukları Malatya ile karayolu bağlantısı ele alındığında; Adıyaman – Malatya arasında ulaşımın Beydağlarını aşan, kış aylarında sıkça sorunlar yaşanan, sonrasında ise yolun tamir edilmesinin zaman alması nedeniyle yılın ancak 3 ayında geçit veren 130 km'lik bir yolla sağlandığı, Kâhta-Malatya arasında ise, 110 km olması planlanan ancak büyük bölümü henüz tamamlanmamış, lastik tekerlekli vasıtaların geçmesine imkan vermeyen bir hattın varlığı (YALÇINKAYA E., 1940:119) öğrenilmektedir. Aynı tarihlerde Adıyaman ile Kâhta arasındaki mevcut yolun ise sadece tesviyesi yapıldığından kış mevsiminde araçların geçmesinin mümkün olmadığı (YALÇINKAYA E., 1940:120) kaydedilmektedir.

İlçe merkezinin yeni alana taşınması ve birtakım gelişmeler yaşanmasına karşın Kâhta da ulaşımın 1960'lı yıllara kadar oldukça kısıtlı şartlarda gerçekleştiği ve yol ağlarının da oldukça niteliksiz olduğu anlaşılmaktadır. 1957'de İlçenin nahiyeleri olan Alut, Sincik, Tokaris ve Narince ile bunlara bağlı köylere ulaşım, kış aylarında tamamen olmak üzere genelde hayvan gücünden yararlanılarak gerçekleştirildiği (SARI Ş.,1956:38) bilinmektedir.

1950'li yıllara kadar sadece Kâhta ilçe merkezi değil, bir bütün olarak bölge, adeta bir çıkmaz sokak halindedir. Özellikle Fırat nehrinin geçit vermemesi nedeniyle Adıyaman ve çevresinin tek bağlantısı batıya doğru olmuş ve Malatya ile Maraş-Gaziantep hattına 67 km'lik Adıyaman–Gölbaşı yolu tek bağlantı hattı olmuştur (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:114). Kâhta'nın Adıyaman'a bağlantısı ise 40 km uzunluğundaki stabilize yolla gerçekleşmiş, bu dönemde ilçeye bağlı 79 köyden 44'ünün yolunun bulunmaması ulaşımına dair diğer bir özellik olmuştur (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:115). Belirtilen yıllarda kasabanın karayoluyla hiçbir yere muntazam şekilde bağlı olmadığı Kâhta –Adıyaman arası teşkil eden 47 km'lik yolun toprak tesviyesi halinde (TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, 1956:480) olduğu bilgisi, yörenin ulaşım şartları

bakımından karşı karşıya kaldığı olumsuzlukları açıkça ortaya koymaktadır.

Türkiye genelinde ulaşım politikaları açısından karayolu ulaşımı ağırlıklı bir yapının hızla yerleşmeye başlaması, ülke genelinde lastik tekerlekli araçların kullanımına uygun yolların yapılmasını da hızlandırmıştır. Ancak ülkenin iktisadi olarak geri kalmış yörelerinden bir olması, Adıyaman ve Kâhta yörelerinde ilk zamanlarda nitelikli yolların yapılmasını sınırlamıştır. Buna karşı her dönem geçmişe göre yol ve araç niteliklerinde yavaş da olsa bir gelişmenin olduğu izlenmektedir.

1980'li yılların ortalarından itibaren yol ağlarından ve niteliklerinde belirgin iyileştirmeler yapılmasına karşın, özellikle Atatürk barajında su toplanması, Kâhta'nın ana ulaşım güzergâhlarına göre sapa olan mevkisini daha da belirginleştirmiştir. Bu bakımdan her ne kadar günümüzde baraj gölü üzerinde feribotlarla geçiş sağlanmaya çalışılmaktaysa da şehir ve yakın çevresi adeta bir çıkmaz sokak görünümüne bürünmüş durumdadır.

Bu durum Kâhta ve çevresini adeta 1500'lü yıllara geri döndürmüştür. Çünkü bu dönemlerde de Fırat nehri üzerinde, şişirilmiş tulumlar üzerine yerleştirilen birbirine bağlı ağaçlardan oluşan ve kelek adı verilen sallarla taşımacılık yapılmış (TAŞTEMİR M., 1999:188), gerek nehirden karşıya geçmek gerekse Kâhta yöresinden başlayarak Birecik'e kadar giden nehir boyunca taşımacılık yapılmış, salları üzerine konulmak üzere üretilen sazlar da önemli bir tarımsal üretim alanı teşkil etmiştir. Diğer taraftan bu faaliyetlerden alınan verginin miktarı, belirtilen dönemdeki önemini ortaya koyar niteliktedir. Günümüzde de Gerger ilçesine bağlı Güzelsu köyü yakınlarından Siverek yoluna geçmek üzere feribotlar çalışmaktadır.

Yaşanan olumsuzluklara karşın, ilçe merkezi ve çevresine ulaşımın güncel durumuna baktığımızda özellikle karayolu ve havayolu ulaşımına ilişkin geniş imkânların var olduğunu görmekteyiz.

Kâhta'yı il merkezine bağlayan yolda genişletme ve niteliğinde iyileştirmeler devam ederken, diğer ilçe ve köylere ulaşımı daha sağlıklı gerçekleştirme üzere yolların özelliklerinde iyileştirmeler de hızla devam etmektedir. Yine Kâhta'dan Siverek üzerinde Diyarbakır'a kesintisiz ulaşımın sağlanması amacıyla Baraj üzerinde köprü inşası gündeme gelmiş ve planlama çalışmaları başlamıştır.

Bu çerçevede 2005-2006 yıllarında ön projesi yapılan ve yatırım programına teklif edilen Nissibi köprüsü DPT tarafından fizibl bulunmamış ve yatırım programına dahil edilmemiştir. 2009 yılında yeniden gündeme gelen köprü'nün proje ihale sözleşmesi 31.12.2009 tarihinde imzalanmış, 15.01.2010 tarihinde ise detaylı proje çalışmalarına başlanmıştır. Proje 03.09.2010 tarih ve 2010/24 sayılı Yüksek Planlama Kurulu kararıyla yatırım programına dahil edilmiştir. Yapım ihalesi 17.05.2011 tarihinde yapılan köprü'nün temeli 24.06.2012 tarihinde atılarak inşa çalışmalarına başlanmıştır (Foto 36).

Foto 36: Kâhta'yı Siverek'e Bağlayacak Olan Nissibi Köprüsünün Animasyon Görüntüsü

Kaynak: <http://www.kgm.gov.tr/> 26.06.2012

Türkiye'nin, 610 m uzunluğuyla İstanbul Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet köprülerinden sonra üçüncü büyük asma köprüsü

hüviyetinde olan Nissibi köprüsünün Adıyaman-Kâhta-Siverek hattında karayolu ulaşımına önemli katkı sağlayacağı ve adeta yöreyi kısmen bir çıkmaz sokak olmaktan çıkaracağı açıktır.

Herhangi bir demiryolu hattı üzerinde olmayan Kâhta'da ulaşım halihazırda neredeyse bütünüyle karayoluyla sağlanmaktadır. Bu bakımından Kâhta'da ulaşımı şehirlerarası ulaşım, ilçe sınırlarında ulaşım ve kentiçi ulaşım kapsamında irdelemek mümkündür.

Kâhta şehri, gerek hinterlandının genişliği ve gerekse göç yoluyla özellikle büyük şehirlerde akrabaların fazlalaşması ve buna ilişkin ziyaretlerin sıklaşması, çok sayıda otobüs firmasının yolcu taşımada yer almasına zemin hazırlamıştır. İlk kalkış noktası Kâhta şehri olan 5 adet otobüs firması her gün başta büyük şehirlere olmak üzere ülkenin çeşitli yörelerine çok sayıda sefer düzenlemektedir. Adıyaman Ünal, Adıyaman Gülaras, Kâhta Petrol, Adıyaman Mutlu ve Semerkant Turizm ilk yolcularını Kâhta şehrinden alan ve Adıyaman yoluyla diğer illere yolcu taşıyan firmalar durumundadır.

Burada otobüs firmalarının sefer sayılarını detaylı olarak ele almak niyetinde değiliz ancak sözü edilen 5 firmanın her gün düzenli olarak İstanbul'a 10'da fazla sefer gerçekleştirmeleri, bu seferlerin tatil ve bayram günlerinde zaman zaman iki katına çıkması, Kâhta ve çevresinde şehirlerarası ulaşımın potansiyelini ortaya koyar niteliktedir. Otobüsler sadece yolcu taşıma bakımından değil özellikle belli dönemlerde yöre insanların hazırladıkları bir takım yöresel gıdaları beraberlerinde büyük şehirlere götürme ihtiyaç ve istekleri otobüslerin bagaj kısımlarının adeta bir kargo aracını andırmasına neden olmaktadır.

Otobüs firmalarının biletleme ve hareket faaliyetleri Kâhta otogarında organize edilmektedir. Sadece otobüs firmalarına değil aynı zamanda Adıyaman merkez ve diğer ilçeler yolcu taşıyan minibüs şirketlerine de hizmet veren otogar artan taleplere cevap verememekte, bu nedenle yeni otogar yapımı gündeme alınmış bulunmaktadır (Foto 37)

Kâhta'dan 33 km mesafedeki Adıyaman il merkezine ise sık aralıklarla kalkan minibüsler vasıtasıyla ulaşım sağlanırken, Malatya

ve Şanlıurfa il merkezleri ile Siverek, Gerger ve Sincik gibi ilçe merkezlerine de gün içinde düzenli olarak minibüsler ulaşım hizmeti yürütmektedir. Bu minibüslerin bir bölümü Merkez otoparkı kullanırken, şehrin çeşitli mekânlarında oluşturulmuş müstakil garajlar yoluyla yolcularını alabilmektedir (Foto 38).

Foto 37: Kâhta Otobüs Terminali

Şehir sınırları dışına karayoluyla ulaşımın yoğun olarak gerçekleştirildiği üniteleri köyler teşkil etmektedir. 90'ın üzerinde köye sahip olan ilçede çeşitli mesafelerde konumlanmış köylere minibüsler kullanılarak ulaşım sağlanmakta, bazen sadece bir köye ait olabildiği gibi aynı hat üzerinde bulunan birden fazla köyün yolcularına da hizmet verebilmektedir.

İdari fonksiyonlar kısmında detaylı olarak söz edildiği üzere Kâhta ilçesinde köyler 5 km'den 75 km'ye kadar çeşitli mesafelerde konumlanmış durumdadır. Bu köylerin bir bölümü topografyanın nispeten az engebeli olduğu kesimlerde yerleşik olurken, bir bölümü ise kuzeydeki dağlık sahada yer almaktadır. Dolayısıyla yıl içinde özellikle kış mevsiminde dağlık kesimdeki köylere zaman zaman ulaşımında güçlük çekildiği öğrenilmektedir. Yine köy yollarının büyük

bir bölümünün stabilize yollar niteliğinde olması yağışla birlikte yollarda bozulmaların sıkça yaşanmasını beraberinde getirmektedir.

Foto 38: Kâhta İlçelerarası Minibüs Garajı (M.Sırrı Turanlı Caddesi Üzerinde Bulunan Garaj Alanı Geçmişte Şehir Merkez Otogarı Olarak Kullanılmıştır)

Köy halkının gerek idari ve ticari ve gerekse sağlık, sosyal ve eğitime ilişkin hizmetlere erişim maksadıyla ilçe merkezine gerçekleştirdikleri seyahatler sonucu, her gün köylerden ilçe merkezine 265 minibüs giriş yapmaktadır (ADİYAMAN VALİLİĞİ 2012).

Kâhta şehrine havayoluyla ulaşım, Kâhta ilçe merkezi ile Adıyaman il merkezi arasında Kâhta'ya 13 km mesafede konumlanmış olan ve 22 Mayıs 1998 tarihinde hizmete giren Adıyaman havaalanı yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Adıyaman Havaalanı hizmete girdiği yıldan 2001 yılına kadar Ankara –Adıyaman arasında düzenli tarifeli seferler gerçekleştirilmiş, ancak bu tarihten itibaren 2005 yılına kadar tarifeli seferlerin yapılması durdurulmuştur. 2005 yılından itibaren havayolu ulaşımıyla ilgili uygulamaya konulan yeni politikalar sonucu ülke genelinde benzer durumda olan birçok havaalanıyla birlikte yeniden tarifeli

seferlere açılmış, bu kez sadece Ankara'ya değil aynı zamanda İstanbul'a da haftanın belli günlerinde doğrudan seferlere yapılmaya başlanmıştır.

Çok uzun bir geçmişe sahip olmamakla birlikte Adıyaman havaalanı kısa zamanda yük ve yolcu taşıma gerçekleştirmeleri bakımından büyük bir gelişme sağlamış bulunmaktadır. Faaliyete geçtiği 1998 yılının hemen ertesi yılı 6 bin'in biraz üzerinde bir yolcu kitlesinin kullandığı havaalanı, uzun bir süre tarifeli seferlere kapalı kalmasından sonra 2006 yılında yolcu sayısını %512 oranında arttırarak 40 bin kişiye yaklaştırmıştır (Tablo 22). Adıyaman havaalanını kullanan yolcu sayısında sonraki yıllarda da hızlı artış eğilimi devam etmiş ve 2010 yılında toplam yolcu sayısı 100 bin kişiyi aşmıştır. Böylece 2010 yılında 2006 yılına göre %188, 2000 yılına göre ise %1664 gibi muazzam bir artış gerçekleşmiştir.

Adıyaman Havaalanı	Yıllar		
	2000	2006	2010
Yolcu Sayısı (kişi)	6.152	37.669	108.507
Yük Miktarı (ton)	62	325	878

Tablo 22: Dönemler itibariyle Adıyaman Havaalanında Yolcu ve Yük Taşıma Gerçekleşmeleri

Kaynak: DHMİ 2011 <http://www.dhmi.gov.tr/istatistik.aspx> 31.03.2011

Rakamsal veriler Adıyaman havaalanının çok kısa sayılabilecek bir sürede büyük rağbet gördüğüne işaret etmektedir. Havaalanının kullanımında yolcu taşımacılığı açısından yaşanan bu artış yük taşımada da kendini göstermiş, 2000 yılında taşınan 62 ton yük, 2006 yılında 325 ton'a 2010 yılında ise 2006 yılına göre %1316 artışla 878 ton'a yükselmiştir.

15 Haziran 2011 tarihinde itibaren, iyileştirme çalışmaları yapılması nedeniyle uçuşlara geçici bir süre kapatılan havaalanı, aynı yılın Aralık ayı sonlarına doğru tekrar hizmete girmiş, yapılan çalışmalar sonucunda pist alanıyla birlikte uçakların park alanları genişletilmiştir.

Uzun bir süre sadece Türk Hava Yolları (THY) şirketinin sefer düzenlediği Adıyaman Havaalanına 2012 yılı başlarında itibaren THY

ile birlikte, Anadolu jet ve Bora jet havayolu şirketleri de seferler düzenlemeye başlamışlardır.

Yıllık 300 bin yolcu kapasitesine sahip olan Adıyaman Havaalanına hâlihazırda THY tarafından İstanbul Atatürk havaalanıyla biri Ankara aktarmalı olmak üzere karşılıklı günde iki sefer, Bora jet tarafından ise Ankara Esenboğa havaalanıyla karşılıklı olmak üzere yine iki sefer düzenlenmektedir. Dolayısıyla her gün Adıyaman havaalanına düzenli olarak 4 uçak iniş-kalkış yapmaktadır.

Havaalanının açılması adeta bütünüyle karayoluna ulaşımına bağlı olan yöre halkının çok önemli bir alternatif ulaşım aracına sahip olmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle uygulanan ücret politikaları nedeniyle bilet fiyatlarını da makul seviyelere inmesi ilk kez uçağa binenlerin sayısında hızlı bir artışa sebep olmuş, sağladığı konfor ve zaman kazancı nedeniyle de adeta bir alışkanlığa dönüşmüştür. Özellikle karayoluyla zaman zaman 20 saati bulan Kâhta-İstanbul arasının 2 saatten az bir sürede kat edilmesi bu ulaşım aracına ilgi ve talebi daha da arttırmakta bu bakımından da ciddi bir potansiyel barındırmaktadır.

Daha önce ifade edildiği üzere 2011 yılında uzun süre genişletme çalışmaları nedeniyle uçuşlara kapalı kalan 2012 yılında çok daha yüksek yolcu ve yük taşıma gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Şehrin gelişimiyle birlikte kentiçi ulaşımında da belirgin değişimler göze çarpmaktadır. Uzun yıllar kent içinde yolcu taşınmasına ilişkin herhangi bir düzenli işleyiş söz konusu olmamış, yük taşımada da büyük ölçüde atlı arabalardan yararlanılmıştır. Ancak kentin mekansal olarak büyük genişliklere ulaşması ve şehir içinde erişim mesafelerinin uzamasına motorlu taşıtlarda meydana gelen artışlar eklenince şehir içi ulaşımında da motorlu taşıtlardan düzenli yararlanma söz konusu olmaya başlamıştır.

Hali hazırda kent içine ticari taksilerle ulaşım sağlanabildiği gibi, organize edilen hatlarda minibüsler vasıtasıyla ulaşım sağlamak mümkündür. Yine yük taşımada etkin bir yere sahip olan atlı arabalar ise büyük ölçüde çevreyi kirletmeleri ileri sürülerek yasaklanmıştır.

Böylece kentiçinde yük taşımada da yine ticari taksi ve çeşitli yük taşıyıcı araçlardan yararlanmak mümkün hale gelmiştir.

6.5.Turizm Fonksiyonu

Kâhta ilçesi, sınırları içinde bulunan çok sayıda tarihi değer dolayısıyla turizm bakımından önemli bir potansiyele sahip durumdadır. Aşağıda kısaca özelliklerine değinilecek olan bu unsurlara geçmeden önce genel hatlarıyla Kâhta turizmi sözkonusu olduğunda ilk göze çarpan olgu, şehir merkezinde turizme konu olacak herhangi bir unsurun yer almamasıdır. Kuşkusuz yeni sayılabilecek bir yerleşme niteliğinde olduğu için çok sayıda tarihi eserin olması beklenemez, ancak sadece tarihi yapılar bakımından değil, turizmin diğer alanlarıyla ilgili de bir gelişme yaşanmamıştır. Şehirde turizm büyük ölçüde ilçe sınırları dahilinde yer alan ve çoğunlukla Kommagene Krallığının eseri olan tarihsel yapılar üzerinde yoğunlaşmış görünmektedir.

Başta Nemrut dağındaki dinsel tören alanı ve devasa heykeller olmak üzere, dünyanın sayılı tarihsel eserlerini sınırlarında bulunduran Kâhta, ne yazık ki geçmişte uzunca bir süre bundan yeteri kadar yararlanamamıştır. 1960'lı yılların sonuna kadar sadece Kâhta ilçe merkezinde değil İl merkezinde bile modern anlamda bir otelin bulunmaması (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:83), konaklama şartları bakımından olumsuz şartlar göstermiş, Kâhta merkezde ise 1980'li yıllara kadar sadece birkaç kamping araçlarıyla gelen turistlere hizmet vermiştir. Bu tarihten sonra hizmete giren Otel Merhaba ilçe merkezinin ilk ve uzunca bir süre tek modern konaklama tesisi olmuştur (Foto 39). Sonraki dönemlerde zaman zaman farklı amaçlarla kullanılan bina günümüzde hotel vasfını devam ettirmektedir.

Günümüzde ulaşım ve konaklama imkânları bakımından geçmişe göre çok iyi koşullar söz konusu olmakla birlikte, bir yandan Adıyaman merkez, son zamanlarda ise Malatya ile olan rekabet nedeniyle Kâhta, sahip olduğu en önemli turizm varlığını (Nemrut dağı) kaybetme tehdidiyle karşı karşıya bulunmaktadır.

Foto 39: Kâhta Şehrinin İlk Modern Konaklama Tesisi Olan Otel Merhaba.

Diğer taraftan, şehir merkezinde gelen turistlere hitap edecek, dinlenme, eğlenme ve alışveriş yapmaya yönelik tesisler bulunmadığından, şehir sadece konaklama ve ulaştırma bakımından turizmden yarar sağlayabilmektedir. Bu durum şehir esnafının turizm pastasından aldığı payı oldukça kısıtlamaktadır.

Ulaşım bakımından da Kâhta ilçe sınırlarındaki turizm alanlarına ulaşım oldukça rahatlamıştır. Gerek Adıyaman Havaalanı vasıtasıyla havayoluyla ve gerekse yurdun hemen her yöresine günün belirli saatlerinde sefer yapan otobüs firmaları vasıtasıyla ulaşmak mümkündür. Şehir merkezinde itibaren ise minibüsler vasıtasıyla turizm sahalarına erişim mümkün olmaktadır

Kâhta ilçe sınırları içinde yer alan ve yoğun bir şekilde turizme konu olan unsurlar, başta Nemrut Dağı olmak üzere, Arsemeia ören yeri, Eski Kâhta Kalesi, Cendere Köprüsü ve Karakuş Tepesidir. Nemrut dağı ile Kommagene Krallığı döneminde yazlık başkent olarak kabul edilen Arsemeia, yörenin en kolay geçiş imkânı veren Cendere Köprüsü, birer yol işaret taşı mahiyeti taşıyan ve yukarıda sayılan mekânlara ulaşmak isteyenleri karşılayan Karakuş Tepesi ve nihayet başkent Samosata'ya (Samsat) kadar uzanan bir

hattın birlikte değerlendirilmesi yapıların niteliklerinin anlaşılmasında kolaylık sağlayacaktır.

6.5.1 Turistik Değerler

Nemrut Dağı: İlk keşfedildiği tarihten itibaren önce arkeologların sonra ise tüm tarih meraklılarının büyük ilgi gösterdiği Nemrut dağındaki tören alanı Kommagene Kralı I.Antiochos tarafından inşa edilmiştir.

1881 yılında İzmir'deki Alman başkonsolos yardımcısı Karl Sester'in Berlin'deki Prusya Kraliyet Bilimleri Akademisine gönderdiği mektupla (DÖRNER F.K., 1990:1) başlayan bölgeye yönelik ilgi, aynı zamanda buradaki tarihsel unsurların ortaya çıkmasına da zemin hazırlamış, 1883 yılında ise Otto Puchstein ve Karl Sester'in Nemrut dağındaki devasa heykelleri keşfetmesi, bölge arkeolojisi ve tarihsel gelişimi açısından bir dönüm noktası olmuştur.

Otto Puchstein ve Karl Sester'in Nemrut dağındaki devasa heykellere ilişkin elde ettiği bilgiler sonraki yıllarda da özellikle Nemrut dağı başta olmak üzere yörenin arkeolojik olarak daha detaylı araştırmalara sahne olmasına zemin oluşturmuştur. 1953 yılından itibaren uzun yıllar yörede arkeolojik kazı ve araştırmalarda bulunan Friedrich Karl Dörner ve Theresa Goell bölge tarih ve arkeolojisinin büyük ölçüde ortaya çıkmasına vesile olmuşlardır.

Bu bölümde, konuyla ilgili çok sayıda yayın olması dolayısıyla uzun uzun Nemrut dağının arkeolojik özellikleri üzerinde durulmayacaktır. Burada vurgulamak istediğimiz hususlar, bu tören alanının yer seçiminde öne çıkan özellikler ile bu unsurların yöre ve Kâhta şehri turizmine katkısı olacaktır.

Mevcut durum ve etkileri açısından değerlendirildiğinde, bir dini tören ve ibadet yeri olarak bu alanın özellikle seçildiği hissedilmektedir. Çünkü denizden 2206 m yüksekliğindeki Mürtepe (Nemrut Dağı) özellikle devasa heykellerin bulunduğu sahanın üzerinde yapay olarak oluşturulduğu höyükle birlikte bölgenin büyük bir bölümünden çıplak gözle görülebilmekte, keza yine bu sahadan da

çok geniş bir alan izlenebilmektedir. Bu durum ibadet mekanı olarak seçilen bu tepenin azametini arttırmaktadır.

Doğu, batı ve kuzey yönlerinde üç teras teşkil ettirilmiş olmakla beraber doğu ve batı terasları üzerine sıralı olarak konumlanmış olan büyük boyuttaki heykellerin her biri farklı anlamlar taşımakta ve adeta Kommagene Krallığının ne kadar güçlü olduğunu kanıtlamaya çalışır bir görüntü sergilemektedir (Foto 40).

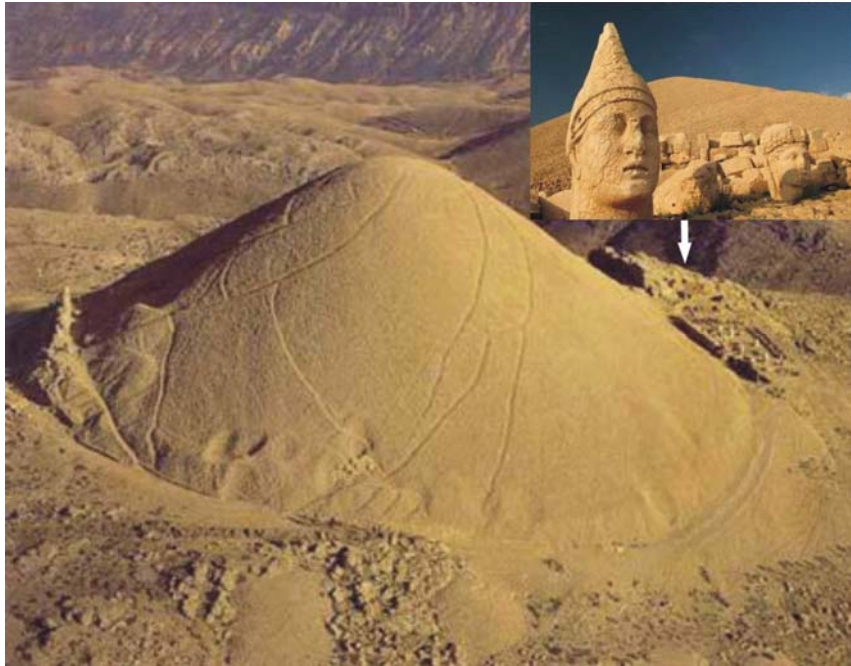

Foto 40: Nemrut Tümülsü ve Batı Terasındaki Devasa Heykeller
Kaynak ADIYAMAN VALİLİĞİ 2012, http://www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=1147 10.06.2012

İnşasından günümüze geçen binlerce yılın etkisiyle heykellerin neredeyse tamamı yerlerinden uzaklaşmış, tahrip olmuş veya edilmiştir. Bu bakımdan günümüzde büyük bir ekonomik ve kültür zenginliği olan heykellerin korunması ve geleceğe taşınmasına yönelik çalışmalar zaman zaman gündeme gelmektedir.

1940'lı yıllarda birkaç dağ yoluyla çıkılabilmekle birlikte Eski Kâhta'dan hayvan sırtında 1,5 saatte Horik köyüne oradan da taşlıklı bir dere içini önce doğuya, sonra kuzeye ve yine doğuya dönmek suretiyle takip ederek hayvanla 3,5 saatlik bir yolculuktan sonra zirveye ulaştıran (YALÇINKAYA E., 1940:83-84) yol en iyisi olarak ifade edilmiştir.

1970'li yıllara kadar bu durum varlığını korumuş ve Nemrut dağına ulaşım hayvan sırtında ve uzun zaman harcanarak gerçekleştirilmiştir. Belirtilen dönemden itibaren araç yollarının inşa edilmeye başlanması dağın zirvesine daha fazla ziyaretçinin ulaşmasına olanak tanımış, günümüzde ise asfalt kaplama yollarla daha sağlıklı ve hızlı ulaşım sağlanabilmektedir. 1970'li yıllarda organize edilen turlar vasıtasıyla daha ziyade akademik ziyaretler gerçekleştirilirken, 1980'li yıllardan itibaren yörede turistik tesislerin yapılmaya başlanması, yol ve altyapının iyileştirilmesi esas büyük gelişmenin yaşanmasına yol açmış ve ziyaretçi sayısının yıllık 130 bin kişiye kadar yükselmesine (ASLAN M., 1995:12) zemin hazırlamıştır.

Sadece Nemrut dağının zirvesinde yer alan devasa heykeller değil, aynı zamanda güneşin doğuş ve batışı sırasında meydana gelen manzara da ziyaretçilerin büyük ilgisini çekmekte bu durum turistlerin adeta bütün bir günü yörede geçirmesine neden olmaktadır.

Günümüzde Unesco'nun dünya kültür mirası listesinde yer alan, çevresi Milli Park ilan edilen Nemrut dağı, üzerinde bulunan devasa heykeller dolayısıyla Dünyanın sekizinci harikası olarak da isimlendirilmektedir. Her yıl çok sayıda yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilen Nemrut dağının turizm potansiyelinden daha fazla yararlanma istekleri zaman zaman Adıyaman ile Kâhta arasında çeşitli sorunlara yol açmakta, son dönemlerde ise, Malatya'nın devreye girmesiyle sorun başka bir boyut kazanmaya başlamış bulunmaktadır.

Turistlerin turlar vasıtasıyla Adıyaman merkeze getirilmesi ve buradan doğrudan Nemrut dağına çıkarıldıktan sonra yine Adıyaman'a getirilerek bölgeden ayrılması, Kâhta tarafından sıklıkla turizmde daha az pay alındığı şikayetlerine neden olurken, 2012 yılı

başlarında Orman ve Su İşleri Bakanlığının Nemrut dağının Malatya tarafından kalan kesiminde turizm planlamasına izin vermesi sorunun daha da büyümesine neden olmuş ve bu iznin mahkemelik olmasına yol açmıştır.

Kuşkusuz idari olarak Adıyaman ve dolayısıyla Kâhta ilçesi sınırları içinde yer alan ve yöre ekonomik hayatı için vazgeçilmez olan bu potansiyelin, daha kolay ulaşım sağlanabilmesi muhtemel olan Malatya tarafından kullanılmasına izin verilmesinin, Kâhta'nın mevcut turizm hareketliliğine büyük darbe vuracağı açıktır.

Kâhta ilçe merkezine 53 km uzaklıkta olan Nemrut dağına Karadut köyüne kadar asfalt kaplama yolla, buradan itibaren ise taş parke kaplı yolla ulaşılmaktadır. Ören yerindeki devasa heykelleri görmenin yanı sıra güneşin doğuşunu da seyretmek ayrı bir his uyandırmakta, güneşin doğuşunu karşılamak üzere doğu terasında sıralanmış devasa heykellerin önünde adeta yüzyıllar öncesinin bir töreni tekrar yaşanmaktadır.

Benzer bir şekilde güneşin batışı da Kommagene krallığı için büyük anlam taşımış olmalıdır. Bu bakımdan kuzey ve güney terasları daha sade bir görünüm arzederken bütün azametleriyle her biri farklı anlam ve niteliğe sahip olan heykeller doğu ve batı teraslarında yan yana dizilmişlerdir. Bu bakımdan güneşin doğuşu kadar güneşi uğurlamak da ayrı bir tören anlamına gelmektedir. Gökyüzünün kızıl bir renge büründüğü güneşin batış anı, günümüzde de insanları heyecanlandıran ve ilgisini çeken bir an niteliğindedir.

Büyük ölçüde turlar şeklinde gerçekleşen Nemrut dağı ziyaretleri, aynı zamanda münferit olarak veya Kâhta ilçesinde kiralanacak araçlarla da erişim sağlanabilmektedir. Güneşin doğuş anını görmek isteyenlerin Nemrut dağında gecelemleri veya Kâhta şehrinde konaklamaları durumunda ise gece yarısından sonra ören yerine hareket etmeleri gerekmektedir.

Arsemeia (Eski Kale) Ören Yeri: Daha önceki bölümlerde detaylı olarak bahsedildiği üzere, Kommagene krallığının Samosata (Samsat) ile birlikte yönetim merkezlerinden biri olan Arsemeia daha çok yazlık başkent olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda bir ibadet

yeri de olan Arsemeia, özellikle korunmaya elverişli özelliğinin yanı sıra Samosata'dan Nemrut'a giden hat üzerinde yer alan diğer unsurlarla birlikte bir bütünlüğü oluşturmaktadır.

Kâhta çayının doğusunda eğimli bir yamaç üzerinde konumlanmış olan Arsemeia, Kâhta ilçesi turizm hareketliliği açısından da önem taşımaktadır. Yörede gerçekleştirilen turistik turların önemli bir parçasını oluşturan ören yeri, özellikle oldukça büyük ebatlardaki Herakles ile Antiochos'un selamlaşma steli büyük ilgi çekmektedir (Foto 41).

Foto 41: Arsemeia Ören Yerinde Bulunan Yazıt ve Tokalaşma Steli.

Yine burada, su teminin, dini gerekçeler veya savunma gibi bir takım amaçlarla ilişkilendirilmekle birlikte gerçek fonksiyonları tam olarak açıklığa kavuşturulamamış olan tüneller, mezarlar, büyük bir bölümü tahrip olmuş saray ve diğer birtakım yapılar turistlerin ilgisini çekmektedir.

Eski Kâhta Kalesi (Yeni Kale): Eski Kâhta'nın tarihçesi bölümünde etraflıca ele alınan Kale, kuruluş yeri ve görünümüyle oldukça önemli bir tarihsel unsur olmasına karşın turizm değeri bakımından diğer unsurların oldukça gerisinde kalmıştır. Kocahisar (Eski Kâhta) köyünün hemen yanbaşıında konumlanmış olan kale bir yandan gerekli restorasyon çalışmalarının yapılmaması nedeniyle

yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya bulunması ve bu nedenle çoğunlukla ziyaretçilere kapalı olması, diğer taraftan kale alanını ziyaret etme dışında herhangi bir cezbedici fonksiyon yüklenmemiş olması belirtilen yapının çok sayıda turist tarafından ziyaret edilmesini kısıtlamaktadır (Foto 42).

Foto 42: Eski Kâhta Kalesi

Kalenin ziyaretlere açılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmesine karşın, konumlandığı topografya açısından oldukça zorlu şartlara sahip olduğu açıktır. Diğer taraftan gerekli restorasyon çalışmaları tamamlandığı takdirde, buradaki özellikle yeraltı su yolu, güvercinlik, saray ünitesi ziyaretçilerin oldukça fazla ilgisini çekecek niteliktedir.

Cendere Köprüsü: Günümüzde Kâhta ilçesi turizm potansiyelinin önemli bir unsurunu teşkil eden ve ilçe merkezine 20 km uzaklıkta olan Cendere Köprüsü, üzerinde yer aldığı akarsuyun adını taşımaktadır. Cendere suyunun yatağını genişletmeye başladığı son noktada konumlanmış olan köprü, bulunduğu saha itibariyle köprü inşa etmeye en elverişli yerde inşa edilmiş görünmektedir. Köprü'nün kuzeyinde ana kayanın akarsu tarafından derine doğru aşındırmasıyla meydana gelmiş dar ve derin bir vadi uzanmaktadır. Güneyinde ise Kâhta çayına karıştığı alana kadar tabanını genişleterek devam

etmektedir. Bu bölgede vadinin yamaçları nispeten az eğimli bir karakter göstermektedir (Foto 43).

Foto 43: Cendere Köprüsü

Köprü'nün üzerindeki kitabelerden eski bir köprü'nün yerine yeni baştan inşa edildiği yazılmakta, Roma İmparatoru Septimus Severus M.S.II.yüzyıl sonlarında takip ettiği doğu politikasıyla bağlantılı olarak inşa edildiği anlaşılmaktadır (DÖRNER F.K.,1990:45). Samosata'da konuşlanmış olan XVI. Lejyonun kullanımı amacıyla inşa edilen köprü, başlangıçta batı yönündeki ayağında iki doğu tarafında ise iki sütun yer alan tek kemerli bir köprü özelliğindedir. Sütunların her biri, Septimus Severus, Karısı Julia Domna, Oğulları Caracalla ve Geta olmak üzere aile üyelerine ithaf edilmiştir.

Ancak günümüzde sadece üç sütunun varlığını sürdürmesi hüznü bir hikayeyi de gün ışığına çıkarmaktadır. Caracalla, imparatorluk konusunda rakip olarak gördüğü kardeşi Geta'nın canını almakla kalmamış başta onun adına dikilen sütun olmak üzere imparatorluk sınırları dahilinde Geta'ya dair ne varsa ortadan kaldırmıştır (DÖRNER F.K.,1990:45).

Günümüzde Roma dönemine ait en önemli eserlerden biri olan Cendere köprüsünün bugün bile görülebilen ihtişamlı yapısı, geçmişte önemli bir askeri güzergah üzerinde olduğunu teyid eder niteliktedir. 1994 yılından itibaren ağır tonajlı vasıtaların geçişine izin verilmeyen, 1997-1998 döneminde ise restorasyon görmüş olan köprü 2005 yılından itibaren araç trafiğine kapatılmıştır.

Karakuş Tepesi: Adını sütunlardan biri üzerinde bulunan kartal figüründen alan tepe İlçe merkezine 10 km kadar uzaklıkta yer alan bir höyüktür. Bir mezar ve dini tören yeri olduğu anlaşılan höyük çevresinde üzerinde boğa, kartal, aslan gibi heykellerin yer aldığı sütunlar bulunmaktadır (Foto 44).

Foto 44: Karakuş Tepesi

Burada bulunan kitabede, höyükte Kommagene kralı Mithridates'in annesi İsiyas, Kızkardeşi Antiochis ve onun kızının gömülü olduğu yazılmaktadır (DÖRNER F.K.,1990:42). Dolayısıyla höyüğün daha ziyade kraliyet ailesinin kadın üyelerine yönelik bir mezar alanı olduğu anlaşılmaktadır.

1907 Mamûrat-ül Aziz salnamesinde Karakuş tepesiyle ilgili olarak, "Cendere köprüsünde bir saat güneyde ve merkez kazaya (Eski

Kâhta) iki saat uzaklıkta, aşağı yukarı üç yüz metre yüksekliğinde bir dağ üzerinde, topraktan ve çakıl taşlarından meydana getirilmiş, gayet büyük, konik bir tepe, bu tepenin etrafında aşağı yukarı beş metre yüksekliğinde ve yarımşar metre çapında, taştan yapılmış ve birbirinin karşısında bulunan dört adet sütun ve bu sütunlardan birinin önünde bir yaşlı kadın heykeli ve güneye bakan bir karakuş resmi, batı tarafındaki sütunun üstünde de, taştan bir levha vardır ki, bunun bir yüzünde kabartma suretiyle elele vermiş bir erkek ve bir kadın resmi bulunur. Koninin kuzey tarafında birbirine iki metre uzaklıkta dikilmiş olan diğer iki sütundan birinin üzerine aslan heykeli konulmuştur” (IŞIK A., 1998:430) şeklinde bilgiler yer verilmiştir.

Kâhta şehrinden başlayan turistik turlarda ilk uğrak yeri konumunda olan karakuş tepesi daha özenli bir düzenlemeye ihtiyaç duymaktadır. Hemen yakınında yöreye ait çeşitli turistik malzemelerinin satıldığı ve dinlenme fırsatı sunan bir yapı olmasına karşın bütün diğer turistik unsurlarda olduğu gibi ziyaret faaliyetinin ötesinde ek fonksiyonlar kazandırılması gereken bir yer durumundadır.

Diğer Turistik Değerler: Çok eski bir yerleşim tarihine sahip olması ve farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması Kâhta ilçesi sınırları içinde önemli tarihsel yapıların varlığını sağlamıştır. Yukarıda kısaca sözü edilen bu unsurlar ilçe turizminde en belirgin değerleri durumundadır.

Diğer taraftan halihazırda günümüzde çok fazla öne çıkmamakla birlikte özellikle yerli turistlere hitap eden doğal güzellikler (değirmenbaşı) olduğu gibi, Atatürk barajı gölü çevresi iyi organize edildiği takdirde önemli bir potansiyel olarak değerlendirilebilir.

Yine yörede sayıları oldukça fazla olan ziyaret ve türbeler de yerli turizm açısından oldukça büyük önem arz ederken, ilçe sınırları dahilindeki ikamet eden tarikat önderlerinin ziyaret edilmesine dayalı turizm faaliyeti de özellikle yerli turizm açısından bir hareketliğe işaret etmektedir.

Son olarak yöre turizm zenginliklerinin tanıtılması ve daha geniş kitlelere duyurulması amacıyla organize edilen festivaller de büyük nüfus kitlelerinin katılımına olanak sağlamaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere Kâhta turizmde dikkati çeken olgu şehir merkezine ilişkin unsurların neredeyse hiç olmamasıdır. Bu durum ilçe merkezinin doğrudan turizm faaliyetlerinden daha fazla fayda sağlamasını önemli ölçüde kısıtlamaktadır.

6.5.2.Konaklama Tesisleri

Adıyaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verilerine göre (Tablo 23); Kâhta'da 2'si Kültür ve Turizm Bakanlığından İşletme Belgesi, 5 adedi Belediye Belgesi ve 2 tanesi ise Kültür ve Turizm Bakanlığından yatırım belgesi olmak üzere 9 konaklama tesisi bulunmaktadır. Bu tesisler toplam 732 yatak kapasiteli olup 6 tanesi şehir merkezinde diğerleri ise büyük ölçüde Nemrut dağına çıkış yolu üzerinde konumlanmış bulunmaktadır.

Otel Adı	Adresi	Sınıfı	Oda Sayısı	Yatak Kapasitesi
Euphrat Oteli	Karadut Köyü		58	104
Karadut Oteli	Karadut Köyü		9	22
Kervansaray Oteli	Karadut Köyü		14	28
Kommagene Oteli	Mustafa Kemal Caddesi/Kâhta		24	42
Nemrut 2000 Oteli	Girne Mahallesi/Kâhta		56	116
Nemrut Tur Oteli	Girne Mahallesi/Kâhta	2 yıldız	96	112
New Merhaba Oteli	Atatürk Mahallesi/Kâhta	2 yıldız	36	72
Taş Saray Oteli	Mustafa Kemal Caddesi/Kâhta	3 yıldız	55	111
Zeus Oteli	Mustafa Kemal Caddesi/Kâhta	3 yıldız	66	132
Toplam			414	739

Tablo 23: Kâhta İlçesi Turistik Konaklama Tesisleri

Kaynak: Adıyaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü <http://www.adiyaman.kulturturizm.gov.tr/belge/1-58435/konaklama.html> 08.08.2011

Kuşkusuz konaklama tesislerinin sayısı ve özellikleri büyük ölçüde talebe göre şekillenmektedir. Bu bakımdan Kâhta özelinde bir yandan turist sayısının arttırılmasına yönelik faaliyetler yürütülürken diğer taraftan gelen turistlerin iyi şartlarda konaklamalarının

sağlanmasına yönelik yeni tesislerin oluşturulması, varolanların ise niteliklerinin iyileştirilmesi gerekmektedir.

6.6.Sosyo-Kültürel Fonksiyonlar

Şehirlerin ayırddedici özelliklerinden bir diğeri Sosyo-Kültürel fonksiyonlardır. Nüfusun üretim faaliyetleri dışında ihtiyaç duydukları hizmetleri içeren Sosyo-Kültürel fonksiyonlar şehirlerin nitelik kazanmasında en etkili fonksiyonların başında gelmektedir. Hizmet alanında çalışan sayısının fazlalaşması ve bu alanda faaliyet gösteren kamu veya özel sektör kurumlarının yoğunlaşması şehir özelliği kazanılmasında belirleyici rol oynamakta, şehirlerin karakter kazanması bakımından büyük önem arz etmektedir.

Başlangıçta tarım dışı, daha sonra ise tarım ve sanayi sektörleri dışında istihdam edilen nüfusu ifade eden ve tersiyer sektör olarak da adlandırılan hizmetler sektörü günümüzde özellikle gelişmiş ülkelerde ve şehirsal alanlarda en fazla istihdam sağlayan sektör niteliği kazanmaya başlamış durumdadır.

Çalışmanın bu bölümünde Kâhta şehrinde mevcut eğitim, sağlık, spor ve dini hizmetler ile yayın, kurs, Festival ve şenlikleri içine alan diğersosyal ve kültürel hizmetler alanındaki özellikler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

6.6.1.Eğitim Hizmetleri

Eğitim hizmetleri, şehirlerin karakter kazanmasında etkili rol oynayan fonksiyonlardan bir diğersini oluşturmaktadır. Çeşitli seviyelerde eğitim kurumlarının varlığı bir yandan eğitim tesislerinin varlığıyla mekansal olarak, diğertaraftan eğitimci ve idaricilerin artmasıyla da nüfus artışı bakımından değişimlere neden olmakta, bu hareketlilik diğertüm sosyo-ekonomik alanlarda da etkisini göstermektedir. Öyle ki dünya'da özellikle yükseköğretimin ana nitelik haline geldiği şehirler sözkonusu olmakta, bu durum adı geçen şehirlerin bu niteliğiyle anılmasına ve "Üniversite Şehirleri" adını almasına yol açmaktadır (GÖNEY S., 1995:154).

Kâhta şehri eğitim fonksiyonu açısından durağan bir süreç izlemiş görünmektedir. İlk dönemlerde sadece ilk ve ortaokul düzeyinde az sayıda eğitim kurumu sözkonusu iken, artan nüfusla birlikte sayı ve nitelik olarak eğitim kurumlarında belirgin gelişmeler yaşanmıştır. İlerleyen dönemlerde sadece temel eğitim alanında değil aynı zamanda yatılı ve mesleki okullar şehir eğitim fonksiyonunda yerini almıştır. Bu durum sadece temel eğitim ve dolayısıyla okuryazar nüfusun artması değil aynı zamanda mesleki eğitimde de bir ilerlemenin sağlanmasına katkı sağlamıştır.

Kâhta şehrinde eğitim hizmetlerinin gelişiminde 1997 yılında ilk yüksekokulun açılması yeni bir döneme işaret etmiştir. Çünkü bu gelişme belirtilen döneme kadar büyük ölçüde yöre insanlarının eğitimi gerçekleştiren okulların yanına şehir dışından önemli bir nüfus akımının yaşanmasını sağlayan yeni okulların eklenmesine zemin hazırlamıştır. Bu bölümde, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim v yüksekokul düzeyinde halihazırda 29 öğretim kurumunda eğitimin verildiği (Tablo 24) Kâhta'da eğitim hizmetlerinin tarihsel gelişimi kısaca ele alınarak mevcut durumu ve nitelikleri irdelenmiştir.

Kâhta'da eğitim fonksiyonunun tarihsel gelişimini, ilk yerleşim nüvesi olan eski Kâhta'ya kadar gerilere götürmek mümkündür. Bu çerçevede, Kâhta merkez kazada (Eski Kâhta) 1894 yılında 15 öğrencinin eğitim gördüğü (EKMEKÇİ S., vd. 2009:59) bir ilkokulun faaliyette olduğu kayıtlara geçmektedir. Geçtiğimiz yüzyılın başlarında küçük bir köy durumunda olan ve yeni Kâhta'nın ilk nüvesini teşkil eden Kölük köyünde ise 1907 Mamûrat-ül Aziz salnamesinde bir ilkokulun (iptidai mektep) (IŞIK A., 1998:421) mevcut olduğu kaydedilmiştir.

Mevcut resmi kaynaklara göre Kâhta'da halihazırda faaliyeti devam eden okullar içinde en eski tarihte kurulan okul 1947 yılında eğitim faaliyetlerine başlayan Kubilay İlkokuludur. Günümüzde şehrin ortasında kalmış olan adı geçen okul ilk inşa edildiği tarihte yerleşmenin oldukça dışında bir alanda görünmektedir (Harita 9).

Düzyey	OKUL ADI	Hizmete Giriş Yılı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Okul Öncesi	Sabiha Gökçen Anaokulu	2001	7	136
	Gelincik Anaokulu	2010	1	73
	Zini - Abdullah ASLAN Anaokulu	2010	5	100
	Toplam		13	309
İlköğretim	Kubilay İlköğretim Okulu	1947	73	1.843
	TPAO Atatürk İlköğretim Okulu	1963	48	1.635
	Cumhuriyet YİBO	1967	30	693
	Hürriyet (Kenan Evren) İlköğretim Okulu	1983	34	806
	Şeyhbaba İlköğretim Okulu	1983	12	216
	Yahya Kemal İlköğretim Okulu	1985	60	1.473
	Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu	1986	25	510
	Celal Bayar İlköğretim Okulu	1989	28	909
	Hacıbey İlköğretim Okulu	1995	43	1443
	Vali Özbilgin İlköğretim Okulu	1995	33	663
	Gazi İlköğretim Okulu	2001	34	611
	Girne İlköğretim Okulu	2005	44	1.288
	Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu	2007	11	250
	Şehit Abdurrahman Doğan İlköğretim Okulu	2007	26	638
	Mevlana İlköğretim Okulu	2009	36	849
	Yavuz Selim İlköğretim Okulu	2010	8	268
Toplam		545	14.095	
Ortaöğretim	Kâhta Lisesi	1970	51	1.466
	Kâhta Anadolu İmam Hatip Lisesi	1976	56	1.090
	Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi (METEM)	1992	45	862
	Kâhta Anadolu Lisesi	1994	21	412
	Kâhta İMKB Anadolu Lisesi	2005	32	743
	İMKB Anadolu Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi	2006	15	171
	Kâhta Anadolu Öğretmen Lisesi	2010	3	60
	Kâhta Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	2010	2	48
	Kâhta Kız Teknik ve Meslek Lisesi	2010	9	215
	Toplam		234	5.067
Y.Okul	Kâhta Meslek Yüksekokulu	1997	35	450
	Toplam		35	450
GENEL TOPLAM			827	19.921

Tablo 24: Kâhta İlçe Merkezinde Eğitim Kurumlarının Nitelikleri, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları. Kaynak : Kâhta İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Kayıtları (2011)

İlerleyen yıllarda ilk inşa edilen binalar yıkılarak yerine yenileri inşa edilmiş, bahçesine de daha fazla öğrenci kapasitesine sahip yapılar inşa edilmiştir (Foto 45).

Foto 45: Kâhta'nın Eski İlköğretim Kurumu Olan Kubilay İlköğretim Okulu

Kâhta'da ilk kez ortaokul düzeyinde eğitim verilmek üzere kurulan okul 1954 yılında faaliyete başlayan Kâhta Ortaokuludur. 1967 yılında Kâhta ortaokulunda 7 öğretmen ve 10'u kız olmak üzere 327 öğrenciye eğitim hizmeti vermiştir (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:63). 1970 yılında lise düzeyinde eğitim verilmeye başlanmasıyla Kâhta Lisesi adını alan okul, Kâhta kasabasında ilköğretim sonrası eğitim görülebilmesine olanak tanımıştır (Foto 46).

Kubilay ilkokulunun kuruluşundan sonra ilçe merkezinde ikinci bir ilkokul ancak 1963 yılında açılmıştır. Atatürk ilkokulu adına alan bu yeni okul da, daha sonra çeşitli tadilat değişikliklerine uğramış, 1992 yılında okul kampus alanında yeni binaların inşa edilmesine katkı sağlayan TPAO önağını almıştır.

Foto 46: Kâhta'nın Eski Ortaöğretim Kurumu Olan Kâhta Lisesi

1965 öğretim yılında Kâhta ilçe merkezinde 2, köylerde ise 50 ilkokulda eğitim verilirken, 1967 yılına gelindiğinde ise ilçe merkezindeki okullara bir yenis eklenmiş köylerde ise okul sayısı 70'e yükselmiştir (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:63). Bu dönemde yatılı bir ilkokul inşa edilmiş ve özellikle yakın çevre köylerinde ikamet edip okul yokluğu nedeniyle okuyamayan, maddi durumları zayıf yöre çocuklarına eğitim imkanı sağlanmıştır. Adı geçen okul 2000 yılında aynı bahçe içinde bulunan Cumhuriyet İlköğretim okuluyla birleşerek, Cumhuriyet Yatılı İlköğretim Bölge Okulu adını almıştır.

Yukarıda belirtildiği üzere 1970 yılı Kâhta Lisesinin faaliyete geçtiği yıldır. Kâhta'da lise düzeyinde eğitim veren ilk öğretim kurumu olan adı geçen liseyi 1976 yılında bir mesleki eğitim kurumu olan Kâhta İmam Hatip Lisesi takip etmiştir. Böylece 1980 yılına gelindiğinde ilçe merkezinde 1 lise, 1 imam hatip lisesi, 1 yatılı bölge okulu il 2 ilkokulda eğitim faaliyeti gerçekleştirilmiştir (SUCU M., 1985:117).

1980 sonrası Kâhta'da çok sayıda ilkokulun hizmet vermeye başladığı dönem olmuştur. Bu tarihlerde şehrin çeşitli mahallelerinde hizmet vermek üzere 5 adet yeni ilkokul açılmıştır.

1990'lı yıllar sadece ilkokul düzeyinde değil aynı zamanda ortaöğretim ve yükseköğretim seviyesinde okullaşmanın hızlandığı yıllar olmuştur. Belirtilen dönemde iki ilkokul, 1 Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi, 1 Anadolu Lisesi ile şehir eğitim yapılanmasında ilk kez bir yüksekokulda eğitim öğretim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.

1997 yılında Harran Üniversitesine bağlı olarak açılan Kâhta Meslek Yüksekokulu, 1998-1998 öğretim yılında Su ürünleri, Tarla Bitkileri, Turizm ve Otelcilik olmak üzere 3 programla öğrenime başlamıştır. Sonraki yıllarda yeni bölümlerin açıldığı meslek yüksekokulu 2006 yılında Adıyaman Üniversitesine bağlanmıştır (Foto 47). Yüksekokulun şehir içinde bulunan mevcut kampusunun baraj kenarındaki alana taşınmasına ilişkin inşaa faaliyetleri de sürdürülmektedir (Foto 48).

Foto 47: Adıyaman Üniversitesine Bağlı Kâhta Meslek Yüksekokulu

Foto 48: Kâhta Meslek Yüksekokulunun Atatürk Barajı Kıyısındaki Yeni Kampüsü

2000’li yıllar eğitim tesisleşmesi açısından Kâhta’da adeta bir patlama yaşanmış görünmektedir. 2000 yılından itibaren Kâhta ilçe merkezinde, 3 okulöncesi, 6 İlköğretim okulu ve 5 Lise düzeyinde öğretim kurumu hizmete girmiştir. Daha çok meslek lisesi hüviyetinde olan ortaöğretim kurumları arasında, Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi, Öğretmen Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi ve Kız Teknik Meslek Lisesi yer almıştır. Yine ilk kez Kâhta şehrinde 2001 yılında bir Anaokulu (Sabiha Gökçen Anaokulu) hizmet vermeye başlamıştır (Foto 49).

2006 yılında Adıyaman Üniversitesi bünyesinde kurulan Devlet Konservatuarını Kâhta’da yer alması planlanmış, ve hatta buna yönelik olarak Kâhta Kültür Merkezi binası Üniversiteye tahsis edilmiş olmasına karşın, uzun süre fiili olarak eğitime başlanamamış ve açılması zayıf bir ihtimal olarak kalmıştır (Foto 50). Ancak yoğun talep ve eleştiriler sonucu adı geçen Devlet Konservatuarının 4 yıllık Fakülte olarak 2012-2013 öğretim döneminde, 12 kız ve 12 erkek olmak üzere 24 öğrenciyle eğitim faaliyetine başlaması kararlaştırılmıştır.

Foto 49: Kâhta'nın Okulöncesi İlk Öğretim Kurumu Olan Sabiha Gökçen Anaokulu

Foto 50: Adıyaman Üniversitesi Devlet Konservatuarı

2011 yılında Kâhta'da; 3 anaokulu, 16 ilköğretim okulu, 9 lise ve 1 yüksekokul olmak üzere 29 eğitim kurumunda eğitim öğretim faaliyetleri sürdürülmüştür. 827 öğretmenin görev yaptığı ve yarısından fazlası (%55) ilköğretim okullarından oluşan bu kurumlarda toplam 19.921 öğrenci eğitim almıştır. Toplam öğrenci sayısının %71'i ilköğretim öğrencilerinden oluşurken, %25'i liselerde öğrenim görev öğrencilerden oluşmuştur (Tablo 24).

İlköğretim kurumları arasında en fazla sayıda öğrenciyi (1843 öğrenci) şehrin en eski okulu olan Kubilay ilköğretim okulu bünyesinde barındırırken, bu okulu Atatürk İlköğretim Okulu (1635 öğrenci) ve Yahya Kemal İlköğretim Okulu (1473 öğrenci) takip etmiştir. Liselerde ise 1466 öğrenciyle Kâhta Lisesi en fazla sayıda öğrenciye öğrenim imkanı sağlamıştır.

Yükseköğretim açısından bakıldığında, halihazırda 35 öğretim elemanının görev yaptığı Kâhta Meslek Yüksekokuluna 2011 yılında, Bilgisayar Programcılığı, Harita ve Kadastro, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Bitkisel ve Hayvansal Üretim, Su Ürünleri, Turizm ve Otel İşletmeciliği olmak üzere 6 farklı bölümde toplam 450 öğrenciyi kapsayan bir kontenjan belirlenmiştir.

Genel olarak Kâhta'da okullaşma açısından ilköğretim ve liseler yoğunluk göstermekle birlikte halihazırda okulöncesi ve yükseköğretim aşamalarında okullaşma oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir.

6.6.2.Sağlık Hizmetleri

Nüfusun en temel hizmet alanlarından biri olan sağlık hizmetleri, ülkemizde çeşitli kademelerde sağlanmaya çalışılmaktadır. Kırsal yerleşmelerde genel olarak sağlık ocakları yoluyla verilen sağlık hizmetleri, ilçe ve il merkezlerinde sağlık ocaklarıyla birlikte devlet hastaneleri yoluyla sağlanmakta, il merkezlerinde ise yukarıda sayılan ünitelerin yanında ileri tetkik ve tedavi sağlanabilen üniversite veya eğitim ve araştırma hastaneleri yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Kuşkusuz nüfusun artışı ve dönemsel farklılıklar, sağlık ihtiyaç ve taleplerinde de artışın veya değişikliklerin yaşanmasını

beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede bakıldığında 1950'li yılların ortalarında Kâhta'da sağlık hizmetlerinin oldukça düşük düzeyde kaldığı ve “her şeyden önce kuvvetli bir sağlık teşkilatına ihtiyacı olduğu” (SARI Ş.,1956:38) görülmektedir.

1960'lı yılların sonunda, muhtemelen yeni inşa edildiği için A.Çağlayan tarafından mükemmel olarak ifade edilen bir devlet hastanesi ile sağlık merkezi ve sağlık ocağı bulunduğu (ÇAĞLAYAN A., 1967:51) ancak, 1967 yılında 50 yataklı olan hastanenin henüz hizmete girmemiş, hastane hizmetlerinin aynı zamanda sağlık ocağı olarak kullanılan eski sağlık merkezinde görüldüğü, bu dönemde sağlık merkezinde 2 tabib, 3 sağlık memuru, 2 ebe ve 1 hemşire görev yaptığı (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:57) anlaşılmaktadır.

Kâhta'da uzun bir süre, devlet hastanesi fiziki olarak var olmasına karşın, gerek donanım ve özellikle uzman hekim yokluğu, bu tesisin rantabl hizmet vermesini oldukça kısıtlamıştır (Foto 51). En basit hastalıkların tedavisinin bile başta Gaziantep ve Adana olmak üzere büyük şehirlerdeki hastanelerde giderilmeye çalışıldığı bir döneme işaret eden bu yapı 2000'li yıllara kadar varlığını büyük ölçüde muhafaza etmiştir.

Foto 51: Kâhta Devlet Hastanesi Eski Binası

Belirtilen dönemden itibaren gerek şehirsel niteliklerde meydana gelen ilerlemeler dolayısıyla uzman hekimlerin daha yoğun olarak geldiği, diğer taraftan çeşitli yatırımlar ve genç dinamik bir idari yapı Kâhta'da sağlık alanında çok hızlı ve etkili bir sağlık reformunun yaşanmasına öncülük etmişlerdir. Geçmiş dönemlere göre daha etkili sağlık hizmeti sunan semt sağlık ocaklarının yanına, devlet hastanesinin birçok uzmanlık alanında hizmet verebilir duruma gelmesi, Kâhta ve civar yöre halkının ilçe dışına çıkması zorunluluğunu da büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır.

Hizmetlerde meydana gelen artış ve halk tarafında daha fazla tercih edilir olması, mevcut devlet hastanesinin yetersiz kalmasını beraberinde getirmiştir. Bu durum yeni bir hastanenin inşasını adeta zorunlu kılmıştır, nitekim Yeni Devlet Hastanesi şehrin en hızlı gelişen ve yapılaşan Yavuz Selim Mahallesinde inşa edilerek 2011 yılında hizmete girmiştir. Modern bir donanıma sahip olan hastanede ileri tektik, tedavi ve ameliyatların yapılabilmesi mümkün hale getirilmiştir (Foto 52). Sadece Kâhta ilçesinde meskun nüfus için değil aynı zamanda Sincik ve Gerger gibi ilçelerden de çok sayıda hasta adı geçen hastanede tedavi olmak üzere gelmektedir.

Hâlihazırda kamu kuruluşlarıyla birlikte özel sağlık kuruluşlarının da hizmet verdiği Kâhta şehrinde, Sağlık Grup Başkanlığı 2011 yılı kayıtlarına göre 1 devlet hastanesi, 1 toplum sağlığı merkezi, 3 aile sağlığı merkezi, 1 özel tıp merkezi ve 3 özel dış polikliniği sağlık alanında hizmet vermektedir. Toplum sağlığı merkezinde 3 doktor, 5 ebe ve 2 hemşire olmak üzere 26 personel görev yaparken, 3 farklı Aile Sağlığı Merkezinde 16 doktor, 8 hemşire ve 4 ebe olmak üzere 27 personel sağlık hizmetlerinin sağlanmasında görev almaktadır.

Şehrin farklı mahallelerinde hizmet veren ve genel sağlık hizmetlerinin sunulmasında katkı sağlayan bu sağlık kurumlarını yanında en fazla personel barındıran ve donanımlı sağlık hizmeti sunabilen kuruluş kuşkusuz Kâhta Devlet Hastanesidir. Adı geçen hastanede 2011 Mayıs ayı itibarıyla toplam 290 personel görev yapmıştır (Tablo 25).

Foto 52: Kâhta Devlet Hastanesi Yeni Binası

Farklı 19 uzmanlık alanında 34 uzman doktorun görev aldığı hastanede ayrıca 9 pratisyen hekim sağlık hizmetleri sunulmasında rol oynamıştır. Tıbbi bilimlerin hemen tüm uzmanlık alanlarında en az bir uzman doktorun görev yaptığı hastanede, çocuk hastalıkları gibi bazı dallarda doktor sayısı 4'ü bulmaktadır.

Personel Unvanı	Sayısı
Uzman Doktor	34
Pratisyen Doktor	9
Diş Hekimi	9
Eczacı	3
Biyolog	3
Psikolog	5
Hemşire	67
Ebe	18
Teknisyen	45
Diğer Personel	97
Toplam	290

Tablo 25: Kâhta Devlet Hastanesinin Personel Varlığı (2011)

Kaynak: Kâhta Sağlık Grup Başkanlığı (Mayıs 2011)

Kâhta devlet hastanesinde yukarıda sayılan doktor sayılarının yanında 9 diş hekimi, 3 eczacı ve 3 biyolog ile 5 psikolog'da sağlık hizmetlerine dahil olmuş bulunmaktadır. Belirtilen tarihte 67 hemşire ve 18 ebe Hastanede bünyesinde hizmet veren diğer sağlık personelini

teşkil etmiştir. Böylece sağlık personeli ve yardımcı personelden oluşan ve 300 yaklaşan bir personel sayısı ile Kâhta devlet hastanesi modern ve donanımlı binasında hizmet vermeye devam etmektedir.

6.6.3.Spor Hizmetleri

Sağlıklı bir birey olmanın ve boş zamanları değerlendirmenin en önemli araçlarından biri olan spor hizmetleri üzerinde hassasiyetle durması gereken şehirselle fonksiyonlardan birini teşkil etmektedir. Sadece bireysel gelişim bakımından değil, spor dallarında elde edilecek takım veya bireysel başarılar da yerleşmenin tanıtılmasında ve kısmen gelir elde edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kuşkusuz sözü edilen kazanımların sağlanması bütünüyle, spor tesisleri, spora ilişkin bilinçlenme, ilgi ve yönlendirme ile bunun teşvik edilmesine bağlı bulunmaktadır. Kâhta için spor başka pek çok şehirden daha fazla önem taşımaktadır. Geçmişten beri işsizliğin çok yüksek oranlarda seyrettiği şehirde genç nüfus, zamanının büyük bir bölümünü kırıathanelerde veya çay ocaklarında masa oyunları oynayarak geçirme eğilimi göstermiştir.

İstek ve talep olmakla birlikte donanımlı spor tesislerinin yokluğu, gençlerin sağlıksız ortamlarda spor yapmaya çalışmasını zorunlu hale getirmiştir. Kâhta'da spor hizmetleri ve spor faaliyetlerinin tarihsel gelişim sürecine baktığımızda, 1960'lı yıllarda ilçede Cenderespor ve Gençlik Spor adında iki kulübün (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:72) mevcudiyetini görmekteyiz. 1970 yılında açılışı yapılan ilçe futbol sahası ise 90x45 m ebatlarında 450 kişilik portatif tribünlü ve zeminli bir saha niteliğindedir (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1994:114). Spor müsabakalarının yanında başta 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı olmak üzere çeşitli törenlerin gerçekleştirilmesine de ev sahipliği yapan saha, uzun süre toprak zemin özelliğini sürdürmüş, 2009 yılında çimlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Halen spor müsabakalarıyla beraber halkın yürüyüş ve koşu gibi etkinlikleri yapıldığı bir mekan niteliğindedir (Foto 53).

Foto 53: Kâhta Stadının Yeni Görünümü

Kâhta’da ilk kapalı spor salonu ise 1983 yılında açılan 250 kişilik tribün kapasiteli Kâhta Atatürk Kapalı Spor Salonudur (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1994:114). Açıldığı dönemden itibaren şehrin spor hayatına olumlu katkılarda bulunan salon, şehirde futbol dışındaki sporların gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır (Foto 54).

Foto 54: Kâhta Kapalı Spor Salonu

Halihazırda Kâhta'da, okul kulüpleri dışında Kâhtaspor, Kâhta Belediyespor, Kâhta GAPspor, Kâhta Gençlerbirliği, Zeytinspor, Kâhta Karate ve Kâhta Samyeli Gençlik ve Spor Kulübü, HEM-ASO gibi spor kulüpleri, futbol, voleybol, badminton, basketbol, hentbol, atletizm, satranç, karate ve halkoyunları branşlarında faaliyetlerde bulunmaktadır (KÂHTA KAYMAKAMLIĞI, 2008:53).

6.6.4.Dini Hizmetler

Dini hizmetler toplum hayatında önemli bir yer işgal etmekte, bu hizmete yönelik yapılar ise şehirlerin tarih ve mimarisine önemli katkılar sağlayabilmektedir. Tıpkı üniversite şehirlerinde olduğu gibi sadece dini hizmetlere ilişkin gelişmiş şehirlerin varlığı veya bu fonksiyona dayalı olarak çok sayıda ziyaretçi çeken ve bundan büyük gelirler elde eden şehirler söz konudur.

Kâhta özelinde dini fonksiyonları, ibadethaneler, mezarlıklar, taziye evleri ve türbeler açısından ele almak mümkündür. Bu çerçevede, Kâhta şehir merkezindeki en eski cami 1938'e tarihlenen Kemaliye camidir (Foto 55). Şehrin ilk yerleşim alanlarından biri olan ve muhtemelen adını buradan alan Cami mahallesinde bulunan Kemaliye cami, çarşı caddesinin batı ucunda konumlanmış bulunmaktadır.

Şehrin bir diğer eski camii olan ve yine Çarşı caddesi üzerinde yer alan Mustafa Camii'nin kuruluşu 1952'ye tarihlenmekte, Yenimahalle mahallesinde yer alan Merkez caminin giriş kapısında ise 1954 yılında kurulduğu yazılmaktadır. Böylece Kemaliye camii'nin uzun bir süre ibadet yeri fonksiyonunu tek başına yerine getirdiği görülmektedir. 1960'lı yıllara gelindiğinde Kemaliye camisiyle birlikte Merkez ve Mustafa olmak üzere üç caminin varlığı kaydedilmektedir (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:83).

Sonraki yıllarda artan nüfus ve genişleyen yerleşim alanına paralel olarak çok sayıda cami inşa edilmiş ve dini ibadetlerin gerçekleştirilmesine Hizmet etmiştir. Kâhta Müftülüğü kayıtlarına göre halihazırda şehir merkezinde 34 adet cami hizmet vermektedir (Tablo 26)

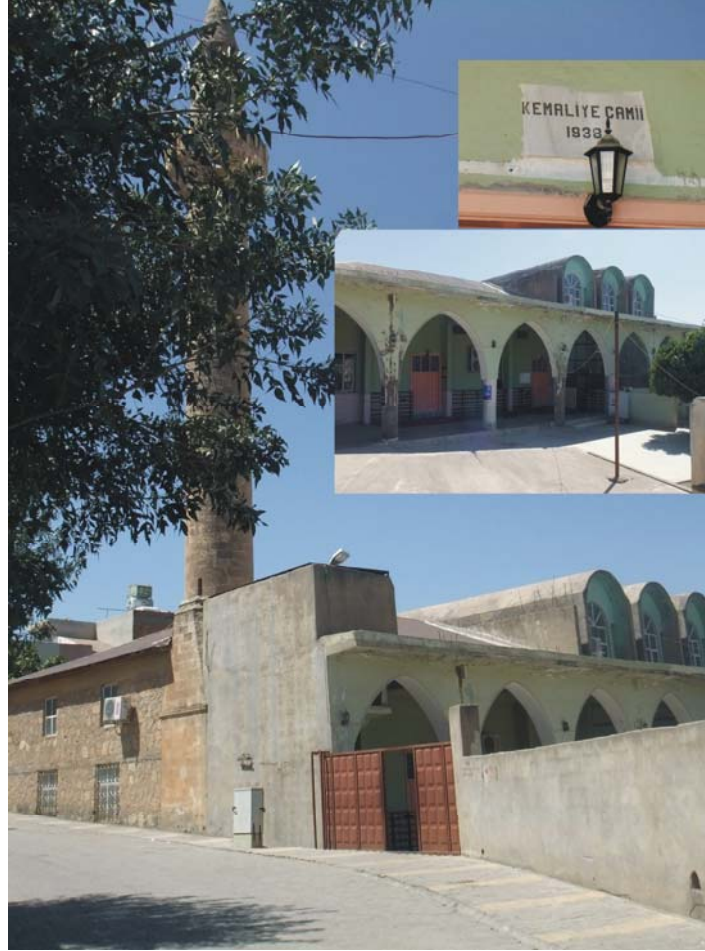

Foto 55: Şehrin En Eski Camisi Olan Kemalîye Camii

Şehir merkezinde olmamakla beraber ilçe sınırları içinde yer alan çok sayıda ziyaret veya türbe de her yıl yöre halkı ve yabancılar tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edilmektedir. Ziyaret eden hastaların iyileştiği ve dileklerinin gerçekleştiğine inanılması bu türbelerin sıkça ziyaret edilmesini tetiklemektedir.

Adını verdiği Hacıyusuf Köyünde bulunan Nakşibendi tarikatına mensup Hacıyusuf türbesi, ilçe merkezinin doğusunda ve 2

km kadar mesafede baraj yolu üzerinde yer alan Ebu Sadık türbesi gibi unsurlar ilçede dini açıdan öne çıkan mekanlar durumundadır.

Sıra	Cami Adı	Sıra	Cami Adı
1	Aksa Camii	18	Işık Camii
2	Aydınlık Camii	19	İhlas Camii
3	Bilali Habeş Camii	20	İhvan Camii
4	Birlik Camii	21	Karşıyaka Camii
5	Celahir Camii	22	Kemaliye Camii
6	Celeleddin Camii	23	M.Sadık Altuğ Camii
7	Çobanlı Camii	24	Muhammediye Camii
8	Ebusadık Camii	25	Musa Peygamber Camii
9	Emirhan Camii	26	Mustafa Camii
10	Esentepe Camii	27	Ömeriye Camii
11	Esselat Camii	28	Sıddık Camii
12	Fatih Camii	29	Şehit M.Y. Camii
13	Hacı Halil Camii	30	Şehitler Camii
14	Hacı Osman Camii	31	Şeyhbaba Camii
15	Hacı Zeynel Camii	32	Toki Camii
16	Haliliye Camii	33	Ülgen Camii
17	Hicret Camii	34	Veysel Karani Camii

Tablo 26: Kâhta Şehri Camileri

Kaynak: Kâhta Müftülüğü 2012, <http://www.Kâhtamuftulugu.gov.tr>
15.02.2012

Dini fonksiyonlar açısından Kâhta şehrinde üzerinde durulması gereken diğer unsurlar, taziye evleridir. Şehrin birçok mahallesinde bulunan ve müstakil olarak organize edilen taziye evleri, özellikle meskenleri çok kalabalık grupların taziyelerini kabul etmeye elverişli olmayan şehir halkının misafirlerini ağırlamasına büyük katkı sağlamaktadır. Bu mekanlarda taziyelerin kabul edilmesinin yanısıra gelenlere yiyecek ve içecek ikramı da yapılmaktadır. Sosyal paylaşım ve dayanışmanın en belirgin örnekleri olan taziyeler, bu bakımdan daha uygun koşullarda sağlanmaya çalışılmaktadır. Mezarlıkların dini gereklerin bir sonucu olmasının yanı sıra, mezarlıkların büyüklükleri,

tarihsel geçmişleri, mezar taşlarındaki yazılar, bulunulan alanın nüfus ve yerleşme özellikleri başta olmak üzere tarihsel geçmişiyle ilgili bilgiler sağlayabilmektedir.

Kâhta'da defin işlemlerinin gerçekleştirildiği mezarlıklar şehrin çeşitli mahallelerinde konumlanmış bulunmaktadır. Bu bakımdan Kâhta'nın en eski ve büyük mezarlığı Bayraktar Mahallesi sınırları içinde bulunan Merkez Mezarlıktır. 1980'li yıllara kadar çevresi açık ve kısmen bakımsız bir durumda olan mezarlık; sonraki yıllarda bahçe duvarıyla çevrelenmiş, mezarların da daha düzenli bir şekilde oluşturulması mümkün olmuştur. Mezarlık ağaçlandırma çalışmaları sonucu şehrin en yeşil alanlarından biri haline getirilmiştir (Foto 56).

Foto 56: Kâhta Merkez Mezarlık

şehirde Merkez mezarlık dışında, Atatürk Mahallesi sınırları içinde kalan mezarlık diğer bir büyük mezarlık alanını teşkil ederken, Horik mezarlığı, Bayraktar Mahallesi sınırları içinde bulunan Ariket Mezarlığı ve Karakuş tepesi mevkiinde bulunan Musa Peygamber Mezarlığı nispeten daha küçük alan kaplayan mezarlık alanları durumundadır.

6.6.5. Diğer Sosyal ve Kültürel Hizmetler

Yayın faaliyetleri, toplum ve kültür merkezleri ve kültürel etkinlikler (festival ve şenlikler), sağlıklı bir toplum yapısının oluşturulması ve sürdürülebilmesi ile toplumun bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesinde etkili araçlar durumundadır. Etkin bir şekilde ortaya konuldukları mekanlara ayrıcalık katan kültür faaliyetleri aynı zamanda yörenin bir zenginliği olarak da değer kazanmaktadır.

Belirtilen çerçevede Kâhta'da basın yayın ve kültür faaliyetlerinin tarihsel gelişimine baktığımızda, 1960'lı yıllarda İlçede Salı ve Cuma günleri yayınlanan Hürfikir adında bir gazetenin faaliyet gösterdiğini (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967:72) öğrenmekteyiz.

1970'li yıllarda Kâhta'da 1 sinema faaliyet göstermiş (ÇAĞLAYAN A., 1967:51), 1980'li yıllarda ise iki adet yazlık 2 adet ise kışlık olmak üzere 4 sinema salonu şehrin kültür hayatına katkıda bulunmuştur. Ancak 1980'li yılların ikinci yarısından sonra yaygınlaşan televizyon ve ardından gelen video çalarlar, sinemaların cazibesini yitirmesine ve kapanmasına neden olmuştur. Günümüzde ilçe merkezinde faal sinema salonu bulunmamaktadır. Ancak özellikle yükseköğretime ilişkin yaşanan gelişmeler, gelecekte sinema salonlarına da ihtiyaç olacağını ve buna ilişkin tesislerin yeniden açılabilceğini ihtimal dahiline sokmaktadır.

İlçede ilk halk kütüphanesi Atatürk'ün doğumunu 100. yıldönümü olan 1981 yılında belediyeye ait binada açılırken (SUCU M., 1985:117), 1994 yılında Kâhta'da hepsi haftalık periyotlarda olmak üzere, Gerçek, Haberdar, Kâhta Petrol, Sesleniş, Yeni Hür Fikir ve Çağrı Gazeteleri yayınlanmış, Mesaj FM adında bir radyo da ilk kez yayın hayatına başlamıştır (ADİYAMAN VALİLİĞİ 1994:53).

Genel olarak daha ziyade internet ortamında yayın faaliyetlerinin yoğunlaştığı günümüzde Kâhta'da da benzer bir durum yaşanmakta, buna karşın halihazırda Kâhta ilçesinde basılı olarak yayınlanan Kâhta Gündem, Kâhta Gerçek ve Kâhta Olay isimlerinde 3 yerel gazete, Kâhta FM adındaki radyo da ilçenin tek radyosu olarak yayın hayatını sürdürmektedir.

Diğer taraftan, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Köylere Hizmet Götürme Birliği ve İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü işbirliği ile İlçe merkezinde (Yenimahallede) kurulan Kâhta Toplum Merkezi (KATOM); mevcut sorunları saptamak, halkla işbirliği içinde çözümler üretmek, öncelikle çocuk, kadın, genç olmak üzere tüm yöre halkına beceriler kazandırmak gibi çeşitli amaçlarla faaliyetini sürdürmekte (KÂHTA KAYMAKAMLIĞI, 2008:83), yine İlçe Halk Eğitim Merkezi tarafından her yıl organize edilen kurslar yoluyla da meslek edindirme ve üretime katkı sağlamada ilçe halkının harekete geçirilmesi amaçlanmaktadır.

İlk temelinin atılmasından ancak 18 yıl sonra 2008 yılında tamamlanabilen Kâhta Kültür Merkezi, şehir kültür hayatında önemli bir boşluğu doldurması beklenmektedir. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere binanın Devlet Konservatuvarı Bölümü açılması amacıyla Adıyaman Üniversitesi'ne tahsis edilmesi, ancak bu bölümün halihazırda açılmamış olması, adı geçen binanın gerçek işlevi olan Kültür Merkezi görevini de tam olarak sağlamasına engel teşkil etmektedir (Foto 57).

Foto 57: Kâhta Kültür Merkezi

Fırat Mahallesi sınırları içinde yer alan, 400 kişilik çok amaçlı salon, resim galerisi ve bale salonunun yer aldığı tesiste, hâlihazırda

kütüphane ve ilçe turizm danışma bürosu faaliyetlerini sürdürmektedir. Ancak tesisin esas kuruluş amacının dışında kullanılmak istenmesi Kâhta halkı ile kamu kurumları arasında da bir ihtilafın oluşmasına neden olmuş görünmektedir.

2011 yılı ocak ayında Kâhta belediyesinin eski hizmet binasında açılan Bilgi ve Kültür merkezi, şehir kültür hayatına katkı yapması beklenen diğer bir tesis durumundadır. Adı geçen birimin ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin kütüphane ihtiyacını karşılamasının yanında, sınavlara hazırlanma, bilgisayarla ilgili çalışmalarını gerçekleştirme ve en önemlisi gençlerin zararlı alışkanlık ve ortamlardan uzak tutularak topluma faydalı bireyler olmasına katkı sağlaması amaçlanmıştır (Foto 58)

Foto 58: Bilgi ve Kültür Merkezi Olarak Hizmet Veren Kâhta Belediyesi Eski Binası

Kâhta kültür hayatında önemli bir yer tutan diğer bir etkinlik de Kâhta Kommagene Festivalidir. İlçede yer alan tarihi, kültürel, doğal ve sanatsal değerlerin ulusal ve uluslararası zeminde tanıtılmasını amaçlayan festivalin ilki 1993 yılında gerçekleştirilmiştir. Uluslararası bir niteliğe sahip olan festival, düzenlendiği dönemlerde çok sayıda yerli ve yabancı turistin yoğun

ilgisiyle karşılaşmaktadır. Son yıllarda içeriği de oldukça zenginleştirilmiş olan Festival şehir merkezinde kortej yürüyüşü, halk oyunları, konserler, film gösterimleri ve çeşitli akademik toplantılarla başlamakta, başta Nemrut Dağı olmak üzere tarihi ve kültürel mekanlar ziyaretiyle devam etmekte ve buralarda yapılan çeşitli etkinliklerle son bulmaktadır. Festivalin 18'ncisi 14-16 Haziran 2011 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.

7.KÂHTA'NIN ŞEHİRSEL MEKÂN ORGANİZASYONUNDA GELİŞME YÖNLERİ

Günümüzde 18 mahalleden oluşan Kâhta şehrinde, yapılaşma hızla devam etmektedir. Hemen her yönünde yeni konutların inşa edildiği şehirde, özellikle kuzey ve kuzeybatı yönleri öne çıkan sahalardan durumundadır. Bu yönlerden Adıyaman-Kâhta- Siverek yolunu çevreleyen kuzeybatı bölümü şehrin en hızlı yapılaşmaya sahne olan saha niteliği taşımaktadır. Bu alanda bulunan Yavuz Selim Mahallesinin 4-5 yıl öncesine kadar boş arazi olarak görülürken (Foto 59) günümüzde hızla dolmaya başladığı ve mevcut imar planında öngörülen sınırlara yaklaştığı izlenmektedir (Foto 60). Bu durum kuşkusuz şehirde meydana gelen, idari, ticari ve ulaşım ilişkileri fonksiyonel yeniden yapılanmayla yakından ilişkilidir. Ana yol güzergâhlarının yeniden yapılanması ve başta yeni devlet hastanesi olmak üzere çeşitli kamu binalarının burada konumlanması, sadece resmi değil aynı zamanda özel sektör yapılaşması için de bölgenin cazip şartlar taşımasına zemin hazırlamıştır.

Yukarıda sözü edilen sahanın hemen güneyinde, Adıyaman yolunun her iki tarafı konut yapılaşması bakımından en hareketli sahalardan biri durumundadır. Bu kesimde büyük ölçüde çok katlı ve site niteliğinde inşa edilen konutlar çevre düzenlemesi bakımından da Kâhta şehrinde yeni bir eğilime işaret etmektedir.

Bir kırsal yerleşme niteliğindeki Ariket mahallesinin hemen yanbaşında yükselen binalar ilginç bir tezdad da ortaya koymaktadır (Foto 61). Kuşkusuz bu yapılaşma şehir yerleşim formunda yeni bir aşamaya işaret etmesi bakımından önem taşımaktadır. Ancak diğer

tarafından, yakın geçmişe kadar şehrin yerleşim sınırları dışında kalmanın avantajıyla yeşil alanlarını korumayı başaran bu saha yeni bir tehlikeyle karşı karşıyadır. Bu bakımdan geçmişte şehir merkezinde yer alan Hamdut deresinin büyük ölçüde yapılaşmasıyla düşülen hataya burada düşülmemesi ve Değirmenderenin özellikle Adıyaman yolunun güneyinde yer kalan kesiminde bahçelerle kaplı olan sahanın yeşil alan olarak mutlaka muhafaza edilmesi gerekmektedir.

Foto 59: Kâhta Şehrini Güneybatıdan Görünümü.

Kaynak: <http://www.panoramio.com/photo/29115205> 2009. 14.09.2010

Baraj yapımı öncesi transit yolun geçtiği şehrin doğu yönü, geçmişte yapılaşma için elverişli şartlar taşıırken, günümüzde bu cazibesini büyük ölçüde yitirmiş görünmektedir. Diğer yandan, yüksek eğim değerlerine sahip olan Kâhta çayı vadisi de bu kesimde genişlemeyi sınırlandıran önemli bir faktör olmaktadır. Benzer özellikler şehrin kuzey ve güney bölümleri için de geçerlidir.

Foto 60: Kâhta Şehrinde Hızla Gelişen Sahalardan Biri Yavuz Selim Mahallesi

Foto 61: Solda Ariket Mahallesi, Sağda Sayıları Hızla Artan Sitelerden Biri, Ön Bölümde ise Yeşil Formunu Koruyan Değirmendere Vadisi

Şehrin kuzeyi bugün için yapılaşma açısından en hareketli alanlarından bir olmakla birlikte yine Kâhta çayı vadisi engeli nedeniyle bir süre sonra son sınırına ulaşması ihtimal dâhilindedir (Foto 62). Geçmişte şehrin oldukça dışında, Kâhta çayı vadisinin sınır bölgesinde yer alan Horik mahallesinin hâlihazırda şehrin içinde kalması bunu teyit eder niteliktedir.

Foto 62: Şehrin Kuzey Kesiminde Tarım Arazileri Üzerinde Hızla Devam Eden Yapılaşma

Şehrin güney kesimi de adeta bir çıkmaz sokak niteliğindedir. Bu yönde yer alan birkaç köy dışında büyük bir yerleşme bulunmamakta, daha güneyde Atatürk baraj gölüyle sınırlanmaktadır. Bu kesimde de, Horik mahallesine benzer bir şekilde, geçmişte şehrin oldukça dışında konumlanmış bulunan Şeyhbaba köyü de tamamen ana yerleşim ünitesine eklenmiş bulunmaktadır.

8.KÂHTA ŞEHRİNDE MEKÂNSAL VE SOSYO-EKONOMİK SORUNLAR

Ülkemiz genelinde olduğu gibi Kâhta şehrinde de gerek hızla artan nüfus ve gerekse kontrolsüz şehirleşme çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Sözü edilen sorunlardan nüfusla ilgili olan boyutunu, işsizlik ve yeteri kadar hizmet alamama olarak sıralamak mümkün iken, yerleşim boyutuyla ilgili olanlar sayıca fazla ve karmaşık bir nitelik taşımaktadır.

Daha önce de söz edildiği üzere, şehirde meydana gelen hızlı nüfus artışı, ihtiyaç duyulan konut stokunun yaratılması zorunluluğunu da beraberinde getirmiş, bu talebin kısa zamanda karşılanması amacıyla herhangi mimari ve estetik endişe taşımaksızın, geleneksel eğilimlere göre konutlar inşa edilmeye başlanmıştır. Bu durum konut yığılmasına yol açarken, gelişen olmaktan ziyade genişleyen bir şehrsel yapının belirginleşmesine zemin hazırlamıştır.

Kuşkusuz geçmiş dönemlerde ortaya konulmuş olmakla birlikte, imar planlarının büyük ölçüde teoride kalması, hızlı yapılaşmanın yönlendirilmesi ve kontrol edilmesi imkânlarını da büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Dolayısıyla plansız yapılaşma, yatay ve dikey yönde çok hızlı büyüyen şehirde çeşitli alt ve üstyapı sorunları da beraberinde getirmiş bulunmaktadır. Sözü edilen sorunlar son dönemlerde konuya daha ciddiyetle eğilen belediyelerin çabalarıyla giderilmeye çalışılmaktadır. Şehrin geçmişte özellikle kış aylarında çamur deryasına dönen cadde ve sokakları taşlarla döşenmeye başlanmış, şehrin estetik görüntüsünün kısmen düzeltilmesine çalışılmış ve çalışılmaktadır. Yine şehrin içme suyuna ilişkin çalışmalar sonuç vermiş ve ilçenin kuzeyinde yer alan dağlık sahadan kaynak suları şehir halkının kullanımına sunulmuştur.

Geçmişte çeşitli sebeplerle oldukça ihmal edilmiş olan kamu hizmeti birimlerinin de hızlı bir iyileşmeye doğru gitmekte olduğu izlenmektedir. Her kademedeki sağlık tesisleri, her ölçekte eğitim birimleri (anaokulu, ilköğretim okulları, meslek liseleri, yüksekokullar), rekreasyon alanları (parklar), şehir içi ulaşım, kültürel

faaliyetler (festivaller) vb. hizmetler daha kaliteli ve hızlı verilmeye başlanmıştır.

9.KÂHTA ŞEHRİNİN GELECEĞİNE İLİŞKİN ÖNGÖRÜLER VE ÖNERİLER

Kâhta şehrinde nüfusun gelişimine baktığımızda (eğer sayım teknikleriyle ilgili bir sayısal yanılma söz konusu değilse); 2000–2009 dönemlerinde, önceki dönemlere göre nüfus artışında ciddi bir yavaşlamanın yaşanmakta olduğu söylenebilir. 1990–2000 dönemini kapsayan 10 yıllık periyotta şehir nüfusu %51 artışla 40281'den 60689'a yükselirken, 2000–2009 dönemini kapsayan 9 yıllık sürede ancak %1 artarak 60689'dan 61243'e çıkmıştır.

Daha önce de ifade edildiği üzere, geçmişte şehrin göç almasına sebep olan faktörlerin benzeri bir durum tekrar yaşanmadığı takdirde, gelecekte Kâhta şehir nüfusunda ancak doğal artışla belirli bir nüfus fazlalaşmasına gidilebileceği, böylece nüfusta bir durağanlaşmanın yaşanabileceği ileri sürülebilir. Ancak diğer taraftan özellikle şehirde eğitim fonksiyonunun gelişmesi (yüksekokulların varlığı ve fakültelerin açılma olasılığı) yeniden nüfusta bir fazlalaşmayı beraberinde getirebilecektir. Dolayısıyla, gerek hizmetler ve gerekse imar planlamalarında şehrin nüfus miktarıyla ilgili projeksiyonların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Hızla gerçekleşen mesken imalinin gelecekte mesken stoku fazlasına yol açabileceği göz ardı edilmemelidir.

Şehrin genel gelişiminin, büyük ölçüde plana bağlı kalmaksızın gerçekleştiğini ifade etmek mümkündür. Bu bakımdan özellikle modern şehircilik anlayışına uygun olarak, şehirde fiziksel büyüme yerine fonksiyonel büyümenin alması sağlanmalıdır. Geniş alana yayılmış bir şehirde hizmetlerin yeterli ve sağlıklı görülmesinin zorluğu ortadadır.

Şehrin hâlihazırda yaşamakta olduğu alt ve üst yapı sorunlarının giderilmesi gereğinin yanı sıra, şehirde en fazla eksikliği hissedilen ve şehrin karakterini ortaya koyacak unsurların yokluğu kısa zamanda giderilmelidir. Bu çerçevede şehri karakterize edecek

uygun simgelerin (heykeller, sanat yapıtları) şehre kazandırılması ve şehrin sadece yakın çevresinde yer alan tarihi değerlerle değil (Nemrut dağı gibi) kent merkezine karakter kazandıran unsurlarla anılması sağlanmalıdır. Kuşkusuz sadece tarihsel veya simgesel yapılar değil, aynı zamanda başta kamu binaları olmak üzere konutların da Kâhta şehrine has bir mimariye kavuşturulması önem taşımaktadır.

Diğer taraftan bilindiği üzere şehirlerin eskiden beri çok önemli öğelerinden biri meydanlardır. Kâhta şehrinde gerek törenler ve gerekse şehir dışından gelenlerin ziyaret edip zaman geçirecekleri bir meydanın olmaması önemli bir eksikliklerdir. Yer yer oluşturulmaya çalışılan küçük meydanların ise, sözünü ettiğimiz fonksiyonu yeteri kadar yerine getirmesi mümkün değildir.

Her ne kadar Kâhta şehrinde meskenlerin büyük bir bölümü bahçeli evlerden oluşmaktaysa da, yer yer yapay olarak oluşturulmuş park alanları (Foto 63) dışında yeşil alanların yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle küçük ölçekli semt parkları yanında, şehre bir cazibe kazandıracak büyük ölçekli bir parkın kazandırılması gerekmektedir.

Foto 63: Kâhta'nın Semt Parklarından Biri Olan Fatih Parkı

Bu kapsamda özellikle henüz yapılaşmaya tam olarak açılmamış olan Değirmendere vadisinin bu amaçla organize edilmesi şehir adına değerli bir kazanım olacaktır. Belirtilen amaçla vadinin kuzey kesiminde yapımına başlanan park alanının kısmen olumlu bir katkı sağlayacağı açıktır (Foto 64).

Foto 64: Değirmendere Vadisi Yukarı Bölümünde İnşa Edilen Çok Amaçla Park Alanı

Ancak her geçen gün nüfusu ve yerleşim alanı büyüyen Kâhta'nın çok geniş ölçekli yeşil alanlara ihtiyacı bulunmaktadır. Bu bakımdan Değirmendere vadisinin bir bütün halinde yeşil alan ve rekreasyon sahası olarak korumaya alınması şehrin geleceği açısından son derece büyük önem arz etmektedir. Çünkü Kâhta'da yaşanan deneyimler yapılaşmaya kısmen açılan vadi tabanlarının zamanla neredeyse tamamen yapılarla kaplandığını ve geri dönüşümün de mümkün olmadığını göstermektedir.

Şehrin fiziki olarak hızla genişlemesi, hemen yakın çevresinden başlayarak uzanan tarımsal araziler için bir tehdit oluşturmaktadır. Geçmiş dönemlerde (1970'li yıllar) şehir çevresinde yer alan bağ sahalarının yapılaşmaya açılması, bu tarımsal üretimin büyük ölçüde azalmasına sebep olmuştur. Günümüzde ise genellikle tahıllara ayrılmış olan arazilerin de hızlı yapılaşma tehdidiyle karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu çerçevede tarımsal arazilerin

korunması amacıyla hareketle şehrin imar planında yeni düzenlemelerin yapılması önemli bir husus olarak değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak; idari hüviyeti bakımından oldukça eski bir tarihsel geçmişe sahip olmakla birlikte, yeni yerleşim alanına taşınması sebebiyle tam anlamıyla bir “Cumhuriyet Dönemi Şehri” özelliği taşıyan Kâhta, gerek nüfus miktarı ve gerekse şehrsel mekân gelişimi açısından dikkat çekici özellikler taşımaktadır.

Bir yandan yörenin sosyo-kültürel nitelikleri (çok çocuklu olma gibi) ve diğer taraftan çevre şartları (baraj yapımının etkisi), Cumhuriyetin ilk yıllarında Kölük köyüne taşınan Kâhta yerleşmesinin kısa sayılabilecek bir tarihsel süreç içinde nüfusunun büyük miktarda artmasına zemin hazırlamıştır. Sözü edilen nüfus artışının yarattığı talep baskısı ise, şehrin mekânsal görünümünde çok ciddi farklılaşmaların yaşanmasına yol açmış bulunmaktadır.

Kâhta şehriyle ilgili dikkat çekici diğer bir husus ise, aslında özel konumu itibarıyla (Atatürk barajının tamamlanmasıyla) adeta bir çıkmaz sokak niteliğine bürünmesine rağmen, nüfus ve mekânsal gelişme/genişlemesini sürdürüyor olmasıdır.

Kuruluş döneminde büyük ölçüde bir tarım kasabası özelliği taşıyan yerleşme, artan nüfusun ihtiyaç ve taleplerine paralel olarak bir fonksiyonel çeşitlenmeye sahne olmaya başlamış bulunmaktadır. Halen şehirde tarımsal üretim alanında istihdam edilen nüfus oranı yüksek olmakla birlikte, özellikle ticaret ve hizmet sektörlerinin hızlı bir gelişme eğilimine girdiği gözlenmektedir. Bu durum büyük ölçüde şehrin fiziki görünümünün şekillenmesinde etkili olmaktadır.

Kâhta’da şehrsel mekân gelişiminde fiziki bir engelin bulunmayışı yatay yönde genişlemeyi mümkün kılarken, yeni talepler sonucu dikey yönde bir yapılaşmanın da hızla meydana geldiği izlenmektedir.

Kâhta şehri, gerek nüfus ve gerekse şehrsel mekân kullanımını açısından yaşadığı büyümelerle farklı bir karakter ortaya koymuş olmakla birlikte, nitelik açısından aynı gelişmeyi sağladığı söylenemez. Son dönemlerde hızla gerçekleştirilen çalışmalara karşın, şehrin alt ve üst yapı sorunları kısmen var olmaya devam etmekte, özellikle şehrin rekreasyonel ve turistik cazibesini arttıracak unsurların eksikliği de giderilememiş bulunmaktadır.

Şehrin sahip olduğu nüfusun yaş piramidine göre, nüfusun gelecekte de artış eğilimini sürdürmesi beklenmektedir. Ancak önceki dönemlerde yaşanan belirgin artışların tekrar yaşanması güç görünmektedir. Bu bakımdan geçmişte büyük ölçüde göz ardı edilen imar ve şehirleşmeye ilişkin planlar ortaya konulurken, nüfusun sayı ve niteliklerine ait projeksiyonların iyi tahlil edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Yayınlar

- ADİYAMAN VALİLİĞİ 1967, Adıyaman il Yıllığı–1967, Adana
- ADİYAMAN VALİLİĞİ 1973, Adıyaman il Yıllığı–1973, İstanbul
- ADİYAMAN VALİLİĞİ 1994, Adıyaman İl yıllığı 1994” Ankara
- ADİYAMAN VALİLİĞİ 1998, Adıyaman İl yıllığı 1998” Ankara
- ADİYAMAN VALİLİĞİ 2006, Adıyaman İl Çevre Durum Raporu.
Adıyaman
- ADİYAMAN VALİLİĞİ, 2010, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü 2009
Yılı Çalışma Raporu. Adıyaman
- AINSWORTH W.F., 1973, Travels and Researches Asia Minor,
Mesopotamia, Chaldea and Armenia. London
- AKÇURA T., 1971, “Türkiye’de Şehirleşme ve Bazı Şehir Örnekleri”
Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. İstanbul
Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayını. İstanbul
- ARINÇ K., 1995, “Geçmişteki Önemi Azalmış Kent Yerleşmelerine
Bir Örnek: Bitlis” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 1 Erzurum
- ARSLAN R., 2009, “XIX. Yüzyılda Hısn-ı Mansur, Behesni, Gerger
ve Kâhta’nın Sosyal ve İktisadi Durumu” Cumhuriyet
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmış Doktora
Tezi. Sivas
- ASLAN M., 1995, “Sekizinci Harika” Kâhta
- AVCI S., 1992, “Bayburt İlinde Nüfusun Gelişimi ve Dağılışı” Türk
Coğrafya Dergisi. Sayı 27, İstanbul
- AVCI S., 1993, “Türkiye’de Şehir ve Şehirsiz Nüfusun Dağılışı” Türk
Coğrafya Dergisi. Sayı 28, İstanbul
- BAŞIBÜYÜK A., 2005, “Doğu Anadolu Bölgesinde Ortalama
Hanehalkı Büyüklüklerinin Dağılışı” Doğu Coğrafya
Dergisi. Sayı: 13. Konya

- BENEDICT P., 1971, "Türkiye'de Küçük Kasabaların Etüdüne ilişkin Bazı Sorunlar" Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayını. İstanbul
- BİLGİÇ E., 1955, "M.Ö. İkibin Yıllarında Mezopotamya-Anadolu Arasındaki Ticari ve İktisadi Münasebetler" Türk Coğrafya Kurumu 9. Meslek Haftası Tebliğler ve Konferanslar Kitabı. İstanbul
- BOYRAZ Z., 2004, "Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları Açısından Kırıkhan Şehri" Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 11 Konya
- BOYRAZ Z., ÇİFÇİ M.D., 2005, "Kuruluşu, Gelişimi ve Fonksiyonları Açısından Gürün Şehri" Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 14 Konya
- CEYLAN S., 1995, "Ekonomik Fonksiyonları Yönünden Tipik Bir Tarım Kasabası: Göle (Ardahan)" Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 1 Erzurum
- ÇAĞLAYAN A., 1967, Adıyaman Tarihi. Adıyaman
- ÇAKIROĞLU E., 1941, "Mersin Şehir Coğrafyası" Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi. Sayı 1. İstanbul
- ÇAVUŞ C. Z., 2007, "Çanakkale'de Kentsel Gelişimin Uzaktan Algılama VE GPS Ölçümleri İle İzlenmesi" İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi Sayı 15. İstanbul
- DARKOT B., 1952, "Kâhta Maddesi" İslam Ansiklopedisi. Cilt 6. İstanbul
- DEMİR E., 2004, "Adıyaman Şehrinin Yerleşimi, Nüfusu ve Ekonomik Yapısı" Türk Coğrafya Dergisi. Sayı 42, İstanbul
- DEMİR E., 2004, "Kâhta'nın Kuruluşu, Gelişmesi ve Bugünkü Fonksiyonel Özellikleri" Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 1. Ankara
- DİE (TUİK), Genel Sayım Sonuçları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri

- DİE Genel Nüfus Sayımları 1927-2000. Ankara
- DİE, 1985-1990-2000 Sayımları, Nüfusun Demografik Nitelikleri. Ankara
- DİNCER B. ÖZASLAN M., 2004, ilçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması. DPT yayını. Ankara
- DOĞANAY S., KÖSE A., 2001, “Aşkale’NİN Fonksiyonel Özellikleri ve Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 5 Erzurum
- DÖRNER F. K., 1990, (Çeviren ÜLKÜ V.) Nemrut Dağının Zirvesinde Tanrıların Tahtları” Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara
- DPT, 2004, İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması. Devlet Planlama Teşkilatı Yayını. Ankara.
- EKMEKÇİ S., vd. 2009, “XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Adıyaman’da İlköğretim Faaliyetleri”. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı: 3
- ELMASTAS N., 2008, “Kâhta Çayı Havzası’nda Arazi Kullanımı” Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi. Sayı 6(2). Ankara
- EMİROĞLU M., 1981, “Türkiye’de Son Sayımlar ve Kentleşme Olayının Boyutları” Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi. Sayı 10. Ankara
- ERTİN G., 1993, “Bandırma Şehrinin Fonksiyon Alanları” Türk Coğrafya Dergisi. Sayı 28, İstanbul
- GOTTMANN J., 1976 (Çev ÖZGÜÇ N.), “Şehirselleşmenin Gelişmesi” Coğrafya Enstitüsü Yayını. İstanbul
- GÖNEY S., 1975, Büyük Menderes Bölgesi. İstanbul Üniversitesi Yayını. İstanbul
- GÖNEY S., 1979, Türkiye Ziraatinin Coğrafi Esasları I. İstanbul Üniversitesi Yayını. İstanbul

- GÖNEY S., 1995, Şehir Coğrafyası I. İstanbul Üniversitesi Yayınları (3.Baskı) İstanbul
- GÜMÜŞ E., 1992 “İllerimizin Doğal Nüfus Artış Hızları Konusuna Bir Yaklaşım” Türk Coğrafya Dergisi. Sayı 27, İstanbul
- GÜMÜŞÇÜ O., 1995, “Sungurlu İlçesinin Nüfus Özellikleri” Ankara Üniversitesi. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 4 Ankara
- GÜMÜŞTEPE (KİTAPÇIOĞLU) F., 1993, “Edremit Şehri” Türk Coğrafya Dergisi. Sayı 28, İstanbul
- GÜRBÜZ O., 1999, “Taşucu’nun Şehirsel Gelişimi ve Çevreyle İlişkileri” İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi. Sayı 7. İstanbul
- GÜRSOY C.R., 1975, “Türkiye’nin Tabii Yolları” Türk Coğrafya Dergisi Sayı 26 İstanbul
- HAMILTON W.J., 1982 Asia Minor, Pontus and Armenie. London
- HUMANN K., PUCHSTAIN O., 1890, Raisen in Kleinasien und Nordsyrien. Berlin
- IŞIK A., 1998, “Malatya 1830–1919” İstanbul
- IŞIK Ş., 1997, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Nüfusun Miktarı ve Yapısal Özellikleri. Ege Coğrafya Dergisi. Sayı :9 İzmir
- KADIOĞLU Y., BEKDEMİR Ü., 2004, “Akçaabat’ta Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 11 Konya
- KAHRAMAN S. A., DAĞLI Y., 2006, “Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi” 3.Cilt 1.Kitap. Yapı Kredi Yayınları İstanbul
- KÂHTA İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ 2010, Brifing Raporu Kâhta
- KÂHTA KAYMAKAMLIĞI, 2008, “Kâhta Kaymakamlığı 2007 Faaliyet Raporu.” Kâhta
- KARADAĞ A., 2000, “Enez’in (Edirne) Kentsel Gelişim Süreci ve Yeni Gelişme Alanları” Ege Coğrafya Dergisi Sayı 11 İzmir

- KARADOĞAN S., 2005, “Adıyaman Havzasının Genel ve Uygulamalı Jeomorfolojisi” Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi. Elazığ.
- KASARCI R., 1996, “Türkiye’de Nüfusun Gelişimi” Ankara Üniversitesi. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 5 Ankara
- KAYA F., 2003, “Tutak İlçesinde Nüfus Gelişimi” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 9 Konya
- KESİCİ Ö., 1995, “Kilis’in Şehir Coğrafyası Özelliklerine Genel Bir Bakış” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 1 Erzurum
- KOCAKUŞAK S., 1992, “Gölbaşının Gelişim Evreleri” Ankara Üniversitesi. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 1 Ankara
- KOÇMAN A., 1993, “Türkiye İklimi” Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın No: 72 İzmir
- KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ 1984, Adıyaman İli Arazi Varlığı. Ankara
- MANSEL A.M., 1965, “Arsamliam am Nymphaios. Die Ausgrabungen im Hierothesion des Mithradates Kallinikos, von 1953-1956.” Belleten Türk Tarih Kurumu Yayınları Cilt: XXIX, Sayı: 113. Ankara
- MOLTKE H., 1911, Brief Über Zulfande und Begeben Herten in der Türkei 1835-1839. Berlin
- MTA, “1:500.000. Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası, Hatay Paftası Açıklama Kitabı” Ankara
- ÖĞRENMiŞ İ. Y. 2006, “Şelmo Formasyonu’nun Kâhta (Adıyaman) Kuzeyindeki Yüzeylemelerinde Sedimantolojik İncelemeler” Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ
- ÖNGÖR S., 1959, Türkiye’de Dahili Muhaceret Hakkında, Türk Coğrafya Dergisi. Sayı 18-19, İstanbul

- ÖNGÖR S., 1961, “1950-1955 devresinde Türkiye’de İç Göçler” Türk Coğrafya Dergisi. Sayı 21, İstanbul
- ÖZAV L., 2000, “Dünden Bugüne Sivaslı İlçesinde Nüfus Artışı” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 3 Erzurum
- ÖZÇAĞLAR A., 1994, “Zile’nin Kuruluşu, Gelişmesi ve Bugünkü Fonksiyonel Özellikleri” Ankara Üniversitesi. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 3 Ankara
- ÖZÇAĞLAR A., KASARCI R., 1996, “Türkiye’de Hanehalkı Sayılarının Coğrafi Dağılışı ve Kır Kesimi Hanehalkı Sayısının Ekonomik Faaliyet Göre Ayrımı” Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi dergisi. Sayı: 5 Ankara
- ÖZDEMİR M.A., SUNKAR M., 2005, “Çelikhan Ovası (Adıyaman) ve Yakın Çevresinde Doğal Ortam-İnsan İlişkileri” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 13 Konya
- ÖZGÜR M., 1992, “Türkiye’de Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı” Ankara Üniversitesi. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 1 Ankara
- ÖZGÜR M., 1993, “Bilecik İlinde Nüfusun Dağılışı, Yoğunluğu ve Özellikleri” Ankara Üniversitesi. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 2 Ankara
- ÖZGÜR M., 1996, “İl ve İlçe Merkezlerinde Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet kollarına Göre Dağılımı Bakımından Sınıflandırılması” Ankara Üniversitesi. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 5 Ankara
- ÖZGÜR M., 1999, “Türkiye Nüfusunun Yaş Yapısı” Ankara Üniversitesi. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 7 Ankara
- RAMSAY W.M., 1960, (Çev. PEKTAŞ M.) “Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası” Milli Eğitim Basımevi. İstanbul.

- SARI Ş.,1956, “Adıyaman ve Kazaları” Ankara
- SELEN H.S., 1945, “Türkiye’de Köy Yerleşmeleri ve Şehirleşme Hareketleri. Türk Coğrafya Dergisi. Sayı VII-VIII, Ankara
- SOMUNCU M., 1995 “Kayseri Şehrinin Kuruluşu ve Gelişmesi” Ankara Üniversitesi. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 4 Ankara
- SOYKAN F., 1997, “Üç Fonksiyonlu Küçük Bir Kıyı Yerleşmesi: Güllük” Ankara Üniversitesi. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 6 Ankara
- SÖZER A. N., 1984, “Güneydoğu Anadolu’nun Doğal Çevre Şartlarına Coğrafi Bir Bakış” Ege Coğrafya Dergisi Sayı:2, İzmir
- SUCU M., 1985, Adıyaman İli ve İlçeleri. Önder Matbaası. Adana
- ŞAHİN İ.F., 1995, “Refahiye İlçe Merkezinde Gelişen Bazı Şehirselle Fonksiyonlar” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 1 Erzurum
- ŞAŞMAZ E.,2010, “Kâhta Şehir Coğrafyası” Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde
- ŞEHİTOĞLU N.Y., 1994, Atatürk Barajı ve Yakın Çevresinde Jeolojik ve Hidrojeolojik Gözlemler” Türk Coğrafya Dergisi. Sayı 29, İstanbul
- ŞEN E., 1984, “Türkiye’de Mevsimlik İşgücü Göçleri Üzerine Düşünceler” Ege Coğrafya Dergisi Sayı 2 İzmir
- TANDOĞAN A., 1989, Türkiye’de 1975-1980 Döneminde İllerarası Göçler. Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayını. Trabzon
- TANOĞLU A., 1969, “Beşeri Coğrafya: Nüfus ve Yerleşme. Cilt I.” İstanbul Üniversitesi Yayınları. İstanbul
- TAŞLIGİL N., 1993, “Kastamonu İlinin Nüfus Gelişimi ve Türkiye Nüfus Hareketleri İçerisindeki Yeri” Türk Coğrafya Dergisi. Sayı 28, İstanbul

- TAŞTEMİR M., 1999, “XVI. Yüzyılda Adıyaman Sosyal ve İktisadi Tarihi” Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara
- TIRAŞ M., 1995, “Yusufeli (Artvin) Kasabasında Yerleşme” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 1 Erzurum
- TİMOR A., 1999, “Ayancık’ta Şehirleşmenin Yarattığı Mekansal Değişimler” İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi. Sayı 7. İstanbul
- TOROĞLU E., 2009, “Bor Şehrinin Kuruluş ve Gelişmesi” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 21 Erzurum
- TÖZÜN V., 1941, “Diyarbakır Şehir Coğrafyası” Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi. Sayı 1. İstanbul
- TUNCEL M., 1977, “Şehir Yerleşmelerinde Kuruluş Yerinin Fonksiyonel Sürekliliğe Etkisi Üzerine Bir Deneme: İzmit” İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi. Sayı 22 İstanbul
- TUNCEL M., 1980, “Türkiye’de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış” İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi Sayı 23, İstanbul
- TÜİK, 2010, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. TÜİK yayınları. Ankara
- TÜMERTEKİN E., 1973, Türkiye’de Şehirleşme ve Şehrsel Fonksiyonlar” İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayını. İstanbul
- TÜMERTEKİN E., 1977, Türkiye’de İç Göçler” İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi Sayı 22. İstanbul
- TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ N., 2009, Beşeri Coğrafya; İnsan, Kültür, Mekan. Çantay Kitabevi İstanbul.
- TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, 1956, Kölük Maddesi. Cilt 3 Ankara
- UĞUR A., 2003, “Aydın Şehrinin Kuruluşu ve Gelişme Evreleri” Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi. Sayı 1(2). Ankara

- ÜNAL Ç., 1997, “Hasankale’nin Kuruluş ve Gelişimini Hazırlayan Coğrafi Faktörler” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 2 Erzurum
- YALÇINKAYA E., 1940, “Muhtasar Malatya Tarih ve Coğrafyası” Cumhuriyet Matbaası. İstanbul
- YAZICI H., vd. 2005, “Doğu Anadolu Bölgesinde Hızla Nüfus Kaybeden Tipik Bir İlçe Merkezi: Pülümür” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 13 Konya
- YILMAZ A., 2001, “Samsun Merkez İlçe Kırsal Alanında Seçilmiş Dört Köyden Mevsimlik İşgücü Göçü Üzerine Bir Araştırma” Türk Coğrafya Dergisi” Sayı 36. İstanbul
- YİĞİT A., 1997, “Keban Kasabasının Kuruluş ve Gelişmesine Etki Eden Coğrafi Faktörler” Ankara Üniversitesi. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 6 Ankara
- YURT ANSİKLOPEDİSİ, 1981, Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Amasya, Ankara Maddesi. Cilt 1. İstanbul
- YÜCEL T., 1960, Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri (Birinci Makale), Türk Coğrafya Dergisi. Sayı 20, İstanbul
- YÜCEL T., 1961, Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri (İkinci Makale), Türk Coğrafya Dergisi. Sayı 21, İstanbul
- YÜCEŞAHİN M.M., 1996, “Türkiye’de İllere Göre Cinsiyet Oranları” Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Sayı 5 Ankara
- ZAMAN M., DOĞANAY S., 2000, “Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Gümüşhane” Doğu Coğrafya Dergisi Sayı 3 Erzurum
- ADİYAMAN VALİLİĞİ 2012, http://www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=298 13.02.2012.
- KÂHTA KAYMAKAMLIĞI 2010, http://www.Kâhta.gov.tr/default_B0.aspx?content=1175 18.08.2010

- KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ 2012,
<http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionDocuments/KGMdocuments/MerkezBirimler/KoprulerDairesiBaskanligi/Calismalar/nissibi%20k%C3%B6pr%C3%BCs%C3%BC.pdf> 26.06.2012
- DHİMİ 2011, Hava Ulaşım İstatistikleri, <http://www.dhmi.gov.tr/istatistik.aspx> 31.03.2011
- ADİYAMAN İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ, 2011,
<http://www.adiyamankulturturizm.gov.tr/belge/1-8435/konaklama.html> 08.08.2011
- KÂHTA MÜFTÜLÜĞÜ 2012, http://www.Kâhtamuftulugu.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=41 15.02.2012
- PANORAMIO 2010, <http://www.panoramio.com/photo/29115205> 2009. 14.09.2010

Diğer Kaynaklar

- Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri (2011)
- Kâhta Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Kayıtları (2011)
- Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Kayıtları (2011)
- Kâhta Belediyesi Zabıta Müdürlüğü Kayıtları (2011)
- Kâhta İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Kayıtları (2011)
- Kâhta Sağlık Grup Başkanlığı (Mayıs 2011)

ISBN 978-975-9060-87-9

